

acta

9-12 / 89

**HORKÝ LEDEN 1989
V ČESKOSLOVENSKU**

**Prečan: Demokratická revoluce
Několik vět
Havel: Testovací terén**

**Kronika událostí:
leden – březen 1989**

**Dokumenty a svědectví:
leden – březen 1989**

Připravil Jan Vladislav



**Čtvrtletník Čs. dokumentačního
střediska nezávislé literatury**

ACTA: Ročník 3, číslo 9 – 12, zima 1989.

**OBSAH: HORKÝ LEDEN 1989
V ČESKOSLOVENSKU**

Úvodem	3
Vilém Prečan: Demokratická revoluce	5
Několik vět	14
Václav Havel: Testovací terén	16
KRONIKA UDÁLOSTÍ	
Leden 1989	19
Únor 1989	37
Březen 1989	49
DOKUMENTY A SVĚDECTVÍ (DI – D 85)	59
PŘÍLOHY A VYSVĚTLIVKY	
Seznam dokumentů a svědectví (DI – D 85)	153
Seznam občanů trestně stíhaných od 1. ledna do 30. března 1989	156
Seznam občanských iniciativ	162
Seznam čas. periodik	163
Seznam a výklad zkratk	164

ACTA. Čtvrtletník Československého dokumentačního střediska nezávislé literatury. Rediguje Jan Vladislav za spolupráce Jiřího Gruši a Viléma Prečana.

Adresa: Dokumentationszentrum
Schwarzenberg 6
D-8533 Scheinfeld
tel. 09162/7761
telefax 09162/7771

ACTA vycházejí současně v české a anglické verzi. Toto české číslo má 164 stran a bylo dáno do tisku v prosinci 1989.

**ČESKOSLOVENSKÉ DOKUMENTAČNÍ
STŘEDISKO NEZÁVISLÉ LITERATURY**

Zakládající členové: Lubomír Ďurovič, Jiří Gruša (místopředseda), František Janouch, Josef Jelínek (jednatel), Ivo Kunstýř (pokladník), Ivan Medek, Jiří Pelikán, Vilém Prečan, Karel Jan Schwarzenberg, Pavel Tigrid, Jan Vladislav (předseda).

Členové vědecké rady: prof. dr. H. Gordon Skilling, Toronto (předseda), prof. dr. Włodimierz Brus (Oxford University), prof. dr. Robert Byrnes (Indiana University, Bloomington), prof. dr. Markéta Goetzová-Stankiewiczová (University of British Columbia, Vancouver), dr. Eva Hartmannová (Collegium Carolinum, Mnichov), prof. dr. Erazim Kohák (Boston University), prof. dr. Jacques Rupnik (Fondation nationale des sciences politiques, Paříž), prof. dr. Roger Scruton (University of London), prof. dr. Anton Staudinger (Universität Wien), prof. dr. Josef Škvorecký (University of Toronto)

Čestní členové ČSDS: Václav Havel, Miroslav Kusý, Hana Ponická, † Dominik Tatarka, Milan Uhde, Ludvík Vaculík

© Dokumentationszentrum zur Förderung der unabhängigen tschechoslowakischen Literature. V., 1989

Texty z ACT lze přetiskovat jen po předchozí dohodě a s uvedením pramene.

ISBN: 3-89014-0394

Herstellung: Druck + Papier Meyer GmbH,
8533 Scheinfeld, West Germany

Na vydání tohoto svazku ACT podstatně přispěl „Central and East European Publishing Project“ v Oxfordu

HORKÝ LEDEN 1989 V ČESKOSLOVENSKU

**Připravil Jan Vladislav
ve spolupráci s Vilémem Prečanem**

Scheinfeld–Schwarzenberg
1989





ÚVODEM

Proč toto zvláštní číslo

Výjimečné události, k nimž došlo v Československu a zejména v Praze počátkem roku 1989, si vynutily i výjimečný ráz a rozsah toto zvláštního čísla ACT, které zaplňuje celý ročník. Kronika lednových a dalších událostí, dokumenty, které se k nim vážou, a četná dramatická svědectví o nich patří svým způsobem také k nezávislé literatuře, publicistice a materiálům soudobé historie, tedy k oborům, jimiž se ACTA zabývají. A protože jde o texty, které neměly v době příprav ročníku naději na vydání ani doma, kde by o ně byl největší zájem, ani jinde ve světě, kde by zasluhovaly rovněž pozornost, považovala redakce za vhodné, ba naléhavé poskytnout jim místo v ACTECH. Byla si přitom vědoma, že tím vybočuje z dosavadního rámce časopisu; pokládá to za výjimku, zároveň však je připravena uchýlit se k podobné výjimce znovu, budou-li to okolnosti vyžadovat.

Rehabilitace historické pravdy totiž není jen záležitostí minulosti, třebaš nedávné; je to také, ba především věc každodenní současnosti. Není to jen věc jakéhosi samovolného vývoje pod tíhou skutečností; je to také, ne-li především, výsledek cílevědomého a vytrvalého úsilí o její co nejrychlejší prosazování. Krátce, jediné soustavným poukazováním na skutečné dějiny, jediné co nejrychlejší zveřejňováním dokladů a svědectví o tom, co se doopravdy děje *zde*

• ted'. lze účinně překonávat vliv všech těch orwellovských *ministerstev pravdy*, jež uvedly v život totalitní systémy a jejichž působnost máme často sklon podceňovat. I československá verze tohoto ministerstva se vyznačovala tím, že s vzácnou důsledností vyhledávala historické události tam, kde nebyly a nejsou, a odmítala, potlačovala, stíhala je tam, kde se skutečně odehrávaly. Tak tomu bylo například před lety po zveřejnění Charty 77, tak tomu bylo znovu během neklidného roku 1988, tak tomu bylo i letos, kdy tento dlouhodobý pohyb, který lze právem nazvat *demokratickou revolucí*, dosáhl jednoho ze svých vrcholů událostmi kolem 20. výročí smrti Jana Palacha.

Historický význam těchto událostí, charakterizovaných zejména odhodlaným a veřejným vstupem nových generací do uvědomělého společenského života, byl i pro vzdáleného pozorovatele zřetelný hned v druhé polovině ledna. Proto vznikla už tehdy myšlenka zachytit je *bez prodlení* a pokud možno podrobně a plasticky souvislou řadou dokumentů, svědectví a dalších informací, které přicházely v rostoucím počtu z Československa i odjinud.

To byl prostý počátek a smysl souboru, který máte dnes v rukou. Ve shodě se svým bezprostředním praktickým zaměřením se chtěl původně omezit jen na události, k nimž došlo během ledna 1989. Jejich

vývoj a důsledky si však vynutily dovést aspoň některé hlavní příběhy do konce, to znamená až k soudním procesům s jejich představiteli v druhé polovině února a k odvolacím řízením, která v druhé polovině března rozsudky potvrzovala. Tím naše kronika i dokumentace prozatím končí; co následovalo, bude doufejme předmětem jiné publikace.

Pokud pak jde o ACTA sama, budou v příštím ročníku pokračovat ve své dosavadní práci, jak naznačuje předběžný obsah příštího čísla, otištěný na konci tohoto svazku.

K uspořádání

Výjimečné číslo, které máte dnes v ruce, si vyžádalo daleko víc práce, místa a také ovšem času, než redakce původně předpokládala, a tak nakonec vychází až k prvnímu výročí událostí, jimiž se zabývá. Je uveдено úvahami Viléma Prečana a Václava Havla, jež patří k prvním pokusům naznačit širší souvislosti a obecnější smysl událostí, a textem prohlášení *Několik věř*, jehož zveřejnění a široká podpisová akce představovaly další fázi vývoje, jež předznamenaly manifestace a jejich represe během „horkého ledna 1989“.

Po této úvodní části následuje podrobná, i když zdaleka ne vyčerpávající *Kronika událostí*, která se pokusila sledovat události první čtvrtiny roku 1989 a jejich domácí a zahraniční ohlasy, tak jak přicházely den po dni. Hlavní slovo však patří oddílu *Dokumenty a svědectví*, třebaže ani ten není a nemohl být vzhledem k množství materiálu vyčerpávající. Jde o výběr, který se snažil zachytit co nejnázorněji kromě celkového rázu a jednotlivých etap hnutí i jeho příznačné detaily, a proto volil nejen hlavní dokumenty různých občanských iniciativ a několik příznačných reakcí oficiálního tisku, ale také jednotlivá

osobní svědectví, podávaná bezprostředně v průběhu událostí a dosud netištěná. Přitom byl výběr *Dokumentů a svědectví* – podobně jako redakce *Kroniky* – do jisté míry podmíněn také tím, že chtěl přihlížet i k znalostem a zájmům zahraničních čtenářů, pro které je určena anglická verze tohoto čísla.

Ediční poznámky

Pro usnadnění četby a sledování jednotlivých dějů jsou v *Kronice* vyznačeny odkazy jednak k dalším místům *Kroniky* samé (pomocí zkratky K a data), jednak k příslušným místům oddílu *Dokumentů a svědectví* (pomocí zkratky D a pořadového čísla). Dokumenty a svědectví jsou v chronologickém pořádku označena číslem (D 1 až D 85), datem, případně místem, pokud jím nebyla Praha, která se nevyписuje. Data jsou uvedena podle datace dokumentů; pokud datum – zvláště u svědectví – přímo vyznačeno nebylo, doplňujeme je v závorce podle souvislosti. Datum vzniku dokumentu nemusí vždy souhlasit s dnem jeho zveřejnění.

Dokumenty Charty 77 a další závažná prohlášení čs. občanských iniciativ se přetiskují v úplnosti. U svědectví, zejména u telefonátů rozhlasové stanici Svobodná Evropa, bylo nutno improvizované projevy redigovat a krátit, aby nedocházelo k nejasnostem a opakování. V textech převzatých z oficiálního tisku jsou krácení vyznačena obvyklým způsobem; jejich příznačný styl a pravopis (například psaní ternínu *charta* malým začátečním písmenem atd.) byly zachovány v původní podobě. Věcné omyly, případně záměrné dezinformace byly ponechány bez komentáře; většinou je uvádějí na pravou míru ostatní dokumenty. V úplnosti mohou zájemci najít tyto i další materiály v původních pramenech, ze kterých jsme čerпали, tedy v dokumentech, prohlášeních

a zprávách, jež kolovaly v Československu, dále v neoficiálních časopisech, samizdatových publikacích a pořadech rozhlasové stanice Svobodná Evropa, a konečně v čs. oficiálním tisku.

Pro doplnění informací je v závěru připojen komentovaný *seznam osob*, které byly v prvním čtvrtletí roku 1989 stíhány, případně souzeny ať už v příinné souvislosti s lednovými událostmi nebo v důsledku občanských aktivit, jež jim předcházely roku 1988; dále *seznam občanských iniciativ* a *seznam periodik*, o kterých je v textech řeč; a konečně *seznam a výklad použitých zkratk* a *seznam dokumentů a svědectví*.

Vzhledem k rozsahu a charakteru použitých pramenů a také k časovému a pracovnímu možnostem vydavatelů není vyloučeno, že se do textu vloudily

některé nepřesnosti nebo omyly; redakce přijme s povděkem každé upozornění a bude-li třeba, uveřejní příslušné opravy.

Jan Vladislav

Postscriptum

Překvapivý spád událostí v listopadu a prosinci 1989 způsobil, že tento svazek vychází za zcela jiných okolností, než v jakých byl připravován. To však nemění nic podstatného na jeho dokumentárním významu, o který šlo především. Je i v nové situaci připomínkou událostí, které hrály důležitou úlohu v tom, co doufejme vstoupí do dějin jako Velká stře doevropská revoluce, první revoluce, jež se obešla ze strany revolucionářů bez násilí a hrůzovlády.

20. prosince 1989

Vilém Prečan

DEMOKRATICKÁ REVOLUCE

I.

Známé konstatování Marxe a Engelse o tom, že Evropou obchází strašidlo komunismu, by bylo třeba nyní, o 140 let později, obměnit: komunistickou částí Evropy obchází „strašidlo“ demokracie. A vskutku, stěží může být spor o tom, že „demokracie“ je nejen klíčový pojem v politickém slovníku těch, kteří usilují vyřešit v praxi problém všech problémů, před kterým stojí řečená část světa: nezvratitelné překonání totalitního režimu sovětského typu. Stala se nejfrekventovanějším slovem ve veřejných proje-

vech dokonce i těch, kdo se snaží komunistický tot a litarismus udržet.

Ve třech zemích vnějšího sovětského impéria, jimž se také říká východní střední Evropa, v Polsku, Maďarsku a Československu, je demokracie na postupu zcela zřetelně, třebaže v každé z těchto zemí jinak. Dohoda z dubna 1989, historický mezník v dějinách posledních 40 let Polska, znamená podstatný krok při obnovování vnitřní suverenity společnosti vůči komunistickému státu a otevřela v této zemi cestu k parlamentní demokracii (i když může být bezpochyby chápána také jako past, do níž by dosa-

vadní komunistický establishment rád chytil demokratickou opozici, aby ji učinil podílníkem na svém bankrotu a diskreditoval ji spoluúčastí na nepopulárních opatřeních v hospodářské sféře).

Situace v Maďarsku, kde režim nemá za sebou v nedávné minulosti ani vojenský stav à la Jaruzelski, ani normalizaci československého typu. dělá zvenčí dojem, jako když si část vedení vládnoucí strany vypůjčuje myšlenky u demokratické opozice a připravuje se na politické soutěžení v podmínkách svobodných voleb a systému více politických stran. (V Maďarsku platí snad nejméně původně z polské situace odvozený analytický postřeh Zbigniewa Brzezinského o tom, že komunistická elita může být kooptována do trvalejšího systému národních hodnot.)

Ale i v Československu, které jako by drželo evropský primát v politické nehybnosti a kde se vládnoucí politický establishment brání myšlence na dialog se společností a všemi způsoby dává najevo, že nějaký skutečný pohyb a změnu nepřipustí, byly vyloženy demokratické karty otevřeně na stůl. Přední nezávislý československý publicista Milan Šimečka to vyjádřil slovy: Jedno víme naprosto přesně. Všechno by dnes bylo jiné, kdyby v naší zemi nebyla zničena demokratická politická kultura. Její znovuvytvoření je záchrana před pádem na dno: je to jediná myšlenka, která dává do budoucnosti smysl a cíl.

Tato myšlenka byla už rozvedena do podoby politického programu v manifestu *Demokracii pro všechny*, kterým se na podzim 1988 uvedla v Československu do života nezávislá politická iniciativa Hnutí za občanskou svobodu. Václav Havel nazval manifest nejdůležitější politickou kartou roku 1988 pro svou zemi, protože zdánlivě banální pravdy

v něm obsažené byly vyřčeny souhrnně, veřejně a jako východisko k politické práci. Manifest je totiž výzvou ke společnosti, aby vstoupila do politiky, protože dosavadní moc, vlastní viník za mravní krizi, za nedemokratické poměry, za omezení národní a státní suverenity, za hospodářský a technologický úpadek, není ochotna zřít se totalitního způsobu vlády. Manifest výslovně popírá legitimitu dogmatu o takzvané vedoucí úloze komunistické strany a vyzvedá za nosný politický princip demokratický pluralismus: jeho podstatou je podle Havla, jednoho ze signatářů manifestu, to, že o politickou moc se mohou stejným právem ucházet všichni.

*

Lze tento postup demokracie nazvat „demokratickou revolucí“? Tento pojem, na evropském kontinentu zatím nepřilíží běžný, působí optimisticky, vzbuzuje naději a velká očekávání. Možná až příliš velká. Přesto s ním lze pracovat, s několika výhradami, jež bych formuloval takto:

1. Demokratická revoluce je označení pro hlavní vývojový trend doby směrem k demokracii jako systému založenému na duchovní, politické i hospodářské pluralitě a vzájemné toleranci.

2. Demokratická revoluce byla připravena procesem zrání prvků občanské společnosti, které existovaly uvnitř totalitního systému, ale v relativní nezávislosti na jeho mocenských strukturách. Začíná v tom okamžiku, kdy z této občanské společnosti vzejde požadavek a politický program systémové změny na zásadách demokracie a svobody.

3. Demokratická revoluce, jejíž vzestup je jedním ze základních či dokonce určujících současných fenoménů ve společnostech ovládaných komunistickými režimy, je nejméně násilná revoluce v dějinách.

Ve jménu demokracie se nezapalují auta, nevybuchují bomby, tato revoluce neshromažďuje masy pod praporem s demagogickými hesly. Její stoupenci jsou zásadními odpůrci násilí a občanské války, jsou přístupni kompromisům a myšlence národního či společenského usmíření, jímž by se ukončil dosavadní řetěz násilí pramenící z podstaty komunismu.

Období demokratické revoluce je ovšem plné násilí a utrpení. Násilí používají anebo jím hrozí – to je v každé zemi jiné – dosavadní držitelé moci, strana strážců dosavadního pořádku a její policie, její vládní pohotovostní oddíly, eventuálně, jako v Československu, její teroristé z řad tajné policie maskující se jako rozhořčený lid.

Demokratická revoluce osmdesátých let, o níž je řeč, má své historické předchůdce či předzvěsti. Kronštadská vzpoura v roce 1921, maďarská revoluce 1956, pražské jaro 1968, éra Solidarity 1980–81 (v jistém smyslu i obleva za Chruščova) navzdory svým osobitým zvláštnostem a individuálnímu historickému kontextu měly jedno společné: byly výrazem hledání společnosti, jak zmírnit, omezit a konečně zrušit totalitnost komunistického systému.

Významným předchůdcem, možná nezbytným předstupněm demokratické revoluce byla „morální revoluce“, na níž bylo založeno disidentství sedmdesátých let, nové pojetí lidských práv jako východiska kritiky komunistického totalitarismu, kultivace občanství, realizace principu života v pravdě, nezávislá kultura a samizdat. Výsledky morální revoluce, často přehlížené nebo i vysmívané přívrženci „reálné politiky“, se stávají zřejmými a nově se zhodnocují nyní, kdy občanská společnost vstupuje do hry jako sebevědomý a svébytný politický partner či protivník dosavadního politického establishmentu.

Demokratická revoluce, jejíhož postupu jsme svědky, se odlišuje od svých předchůdců tím, že probíhá – řečeno slovy Zbigniewa Brzezinského – v období definitivní krize komunismu, postupujícího úpadku a prohlubující se agonie jak komunistického systému, tak jeho ideologie. Tato krize je takového rázu, že není řešitelná dílčími úpravami na bázi systému: přesvědčení o ireversibilitě komunistického systému je do základů otřeseno. Demokratická revoluce je odpovědí na tuto krizi a je současně jedním z faktorů tuto krizi dále prohlubujících, především proto, že z ní ukazuje radikální, na kořen věci jdoucí východisko.

Někdy se klade otázka, zda reformy podnikané či plánované současným komunistickým establishmentem nejsou vlastně součástí demokratické revoluce. Soudím, že jde o dva fenomény v mnoha směrech a především ve svých cílech odlišné, třebaže je nelze od sebe oddělit.

Demokratická revoluce v sovětském bloku osmdesátých let má své autentické kořeny a zdroje inspirace, není odvozena od žádné socialistické ideologie, ani od diskusí o pravém či nepravém, poskvněném či neposkvněném socialismu. Neručí také plodem gorbachevismu, třebaže její dynamika je jím – v každé zemi jinak – nepřímo ovlivněna. Cílem demokratické revoluce není další pokus o řešení kvadratury kruhu, tj. modernizace a zefektivnění komunistického systému při zachování jeho podstaty, ale jeho definitivní překonání. V demokratické revoluci nejde tedy o „demokratizaci“, ale o demokracii bez dalších a matoucích adjektiv jako „lidová“ nebo „socialistická“. Nehlásá „glasnost“, ale svobodu slova. Proti myšlence socialistického pluralismu staví program svobody, duchovní, politické a hospodářské plurali-

ty, emancipaci občana a občanské společnosti vůči státu.

Pramenem inspirace demokratické revoluce nejsou na prvním místě vzpomínky na demokratickou minulost, třebaže úsilí navázat na všechny starší duchovní a politické zdroje demokratismu hraje v každé zemi důležitou roli. Čerpá svou legitimitu ze všeobecné platnosti lidských práv a své argumenty podkládá otevřeným rozborem současné situace v jednotlivých zemích sovětského bloku, který se nezahaluje do socialistické frazeologie.

Demokratická revoluce je tedy také reakce na zkušenost těchto společností se čtyřiceti či více lety komunistického totalitního systému – ať už si říkal socialismus, reálný socialismus, socialismus s lidskou tváří nebo s „husí kůží“ –, a zejména v posledních dvou desetiletích, od ztroskotání posledního pokusu o reformu na bázi tzv. revizionismu. Stejně tak je výsledkem zkušenosti s fungováním a prosperitou demokratických systémů v Evropě a v Severní Americe, jakož i s úspěšným přechodem k demokracii ve Španělsku, Portugalsku a jinde. Světový kontext se v tomto smyslu příznivě změnil, idea demokracie, znevažovaná a vysmívaná mezi oběma světovými válkami, a ještě i v padesátých letech, má konjunkturu jako nikdy předtím v tomto století.

i

Mluvíme o generální či celkové krizi komunismu, ale ta má kromě obecných rysů vlastní podobu a tvář v každé zemi. O Československu lze v tomto ohledu říci, že žádné komunistické straně v jiné zemi sovětského bloku se nepodařilo tak dokonale ztratit v očích společnosti politickou a morální prestiž, důvěru a legitimitu jako Komunistické straně Československa. Dvacet let „normalizace“ ji dokonale

opotřebovalo; i její poslední a silná zbraň, donedávna vychvalované konzumní a sociální „jistoty socialismu“ ztrácejí tváří tvář skutečnosti účinnost. Obrazně a s jistou nadsázkou lze říci, že se KSČ odepsala jako politická síla, z níž by mohla vzejít alternativa oproti současnému establishmentu.

S výjimkou malého okruhu lidí žijících z reformních iluzí roku 1968 nikdo v Československu neočekává, že by se KSČ mohla jakkoli „obrodit“, že by z ní vzešla jakákoli naděje pro budoucnost. Tváří v tvář nedůvěře a odmítnutí společnosti, zejména mladé generace, a také z nedostatku intelektuálního zázemí není schopná následovat ani sovětský, ani polský ani maďarský příklad.

A tak zatímco se přestávají bát lidé – donedávna mlčící většina –, ocitl se v pocitu ohrožení establishment. Jejich vnitřní instinkt jim přesně tlumočí, jak jsou izolováni, že jsou odsouzeni k pádu. Neschopni vyprodukovat ze svých řad aspoň na přechodnou dobu alternativní politickou elitu, jež by byla s to zahájit dialog se společností, přešlapují na místě a každý další měsíc, který přežili ve funkcích a u moci, považují za úspěch. Při tom se dopouštějí jedné chyby za druhou a posilují solidaritu a aktivitu občanské společnosti.

V průběhu roku 1988 jsme se stali v Československu svědky většího společenského pohybu než kdykoli jindy v průběhu uplynulých dvaceti let; tento trend se nezastavil a pokračuje. Ochota občansky se angažovat se manifestuje nejrůznějšími způsoby: pokojnými demonstracemi a shromážděními, k nimž došlo opakovaně přes hrozby z nejvyšších míst a navzdory nebezpečí policejního teroru a následné soudní perzekuce: růstem nezávislých občanských iniciativ a občanské solidarity: od ledna 1989 nepře-

tržité probíhají nové a nové podpisové akce, na nichž se podílí tisíce lidí z tzv. oficiálních struktur, tj. z kulturního, uměleckého a vědeckého establishmentu, a to ve prospěch lidí, kteří jsou vládními představiteli, v parlamentu a ve státních masových médiích označováni za provokatéry a nepřátele socialismu.

K tomuto společenskému pohybu občanské neposlušnosti došlo nikoli z důvodů ekonomických, proto, že by se radikálně zhoršila životní úroveň lidí. Ze všeho nejvíc je to reakce na dvacetiletou vládu lži, ponižování a na vlastní přizpůsobování. Je to řetězová reakce vyvolaná touhou po ozdravení veřejného života, po tom, aby se věci pojmenovaly pravým jménem, aby se nepřekrucovala pravda o tom, co každý vidí na vlastní oči.

Nejsilněji jsou angažováni mladí lidé, pro které je oficiální frazeologie a lež nesnesitelná. Neznají žádná tabu, nejsou zatíženi minulostí a zejména ideologií, jsou často překvapivě dobře informováni, protože moderní komunikační prostředky jim zprostředkují pohled do celého světa, nemají sentimentální vztah k socialismu. A cítí, že je v sázce jejich budoucnost, dostova celý jejich život.

Do širšího proudu „občanské neposlušnosti“ se zařadili a zařazují i mnozí z těch příslušníků dnes už starší generace, kteří před dvaceti lety podepsali falešnou směnku adaptace na obnovený pořádek a dnes jako kdyby chtěli spálit mosty za tolika lety života ve lži, přizpůsobení a přetvářce. A jistě bude přibývat i alibistů, kteří udělali na začátku „normalizace“ pohodlné „kolaborantské“ kariéry, a nyní, když cítí, že se loď potápí, budou opět chtít patřit na „správnou“ stranu.

Důležitým faktorem politické destabilizace režimu je vývoj v sousedních zemích – v Maďarsku

a v Polsku – i v Sovětském svazu. Značně přispěl ke změně politického klimatu v zemi: vytváří dojem celkového dějinného trendu, dodává lidem sebejistotu, upevňuje společenské vědomí o nevyhnutelnosti změny a působí jako katalyzátor jejího příchodu.

Erozivně na režim a jeho pozici působí také, a to hned v několika směrech, fakt, že v polovině prosince 1988 skončilo rušení rozhlasové stanice Svobodná Evropa. Jeho pohotové zpravodajství z Československa, slyšitelné v celé zemi, spolu s růstem aktivity starších a celé řady nových solidárních nezávislých výborů a skupin zmenšilo strach před perzekucí jako okamžitou odplátou za jakýkoli projev občanského postoje. Lidé vědí, že žádné pronásledování už není anonymní a že nestojí proti zvláštní moci osamoceni jako jednotlivci. V tomto ohledu je povzbudivým faktorem také růst mezinárodní solidarity a všeobecně zájmu o Československo.

Přes všechny optimismus, s nímž lze hovořit o demokratické revoluci, již jsme svědky, přestože ji cítíme ve vzduchu a demokratické řešení je v historické analýze jediné logické východisko, zůstáváme skeptičtí: Nemusí to dopadnout dobře, demokratická revoluce nemusí dosáhnout svého cíle, její vítězství se může oddálit. Je mnoho příčin takových pochybností a všechny už byly analyzovány.

Nikdo neví, kterou fází demokratického vývoje v zemích východní střední Evropy bude centrum sovětského impéria ještě ochotno tolerovat. Nelze odhadnout, jakou cenu bude ochotno v daném okamžiku platit, která priorita převáží, která ztráta bude považována za menší zlo, aby se zabránilo zlu většímu. Existuje ovšem otázka ještě základnější: jaké jsou šance demokratické revoluce v Sovětském sva-

zu samém? Anebo ještě adresněji: u Rusů samých? Budou mít Rusové, zmítající se v neřešitelných dilematech „perestrojky“ a v křečích hledání vlastní politické identity, možnost a čas, aby pochopili nárok na suverenitu národů vnějšího impéria?

Sovětská hrozba – to je také evidentní – není ovšem jediná překážka vítězství demokratické revoluce v zemích východní střední Evropy. Komunistické režimy v těchto státech sice vznikly jako satelity sovětské velmoci, udržují se však při životě vlastní silou, z vlastních zdrojů a zájmů. Od ledna 1989 ví v Československu celá země, nikoli jen úzká vrstva disidentů, jaké brutality jsou schopny tzv. pořádkové síly. A celý demokratický svět si musel uvědomit, jak byl bezmocný tvář v tvář jedné dílčí situaci, kdy komunistickému establishmentu ještě nešlo o přežití: totiž rozhodnutí československého politického vedení uvěznit největší morální autoritu země a jednoho z duchovních vůdců demokratické revoluce v Československu – Václava Havla.

Avšak – jak nedávno přesvědčivě doložil Timothy Garton Ash – zábrany transformace komunistického systému v liberální demokracii se smíšenou ekonomikou nejsou pouze v mocenském systému a zájmech nomenklatury, ale rovněž v zájmech, postojích a obavách mnoha ovládaných. V každé z těchto zemí je především na hospodářském poli nakupeno tolik problémů, že se zdají být neřešitelné. Nelze předvídat, jakou roli sehrají obavy a nejistota milionů fyzicky pracujících lidí, kteří jsou odsouzeni k tomu, aby nesli hlavní tíhu překonání hospodářské stagnace a úpadku. V Československu dělníci ve své většině ještě mlčí; strach z jejich možné reakce je dalším zdrojem nehybnosti komunistického vedení.

Jsou ovšem i zdroje naděje, a také ty byly už všechny analyzovány a vyjmenovány. Sovětská velmoc je zaměstnána sama sebou, velké západní demokratické státy lépe chápou situaci ve východní střední Evropě. Největší naději vyvolává pokrok občanské společnosti uvnitř krizí zmítaných komunistických systémů: duchovní, politická i profesijní (pracovní) emancipace jednotlivců i skupin, nové formy občanské solidarity, nalézání nových forem svobody projevu a organizování se. Z anonymity se vynořují stále nové a nové tváře schopných lidí, kteří jsou nadějí procesu demokratické revoluce.

Československý optimista a pesimista jsou zajedno v tom, že dosavadní systém se nevyhnutelně zhroutí: jejich výpovědi se liší jen v časovém odhadu, kdy k tomu dojde: optimista počítá na měsíce, pesimista na léta. Optimista dodává: Máme výbornou náladu – jediné, co nás trápí, jsou přátelé ve vězení; jediné kvůli nim je faktor času důležitý. Jinak by nebylo proč spěchat; zdržovací taktika vedení se obrátí proti němu samému, protože čím později se začnou řešit naléhavé otázky, o to méně bude možné vystačit s dílčími nebo polovičatými řešeními.

Ani optimisté, ani pesimisté si ovšem zatím nedovedou vůbec představit, kdy a jak skončí patová situace, v níž se ocitl politický establishment. Možná bude československá varianta vývoje k demokracii opravdu podstatně odlišná od toho, co známe z Polska a Maďarska.

Květen 1989

Definitivní znění textu připraveného pro konferenci *Demokratická revoluce*, pořádanou ve Washingtonu ve dnech 1. a 2. května 1989 Národní nadací pro podporu demokracie.

II.

Tempo demokratické revoluce v zemích východní střední Evropy se v průběhu roku 1989 podstatně urychlilo; vývoj od totalitního režimu k demokratickému systému založenému na duchovním, politickém a hospodářském pluralismu dostává stále nové impulzy. Až budeme bilancovat rok 1989 a najdeme-li si jen na chvíli čas, abychom srovnali, co bylo na jeho počátku, zjistíme, co všechno – před rokem nepředstavitelné – se stalo ve východní Střední Evropě skutečností.

Vliv na urychlování vývoje má několik okolností: demokratická revoluce se odehrává v období generální (a definitivní) krize komunismu, která není řešitelná dílčími úpravami na bázi dosavadního systému. Poprvé za čtyřicet let nepůsobí osudný mechanismus posunutých fází, kdy k systémové krizi v té či oné zemi docházelo izolovaně (jako například v Československu v roce 1968 nebo naopak v Polsku r. 1980). Krize komunismu má sice v každé zemi vlastní podobu a každá země nachází vlastní formy přechodu k demokracii, v podstatě však jde o týž základní dějinný trend probíhající přibližně ve stejném čase. Systémové změny zasahují tentokrát i Sovětský svaz, který navíc vyhlásil zásadu nevměšování a právo každé země bloku na svou cestu, ba dokonce – snad – připouští možnost jednotlivých států, aby vystoupily z vojenské aliance varšavského paktu.

V popředí dramatu s otevřeným koncem stojí Polsko a Maďarsko. Vývoj v Polsku, pokud jde o rezignaci domácí komunistické strany na mocenský monopol a přechod k demokratickému systému, určovaly v tomto roce po mém soudu tři události: do-

hody u kulatého stolu z dubna 1989; volby do Sejmu v červnu a vytvoření koaliční vlády v čele s nekomunistou a s menšinovým zastoupením komunistů. Maďarsko od letošního května zažilo: symbolický pohřeb Imre Nagye a druhů jako organizovaný státní akt národního usmíření; změny ústavy v demokratickém smyslu; změnu názvu státu a státního znaku; založení sociálně demokratické strany; kontinuální změny ve vedení vládnoucí strany vedoucí až k založení nové strany, jež doufá obstát ve svobodných volbách; odstranění zátarasů na maďarsko-rakouských hranicích; vypovězení blokové solidarity v případě uprchlíků z NDR; příslib vypsání svobodných voleb v příštím roce.

Zcela neočekávaně dostaly události prudký spád v Německé demokratické republice; po prvé za 35 let zde dochází k veřejnému zúčtování s tím, co ve společnosti napáchalo panství komunistické strany. Vývoj v posledních dvou týdnech nenechává na pochybách, že nemůže zůstat při pouhém dočasném otevření ventilu veřejné kritiky a sebekritiky a na to následujících kosmetických úpravách režimu, nýbrž že také Německá demokratická republika se dostala do víru demokratické revoluce.

Za takového vývoje ve střední Evropě zůstává Československo – viděno zvenčí – jakoby posledním ostrovem brežněvismu ve východní střední Evropě. Jakešovské Československo v jistém smyslu opravdu trčí jako klín mezi Polskem a Maďarskem; tamější poměry jsou velikou překážkou při intenzifikaci spolupráce demokratických sil v celém regionu, při řešení společných anebo podobných problémů a při řešení úkolů směřujících k rozšíření spolupráce s demokratickými silami národů východní Evropy – Ukrajinců, pobaltských národů a Rusů. Lze si před-

stavit, jaké možnosti by se otevřely, kdyby v Praze převzala moc vláda národní důvěry místo dnešní vlády národní hanby.

Aby nedošlo k nedorozumění. Také já jsem toho názoru, že společnost v Československu se probudila a že jí začíná docházet trpělivost. Nechci v žádném případě znevažovat cestu, kterou občanská společnost v této zemi prošla za posledního půldruhého roku na cestě k emancipaci a sebeosvobození. Také Československo vykročilo na cestu k demokratické revoluci. Pokusím se o stručnou rekapitulaci:

1. Ještě na jaře 1987 existovaly pouze dvě trvale působící občanské iniciativy – Charta 77 a Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Do konce roku 1988 se vytvořila celá struktura nezávislých iniciativ, které mají vlastní informační systém zasahující veřejnost vlastními tiskovými– samizdatovými orgány (jako v případě Lidových novin) a s pomocí rozhlasových stanic působících v zahraničí.

Nejde jen o početní růst účastníků těchto občanských iniciativ, ale o výraznou politizaci jejich programů až po vznesení nároku na podíl na politické moci. V řadě programových prohlášení občanských iniciativ nebo v prohlášeních jejich představitelů byl odmítnut princip tzv. vedoucí úlohy komunistické strany jako neslučitelný se zásadou rovnosti občanů a s kodexem občanských práv. Manifest Hnutí za občanskou svobodu nazvaný *Democracii pro všechny* se nezabývá socialismem, ani jeho vylepšováním, ale nadhodil k diskusi principy demokratického systému založeného na politickém a duchovním pluralismu, smíšené ekonomice a vzájemné toleranci.

2. Velmi viditelným svědectvím o probuzení společnosti byly pouliční demonstrace v srpnu a v říjnu 1988, Palachův týden v lednu 1989, znovu v srpnu

letošního roku, kdy k demonstracím došlo i přesto, že nezávislé iniciativy nezaujaly jasné či jednotné stanovisko a některé z nich dokonce před nimi varovaly, a naposledy 28. října 1989. A to vše navzdory preventivním hrozbám a následkům, jako jsou policejní šikánování a brutalita, zadržení, věznění, odsuzování k pokutám a ke ztrátě svobody.

3. Významným dokladem o růstu aktivních občanských postojů a překonávání strachu, donedávna ochromujícího takřka celou společnost, jsou letošní velké podpisové akce. První z nich – jakoby generální zkouška – byla podpisová iniciativa kulturních pracovníků v lednu – únoru 1989 na protest proti řádění policie při pokusu o vzpomínkové oslavy Jana Palacha a za propuštění Václava Havla.

Druhá hlavní podpisová akce roku 1989 začala koncem června a stále ještě probíhá: prohlášení *Několik vět* podepsalo navzdory kampani veřejných sdělovacích prostředků a pronásledování řady signatářů podepsalo k dnešnímu dni 37 tisíc občanů. Je to mimořádná záležitost, protože nejde o anonymní akt: každý dává všanc své jméno s vědomím, že bude zveřejněno. Do čela této petiční akce se dostali lidé, kteří byli do té doby nejvíc manipulovaní a kteří jsou existenčním rizikem nejvíc ohrožení, protože jsou nejvíc závislí na oficiálním angažmá: herci a spolu s nimi celý divadelní a filmový svět.

Podpisová akce je provázena velkými individuálními gesty, jako bylo prohlášení slovenského herce Kňazka, který vrátil titul zasloužilého umělce, nebo prohlášení dirigenta České filharmonie Neumanna a poté celého souboru – podloženého demokratickým hlasováním – že nebude spolupracovat s československou televizí a rozhlasem na protest proti diskriminaci umělců pro jejich občanské postoje.

4. Už zmíněné podpisové akce zasáhly rozsáhlou sférou tzv. oficiálních struktur. Současně s tím došlo k pohybu v spisovatelských organizacích; kulturní a literární časopisy začaly psát svobodomyšlněji a otevřeně o dosavadních tabu otázkách atd.: začala diskuse o navrácení publiku dosud umlčované nebo ignorované části české a slovenské literatury.

Pohyb směrem k občanským postojům se projevil v průběhu posledních několika měsíců založením Kruhu nezávislé inteligence a nejnověji protestní akcí proti věznění dvou redaktorů nezávislých Lidových novin a za jejich legalizaci; toto prohlášení podepsalo k 1. listopadu na dvě stě novinářů z oficiálních novin, časopisů a nakladatelských redakcí.

Mezi oficiální organizace, v nichž se projevil viditelný nesouhlas s dosavadní politikou uznávání „vedoucí úlohy strany“ patří i Čs. strana lidová, v níž se zformoval „obrodný proud“, a k pohybu tohoto druhu dochází i v Čs. straně socialistické.

Stále více lidí v kulturních institucích a sdělovacích prostředcích se zbavuje okovů autocenzury a cenzura jako by přestávala spolehlivě působit. Uvedu jeden příklad za všechny ostatní: Před několika dny, 27. října, se konalo v pražském Realistickém divadle dramatické pásmo o šedesátých letech *Jak jsme to zažili* s použitím děl Václava Havla, Milana Kundery a dalších zakázaných či dlouho umlčovaných autorů. Svobodné slovo z 1. listopadu přineslo půlstránkovou pochvalnou kritiku a nezamlčelo jediné autorské jméno.

5. K výraznému pohybu společnosti směrem k obnovování duchovní i politické plurality patří růst vlivu katolické církve ve společenském životě Slováků i Čechů. Petici za náboženské svobody ústící v požadavek odluky církve od státu podepsalo v roce 1988

600 tisíc věřících. Katolická církev vystoupila s programem desetiletého díla duchovní obnovy, které je zacíleno k obratu církve směrem ke společnosti a jejím potřebám. Ruku v ruce s tím jde růst autority kardinála Tomáška, který v letošním roce po dvakrát pozvedl svůj hlas ve prospěch občanské veřejnosti a jejich práv i nároků vůči komunistické moci. Poprvé v lednu 1989, v protestu proti policejní brutalitě v průběhu Palachova týdne adresovaném předsedovi vlády, podruhé pak tehdy, když v otevřeném dopise ze 4. srpna 1989 adresovaném vládním činitelům a občanům ČSSR označil petici *Několik vět* za způsob, jak se občané ucházejí o svůj díl demokratické zodpovědnosti, a současně se nabídl jako prostředník při zahájení otevřeného dialogu mezi občany a vládou.

*

V společenském pohybu, jehož jednotlivé komponenty jsem tu vyjmenovával, se výrazně projevuje na prvním místě příliv aktivity mladých lidí: mladí se objevili při zakládání řady občanských iniciativ, mladí dominují při demonstracích; proti glajchšaltování tisku rebelují především mladí novináři, kteří přišli do sdělovacích prostředků na začátku osmdesátých let.

Jistě, jsem si vědom limitů občanské aktivity v Československu. Vše, co jsem vypočítal jako nová aktiva občanské společnosti v Československu za uplynulé dva roky, je stále ještě málo, aby to změnilo postoj špiček politického establishmentu. Ty jsou stále rozhodnuty trvat na vlastním mocenském monopolu, nepřipustit skutečné změny, nepřipustit svobodu projevu a shromažďování, nadále pokračovat v policejní a soudní perzekuci otevřenějších občanských postojů a rozbíjet demonstrace policejními obušky.

Přesahuje možnosti těchto poznámek pokusit se o analýzu příčin, proč společenský pohyb v Československu dosud nezasáhl v širším měřítku dělníky a proč i další vrstvy obyvatelstva zůstávají skepticky stranou. Příčin je mnoho a většina z nich je typicky československá: do značné míry jde o výsledek vývoje, k němuž došlo po ztroskotání pokusu o systémovou změnu v roce 1968 – doslova na prahu sebeosvobození společnosti – po velkém vzepětí, jež skončilo kapitulací vůdců a milióny soukromých kapitulací.

Dvacet let normalizační politiky fatálně poznamenalo také komunistickou stranu. Její vedení je beze zbytku v rukou lidí, které dosadil Brežněv; KSČ ztratila politickou a morální prestiž a v očích většiny obyvatelstva se odepsala jako politická síla, z níž by mohla vzejít alternativa oproti současnému establishmentu; také proto, že ztratila jakékoli intelektuální zázemí.

Současná patová politická situace v zemi velkou část doinací opozice bezpochyby deprimuje; pro mnohé je naproti tomu výzvou k analýze vlastních slabin a nedostatků. Chtěl bych však připomenout banální poznatek z celého průběhu lidských dějin:

NĚKOLIK VĚT

První měsíce roku 1989 znovu a jasně ukázaly, že i když se současné československé vedení velmi často zaklíná slovy „přestavba“ a „demokratizace“, ve skutečnosti se dost zoufale vzpírá všemu, co demokracii vytváří nebo co ji aspoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo nezorganizovalo, odmítá jako „nátlakové akce“; odlišné politické

masová vystoupení, jež otrásají vládami, nevznikají na objednávku a málokdy ve chvíli, kdy by jich bylo nejvíc zapotřebí. Jsou málokdy předem předvídatelná, dochází k nim často z momentálního podnětu, který nemusí být ani příliš závažný; stačí, když přišel v okamžiku, kdy už všichni ztratili trpělivost, kdy přestali mít strach a začali mít naději. Nikdo neví, nakolik se přiblížila taková přelomová situace už i v Československu, avšak rozhodně nastal okamžik, kdy každý v této zemi stojí před otázkou, co udělat; ne zítra, ale už dnes, sám za sebe a pro svou vlastní svobodnou budoucnost.

V těchto dnech pro mě bylo velkým povzbuzením slyšet, že jedna část východoberlínských demonstrantů se rozhodla 30. října přitáhnout před československé velvyslanectví a protestovat proti brutalitě československé policie při demonstracích 28. října v Praze. A potěšilo mě, že východoněmečtí přátelé z Nového fóra si připomněli Prahu v těchto dnech výrokem, že po Pražském jaru přijde Pražské léto. Také já jsem o tom pevně přesvědčen.

Z přednášky proslovené 3. listopadu 1989 na zahájení mezinárodního semináře o střední Evropě v polské Vratislavi.

názory odsuzuje jako „anti socialistické“ a „nepřátelské“; pokojná lidová shromáždění rozhání; do přípravy nových zákonů nedovojuje veřejnosti mluvit.

Tytéž měsíce však zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vymaňuje z letargie a že stále víc lidí má odvalu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách.

Pohyb ve společnosti se tak začíná stále povážli-
věji srážet s nehybností moci, roste společenské na-
pětí a začíná hrozit nebezpečí otevřené krize.

Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje.

Proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo,
že nadešel čas ke skutečným a důkladným systémo-
vým změnám a že tyto změny jsou možné a mohou
mít úspěch jen tehdy, bude-li jim předcházet vskutku
svobodná a demokratická diskuse. Prvním krokem
k jakýmkoli smysluplným změnám, novou ústavou
počínaje a ekonomickou reformou konče, musí být
tedy zásadní změna společenského klimatu v naší
zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry,
tolerance a plurality.

Podle našeho názoru je k tomu třeba:

1. Aby byli okamžitě propuštěni všichni političtí
vězňové.

2. Aby přestala být omezována svoboda shromaž-
ďování.

3. Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledo-
vány různé nezávislé iniciativy a začly být konečně
chápany i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už
dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného
životu a legitimní výraz jeho různotvárnosti. Záro-
veň by neměly být kladeny překážky vzniku no-
vých občanských hnutí, včetně nezávislých odborů,
svazů a spolků.

4. Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kultur-
ní činnost zbaveny všech forem politické manipulace
a předběžné i následné, skryté cenzury a otevřeny
svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány
sdělovací prostředky působící nezávisle na oficiál-
ních strukturách.

5. Aby byly respektovány oprávněné požadavky
všech věřících občanů.

6. Aby byly všechny chystané i uskutečňované
projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí
v naší zemi a předurčit tak život budoucích generací,
neodkladně předloženy k všestrannému posouzení
odborníkům i veřejnosti.

7. Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen
o padesátých letech, ale i o pražském jaru, invazi pěti
států Varšavské smlouvy a následné „normalizaci“.
Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž
armády tehdy do československého vývoje zasáhly,
se dnes už o tomto tématu začíná věcně diskutovat,
u nás je to stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby
nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního
vedení, kteří jsou odpovědní za dvacetileté upadání
všech oblastí společenského života u nás.

Každý, kdo souhlasí s tímto stanoviskem, může je
podpořit svým podpisem.

Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je
dosud zvyklá s nepohodlnými názory nakládat. Za-
sadila by tím osudnou ránu nadějším, jimiž jsme ve-
dzeni, totiž nadějším na skutečný společenský dialog
jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž
se dnes Československo nalézá.

Prohlášení *Několik vět* bylo zveřejněno současně v Čes-
koslovensku i v zahraničí dne 29. června 1989. K prohlá-
šení byl připojen tento dovětek:

„Toto provolání, které nedávno v Praze vzniklo a které je
trvale otevřeno k dalšímu podepisování všem českoslo-
venským občanům bez rozdílu povolání, podepsalo k to-
muto dni (29. 6. 1989) na 1800 československých občanů.
Toto provolání bylo dne 29. června odevzdáno ČTK a dal-
ším agenturám a sdělovacím prostředkům.

Podpisy je možno předávat či zasílat dosavadním signatá-
řům anebo na tyto adresy:

Stanislav Devátý, Revoluční 312/1285, 760 01 Gottwaldov
Václav Havel, Engelsovo nábřeží 78, 120 00 Praha 2

Jiří Křížan, Navrátilova 16, 110 00 Praha 1
 Saša Vondra, Trojanova 1, 120 00 Praha 2
 Podpisový arch musí být nadepsán *Několik vět* a musí

v něm být čitelně jméno, povolání a vlastnoruční podpis.“
 Součástí citované informace byl seznam jmen několika
 desítek prvních signatářů.

Václav Havel

TESTOVACÍ TERÉN

Zatímco Polsko, Maďarsko a SSSR se různými způsoby (a s množstvím pochopitelných komplikací různého druhu) pokoušejí proměnit totalitní systém komunistického typu v nějaký systém demokratičtější, československé vedení se tomuto trendu zuby nehty brání. Vehementně se sice hlásí také k „přestavbě“ a k „demokratizaci“, ve skutečnosti však nemění nic, anebo připouští jen drobné změny, vynucené navíc převážně jen tlakem „zdola“. Je to politika víc než srozumitelná: toto vedení bylo dosazeno Brežněvovými tanky, antireformismus se stal jeho ideologickou legitimací a upevňování totality jeho každodenní praxí; náhle to všechno změnit se mu přirozeně nechce z obavy, že by si tím samo mohlo pod sebou podříznout větev, na které sedí.

Společnosti, tak dlouho decimované, umlčované a atomizované, však už začíná pomalu docházet trpělivost. Povzbuzena děním v sousedních zemích a disgustována neschopností vlády řešit hromadící se problémy, začíná se probouzet. Lidé se stále víc zajímají o veřejné dění, pídí se po pravdivých informacích a ztrácejí strach veřejně dát najevo své pravé mínění. Díky tomu i takzvaní „disidenti“, totiž lidé angažovaní v nezávislých iniciativách (z nichž nej-

starší a nejznámější je Charta 77) a nevábající se svobodně projevovat bez ohledu na následky, které to pro ně má, už přestávají být jen jakýmsi izolovaným hloučkem šílenců či sebevrahů, kteří se sice těší tichému obdivu veřejnosti, ale zároveň se nemohou od ní nadít žádné viditelné podpory, jak tomu po dlouhá léta bylo. Se strachem ze státní policie mizí i strach z disidentů.

Spontánní a nezávislé manifestace v srpnu, říjnu a prosinci roku 1988 a posléze lednové události v roce 1989 a vše, co po nich následovalo, o tomto pohybu jasně svědčí. Když jsem na vlastní uši slyšel velké davy skandovat „Ať žije Charta!“ nebo „Charta zvíťezí!“ a když jsem později, po návratu ze čtyřměsíčního pobytu ve vězení, viděl na videu, jak davy mladých lidí volají „Pusťte Havla!“, měl jsem prázvláštní pocity: hluboké dojetí a velké překvapení se ve mně mísilo s pocitem jakési satisfakce; uvědomil jsem si najednou, že to mnohaleté strastiplné úsilí oněch „sebevrahů“, zaplacené mnoha desítkami let ve vězení, přeci jen nebylo zbytečné a že se začíná zhodnocovat. Heslo „Ať žije Charta!“ mě přitom netěší samozřejmě jen jako výraz respektu k mnohaletému úsilí Charty, ale především jako výraz probouzející se touhy posvobodě, jíž slouží slovo Charta

jako jeden ze symbolů, které lze snadno skandovat a které přitom nenechávají nikoho na pochybách o svobodomyšlných ideálech skandujících. Velkou změnou je i to, že se poprvé po dvaceti letech odvážily veřejně ozvat i tisíce známých umělců a vědců působících v oficiálních strukturách a majících tedy všechny důvody k opatrnosti, kteří protestovali proti lednovým zásahům policie a neváhali podepisovat své protesty společně s oněmi obávanými a státem po léta hanobenými „disidenty“.

Toto společenské probouzení prozatím vyvrcholilo v svolání *Několik vět*. Nejde v něm už jen o obranu společnosti proti konkrétnímu bezpráví, ale o její pozitivní politickou sebeartikulaci; signatáři upozorňují vládu, že jediným východiskem ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nalézá, a nevyhnutelným předpokladem jakýchkoli demokratických systémových změn je zásadní změna společenského klimatu, do něhož se musí vrátit – jak se v svolání říká – „duch svobody, důvěry, tolerance a plurality“. V svolání je vysloveno několik jednoduchých a snadno splnitelných požadavků, jejichž splnění by pomohlo takové klima vytvořit. Svolání vychází z celkem logické úvahy, že nemají-li být systémové změny jen prozatímní, částečné, zmatečné a nedomyšlené, musí jim předcházet věcná diskuse o nich a musí být vytvořeny podmínky, které takovou věcnou diskusi umožní.

Několik vět už podepsaly tisíce lidí, od známých herců až po neznámé dělníky, od předáků nezávislých iniciativ až po členy KSČ, od katolíků až po bývalé komunistické vůdce. Svolání je permanentně v celé republice podepisováno, a to navzdory velmi rychlé a ostře odmítavé reakci moci, která tuto pokojnou výzvu k dialogu nazvala – v duchu svého

stalinsky zvráceného způsobu myšlení – „pokusem o konfrontaci“.

Co bude dál, nikdo teď neví. Možná to je právě tato moc, která se rozhodla pro konfrontaci, zahájí nové represe a pokusí se jimi opět společnost zastrašit (což bude ovšem stále těžší). Možná to byla jen její první emotivní reakce, vyvolaná děsem, a časem se i v jejím prostředí prosadí zdravý rozum a otevře se naděje, že i Československo se konečně vydá – aniž by za to muselo zaplatit bídou, zmatky a lidskými obětmi – cestou svobodné sebereflexe a z ní rostoucí sebereformy. Možné je v tuto chvíli téměř vše; situace je otevřená víc než kdykoli za posledních dvacet let.

Nepíšu o tom jen jako o pikantní informaci z jákési malé a nedůležité země. Píšu o tom jako člověk, který si uvědomuje, že v této zemi se z mnoha různých (včetně geopolitických) důvodů a bez ohledu na to, zda se nám to líbí nebo nelíbí, vždycky rozhoduje o čemsi víc, než jen o nás. Jsme zemí, kde od dávné historie až dodnes nejčastěji vznikaly (ale i končily!) různé evropské – a posléze i světové – konflagrace; jsme země, kde se křižují od nepaměti různé duchovní a politické proudy a kde se díky tomu tradičně jaksi zauzlují i rozuzlují evropské dějiny; jsme zemí, kde se nejednou rozhodovalo o osudu mnohajiných zemí nebo kde byl jejich osud bezděky předznamenáván.

Možná je tomu tak i dnes. Možná i dnes bude zase Československo – aniž o to bude nějak zvlášť stát – oním klíčovým místem, kde se bude rozhodovat o osudu toho velkého pohybu, jehož jsme v sovětském bloku svědky, a tím i o nadějích celé Evropy na lepší budoucnost. Možná je dnes tahle malá a pro lechohos nezajímavá země opět oním „testovacím

TESTOVACÍ TERÉN

terénem“, na němž se projeví, o co vlastně jde: zda o skutečnou touhu komunistického světa překročit svůj dosavadní stín a dát přednost hodnotám všelidským před hodnotami mocensko– prestižními, jak Gorbačov slibuje, anebo zda touha po svobodě a lidské důstojnosti přeci jen musí na tomto historickém rozcestí ustoupit v posledním okamžiku pochybné-

mu ideálu monolitního impéria s jeho systémem všemocných místodržitelů.

A není vyloučeno, že právě osud *Několika vět* podá první výmluvnější zprávu o tom, jak tento test probíhá.

Psáno 3. července 1989 pro *The Independent*



KRONIKA UDÁLOSTÍ

LEDEN

Pondělí 2. ledna

Charta 77 oznámila v dokumentu č. 1/89, že místo dosavadních mluvčích S. Devátého, M. Hájka a B. Janáta nastoupili noví mluvčí, Tomáš Hradílek, Dana Němcová a Saša Vondra.

Představitelé nezávislých iniciativ České děti, Charta 77, Mírový klub J. Lennona, Nezávislé mírové sdružení a Společenství přátel USA sdělili ONV v Praze I, odboru vnitřních věcí, že 15. 1. 1989 bude ve 14.00 hodin uspořádána na Václavském náměstí krátká vzpomínka na Jana Palacha. (D 1) (Od počátku ledna koloval v Praze leták, jímž tyto iniciativy vyzývaly k účasti na pietním aktu 15. 1. v Praze a na národní pouti k Palachovu hrobu 21. 1. ve Všetatech. Viz také D 6)

Pátek 6. ledna

Rozhodnutím odboru vnitřních věcí Národního výboru hlavního města Prahy bylo pořádání vzpomínky na J. Palacha na Václavském náměstí zakázáno. (Viz D 5)

Neděle 8. ledna

Charta 77 vydala dokument č. 2/89 *Otřesná událost v Michalovicích*; dokument upozornil čs. veřejnost a příslušné vládní orgány na případ sedmatřicetiletého zemědělského inženýra a člena KSČ Josefa Babjaka, který náhle zemřel 23. 12. 1988 den poté, co byl policií v Michalovicích bezdůvodně zadržen a po několik hodin surově bit. Pitevní nález konstatoval krváčení do žaludku, střev a pravé ledviny a selhání srdce v důsledku nedokrvení.

Pondělí 9. ledna

Václav Havel vydal prohlášení k anonymnímu dopisu, jež dostal ráno; jeho pisatel oznamoval, že se v předvečer výročí Palachovy smrti hodlá v Praze na Václavském náměstí upálit. Prohlášení bylo vysíláno zahraničními stanicemi Hlas Ameriky, Svobodná Evropa a BBC. (D 2; viz též D 8)



Mili spoluobčané!

**Upřiležitostí 20.výročí smrti Jana Palacha
se sejdem ke krátké vzpomince 15. ledna
1989 ve 14^o hodin na Václavském náměstí
u sochy sv.Václava.**

**Zároveň Vás zveme k celonárodní pouti
21. ledna 1989 na hřbitov do Všetat u
Mělníka, kde uctíme jeho památku.**

**České děti
Charta 77
Mírový klub Johna Lennona
Nezávislé mírové sdružení
Společenství přátel USA**

Faksimile letáku
vzpomenutého
v Kronice událostí
2. ledna 1989

Obdobný anonymní dopis dostala také Dana Němcová; její prohlášení vysílala rovněž rozhlasová stanice Svobodná Evropa. (D 3)

Úterý 10. ledna

Prozatímní koordinační výbor Hnutí za občanskou svobodu vydal prohlášení *Výzva Jana Palacha*. (D 4)

Středa 11. ledna

Zástupci pěti nezávislých iniciativ uveřejnili své stanovisko k jednání s představitelem odboru vnitřních věcí ONV Praha 1, který pořádání vzpomínky na J. Palacha zakázal. (D 5)

Rozhodnutím odboru vnitřních věcí NVP, podepsaným JUDr. M. Houskou, bylo odvolání představitelů nezávislých iniciativ zamítnuto a zákaz vzpomínkové akce potvrzen. (Viz K 6. ledna)

Zástupci nezávislých iniciativ vydali výzvu k všenárodní pouti k hrobu J. Palacha ve Všetatecb. (D 6)

K anonymnímu dopisu o chystané protestní sebevraždě upálením se vyslovila matka Jana Zajíce, studenta, který se upálil 25. 2. 1969, a naléhala na pisatele, aby od svého záměru upustil: „Vy nevíte, jaká je to strašná rána pro ty, kteří vám dali život, viděli vás vyrůst, učili vás k bližnímu, skládali všechny naděje ve vás, a pak stáli nad hrobem všech pošlapaných nadějí se slovy: Už nikdy, nikdy tě nevidím.“ (Viz též D 63)

Čs. policie zabavila v ateliéru sochaře O. Zoubka posmrtnou masku J. Palacha a podrobila umělce hodinovému výslechu, údajně ve spojitosti se zamýšleným upálením pisatele anonymních dopisů V. Havlovi a D. Němcové.

Charta 77 vydala dokument č. 3/89, adresovaný kanceláři Federálního shromáždění a Úřadu předsednictva vlády ČSSR; v souvislosti s katastrofou letadla Boeing 747 v Lockerbie vyslovila požadavek, aby čs. vláda podnikla opatření, která by znemožnila užívání čs. výbušniny SEMTEX k teroristickým akcím.

Čtvrtek 12. ledna

Deník *Rudé právo* uveřejnil v článku *Bylo to hazardérství* oficiální stanovisko KSČ k událostem před dvaceti lety a k dobrovolné smrti J. Palacha. (D 7)

V. Havel se znovu vyjádřil k anonymnímu dopisu, který dostal 9. ledna; vyjádření bylo vysíláno rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa. (D 8)

Městský prokurátor v Praze vyslovil V. Havlovi výstrahu podle par. 2, odst. 3 zákona o prokuratuře. Výstraha uváděla, že V. Havel je podle zjištění „jednou z osob, které se v průběhu druhé poloviny roku 1988 v Praze a jinde účastnily organizování nelegálního hnutí, jehož cílem je destabilizace státní moci,“ a že jde o aktivitu, která má „povahu trestného jednání uvedeného v 1. hlavě trestního zákona“. (Viz D 23)

Masarykova společnost v Praze vydala prohlášení k zprávě o chystané protestní sebevraždě upálením v den výročí dobrovolné smrti J. Palacha. (D 9)

Vedení Lidové fronty Lotyšska projevilo telegramem úctu památce J. Palacha, jehož smrt „nenechala v Lotyšsku nikoho lhostejným“, zároveň však žádalo čs. mládež, „aby se zdržela jakéhokoli aktu zoufalství“, a odsoudilo všechny pokusy, které by k takovým aktům vedly: „Rok 1969 byl rokem rozčarování a beznaděje. Rok 1989 začíná pro naše národy jako rok naděje. V neděli 15. ledna budeme myšlenkami i srdcem s lidem Československa.“

K tiskové kampani proti Chartě 77 a dalším nezávislým iniciativám se připojila *Večerní Praha* denunciačním článkem *Kam kráčíš, Charto!* (D 10)

Pátek 13. ledna

Slovenská špiovatka Hana Ponická se vyslovila k zamýšlenému protestnímu upálení, o němž informoval anonymní pisatel V. Havla a D. Němcovou. (D 11)

Američtí senátoři Marc Hatfield a James McClure provázení velvyslancem USA v ČSSR Julianem M. Niemczykem se sešli s mluvčím Charty 77 S. Vondrou a signatáři J. Dienstbierem, V. Mařým a M. Paloušem. Půldruháhodinový rozhovor se týkal především otázky lidských práv v Československu, jmenovitě nespravedlivého věznění I. Jirouse, P. Cibulky, E. Vidlařové a členů Nezávislého mírového sdružení T. Dvořáka a H. Marvanové. Hovořilo se také o celkové společenské situaci v ČSSR, o postavení nezávislých skupin, o závěru vídeňské následné schůzky Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) a o možnosti udělit Československu doložku nejvyšších výhod na zkušební dobu jednoho roku.

Sobota 14. ledna

Deník *Mladá fronta* otiskl pod názvem *Jsou to nemorální cíle* článek svědčící o postoji, který zaujala k připravovanému vzpomínkovému aktu k uctění památky J. Palacha sovětská oficiální tisková kancelář TASS. (D 12)

Představitelé Polsko-československé solidarity M. Jasiński, J. Pinior, P. Pospíchal a A. Šabatová uveřejnili protest proti rozsáhlé akci, kterou provedla ve dnech 12.–14. 1. 1989 Státní policie NDR v Lipsku. Při akci byli zadrženi, obviněni z trestných činů a vzati do vazby aktivisté tří nezávislých občanských iniciativ. Iniciativní

skupiny život, Pracovního kruhu spravedlnost a Akce znamení smíru. Zárok zřejmě souvisel s veřejným shromážděním, které chystala na odpoledne 14. ledna v Lipsku Iniciativa občanské obnovy NDR k 70. výročí zavraždění R. Luxemburgové a K. Liebknechta, aby uctila jejich památku a současně poukázala na nedodržování základních lidských práv v NDR.

Neděle 15. ledna

Charta 77 připravila dokument č. 4/89 s názvem *Vzpomínka na Jana Palacha*. (D 13) Dokument měla přečíst ve 14 hodin na Václavském náměstí v Praze herečka a signatářka Charty 77 Vlasta Chramostová.

Policejní zákroky proti pietnímu aktu jí v tom zabránily. (Viz níže.)

Podle svědectví přímých účastníků i zahraničních novinářů začala policie a příslušníci Lidových milicí uzavírat už v noci a během dopoledne přístupové ulice kolem Václavského náměstí. Před půl druhou odpoledne bylo náměstí úplně uzavřeno. I když však byla řada představitelů občanských iniciativ cestou k náměstí zadržena a pokojný vzpomínkový akt se na zamýšleném místě nemohl uskutečnit, došlo na Václavském náměstí a v okolních ulicích k spontánní lidové manifestaci, kterou policie a Lidové milice brutálně rozehnaly. (D 14; viz také D 15–21 ad.)

Podle zpravodajky pařížského deníku *Le Figaro* Arielle Thedrelové se na zákrocích proti manifestantům podílelo na 2000 policistů: Praha vypadala jako obležené město a stala se jevištěm demonstrace policejní síly, obušků, policejních psů, vodních děl, slzného plynu a dokonce obrněných transportérů.

K vzpomínce na J. Palacha došlo také v Chomutově, kde byla v ranních hodinách umístěna u hřbitovní zdi symbolická deska se jménem J. Palacha, přestože předseda MNV pořádání pietního aktu zakázal. Po celý den kontrolovalo dvacet až třicet policistů v uniformách i v civilu každého, kdo se objevil v blízkosti hřbitova, ale i tak se několika mladým lidem podařilo položit u jeho zdi květiny a zapálit svíce. Byli však ihned legitimováni a zadrženi; symbolickou desku s Palachovým jménem policie odstranila. V Chomutově samém bylo zadrženo nejméně čtrnáct osob; po výslechu byli večer propuštěni. Několik signatářů Charty 77 bylo zadrženo i v dalších místech Severočeského kraje.

Pondělí 16. ledna

Rudé právo otisklo zprávu ČTK, která představuje oficiální verzi nedělních událostí na Václavském náměstí a v přilehlých ulicích. (D 15)

K nedělním událostem na Václavském náměstí se vyslovili další svědkové, M. Šašek a J. Hanzelka. (D 16)



V. Chramostová a L. Šilhánová vydaly protestní prohlášení k 15. lednu, adresované čs. vládě a komunistické straně. (D 17; viz dále K 21. února)

Skupina Demokratická iniciativa protestovala dopisem Federálnímu shromáždění ČSSR proti způsobu, jakým se oficiálně sdělovací prostředky vyslovovaly o J. Palachovi, a proti tvrdým policejním zákrokům vůči občanům, kteří se pokusili uctít jeho památku. (D 18)

Československé nezávislé iniciativy poděkovaly Lidové frontě Lotyšska za telegram k 20. výročí smrti J. Palacha, vyslovily uznání jejímu zápasu o demokracii a právo lotyšského lidu rozhodovat o vlastním osudu a pozvalo jejího zástupce k přímému jednání do Prahy. Dopis podepsali představitelé Charty 77, VONS, čs. části Československo-polské solidarity, Společenství přátel USA, Českých dětí, Hnutí za občanskou svobodu, Čs. helsinského výboru a Mírového klubu J. Lennona.

Na brutální policejní zákroky proti demonstrantům na Václavském náměstí reagoval celý světový tisk včetně deníků komunistických stran, mj. i pařížské *L'Humanité*.

V odpoledních hodinách došlo k další spontánní manifestaci na Václavském náměstí, vyprovokované brutálním zásahem policie nejen proti několika zástupcům nezávislých iniciativ, kteří přišli položit květy k pomníku sv. Václava, ale také proti tisícům občanů, kteří v tu dobu procházeli středem města. (Viz D 20–21 a D 69) Během manifestace a po ní zadržela policie řadu občanů, zejména představitelů různých nezávislých iniciativ včetně V. Havla. (Viz D 21 a D 23)

Večerní Praha uveřejnila pod titulkem *Stop provokatérům* „otevřený dopis“, v němž ve stylu stalinských kampaní z 50. let 313 studentů, učitelů a pracovníků pedagogické fakulty UK v Praze protestovalo proti údajným „aktivitám provokatérů, kteří vsadili na kartu neklidu, rozbíječství, soustavných provokací“. (D 19)

Úterý 17. ledna

Rudé právo uveřejnilo článek *Záměr je jasný: provokovat k neklidu. K zneužití tragické smrti studenta J. Palacha*; článek, doplněný zprávou ČTK, je oficiálním výkladem událostí, k nimž došlo na Václavském náměstí 15. a 16. ledna. (D 20)

Charta 77 vydala dokument č. 5/86, adresovaný vládám států účastnících se schůzky KBSE ve Vídni. Dokument upozorňoval na průběh a smysl pražských událostí posledních dnů a v závěru uvedl jména představitelů nezávislých iniciativ, kteří byli zatčeni. Dokument podepsal T. Hradílek, jediný z mluvčích Charty, který zůstal na svobodě. (D 21; viz též D 39)



Dokument Charty 77 č. 6/89 oznámil, že kolektiv mluvčích a dalších aktivistů Charty 77 vyhlásil na neděli 22. ledna hladovku „na protest proti trvajícím nezákonnému věznění řady československých občanů z politických a náboženských důvodů a rovněž na protest proti uvěznění představitelů Charty 77, dalších nezávislých iniciativ a jednotlivých spoluobčanů, kteří chtěli ve dnech 15. a 16. ledna květinami uctít památku Jana Palacha“.

Rozhlasová stanice Svobodná Evropa vysílala další svědectví o událostech 15. a 16. ledna. (D 22)

Předsednictvo Maďarského demokratického fóra vyjádřilo solidaritu s čs. nezávislými iniciativami a protestovalo proti policejním zákrokům během pražských událostí. (Podobných protestů a projevů solidarity z ciziny bylo v následujících dnech tolik, že z nich v této *Kronice* lze uvést jen několik ilustrativních příkladů.)

Státní sekretář USA George P. Shultz kritizoval ve Vídni některé východoevropské státy, jmenovitě ČSSR, Rumunsko a Východní Německo, pro porušování lidských práv. Zvláště ostře se vyslovil o policejních zákrocích v Praze, které jsou v přímém rozporu se závazky, jež čs. vláda právě slavnostně přijala.

Večerní Praha uveřejnila v článku *Ztrácejí soudnost* v rozporu s čs. zákony plná jména a adresy lidí, kteří byli zadrženi 16. ledna. V článku se také píše o výstraze, která byla 12. ledna vyhlášena prokurátorem V. Havlovi a V. Bendovi. (D 23)

Středa 18. ledna

Rudé právo uveřejnilo v článku *Nezbytná opatření k zajištění klidu* protesty a petice odsuzující po vzoru kampaní z 50. let „provokační akce“ údajných „protispolečenských skupin“. (D 24)

Patnáct bývalých členů KSČ podepsalo prohlášení, vyzývající vládu k zastavení násilí vůči občanům, k propuštění zatčených a k zahájení smysluplného dialogu se všemi složkami společnosti. (D 25)

Inž. Richard Urx, syn známého marxistického novináře E. Urxe, popraveného pro účast na protinacistickém odboji, protestoval v dopise předsedovi vlády ČSSR proti tomu, čeho byl 15. 1. svědkem i obětí na Václavském náměstí. Současně žádal o neprodlené prošetření událostí, potrestání organizátorů tohoto „předem a záměrně připravovaného pogromu“ a propuštění všech občanů, zatčených a vězněných z politických důvodů jak dříve, tak v souvislosti s událostmi kolem 21. 8. a 28. 10. 1988 a s pietní vzpomínkou na J. Palacha v lednu 1989.

Tři zástupci Nezávislého mírového sdružení navštívili předsednictvo vlády, aby jednali o situaci, která vznikla v posledních dnech neoprávněnými zásahy orgánů ministerstva vnitra, diskreditací nezávislých iniciativ v sdělovacích prostředcích a zatčením čtrnácti občanů na Václavském náměstí 16. ledna. (D 26)



Vedení maďarských nezávislých odborů vědeckých pracovníků odsoudilo brutální rozeznání vzpomínkového shromáždění v Praze a a žádalo o propuštění všech zadržených.

Ministr zahraničních věcí NSR odsoudil na závěrečném zasedání schůzky KBSE ve Vídni policejní zákroky proti demonstrantům v ČSSR a NDR.

Mezi čtvrtou a pátou hodinou došlo na Václavském náměstí opět ke spontánní manifestaci, proti které policie překvapivě nezasáhla. Zástup skandoval řadu hesel, bylo slyšet improvizované projevy a diskuse a M. Palouš přečetl dopis Charty 77 adresovaný KBSE ve Vídni (viz D 21). Podrobná svědectví o manifestaci vysílala stanice Svobodná Evropa. (D 27; viz dále K 8. února)

Čtvrtek 19. ledna

Rudé právo pokračovalo články *Rozhodné stanovisko k provokačním akcím a Opakované výtržnosti v kampani* proti údajným „provokacím protisocialistických sil“, kterým prý šlo o „destabilizaci naší země“ a „nátlak na socialistický stát“ v souvislosti „se závěrečným zasedáním vídeňské schůzky Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě“. (D 28)

Evropský parlament schválil rezoluci odsuzující brutální zákrok čs. policie proti občanům, kteří chtěli ve dnech 15. a 16. ledna uctít památku J. Palacha. Rezoluce zdůraznila, že tento zákrok je v rozporu s mezinárodními závazky ČSSR, a zejména se závěry vídeňského jednání z těchto dnů; současně odsoudila násilnou internaci katolického aktivisty A. Navrátila na psychiatrické klinice. V rozpravě seznámil člen EP J. Pelikán poslance se jmény občanů zatčených 16. ledna na Václavském náměstí a žádal jejich okamžité propuštění.

Sdružení svobodných demokratů Maďarska se solidarizovalo s Chartou 77 v jejím boji za svobodu a demokracii, ocenilo její vystoupení u příležitosti dvacátého výročí smrti J. Palacha a odsoudilo „hanebný zákrok státní moci“ proti účastníkům shromáždění. „Teror a špinavé pomluvy nemohou zakrýt skutečnost, že stalinistická diktatura dožívá.“

Kanadský ministr zahraničí Joe Clark protestoval na schůzce KBSE ve Vídni proti porušování lidských práv v ČSSR a v Rumunsku.

V odpoledních hodinách vznikla na Václavském náměstí další spontánní manifestace, které se podle západních zpravodajů zúčastnilo asi 5000 lidí. Ačkoliv šlo o pokojné shromáždění, zasáhly policejní jednotky s brutalitou, která překonala všechno, co se tam dělo v předchozích dnech. (D 29) Seznam osob zadržených, případně obviněných v souvislosti s demonstracemi celého týdne vydala Charty 77 v dokumentu č. 9/89. (Viz D 39)



Pátek 20. ledna

Rudé právo podalo v úvodníku *Republiku si rozvracet nedáme* svůj ideologický výklad událostí, k nimž došlo v posledních dnech v Praze, a připomnělo už v titulku heslo, pod nímž se vedly počátkem roku 1977 útoky proti Chartě 77. (D 30)

Kardinál F. Tomášek zaslal předsedovi federální vlády ČSSR L. Adamcovi dopis, ve kterém vyjádřil uspokojení nad tím, že se ČSSR připojilo k závěrům následné helsinské konference ve Vídni, zároveň však odsoudil policejní zákroky proti pokojným shromážděním v Praze a vyzval vládu k okamžitému dialogu s církví a se všemi občany. (D 31)

Anna Dusová, která pracovala několik let jako zdravotní sestra v protialkoholní péči, protestovala v dopise předsedovi vlády ČSSR proti brutálním zákrokům policistů a zejména žáků prvních ročníků škol *Veřejné bezpečnosti*: „Vyzbrojeni obušky bili bez rozmyslu každého, kdo se jim dostal pod ruku, bili s chutí a krutě. Jejich tváře i jejich dech jasně svědčily o vlivu *alkoholu!*... Jak se něco takového mohlo stát?... Jak to, že jim byl podán alkohol? Měla tím být povzbuzena jejich bojechtivost? Otupeň mravní zábrany?“

V otevřeném dopise Olze Havlové vyvrátila Eva Kantůrková osobním svědectvím pomluvy, které o zatčeném V. Havlovi a jeho rodině rozšířila *Večerní Praha* v článku *Kam kráčíš, Charto!* (D 32; viz D 10, K 1. února a 23. února a D 73)

Dopisem obvodní prokuratury pro Prahu I protestovala rodina Dany Němcové proti jejímu neoprávněnému věznění a poukázala na její vážný zdravotní stav.

Sto třicet malířů a sochařů podepsalo na aktivu mladých výtvarníků Svazu českých výtvarných umělců petici žádající propuštění J. Žáčka a D. Němce.

Mluví Charty T. Hradílek poděkoval v dokumentu Charty 77 č. 7/89 Mezinárodní společnosti pro lidská práva v Curychu, Vídni a Frankfurtu nad Mohanem za organizaci řetězové hladovky, která měla přispět k vyhlášení amnestie pro československé politické vězně; hladovka prokázala možnosti celosvětové solidarity v oblasti lidských práv.

Signatář Charty 77 filozof Miroslav Kusý napsal pro rozhlasovou stanici Svobodná Evropa úvahu *Československý obraz nepriateľa*; úvaha reagovala mj. na úvodník *Rudého práva* a bratislavské *Pravdy Republiku si rozvracet nedáme*. (D 33; viz D 30)

Sobota 21. ledna

Rudé právo přineslo zprávu o zasedání předsednictva ÚVKSCČ, které se zabývalo „řadou otázek vnitřní politiky, včetně situace, která v Praze vznikla v souvislosti s pokusy o protistátní demonstrace“. V dalším článku *Vyhrožují* pokračovalo v difamační kampani proti nezávislým iniciativám. (D 34)

V tomtéž čísle byl také pod titulkem *Ze stanoviska Generální prokuratury* uveřejněn oficiální právní výklad pražských demonstrací, které byly údajně „inspirovány ideodiverzní kampaní ze zahraničí a organizovány vnitřními nelegálními strukturami“, a proto musí „s důraznými trestními postihy počítat především organizátoři a iniciátoři nepovolených demonstrací a obdobných nátlakových akcí, vyvolávaných s cílem destabilizování státní moci, jednajících z nepřátelství k socialismu a vedení snahou narušit a podvracet politické základy republiky“.

Kardinál F. Tomášek vyjádřil v dopise ministerskému předsedovi ČSSR své stanovisko k událostem posledních dnů a zdůraznil, že manifestační projevy občanů nebyly vyprovokovány zahraničními sdělovacími prostředky, nýbrž nedostatky vedení států v minulých desetiletích. (D 35; viz též K 27. ledna)

Severozápadní pobočka Demokratického svazu v Leningradě vyslovila solidaritu s nezávislými iniciativami v Československu a podporu vzpomínkovým setkáním na Václavském náměstí u příležitosti dvacátého výročí sebeoběti J. Palacha; dopis podepsal Valerij Těrechov.

Národní poutě k hrobu J. Palacha ve Všetatech, k níž vyzvali představitelé nezávislých iniciativ (viz D 6), se zúčastnilo množství lidí, zejména mladých. Pouť se stala záminkou k dalším rozsáhlým a často brutálním akcím VB a StB, která přichází cestou nebo na nádraží podrobovala kontrole občanských průkazů, případně perlustrovala, vyslýchala, týrala a násilně rozvázela do různých míst. (D 36; viz také D 42 a 46) Přesto se loňskému mluvčímu Charty 77 S. Devátému podařilo proniknout policejním kordónem až k všetatskému hřbitovu a hodit k Palachovu hrobu kytici a trnovou korunu. (Viz D 42)

Neděle 22. ledna

Charta 77 vydala jako dokument č. 8/89 *Prohlášení k lednovým událostem*. (D 37)

Policie zadržela na 48 hodin bývalého mluvčího Charty 77 katolického kněze V. Malého a pod záminkou trestního stíhání pro údajné šíření poplašné zprávy provedla u něho domovní prohlídku, při níž zabavila kromě psacího stroje, propisovacích tužek, prázdných obálek s nalepenými známkami, rukopisných poznámek, náboženské literatury atd. také plastiku Panny Marie.

Dvaatřicet členů a sympatizujících Iniciativy za mír a lidská práva v NDR adresovalo českým a slovenským přátelům dopis, v němž oceňují čs. nezávislé iniciativy i aktivitu širších vrstev obyvatelstva a děkují za solidární akci Polsko-československé solidarity ve věci lipských občanů, kteří byli v lednu ve vazbě. „Doufáme spolu s vámi,“ uvádí se v dopise, „že vaši přátelé budou co nejdříve propuštěni z vazby a že naše vlády se konečně budou řídit závazky, které přijaly v rámci procesu KBSE“. Bylo to poprvé, kdy se část demokratické opozice v NDR odvolává na helsinský proces.

Třináct švýcarských spisovatelů zaslalo československé vládě a československému parlamentu dopis, v němž vyslovili obavy nad opětovým zatčením Václava Havla a žádali o okamžité propuštění jak jeho, tak dalších politických vězňů. „Václav Havel je poslední spisovatel v Evropě, jemuž byla vzata svoboda.“

Asi 50 mladých lidí v Budapešti chtělo vzpomenout smrti J. Palacha položením věnce u čs. velvyslanectví; protože byli zastaveni policií, položili věnec na budapeštském náměstí Hrdinů.

Deník KSI *Unità* uveřejnil pod titulkem *300 zatčených v Praze* rozhovor s A. Dubčekem, který hovořil mj. o tvrdém postupu proti mladým lidem. „Pravá příčina toho, co se děje,“ prohlásil, „je u nás a ne v zásadách ze zahraničí. Existuje základní krize, která postihuje především mladé lidi. Mladí volají po dialogu, ale nikdo jim nevěnuje pozornost.“

Pondělí 23. ledna

Rudé právo otisklo pod titulkem *Odešli s nepořízenou* oficiální verzi o sobotní pouti k hrobu J. Palacha ve Všetatech. (D 38)

Charta 77 vydala jako dokument č. 9/89 soupis československých politických vězňů, včetně osob zatčených, případně obviněných v souvislosti s lednovými událostmi. (D 39)

Na neoficiální tiskové konferenci v Praze bylo zveřejněno *Prohlášení Charty 77 k lednovým událostem*. (Viz D 37) Signatáři Charty 77 L. Lis, A. Šabatová, L. Šilhánová, P. Uhl a člen Nezávislého mírového sdružení T. Tvaroch odpověděli na dotazy zahraničních novinářů zejména o nedávných pražských demonstracích, policejních a soudních represích a situaci nezávislých skupin. Konference se zúčastnili zpravodajové agentur AFP, ANSA, AP a Reuter, dopisovatel Hlasu Ameriky a pracovníci jedné televizní společnosti.

Státní departement USA kritizoval čs. vládu za potlačení pražských demonstrací. Mluvčí departementu Charles Redman naléhal na okamžité propuštění všech, kteří byli zadrženi nebo uvězněni ve spojitosti s pokojnými demonstracemi minulého týdne; prohlásil, že použití násilí proti demonstrantům porušuje dohody uzavřené na schůzce KBSE ve Vídni, a vyslovil politování, že ČSSR nadále nedodržuje své mezinárodní závazky.

Úterý 24. ledna

Rudé právo uveřejnilo zprávu o zasedání výboru pro stranickou práci v ČSR, na němž se projednávala informace ministra vnitra ČSR o bezpečnostní situaci „včetně pokusů o protistátní demonstrace“ v Praze a o „zákonných opatřeních“ státních orgánů „k zajištění klidu a pořádku“. (D 40)

Deset dělníků z Tesly Petřvald adresovalo ÚV KSČ dopis, ve kterém se dožadovali úplnějších informací nejen o událostech, k nimž došlo v poslední době, ale i o celé čs. historii tohoto století. (D 41)

Středa 25. ledna

Rudé právo začalo v rubrice *Na dotazy čtenářů* odpovídat na četné často značně otevřené otázky čtenářů, kteří se ptali mj. proč jsou veřejná shromáždění na Václavském náměstí v Praze zakázána, proč bylo povoleno 10. 12. 1988 shromáždění na Škroupově náměstí v Praze 3, ale další shromáždění už ne, co to je vlastně Charta, o které se stále píše, ale nic neví, zdaje skutečně pravda, že »chartisté« a jim podobní jsou placeni ze zahraničí atd. Další takové dotazy – a příslušně dezinformující odpovědi – otisklo *RP* 26. a 27. ledna, a potom 2. února a později.

Obvodní soud v Praze 1 vyhověl stížnosti, kterou podali D. Němcová, S. Vondra, J. Stemová, D. Němec, P. Placák a S. Penc proti usnesení prokurátora o vzetí do vazby, a nařídil jejich propuštění. Soud však zamítl obdobnou žádost J. Petrové a O. Veverky, takže zůstali ve vazbě. Všech osm jmenovaných bylo obviněno z trestného činu výtržnictví, kterého se údajně dopustili tím, že 16. ledna položili nebo chtěli položit květy k soše sv. Václava, čímž pý vyvolali sročení lidí. (Viz D 23 a 42, a dále K 22. února.) V. Havel, zatčený rovněž 16. ledna, propuštěn nebyl.

Polská policie zabránila patnácti členům nepovolené polské socialistické strany sbírat u čs. velvyslanectví ve Varšavě podpisy na dopis žádající propuštění všech čs. politických vězňů a kritizující nastolování „nového stalinismu“ v ČSSR.

Američtí herci a spisovatelé zahájili podpisovou akci žádající propuštění V. Havla a dalších lidí zatčených při pražských demonstracích. Ředitel Divadla newyorského shakespearovského festivalu Joseph Papp prohlásil, že petici podepíše několik tisíc umělců. Petice bude odevzdána čs. misi při OSN. „Co nejdůraznější protest“ vyslovil také americký Pen-klub jménem 2 100 svých členů, včetně K. Vonneguta, S. Sontagové a N. Mailera.

Čtvrtek 26. ledna

Mluvčí čs. vlády M. Pavel uvedl na oficiální tiskové konferenci v Praze údaje o počtu osob, které byly během týdne pražských demonstrací legitimovány, zadrženy, pokutovány nebo obviněny, ale také zraněny. Nezávislá Východoevropská informační agentura VIA zpřesnila tuto informaci dalšími údaji. (D 42; viz dále D 46)

Hnutí za občanskou svobodu vydalo prohlášení, ve kterém odsoudilo „nepochopitelnou váiku vedenou bezpečnostními sbory proti pokojným občanům“ a zdůraznilo nezbytnost jednání a dialogu jako jediné smysluplné a nadějně cesty z dosavadní globální krize čs. společnosti. (D 43)

Nezávislé hnutí Iniciativa kulturních pracovníků zaslalo předsedovi vlády ČSSR L. Adamcovi prohlášení, které podepsalo 692 osobností z oblasti čs. oficiální i neoficiální kultury. Prohlášení protestovalo proti zatčení V. Havla a vybízelo k zahájení dialogu, jehož předpokladem je propuštění V. Havla a všech neprávem zadržovaných. (D 44) V následujících dnech a týdnech se k prohlášení připojily další stovky umělců a vědců nejrůznějších oborů, takže výsledný počet podpisů přesáhl několik tisíc. Kromě toho vznikly další obdobné iniciativy zejména Petice občanů k událostem 15.– 21. ledna 1989 (viz D 53. K 16. února a D 60), dopis 670 vědeckých pracovníků (viz K 12. února) a další (viz K 15. března).

Italská socialistická strana odsoudila „brutální represi namířenou proti čs. lidu“. Socialistická poslankyně M. Boniverová vznesla v parlamentě dotaz, zda italská vláda odsoudí flagrantní porušení dohod podepsaných na nedávné schůzce KBSE ve Vídni. Mluvčí ministerstva zahraničních věcí zdůraznil, že italská vláda pevně prosazuje dodržování lidských práv.

Pátek 27. ledna

Šestnáct čs. občanů se obrátilo na akademika A. D. Sacharova s žádostí, aby sovětskou veřejnost, odkázanou na zkreslující zprávy oficiálních médií, informoval o tom, co se skutečně děje v Československu jedenadvacet let po intervenci, od níž se nynější sovětské vedení dosud nedistancovalo. (D 45)

Skupina 17 čs. občanů poděkovala dopisem kardinálu Tomáškoví za jeho stanovisko k událostem kolem 20. výročí Palachovy smrti, jak je vyjádřil přípisem předsedovi vlády ČSSR (viz D 35); k dopisu sedmnácti se v následujících dnech připojila řada dalších věřících.

V odpovědi na dopis kardinála F. Tomáška (viz D 35) ministerský předseda ČSSR L. Adamec napsal, že kardinál patmě není dostatečně informován, a obvinil ho, že podporuje nezákonné aktivity a konfrontaci.

Neděle 29. ledna

VONS vydal sdělení č. 897: *Represe proti manifestacím 15.–21. ledna 1989.* (D 46)

J. Bonnerová, L. Bogorazová, A. Sacharov a L. Timofejev zaslali hlavám států účastnících se schůzky KBSE ve Vídni protest proti porušování lidských práv při potlačování demonstrací v ČSSR. (D 47)

Americký dramatik Arthur Miller napsal pro neoficiální pražský list *Lidové noviny* článek, který je důrazným protestem proti novému uvěznění Václava Havla. Redakce *LN* dala článek k dispozici sdělovacím prostředkům pod titulem *Kde je budoucnost.* (D 48)

Pondělí 30. ledna

Studenti pražské Akademie múzických umění zaslali předsednictvu ÚV Svazu socialistické mládeže dopis, v němž se vyslovili k událostem na Václavském náměstí ve dnech 15.–20. ledna 1989 a k prohlášení ÚV SSM ze dne 20. ledna 1989. (D 49) Po zveřejnění jejich dopisu došlo k vzloupání do budovy AMU, při čemž byly odcizeny originální podpisové archy a videokazeta s materiálem o událostech ve dnech 15.–20. ledna.

Ve Varšavě demonstrovali členové zakázaného Nezávislého svazu studentů proti potlačení pražských demonstrací před dvěma týdny. Skupina nejméně padesáti studentů šla průvodem z kolejí k čs. vyslanectví, ale byla zastavena policií a rozešla se v klidu. Pochod trval asi půl hodiny; demonstranti rozdávali letáky o J. Palachovi a nesli transparenty požadující svobodu pro ty, kdo byli během ledna v Praze zadrženi.

Úterý 31. ledna

O. Havlová a I. Havel poděkovali v otevřeném dopise všem, kdo projevíli zájem o osud Václava Havla a protestovali proti jeho věznění. (D 50)

Náměstek britského ministra zahraničních věcí W. Waldgrave vyslovil čs. velvyslanci J. Fiedlerovi protest proti porušování lidských práv a nedávných vídeňských ujednání KBSE během policejních zákroků při pražských manifestacích k 20. výročí smrti J. Palacha.

ÚNOR

Začátek února

Václav Havel vzkázal z vězení díky všem, zejména však umělcům a vědcům z oficiálních struktur, kteří mu projeví svou solidaritu. (D 51)

Skupina bývalých představitelů a členů KSČ založila Klub za socialistickou přestavbu Obroda; přípravný výbor, jemuž předsedá V. Mencl, požádal ministerstvo vnitra o registraci a rozeslal programové prohlášení, ve kterém se Obroda hlásí k humánním, mravním a sociálním hodnotám socialistického uspořádání společnosti. Prohlášení bylo zasláno také evropským socialistickým a komunistickým stranám. K členům klubu patří Č. Císař, J. Hájek, M. Hájek, V. Kabrna, V. Kadlec, V. Šilhán, L. Šilhánová atd. Orgánem Klubu je časopis *Dialog*, v jehož č. 4/89 vyšel diskusní návrh Programových tezí Klubu o 84 bodech.

Skupina poslanců dánského parlamentu zaslala generálnímu sekretáři KSČ M. Jakešovi dopis požadující okamžité propuštění V. Havla, což by bylo prvním krokem k navázání „životně důležitého dialogu“ představitelů KSČ a vlády s čs. obyvatelstvem.

Středa 1. února

Čs. helsinský výbor vyslovil Polskému helsinskému výboru díky za projev solidarity a zdůraznil nové možnosti, které skýtá ochraně lidských práv mechanismus mezinárodní kontroly ustavený Závěrečným dokumentem KBSE ve Vídni. Současně požádal, aby helsinské výbory podpořily návrh zařadit otázku pohrdání čs. orgánů Závěrečným dokumentem na pořad připravovaného pařížského jednání KBSE. (D 52; viz také D 45 a D 47)

ČSHV poděkoval L. Bogorazové, J. Bonnerové, A. Sacharovovi a L. Timofejevovi za jejich prohlášení k nedávným čs. událostem (viz D 47) a informoval je o dopisu, který adresoval Polskému helsinskému výboru (viz výše).

Ivan a Václav Havel, zastoupeni JUDr. J. Daniszem, podali žalobu na J. Lemáka, šéfredaktora *Večerní Prahy*, a žádali uveřejnění tiskové opravy článku *Kam kráčíš, Charto!*, ve kterém se tvrdilo, že jejich rodina vytvořila za německé okupace krycí kancelář gestapa a stýkala se s konfidenty. (Viz D 10)

Čtvrtek 2. února

Nová nezávislá iniciativa Petice čs. občanů k událostem ve dnech 15. 21. ledna oznámila Federálnímu shromáždění ČSSR, prezidentu republiky, předsedovi federální vlády a dalším, že její text podepsalo k 31. lednu přes 2100 osob. (D 53; viz též D 60)

Společenství přátel USA zaslalo Federálnímu shromáždění ČSSR dopis, kterým protestovalo proti brutálním zákrokům policie, trestnímu stíhání a věznění nevinných lidí, štvavé kampani oficiálních sdělovacích prostředků a postoji poslanců, kteří se s tím veřejně ztotožnili. (D 54)

Čs. vyslanectví ve Washingtonu odmítlo přijmout petici amerických herců, spisovatelů a tanečnicků, kteří vyslovili svou solidaritu s V. Havlem. Petici podepsalo kolem tisíce umělců.

Pátek 3. února

Členové kongresu USA D. DeConcini a S. Hoyer navrhli V. Havla na Nobelovu cenu míru. V dopise Nobelovu institutu zdůraznili Havlovu angažovanost při prosazování základních práv a demokracie a neustálé pronásledování, kterému je proto vystaven. „Zatímco v jiných východoevropských státech lze pozorovat podstatný pohyb k větší demokracii“, psalo se v návrhu, „Československo zakouší vlnu represe, jejíž drsnost a rozsah nemají od let 1968–1969 obdobu.“ Ani to však „neotřásl Havlovým zaujetím pro mír a lidská práva a jeho kritičností k stavu lidských práv v Československu“.

Neděle 5. února

Ludvík Vaculík datoval stať *Komunismus je bití*, v níž reagoval na brutální potlačení lednových manifestací. (D 55)

Pondělí 6. února

Charta 77 vydala dokument č. 10/89 *Na pomoc Rumunsku*. Dopis adresovaný nezávislým iniciativám a obhájčům lidských práv ve východní Evropě se zabýval dramatickou situací v Rumunsku, zejména tzv. teritoriální systemizací, která hrozí zničit více než polovinu rumunských vesnic.

Pařížský Mezinárodní výbor pro podporu Charty 77, jehož členy jsou mj. S. Bellow, F. Dürrenmatt, M. Frisch, G. Grass, G. Greene, A. Miller, Y. Montand, T. Stoppard a další, se obrátil dopisem na francouzského prezidenta Mitterranda a požádal jej, aby z moci své funkce připomněl čs. vládě její závazky při dodržování lidských práv. (D 56) V dalším dopise adresovaném ministerskému předsedovi ČSSR L. Adamcovi výbor žádal, aby se

společenské problémy Československa řešily dialogem, jehož předpokladem je propuštění všech neprávem zadržovaných včetně V. Havla a pravdivé informování veřejnosti.

Zástupci souboru vídeňského Burgtheatru zaslali čs. úřadům prohlášení solidarity s V. Havlem se žádostí, aby byl propuštěn a aby bylo zastaveno pronásledování účastníků pražských lednových demonstrací.

Holandská organizace Stichting Informatie over Charta 77 uspořádala v amsterodamském kulturním centru Paradiso večer na podporu zatčených a pronásledovaných obhájců lidských práv v ČSSR. Na programu se podílely jak významné osobnosti holandského kulturního života, tak známé undergroundové hudební skupiny spřátelené s českými hudebníky. Byly předneseny česky a holandsky básně I. Jirouse, za české hudebníky v zahraničí vystoupili V. Třešňák a J. Hutka.

Středa 8. února

Signatář Charty 77 M. Palouš byl vyrozuměn, že je trestně stíhán pro trestný čin výtržnictví, protože 18. 1. v odpoledních hodinách přečetl na Václavském náměstí dokument Charty 77, což údajně vedlo k sročení lidí, které si vyžádalo zvýšení pořádkové služby. Spontánní manifestace z 18. 1. byla přitom jediná, která proběhla pokojně, protože policie nezasáhla. (Viz K 18. ledna a D 21 a 27) (Rozhodnutím Obvodního prokurátora byla 20. 3. věc M. Palouše postoupena ONV v Praze k přestupkovému řízení.)

Čtvrtek 9. února

Francouzská vláda vyzvala čs. úřady, aby propustily V. Havla. Mluvčí francouzského ministerstva zahraničí prohlásil, že francouzská strana požádala o přesné údaje o Havlově případu a připomněla závazky, které ČSSR převzalo podpisem helsinského Závěrečného aktu.

Pátek 10. února

Charta 77 a Čs. helsinský výbor vydaly společné *Stanovisko k vídeňskému dokumentu*, v němž poukázaly na rozpory mezi formálním ujištěváním čs. vlády, že ČSSR patříla vždy k zemím, které usilují o důsledné plnění a rozvíjení helsinského procesu, a dlouholetou praxí, zejména však nedávnými událostmi, které toto ujištěvání vyvracejí. (D 57)

Vyšetřování v trestní věci V. Havla bylo ukončeno a prokurátor podal obžalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 1, který případ obratem postoupil Obvodnímu soudu pro Prahu 3. Hlavní líčení bylo stanoveny na 21. února.

Na týž den a tutéž hodinu bylo stanoveno i přelíčení ve věci J. Petrové a spol. u Obvodního soudu pro Prahu 2; spolu s J. Petrovou byli obžalováni O. Veverka, D. Němcová, D. Němec, S. Penc, P. Placák, J. Sternová a S. Vondra. (Viz K 22. února) V. Havel, J. Petrová a O. Veverka byli ve vazbě, ostatní byli stíháni na svobodě. (Viz K 25. ledna)

Francouzský Pen-klub vyjádřil svou solidaritu s V. Havlem a s bulharským básníkem P. Manolovem, který držel hladovku, a jménem svých 550 členů poslal prostřednictvím čs. a bulharského velvyslanectví v Paříži protestní dopisy do Prahy a do Sofie.

Sobota 11. února

Rudé právo uveřejnilo pod titulkem *Počítáme se všemi poctivými lidmi* podstatnou část projevu, který přednesl generální tajemník KSČ M. Jakeš na setkání s vedoucími pracovníky masových sdělovacích prostředků. Lednových událostí a postoje vedení KSČ k nim se týkala zejména pasáž, uvedená mezititulkem „Kdo, proč a jak chce zvrátit proces přestavby“. (D 58)

Dvaatřicet studentů Komenského evangelické bohoslovecké fakulty zaslalo poslancům Federálního shromáždění ČSSR dopis, ve kterém protestovali proti nepřiměřeným zásahům ozbrojených složek v říjnu 1988 a v lednu 1989 a proti způsobu, jakým o těchto událostech informovaly sdělovací prostředky. (D 59) Současně byl na fakultě vyvěšen text vyzývající k zájmu a péči o vězně, jmenovitě P. Cibulku, I. Jirouse a E. Vidlařovou.

Deník maďarské Vlastenecké národní fronty *Magyar Nemzet* uvedl v článku o „politické, hospodářské a mravní krizi“ ve východoevropských zerních, že jediným východiskem je „dělba moci“, a v této souvislosti vyzdvihl příklad Polska a nepřímo kritizoval kromě NDR také ČSSR jako zemi, „kde je významný spisovatel pronásledován a kde je »perestrojka« rovnou odmítána“.

Neděle 12. února

Šest set sedmdesát odborných pracovníků sedmdesáti vědeckých institucí, zejména ústavů Akademie věd v Praze, Brně a Bratislavě, se v dopise ministerskému předsedovi ČSSR L. Adamcovi vyslovilo k lednovým událostem, k nepřiměřenému zásahu bezpečnostních složek proti shromážděním na paměť J. Palacha a k „nedostatku možnosti veřejně se vyjadřovat k vedení naší společnosti a případně je i kritizovat“, což je „jednou z příčin ekonomické, sociální a politické krize, ve které se naše společnost nachází“. V odpověď na petici začala StB v Praze a Bratislavě objíždět ústavy a pátrat po jejich autorech a organizátorech.

Dr. Josef Zvěřina důrazně odmítl dopisem generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ M. Jakešovi tu část jeho projevu z 9. 2., ve které hovořil „o nelegálních církevních strukturách“ a „o některých církevních představitelích, kteří zneužívají náboženského citění části věřících občanů proti socialismu“ (viz D 58), a žádal, aby představitelé KSČ i státu „přestali s náboženskou diskriminací a urážkami“ a usnadnili tak věřícím „poctivou práci pro naši společnost“.

Pondělí 13. února

Britský ministr zahraničních věcí G. Howe prohlásil náměstkovi čs. ministerského předsedy J. Obzinovi, že postup čs. úřadů porušuje dohody uzavřené na schůzce KBSE ve Vídni. Podle mluvčího ministerstva projevil ministr Howe zájem zvláště o uvězněné disidenty a jmenovitě V. Havla.

Úterý 14. února

Předsednictvo Federálního shromáždění ČSSR se „v zájmu ochrany veřejného pořádku“ usneslo na zákonném opatření, kterým se v ustanovení par. 156a tr. z. (ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele) zvyšuje trestní sazba z šesti měsíců vězení na jeden rok. Týmž zákonným opatřením se znatelně zvýšily i tresty v ustanovení par. 6 zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech; zákon byl dále doplněn novým ustanovením, podle něhož se přečinu dopouští každý, kdo „vyhotoví, umožní vyhotovení nebo rozšíří tiskovinu, která svým obsahem narušuje zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku“. Zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění, které nabylo účinnosti dnem vyhlášení, znamenalo další omezení svobody shromažďování a projevu. (Viz K 15. a 17. února a D 62 a 83)

Středa 15. února

Plenární zasedání Čs. helsinského výboru se připojilo k návrhům, jež podali členové amerického kongresu (viz K 3. února), čs. Demokratická iniciativa a další, aby Nobelova cena míru za rok 1989 byla udělena V. Havlovi. Vyjádření čs. občanů podporujících tento návrh shromažďuje zvláštní výbor, jehož členy jsou E. Kanárková, E. Mandler, D. Němcová a V. Chramostová. ČSHV dále zaujal kritické stanovisko k zákonnému opatření předsednictva Federálního shromáždění ČSSR ze dne 14. 2. k ochraně veřejného pořádku, protože se jím zesiluje represe vůči účastníkům a organizátorům pokojných manifestací. (Viz K 14., 17. a 18. února a D 62) ČSHV vyzval poslance, aby usnesení předsednictva neschválili, čímž by pozbylo platnosti. (Viz též D 83)

ČSHV obdržel od Polského helsinského výboru dopis, kterým PHV vyzval předsedu polské vlády, aby si vyžádal od čs. vlády vysvětlení policejních zásahů ve dnech 16.–21. 1. v Praze a ve Všetatech.

Podle zprávy *Rudého práva* generální prokurátor ČSSR J. Krupauer oznámil, že ve spojitosti s lednovými událostmi v Praze bude 55 osob postaveno před soud pro „rušení veřejného pořádku, odpor proti státní moci a útoky proti veřejným činitelům“. Vyšetřování bylo v 46 případech uzavřeno a 17 z nich (včetně případu V. Havla) se stalo předmětem trestního řízení. „Postup orgánů činných v trestním řízení“, uvedl generální prokurátor, „je v plném souladu s československou judikaturou.“

Čtvrtek 16. února.

Petici čs. občanů k událostem z 15.– 21. ledna (viz D 53) podepsalo dalších 1266 signatářů. Podrobná zpráva se soupisem nových signatářů byla odeslána Federálnímu shromáždění ČSSR, prezidentu republiky, předsedovi vlády ČSSR a dalším. (D 60)

Hnutí za občanskou svobodu vydalo prohlášení *Cesty k demokracii po lednových událostech*. (D 61)

Mezinárodní sdružení pro obranu pronásledovaných umělců AIDA požádalo o okamžité propuštění V. Havla. V prohlášení se uvádí, že ve srovnání s pokrokem, k němuž došlo v oblasti lidských práv v jiných zemích Varšavské smlouvy, hrozí ČSSR izolace v důsledku svévolného zatýkání zastánců občanských svobod. K členům AIDA náleží kromě jiných spisovatel S. Lenz, režisér A. Mnouchkinová a P. Chereau, herci Y. Montand a M. Piccoli, filmový režisér I. Bergman atd.

Srbský Pen-klub poslal Svazu čs. spisovatelů dopis, ve kterém protestoval proti zatčení V. Havla a dalších čs. spisovatelů, umělců a intelektuálů a vyjádřil zatčeným svou solidaritu.

Pátek 17. února

Předsednictva Če ké národní rady a Slovenské národní rady přijala a vyhlásila zákonná opatření o přestupku proti opatřením k upevnění veřejného pořádku. Smysl těchto předpisů, doplňujících zákonné opatření Federálního shromáždění ČSSR z 14. února, potvrdil komentář *Rudého práva* z 18. února: „Potřeba těchto právních předpisů vyplynula z nedávných vystoupení protisocialistických skupin, které zvýšenou měrou narušily veřejný pořádek a bezpečnost občanů v centru Prahy. Ohlasy veřejnosti v hromadných sdělovacích prostředcích i na pracovištích na tyto provokační akce svědčí jednoznačně o tom, že převážná většina občanů s nimi nesouhlasí a požaduje přijetí účinnějších prostředků k upevnění veřejného pořádku.“

Byla zveřejněna petice 551 čs. občanů, požadující propuštění inž. Evy Vidlařové, herečky a inspicientky brněnského divadla Na provázku, která je od 19. 12. 1988 ve vazbě pro svou činnost ve Výboru na obranu P. Cibulky, D. Skály a J. Štencle. E. Vidlařová byla původně obviněna z trestného činu nadřívání, kterého se

měla dopustit pořádáním nátlakových akcí, tj. hladovek a petic, a ovlivňováním svědků; později byla kvalifikace její činnosti změněna na trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, takže jí hrozil trest vězení až do 5 let. Její žádost o propuštění z vazby byla 1. února zamítnuta. (Viz K 9. března)

Sobota 18. února

Devět čs. nezávislých iniciativ zaslalo vládám účastnických zemí KBSE a přátelům doma i v zahraničí dopis, v němž mj. upozomilo na represivní zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění. (D 62; viz K 14., 15. a 17. února a D 83)

Čs. helsinský výbor zaslal Federálnímu shromáždění ČSSR své stanovisko k zákonnému opatření k ochraně veřejného pořádku, které předsednictvo FS schválilo 14. 2. ČSHV vyjádřil přesvědčení, že toto opatření je v rozporu s duchem i literou helsinských ujednání a že se jím místo politického řešení společenských problémů zavádí zpřísnění represe.

Neděle 19. února

Charta 77 vydala dokument č. 15/89 *Zamyšlení nad obětí Jana Zajíce* v souvislosti s nadcházejícím 20. výročím Zajícovy dobrovolné smrti. (D 63)

Pondělí 20. února

Podle zpráv Východoevropské informační agentury VIA byla na čs. ministerstvu zahraničních věcí vytvořena meziresortní komise, v jejímž čele je jeden z náměstků ministra. Jejím posláním je organizovat dezinformační kampaně proti nezávislým iniciativám především v zahraničí, ale počítá se, že jejích textů bude použito i v Československu. Komise bude zasedat permanentně.

Slovenský spisovatel a jeden z vydavatelů nezávislého časopisu *Fragment* K I. Hoffman protestoval dopisem V. Havlovi proti jeho uvěznění; dopis byl zároveň ostrou kritikou kulturní situace na Slovensku. (D 64)

Úterý 21. února

Obvodní soud v Praze 3, jehož hlavní líčení vedla samosoudkyně JUDr. H. Hlavatá, odsoudil V. Havla k devíti měsícům vězení nepodmíněně v 2. (tj. přísnější) nápravné výchovné skupině. Byl uznán vinným spácháním obou žalovaných trestných činů, podněcování, jehož se měl dopustit tím, že prostřednictvím zahraničních rozhlasových stanic zval na vzpomínkový akt připravovaný k výročí smrti J. Palacha dne 15. 1., a ztěžování výkonu

pravomoci veřejného činitele, jehož se údajně dopustil tím, že dne 16. 1. na Václavském náměstí neuposlechl výzvy VB k opuštění prostoru. V. Havel se proti rozsudku na místě odvolal. (Viz K 21. března) Prokurátor si ponechal lhůtu na rozmyšlenou. Před vynesením rozsudku pronesl V. Havel závěrečnou řeč. (D 66) Soudnímu líčení byli přítomni tři jeho příbuzní, ostatní veřejnost (200–300 lidí) byla v soudní budově nebo před ní. (D 65) Hlavní líčení mohli rovněž sledovat dopisovatelé tiskových agentur TASS a AP, *Rudého práva* a Československého rozhlasu. Samosoudkyně však zakázala psaní poznámek.

Procesu s J. Petrovou a spol., který byl zahájen týž den, se účastnili dopisovatelé Reutera a Hlasu Ameriky. Dalším agenturám, tj. AFP, Maďarské tiskové agentuře a agentuře Sin Hua (Nová Čína), nebyl vstup do soudní síně umožněn.

Na oba procesy přijeli do Prahy kromě novinářů zástupci Mezinárodní federace pro lidská práva (FIDH), švédského Pen-klubu a Svazu švédských spisovatelů, britské mírové organizace END a britského hnutí Charta 88. Nikdo z nich nebyl vpuštěn do soudní síně. Pouze zástupcům FIDH se podařilo do soudní místnosti proniknout, ale po dvou hodinách z ní byli vykázáni.

Proti mluvčímu Charty 77 ing. T. Hradílkovi bylo zahájeno stíhání pro trestné činy pobuřování a poškozování zájmů republiky v cizině, kterých se měl dopustit tím, že 17. 1. zaslal stranickým a ústavním orgánům prohlášení odsuzující policejní zákroky proti manifestantům v Praze a že 1. 2. adresoval M. Jakešovi otevřený dopis reagující na jeho rozhovor se západoněmeckou televizí. T. Hradílek byl 22. 2. zadržen a byla u něho provedena v jeho nepřítomnosti domovní prohlídka; po několikahodinovém výsledku podal vyšetřovatel návrh na uvalení vazby. Prokurátor návrhu nevyhověl a T. Hradílek propustil, ale trestní řízení proti němu nezastavil; bylo to poprvé v historii Charty 77, co byli současně trestně stíháni všichni tři její mluvčí. (Viz dále K 8. března)

Vyšetřovatel VB kpt. Špirk zahájil trestní stíhání bývalé mluvčí Charty 77 L. Šilhánové a signatářky Charty 77 herečky V. Chramostové a obvinil je z trestných činů schvalování trestného činu a útoku na státní orgán a orgán společenské organizace. Těchto trestných činů se měly dopustit tím, že 16. 1. sepsaly a odeslaly vládním a stranickým orgánům dopis, v němž údajně „vyjádřily souhlas s hromadnou a úředně zakázanou demonstrací nelegálních struktur uspořádanou v odpoledních hodinách 15. 1. na Václavském náměstí“ a „nepravdivě osočily orgány státní moci a stranické orgány ze zneužívání svěřených pravomocí, z hrubého porušování občanských práv a svobod občanů“. (Viz D 17) Obě byly stíhány na svobodě. (Viz dále K 20. března)

Dr. Radomír Malý z Brna odeslal generálnímu prokurátorovi ČSSR dopis, kterým protestoval proti odsouzení V. Havla a žádal, aby byl rozsudek zrušen – nebo aby bylo zavedeno trestní řízení i proti němu samému, protože se dopustil obdobných trestných činů jako odsouzený V. Havel. (D 67)

Ve tři hodiny odpoledne proběhla na krakovském Hlavním náměstí manifestace organizovaná Konfederací za nezávislé Polsko na protest proti procesu s V. Havlem. Manifestanti nesli v čele průvodu čs. státní vlajku a v průvodu samém transparenty s nápisy „Propusťte Václava Havla“ a s jmény pořádající organizace a nezávislého odborového hnutí Solidarita.

Výbor pro podání návrhu na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi zveřejnil dopis skupiny občanů, především dělníků z Klatovska, kteří jako jedni z prvních návrh podpořili. (D 68; viz též D 71)

Středa 22. února

U Obvodního soudu pro Prahu 2 bylo ukončeno hlavní líčení, zahájené 21. 2. v trestní věci členky Nezávislého mírového sdružení J. Petrové, signatáře Charty 77 a člena Mírového klubu J. Lennona a Společnosti přátel USA O. Veverky, mluvčí Charty 77 D. Němcové, signatáře Charty 77 D. Němce, bývalé mluvčí Charty 77 J. Sternové, představitele Českých dětí P. Placáka, člena Mírového klubu J. Lennona S. Pence ml. a mluvčího Charty 77 RNDr. Saši Vondry. Všichni obžalovaní byli zadrženi 16. 1., J. Petrová a O. Veverka zůstali od té doby ve vazbě, ostatní byli 24. 1. z vazby propuštěni a stíháni na svobodě. D. Němcová, hospitalizovaná pro chorobu páteře, která se zhoršila v důsledku zadržení 16. 1., byla na začátku hlavního líčení vyloučena k samostatnému projednání. Na rozdíl od procesu s V. Havlem docházelo při tomto jednání k neustálému porušování procesních ustanovení. Samosoudce JUDr. A. Těšík zkrásněl protokoloval výpovědi svědků, opravoval a naváděl je k výrokům škodícím obžalovaným, odnímal obhájcům slovo, dal ze soudní síně vyvést matku O. Veverky, protože se údajně nevhodně tvářila atd. V soudní síni směli být přítomni příbuzní jen po jednom na každého obžalovaného. Soudce zamítl návrh obhajoby na svědecký výslech V. Havla.

Soud uznal J. Petrovou, O. Veverku, D. Němce, J. Sternovou vinnými ve smyslu obžaloby spácháním trestného činu výtržnictví, jehož se měli dopustit tím, že dne 16. 1. kladli nebo se pokoušeli klást u sochy sv. Václava květiny, čímž vyvolali srocení většího množství lidí. J. Petrová a O. Veverka byli navíc uznáni vinnými spácháním trestného činu útoku na veřejného činitele, jehož se údajně dopustili hrubými nadávkami příslušníkům VB. Za to byli odsouzeni J. Petrová k 9 měsícům vězení v 1. nápravně výchovné skupině, O. Veverka, již jednou trestaný, k 12 měsícům vězení v 2. NVS, D. Němec k 6 měsícům vězení podmíněně s odkladem na 3 roky a k 4000 Kčs pokuty a J. Sternová ke 4 měsícům vězení podmíněně s odkladem na 1 rok. (D 69)

Ostatní tři obžalované, S. Vondru, P. Placáka a S. Pence, soud neuznal vinnými ve smyslu obžaloby a odsoudil je pro přečin proti veřejnému pořádku shodně k 2 měsícům vězení podmíněně s odkladem na 2 roky a k pokutě 2500 Kčs. J. Petrová a prokurátor se proti rozsudku odvolali na místě, ostatní si ponechali lhůtu na rozmyšlenou: O. Veverka požádal o propuštění z vazby, jeho žádosti samosoudce nevyhověl. (V odvolacím řízení 4. dubna

senát Městského soudu v Praze rozsudek potvrdil. Jednání bylo zcela formální, soud se vůbec nezabýval námitkami obhájců a obžalovaných; předseda senátu JUDr. Jan Rojt při zasedání údajně usnul. Rozhodnutím Okresního soudu v Chomutově byla J. Petrová 19. 6. po odpykání poloviny trestu podmínečně propuštěna.)

Skupina francouzských intelektuálů podepsala petici, v níž označila odsouzení V. Havla za skandální útok na demokratická práva a žádala „jeho okamžité osvobození, zrušení soudního rozhodnutí, jakož i zastavení trestních stíhání všech ostatních obviněných v Československu, kteří jsou stíháni pouze pro projevy svého přesvědčení“. Prvních padesát podpisů bylo k dispozici již několik hodin po odsouzení V. Havla, ve sbírání dalších se pokračovalo celou noc; k signatářům patřili francouzští poslanci, spisovatelé, novináři, herci, právníci, aktivisté Ligy pro lidská práva, členové organizace SOS rasismus, politici socialistické i komunistické orientace atd.

Čtvrtek 23. února

Rudé právo uveřejnilo rozsáhlý článek *Kdo je Václav Havel*, jenž svým názvem i obsahem přímo navázal na pomlouvačnou kampaň, kterou čs. tisk zahájil proti V. Havlovi a Chartě 77 už počátkem roku 1977 a poté několikrát znovu oživil, naposled v souvislosti s lednovými demonstracemi. (Viz D 10) V tomto duchu se i článek *RP* pokusil diskreditovat V. Havla především insinuacemi o protektorátní minulosti jeho rodiny, zejména otce Václava a strýce Miloše, majitele Lucema-filmu a barrandovských ateliérů. (Viz D 32 a D 73) V dalším článku polemicky citoval – poprvé v čs. oficiálním tisku – názvy několika Havlových esejí a knih jako *Anatomie jedné zdrženlivosti*, *Politika a svědomí*, *Dálkový výslech* atd.

V České Třebové byl vzat do vazby signatář Charty 77 a spoluvydavatel nezávislého časopisu *Vokno* topič František Stárek. Při domovní prohlídce bylo u něho zabaveno množství různého technického zařízení, psací stroje, počítač, cyklostyl, fotoaparáty, magnetofon, knihy, tiskoviny, fotografie, písemnosti, knihovna a archív časopisu atd. F. Stárek byl už pro svou činnost v oblasti nonkonformní kultury odsouzen roku 1982 na dva a půl roku. Tentokrát byl nejprve obviněn z přečinu proti veřejnému pořádku, později byla jeho činnost překvalifikována na trestný čin pobuřování. (Dne 3. 4. byla Stárkova družka Iva Vojtková obviněna z pomoci k trestnému činu pobuřování. Dne 26. 6. odsoudil Okresní soud v Ústí nad Orlicí F. Stárka pro pobuřování k dvěma a půl roku vězení v 2. nápravně výchovné skupině, propadnutí zabavených věcí a dvouletému ochrannému dohledu po odpykání trestu. I. Vojtková byla odsouzena pro pomoc k trestnému činu pobuřování k 12 měsíců vězení s podmíněným odkladem na dva roky. V odvolacím řízení 28. 8. 1989 Krajský soud v Hradci Králové rozsudek potvrdil.)

Spolok slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí vydal prohlášení odsuzující rozsudek nad V. Havlem i všemi občany, kteří byli odsouzeni od bratislavské katolické manifestace 25. 3. 1988. (D 70)

Výbor pro podání návrhu na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi oznámil, že návrh podpořili další občané, jmenovitě z Benátek nad Jizerou, Kropáčovy Vrutice a Prahy. (D 71)

Pátek 24. února

V řadě reakcí světového tisku na odsouzení V. Havla uveřejnil vídeňský deník *Kurier* článek *Více než zločin hloupost* od předsedy Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva Karla Jana ze Schwarzenbergu. (D 72)

Charta 77 vydala dokument č. 17/89 *Prohlášení k případu britského spisovatele Salmuna Rushdieho* a odsoudila „rozsudek smrti“ vynesený ájatolláhem Chomejmím a dalšími iránskými představiteli nad britským autorem jako akt státního terorismu.

Čs. Demokratická iniciativa požádala dopisem M. Gorbačova, aby se „i ve vztahu k ČSSR projevil jako vůdčí činitel demokratického reformního programu a zastal se Václava Havla a dalších neprávem vězněných osob“. Dopis podepsali B. Doležal, M. Litomiský, E. Mandler, I. Storozenko, M. Svoboda, K. Štyndl, E. Štolbová a S. Trávníček.

Sobota 25. února

Člen Národního divadla J. Kemr zaslal redakci *Rudého práva* dopis, v němž vyvrátil osobním svědectvím pomluvy o M. Havlovi, uveřejněné 23. 2. v článku *Kdo je Václav Havel*. (D 73)

Před čs. velvyslanectvím v Ottawě protestovalo několik set lidí proti policejní zvlí za lednových manifestací na Václavském náměstí a proti odsouzení řady jejich účastníků. Poslanec kanadského parlamentu D. Kirgol prohlásil, že pražský režim hrubě porušil závazky, k nimž se zavázal podpisem dokumentu na následné konferenci ve Vídni.

Polský Pen-klub apeloval telegramem na prezidenta Husáka, aby byl V. Havel propuštěn, a vyslovil své hluboké znepokojení nad osudem svého „vynikajícího kolegy“.

Ve varšavském divadle Teatr Powszechny se konala obnovená premiéra Havlových aktovek *Audience* a *Protest* za účasti předsedy vlády M. Rakowského a představitelů Solidarity B. Geremeka a A. Michnika, který po představení promluvil.

Neděle 26. února

Charta 77 podpořila v dokumentu č. 18/89 návrh na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi v přesvědčení, „že mír není záležitostí pouze vlád a politiků, ale i občanů, a že je neoddělitelně spjat s úsilím o dodržování lidských práv“, a proto by „Nobelova cena měla být udělována především těm, kteří mimo rámec vlastní profese – a často s velkým osobním nasazením – přispívají k tomu, aby byl život na naší planetě spravedlivější a důstojnější“.

Pondělí 27. února

Signatář a bývalý mluvčí Charty 77 J. Dienstbier zaslal představitelům nezávislých iniciativ v Evropě a USA dopis k návrhu o udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi. (D 74)

Úterý 28. února

Charta 77 vyslovila v dokumentu č. 19/89 díky pořadatelům manifestace svolané v Budapešti na den 2. 3. na protest proti věznění V. Havla a dalších čs. aktivistů, požádala je o podporu návrhu na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi, připomněla jmenovitě několik dalších politických vězňů a zdůraznila, že solidarita s nespravedlivě odsouzenými má nejen morální, ale i praktický význam. (D 75) Manifestaci v Budapešti zaslala pozdrav a poděkování i Olga Havlová. (Viz dále K 2. března)

Slovenský spisovatel Ľubomír Feldek protestoval proti odsouzení V. Havla a požádal, aby jeho prohlášení bylo připojeno k protokolu pražského zasedání výboru Čs. svazu spisovatelů. (D 76)

Konec února

Výbor na obranu mírových aktivistů zaslal představitelům státu, Čs. mírovému výboru, kardinálu Tomáškovi a sdělovacím prostředkům prohlášení o svém ustavení a o svých cílech. (D 77)

BŘEZEN

Středa 1. března

Charta 77 podala v dokumentu č. 20/89 zprávu o setkání osmi představitelů nezávislých iniciativ s dánským ministrem zahraničních věcí Uffe Ellemann–Jensenem, který byl na oficiální návštěvě v ČSSR. Během oběda na velvyslanectví informoval ministr pozvané o oficiálním protestu dánské vlády proti zákrokům čs. policie v lednu a následným procesům; čs. hosté hovořili o celkové situaci v ČSSR, o činnosti nezávislého hnutí a o jednotlivých politických vězňích. Rozhovor trval dvě hodiny a byl prvním kontaktem, který oficiální představitelé Dánského království navázali s nezávislými skupinami v ČSSR.

P. Pospíchal a A. Šabatová za čs. část Polsko–československé solidarity a S. Vondra, mluvčí Charty 77, zaslali projev solidarity členům polského hnutí Svoboda a mír, kteří drželi v Sopotech hladovku na protest proti diskriminaci při udělování cestovních dokladů v Polsku. V dopise zdůraznili, že polská vláda „je povinna respektovat ustanovení Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, garantující svobodný výjezd ze země a návrat do ní“, a že to platí „o vládách všech států, které tento pakt přijaly, včetně vlády československé“; přesto však dochází k obdobným diskriminacím i v ČSSR.

Týdeník KSČ *Tribuna* pokračoval v difamační kampani proti V. Havlovi článkem *Za co »bojuje« Václav Havel*. Po zopakování obvyklých pomluv o Havlově rodině (viz D 10 a 32, K 23. února a D 73) se článek soustředil na Havlovu společenskou aktivitu, kterou interpretoval v duchu stalinských představ 50. let, podle nichž jsou všichni kritičtí představitelé čs. kultury, v tomto případě V. Černý, B. Fučík a zejména V. Havel atd., pouhými agenty řízenými ze zahraničí v rámci mezinárodního protikomunistického spiknutí.

Čtvrtek 2. března

Charta 77 upozornila v dokumentu č. 21/89 prezidenta republiky „na závažné okolnosti poškozující vnitřní vztahy naší společnosti i zájmy republiky v zahraničí“, tj. na agresivní a provokativní postup orgánů státní moci proti pokojnému pietnímu aktu na paměť J. Palacha na Václavském náměstí v lednu a na následné procesy a rozsudky nad V. Havlem a dalšími sedmi občany v únoru. (D 78)

V Budapešti se manifestace solidarity s V. Havlem a dalšími čs. politickými vězni zúčastnilo asi 1500 lidí, z nichž 400 podepsalo na místě petici podporující návrh, aby V. Havlovi byla udělena Nobelova cena míru. (Viz K 28. února a D 75)

Sobota 4. března

Na kongresu Evropského svazu žen (Unione Europea Femminile), který pořádala ve dnech 1.–4. 3. v Římě italská Křesťanská demokracie, byl založen Mezinárodní výbor Milady Horákové na pomoc čs. ženám pronásledovaným současným režimem v ČSSR.

Neděle 5. března

Dvacet sovětských a německých spisovatelů a vědců podepsalo prohlášení, ve kterém vyslovili vážné znepokojení nad uvězněním V. Havla. „Jsme pevně odhodláni hlasitě bránit Václava Havla,“ píše se v závěru dopisu, „protože tím bráníme i sebe.“ (D 79)

Pondělí 6. března

Československo navštívila delegace Mezinárodní helsinské federace vedená jejím předsedou Karlem Janem ze Schwarzenbergu, ale k jednání s čs. představiteli nedošlo. V dopise, který zaslal předsedovi federální vlády L. Adamcovi, Karel Jan ze Schwarzenbergu vyjádřil nad tím zklamání a protestoval proti rostoucímu porušování lidských práv v ČSSR. (D 80)

Čs. iniciativa sociální obrany vydala dokument č. 1/1989, v němž odsoudila nátlak, který vyvíjí Sekretariát vlády ČSR pro věci církevní na uchazeče o studium bohosloví. „Státní správa se snaží vyvolat dojem, že při přijímání studentů na bohoslovecké fakulty nezasahuje do řízení. Ve skutečnosti využívá přijímacího řízení k tomu, že manipuluje příští duchovní rafinovaně a bez ostychu, aby se přizpůsobili cizímu politickému stanovisku. Takové přizpůsobení není však možné bez škody na svědomí.“

Úterý 7. března

Mezinárodní federace pro lidská práva (FIDH) se sídlem v Paříži, která je přidružena k OSN a Evropské radě UNESCO a jejímž členem je čs. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, vydala zvláštní 291. číslo svého týdeníku *Lettre* věnované soudnímu procesu s V. Havlem. Zprávu o soudním řízení vypracoval R. Kessous,

bývalý generální prokurátor pařížského odvolacího soudu, kterého FIDH zmocnila zúčastnit se hlavního líčení: čs. úřady mu však jeho misi znemožnily.

Podle zprávy rakouského deníku *Die Presse* významný rakouský malíř Max Weiler odřekl své další výstavy v ČSSR. Po úspěšné výstavě v Brně měly být jeho obrazy vystaveny od 5. března v Bratislavě a od 20. dubna v Praze, ale umělec výstavy telegraficky odvolal, jakmile se během instalace své výstavy v Mexiku dozvěděl z tisku o uvěznění V. Havla a dalších: „Je to, jako by se to stalo mně samému. Jsou to naši lidé, a jen z našich reakcí poznají, že za nimi stojíme.“

Středa 8. března

Mluvčí Charty inž. T. Hradílek, stíhaný pro trestné činy pobuřování a poškozování zájmů republiky v cizině (viz K 21. února), byl seznámen s výsledky vyšetřování; rychlost, s níž byl případ vyšetřen a uzavřen, nasvědčoval, že bylo rozhodnuto projednat jej soudně už koncem března nebo začátkem dubna. (V hlavním líčení ve dnech 4. a 5. 4. uznal Okresní soud v Přerově T. Hradílkovi vinným z pokusu o trestní čin pobuřování a pokusu o poškozování zájmů republiky v cizině a odsoudil jej ke 13 měsícům vězení s odkladem na dva roky. V závěrečné řeči T. Hradílek odmítl obvinění z nepřátelství vůči republice, za něž se označuje každá kritika monopolní role KSČ, která ztratila svou duchovní a mravní autoritu a schopnost být předvojem společnosti. Obžalovaný i prokurátor se proti rozsudku odvolali. V soudní budově bylo přítomno asi sto Hradílkových přátel. Soudní jednání sledovali také zástupci velvyslanectví USA a Kanady. V odvolacím řízení 19. 5. Krajský soud v Ostravě rozsudek potvrdil.)

Čtvrtek 9. března

Senát Okresního soudu v Jihlavě za předsednictví JUDr. J. Libenského uznal I. M. Jirouse a J. Tichého vinnými z trestného činu pobuřování; činu se měli dopustit sepsáním petice, v níž činili státní orgány odpovědnými za náhlou smrt pětaticetiletého P. Wonky, který zemřel ve vězení 26. 4. 1988. I. M. Jirous byl odsouzen k 16 měsícům vězení v 2. nápravně výchovné skupině, J. Tichý k 6 měsícům vězení v 1. NVS. Oba obžalovaní se na místě odvolali. Během líčení, které mělo výslovně politický ráz, se obžalobě nepodařilo prokázat nepravdivost jednotlivých bodů petice. Obžalovaní se k jejímu autorství hlásili a trvali na svém právu vyjadřovat se k historickým i současným událostem. Jednání byli v soudní síni přítomni zástupci Mezinárodní helsinské federace J. Laberová, G. Nagler a Karel Jan ze Schwarzenbergu, oficiálního Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva JUDr. A. Klimeš, čs. tisku a televize. (Senát Krajského soudu v Brně, jemuž předsedal JUDr. V. Hynek, rozsudek dne 24. 4. rozsudek potvrdil.)

Před senátem Okresního soudu v Kroměříži, jemuž předsedal JUDr. V. Mikulěnka, skončilo třídenní hlavní líčení v trestní věci proti J. Němcovi a inž. P. Dudrovi, obžalovaným v září 1986 pro trestný čin pobuřování, kterého se měli dopustit tím, že v letech 1980 – 1985 shromažďovali a rozmnožovali písemnosti nepřátelsky zaměřené proti socialistickému a státnímu zřízení a seznamovali s nimi větší množství lidí. Šlo zejména o periodika *Informace o Chartě 77*, *Informace o církvi*, *Listy a Svědectví*, ale i o jednotlivé statě či knihy, jako úvahy K. Čapka, *Proč nejsem komunistou* a A. Solženicyna *Nežít se lézí*, eseje a hry V. Havla, básně J. Seiferta, prózy B. Hrabala a literaturu náboženskou. Soud uznal oba obviněné vinnými a odsoudil J. Němce k 18 měsícům vězení s podmíněným odkladem na tři roky a inž. P. Dudru k 12 měsícům vězení rovněž s podmíněným odkladem na tři roky. U obou byl vysloven trest propadnutí zabavených věcí, psacích strojů, cyklostylu, papíru a ostatních technických potřeb. Přátelé obžalovaných se mohli líčení účastnit bez překážek. (Podle sdělení VONS z 10. 5. rozsudek nabyt právní moci tím, že prokurátor a P. Dudr vzali své odvolání zpět a J. Němec je podal pozdě.)

Rozhodnutím Krajského soudu v Brně byla inž. Eva Vidlařová téměř po tříměsíční vazbě propuštěna z vazby; je však nadále stíhána pro pokus trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí, kterého se měla dopustit zasahováním do vyšetřování trestné činnosti P. Cibulky. (Viz K 17. února) (Rozsudkem senátu Městského soudu v Brně byla E. Vidlařová 5. 4. zproštěna viny pro nedostatek důkazů. V odvolacím řízení 2. 5. Krajský soud v Brně rozsudek potvrdil.)

Neděle 12. března

Charta 77 vydala dokument č. 22/89 *K výstavbě vodních děl na Dunaji*, adresovaný vládě ČSSR, ministerstvům vnitra a životního prostředí ČSR a SSR a skupině expertů z ČSSR a šesti sousedních zemí, kteří právě zasedali v Praze. Dokument vyzýval, aby se ve shodě se stanoviskem oficiální ekologické sekce ČSAV z ledna t. r. „přehodnotil celý projekt a postup výstavby soustavy vodních děl na základě jednání mezinárodní komise složené ze zastánců i odpůrců výstavby za účasti odborníků ze tří zainteresovaných zemí“, a aby se příslušní činitelé při rozhodování „cítili odpovědní přírodě a příštím generacím, a ne velikášským, přírodu dobývajícím a ničícím konceptům včerejška“.

Mluvčí a skupina signatářů a stoupců Charty 77 položili na hrob Jana Patočky, jednoho z prvních mluvčích Charty 77, kytici se stuhou, aby tak uctili dvanácté výročí jeho smrti. Vzpomínkový akt sledovala Státní bezpečnost. Hodinu poté byla na hrobě už jen kytice, stuha s nápisem Charta 77 byla odstraněna.

Pondělí 13. března

Charta 77 vydala dokument č. 23/98 *Další hra s falešnými kartami*. Dokument upozornil na provokační akci, která vyzývala jisté občany anonymními dopisy, aby finančně podpořili údajné „Společenské iniciativy demokratických aktivistů“ a přitom na složenice uvedli vlastní jméno a adresu. Ve skutečnosti šlo o konto, které zřídilo ministerstvo zdravotnictví na pomoc v boji proti nemoci AIDS (francouzsky SIDA). „Jestliže však příspěvek na pomoc proti AIDS je možno posílat anonymně, jak o tom ostatně informoval náš tisk, pak přispívatel SIDA má sám sebe udat pomocí adresy na předtištěné obálce.“

Mluví Charty 77 zaslali nezávislým skupinám v Maďarsku telegram k oslavám obnoveného maďarského státního svátku dne 15. března. (Viz dále K 19. března)

V továrně na obráběcí stroje TOS v Praze–Hostivaři byl přímo na pracovišti zadržen dělník, který sepsal petici protestující proti policejnímu násilí v poslední době. Petice, kterou podepsalo 38 členů ROH, byla reakcí na výzvu, aby dělníci podepsali text právě opačný, odsuzující činnost nezávislých skupin. Autor petice byl po obvinění z pobuřování propuštěn na svobodu. K podobným incidentům došlo i v jiných pražských závodech. (Dopisem Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných oznámila 10. 5. skupina 68 zaměstnanců závodu TOS v Hostivaři, většinou dělníků, že uspořádají peněžní sbírku na pomoc rodinám stíhaných aktivistů, aby tak vyjádřili „solidaritě se všemi, kterým není osud našeho národa lhostejný“.)

Středa 15. března

Masarykova společnost vydala k 50. výročí nacistické okupace Československa prohlášení vyzývající, aby se Československo iniciativně zasadilo o uzavření a důsledně humanistické dořešení posledních pozůstatků druhé světové války: „Padesáté výročí osudového 15. března 1939 dává příležitost tak učinit. A celkový smysl díla Masarykova, včetně jeho poměru k roli německého národa, činí přímo naší povinností tak učinit.“

Rudé právo uveřejnilo v článku *Usilujeme o sjednocení tvůrčích sil* podstatnou část projevu předsedy výboru Svazu českých spisovatelů M. Černíka na členské schůzi SČS. V projevu byla mj. řeč o opětovém začlenění některých „opomíjených“ autorů a děl do oficiální kultury podle kritérií „marxisticko-leninských principů socialistické umělecké tvorby“.

Začátkem února vznikla na Ostravsku petice, která se připojila k iniciativě kulturních pracovníků (viz D 44) a žádala propuštění V. Havla a dalších politických vězňů a skutečný dialog vlády se společností. Petice, podepsaná 78 dělníky a adresovaná předsedovi federální vlády, byla dána na vědomí mj. i krajskému deníku *Nová svoboda*, který v úmyslu pranýřovat signatáře ručící za podpisy uveřejnil jejich plné adresy. To umožnilo řadě

občanů, převážně dělníků, aby akci podpořili dalšími podpisy. Přestože bylo několik podpisových archů zabaveno, podepsaly petici do 15. 3. celkem 272 osoby.

Čtvrtek 16. března

Evropský parlament ve Štrasburku schválil jednomyslně rezoluci odsuzující rozsudky nad V. Havlem a dalšími čs. občany jako akt, který je v přímém rozporu s mezinárodními dokumenty, jež čs. vláda podepsala. Návrh rezoluce podaly společně parlamentní skupiny socialistů, křesťanských demokratů, liberálů, demokratické aliance a komunistů. (D 81)

Německý spolkový sněm v Bonnu schválil jednomyslně rezoluci odsuzující pronásledování čs. obhájců lidských práv a jmenovitě rozsudky nad V. Havlem, J. Petrovou a dalšími. Návrh rezoluce podaly společně frakce křesťanských demokratů, sociálních demokratů, svobodných demokratů a zelených. (D 82)

Státní bezpečnost provedla sérii domovních prohlídek v rámci stíhání trestného činu pobuřování, jehož se měl dopustit neznámý pachatel sepsáním a rozšiřováním petice aktivistů Společenství přátel USA. Petice, podepsaná 430 občany a požadující propuštění politických vězňů, základní svobody a demokratizaci společnosti, byla zaslána 31. 12. 1988 Federálnímu shromáždění. Za pravost podpisů ručil S. Devátý. Inkriminovaná petice se stala záminkou k postihu několika nezávislých iniciativ, především SPUSA; v Brně a ve Znojmě však zasáhly domovní prohlídky také redakční okruh nového nezávislého časopisu *To* a studentského časopisu *Revue 88*, jehož přípravné číslo bylo rovněž zabaveno.

Policie provedla domovní prohlídku také u bývalého mluvčího Charty 77 S. Devátého, který byl zadržen a obviněn z trestného činu pobuřování jednak organizováním zmíněné petice, jednak spoluautorstvím dalšího dopisu, jež SPUSA zaslalo 2. února Federálnímu shromáždění ČSSR (viz D 54). S. Devátý po zadržení zahájil hladovku. (Po třicetidenní hladovce byl S. Devátý rozhodnutím krajského prokurátora v Bmě dne 14. 4. propuštěn z vazby. Při prvomájovém průvodu v Praze byl znovu zadržen pro podezření z přečinu proti veřejnému pořádku a 6. 5. byl vzat do vazby; na protest proti tomu zahájil S. Devátý další hladovku. Dne 19. 5. vyhověl krajský prokurátor v Brně jeho stížnosti proti vzetí do vazby a propustil ho na svobodu; nato byl S. Devátý 22. 5. převezen z Thomayerovy nemocnice v Praze do nemocnice v Gottwaldově. Trestní řízení proti němu však nebylo zastaveno. Dne 29. 8. 1989 jej Okresní soud v Gottwaldově odsoudil k 20 měsícům vězení; odsouzený se odvolal.

Další prohlídku provedla policie v Bmě u signatáře Charty 77 a člena VONS a Polsko-československé solidarity P. Pospíchala, který je stíhán už od 22. 1. 1987 pro podvracení republiky za činnost v PČSS a za spolupráci

s redakcí časopisu *Informace o Chartě 77*. Ačkoli se po jeho propuštění z čtyřměsíční vazby v dubnu minulého roku v jeho trestní věci neuskutečnil žádný další úkon, byl po domovní prohlídce při výslechu upozorněn, že je nadále trestně stíhán a že mu hrozí další vzetí do vazby, protože pokračuje v trestné činnosti shromažďováním nezávislých časopisů. Co do přísnosti právní kvalifikace patří stíhání P. Pospíchala k nejvážnějším represím poslední doby, protože mu brozí trest vězení v rozmezí od tří do deseti let.

Pátek 17. března

Po dvoudenním hlavním líčení před senátem Obvodního soudu pro Prahu 1 za předsednictví JUDr. J. Bělohradského byli aktivisté Nezávislého mírového sdružení JUDr. H. Marvanová a T. Dvořák uznáni vinnými z přípravy k pobuřování; H. Marvanová se ho měla dopustit shromažďováním a sepisováním písemností protisocialistického charakteru, T. Dvořák shromažďováním písemností a rozšiřováním letáků vyzývajících k účasti na manifestaci v den (obnoveného) národního svátku 28. 10. 1988. Oba obvinění byli odsouzeni k 10 měsícům vězení s podmíněným odkladem na dva a půl roku. Prokurátor se proti rozsudku odvolal, obžalovaní se nevyjádřili. V budově soudu bylo asi 80 přátel obžalovaných, ale jen několika z nich byl umožněn vstup do soudní síně; líčení byli přítomni také zástupci Čs. mírového výboru, Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva a novináři čs. tisku. (V odvolacím řízení 3. 5. senát Městského soudu v Praze výši trestu potvrdil; oba odsouzení byli po skončení zasedání propuštěni na svobodu po více než šesti měsících vazby.)

Neděle 19. března

Valně shromáždění maďarského Svazu svobodných demokratů poděkovalo 19. března mluvčím Charty 77 za blahopřání k maďarskému státnímu svátku, podpořilo návrh na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi a protestovalo proti rozsudkům nad ním a dalšími aktivisty, jmenovitě H. Marvanovou a T. Dvořákem, proti chystanému procesu s E. Vidlařovou a proti zatčení S. Devátého.

Pondělí 20. března

Osm nezávislých iniciativ zaslalo poslancům Federálního shromáždění ČSSR dopis s výzvou, aby neschválili zákonná opatření předsednictva FS z 14. února a tím zrušili jejich platnost. (D 83; viz K 14., 15., 17. a 18 února a D 62)

Skupina 236 čs. občanů zaslala generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ M. Jakešovi, předsedovi federální vlády L. Adamcovi, vyšetřovateli kpt. Špirkovi a prokurátorovi pro Prahu 1 dopis, ve kterém vyslovili „suhlas s účastí občanů na pietním aktu, který chtěly pořádat nezávislé iniciativy dne 15. 1. 1989 odpoledne na Václavském

náměstí a který byl zakázán“. Podle signatářů dopisu potlačením pietního aktu „zneužily orgány státní moci a stranické orgány svěřené pravomoci a hrubě porušily občanská práva a svobody občanů“. Tímto prohlášením se signatáři dopisu solidarizovali s L. Šilhánovou a V. Chramostovou. Uvedli, že se dopustili téhož jednání jako obě aktivistky, stíhané pro trestný čin útoku na státní orgán (viz D 17 a K 21. února), a že vzhledem k ústavní rovnosti před zákonem by tedy měli být rovněž trestně stíháni, nebo by mělo být stíhání L. Šilhánové a V. Chramostové zastaveno. (L. Šilhánová a V. Chramostová byly dne 10. 4. Obvodním soudem v Praze 2 odsouzeny k podmíněnému trestu vězení na 3 měsíce s odkladem na jeden rok. Jejich závěrečné řeči byly v soudní místnosti odměněny potleskem. V odvolacím řízení 26. 5. senát Městského soudu v Praze rozsudek potvrdil.)

Úterý 21. března

Na 13. společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů FS ČSSR vystoupil v diskusi ke zprávě ministra zahraničních věcí poslanec V. Štáfek a v souvislosti s údajnou „širokou protičeskoslovenskou kampaní“ Západu po vídeňské schůzce KBSE označil představitele čs. nezávislých iniciativ za zrádce a V. Havla za provokatéra a nepřítele socialismu.

Senát Městského soudu v Praze složený z předsedy JUDr. J. Novotného, JUDr. E. Buriánkové a JUDr. M. Korbaře jednal o případu V. Havla na základě odvolání prokurátora, obžalovaného a jeho příbuzných. Prokurátor JUDr. I. Salač žádal vyšší nepodmíněný trest na svobodě a uložení citelného peněžního trestu, V. Havel a jeho příbuzní navrhovali zproštění viny. Městský soud zrušil rozsudek obvodního soudu v Praze 3 (viz K 21. února a D 65 a 66). Shodně s původním rozsudkem shledal V. Havla vinným trestným činem podněcování, jeho přítomnost na Václavském náměstí 16. 1. však nekvalifikoval jako trestný čin ztěžování pravomoci veřejného činitele, nýbrž jen jako přečin proti veřejnému pořádku. Také původní výrok o trestu byl poněkud zmírněn z 9 na 8 měsíců vězení, a to v 1. nápravně výchovné skupině. V závěrečné řeči V. Havel poukázal na to, že je souzen jen pro své názory, s nimiž se neskrývá, a apeloval na soudce, aby svou proklamovanou nezávislost projevíli skutkem. (D 84) Rozsudek nabyl právní moci. Veřejného zasedání se kromě nejbližších příbuzných zúčastnili zástupci čs. sdělovacích prostředků, agentury TASS, maďarské agentury MTI, italské ANSA a Mezinárodní helsinské federace. Několik set občanů se s V. Havlem solidarizovalo přítomností v soudní budově. (D 85) Několik tisíc různého náboženského přesvědčení i bez vyznání vyjádřilo téhož dne na výzvu nezávislých iniciativ solidaritu s V. Havlem a dalšími politickými vězni účastí na večerních bohoslužbách. Asi dvě stě lidí drželo na protest proti Havlovi odsouzení čtyřiašedesátihodinovou hladovku. (Pod tlakem mezinárodních i domácích protestů byl V. Havel po odpykání poloviny trestu rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 4 dne 17. 5. podmínečně propuštěn; zbytek trestu mu byl odložen na zkušební dobu 18 měsíců.)

Pátek 24. března

Okresní soud ve Vyškově odsoudil pětatřicetiletého signatáře Charty 77, člena Společenství přátel USA a vydavatele kulturního sborníku *Hosti* D. Skálu k 15 měsícům vězení podmíněně na 4 roky pro přípravu trestného činu pobuřování. D. Skála byl stíhán od 27. 10. do 22. 12. 1988 ve vazbě a potom na svobodě pro přípravu rozmnožování *Informací o Chartě 77* a soustředování *Lidových novin*. (V odvolacím řízení 27. 4. trest snižen na 1 rok vězení podmíněně na 2 roky.)

Třiatřicetiletý obhájce lidských práv J. Popelka z Bma byl vzat do vazby a obviněn z přečinu proti veřejnému pořádku pro rozšiřování letáků vyzývajících k manifestaci, na které by se diskutovalo o odchodu vedení KSČ z politické scény a o založení strany „zelených“. Pro různé letákové akce byl J. Popelka už několikrát odsouzen, naposled 22. 12. 1988; z vězení byl propuštěn 24. 1. 1989. (Samosoudkyně Městského soudu v Brně JUDr. E. Jungmannová odsoudila 4. 4. J. Popelku k 4 měsícům vězení nepodmíněně v 1. NVS, v odvolacím řízení 27. 4. byl rozsudek potvrzen.)

Neděle 27. března

Charta 77 vydala dokument č. 24/89 *Polským nezávislým skupinám*, v němž vyslovila dík za projevy solidarity s pronásledovanými obhájci lidských práv v ČSSR a vyjádřila přesvědčení, že se „aktivita nezávislých skupin stává náhradou za chybějící kontrolní mechanismy včetně svobodného projevu veřejného mínění, jež v sobě musí zahrnovat každý demokratický politický systém“, a že „tyto skupiny v Polsku, Československu, Maďarsku, Sovětském svazu, NDR i jinde hrají a bezesporu sehrají významnou roli v demokratizaci společenského života našich zemí“.

Pondělí 28. března

Charta 77 vydala dokument č. 25/89 *Slovo ke školství*. Připomněla, že na celkový špatný stav i některé dílčí problémy čs. školství poukázala už v několika předchozích dokumentech, a zdůraznila, že jeho dnešní kritická situace je důsledkem řady nedomyšlených reforem, provázených rostoucí dehumanizací, ideologizací a byrokratizací výchovy. Přitom je „současná koncepce vzdělání a školství nedemokratická, neboť nerespektuje přirozenou strukturu lidského společenství, ale ani základní požadavky světonázorového rozvoje mládeže a občanů“, a četné postupy „jsou v přímém rozporu s různými mezinárodními konvencemi“. Proto je třeba, „aby se o vzdělání a o školství začalo jednat a diskutovat v otevřeném dialogu a bez předsudků“, zvláště když se ČSSR v lednu letošního roku podpisem Závěrečného dokumentu vídeňského jednání KBSE zavázala mj.

„podporovat posuzování otázek rozvoje a ochrany lidských práv a základních svobod ve školách a dalších vzdělávacích zařízeních“.



DOKUMENTY A SVĚDECTVÍ

D 1 2. ledna 1989

Oznámení představitelů nezávislých občanských iniciativ odboru vnitřních věcí ONV Praha I

Dne 16. 1. 1969 se na Václavském náměstí v Praze upálil Jan Palach, jedenadvacetiletý student filozofické fakulty Karlovy univerzity. Palachova oběť byla už tenkrát pocíťována, a i my se k ní dnes takto vracíme, jako vrcholně burcuující čin, kterým chtěl tento mladý člověk zastavit naši národní rezignaci na ideály svobody a demokracie. Svou obětí nejvyšší v nás chtěl Jan Palach probudit sílu k důstojnému a smysluplnému životu.

V předvečer výročí Palachova činu, v neděli 15. ledna 1989, se sejdeme ve 14.00 hodin u sochy sv. Václava, abychom si položením květin a krátkou vzpomínkou zpřítomnili trvalou platnost apelu, který nechceme a ani nemůžeme obejít. Vzhledem k charakteru tohoto vzpomínkového aktu nejde o veřejné shromáždění ve smyslu zákona č. 68/1951 sbírky, a nemáme tedy ohlašovací povinnost podle vyhlášky 320/1951 úředního listu.

Vezměte prosím naši informaci na vědomí.

Petr Placák (České děti)

Tomáš Hradílek, Dana Němcová, Saša Vondra (mluvčí Charty 77)

Heřman Chromý, Stanislav Penc ml., Ota Veverka (Mírový klub J. Lennona)

Ondřej Čemý, Jana Petrová, Miloš Zeman (Nezávislé mírové sdružení)

Petr Bartoš, Pavel Jungmann, Bedřich Kouřný (SPUSA)

D 2 9. ledna 1989

Prohlášení V. Havla k anonymnímu dopisu o chystané protestní sebevraždě upálením

Dnes ráno v pondělí 9. ledna jsem dostal dopis, který mě velmi zneklidnil. Je psán jako stanovisko skupiny studentů, já si ale myslím, že jde spíš o hlas jediného člověka. Celý dopis však na mne působí velmi autentickým dojmem a musím ho tudíž brát vážně.

Ten dopis zní takto:

„Pane Havel, plně se ztotožňujeme s činností Charty 77, která je světlem v této ponuré společnosti a obhajuje lidská práva, svobodu projevu a volnost církví. Řada z nás studentů je odhodlána rozhodujícími činy podpořit Vaši záslušnou práci a zasadit se o přiznání politických práv pro Vaše úsilí. Na důkaz těchto slov dne 15. 1. 1989 v odpoledních hodinách na Václaváku u koně opět zazáří jedna lidská pochodeň. Pevně věříme, že tento čin probudí celý národ ze společenské a politické letargie a vyburcuje všechny občany k veřejné otevřenosti a k veřejným projevům národní identity. Tak, jak tomu bylo přesně před dvaceti lety. Za organizační výbor hromadných sebevražd opět Pochodeň č. 1.“

Jelikož nemám jinou možnost, jak neznámého odesílatele oslovit, požádal jsem zahraniční rádia o pomoc. Obracím se touto cestou na tebe, příteli, který jsi mi tenhle dopis napsal, s naléhavou výzvou, abys to, co chceš učinit, nečinil. Chápu plně, že pocit beznaděje a bezvýchodnosti může vést i dnes člověka k rozhodnutí vyburcovat své spoluobčany mezním činem. Zároveň si ale myslím, že to je cesta nesprávná, cesta děsivá, cesta neopakovatelná. Sám Palach přece vyzval před smrtí své bližní, aby se jeho

čin snažili pochopit jako apel k důstojnému životu a nikoli k opakování. Soudě z tvého dopisu, jsi inteligentní, statečný mladý člověk. Přesně takové lidi však potřebujeme zde, mezi námi, aby svou každodenní práci usilovali o lepší život nás všech. Uvědom si, že první velkou práci T. G. Masaryka, zakladatele demokratického Československa, byla kniha o sebevraždě, v níž se pokusil dokázat, že odklon od Boha a vyšších mravních ideálů a jejich nadosobního původu vede k neúctě k lidskému životu a tudíž k sebevraždě. Chceme-li jednat v souladu s mravním imperativem, který je nad námi, nemůžeme život opustit, byť bychom to dělali z navýsost ušlechtilé touhy, ale musíme vzít na sebe jeho břímě a usilovat žít o lepší svět. Z tohoto mravního ducha vznikla Charta 77, k níž se hlásíš. Je výzvou k životu, k životu hrdých a důstojných občanů, k životu v pravdě. Pochop ji tak i ty a nedělej to, co se chystáš udělat. Přijď se spolu s námi 15. ledna poklonit Palachově památce, ale nenos s sebou žádnou hořlavinu. Takovýb, jako jsi ty, je málo a potřebujeme je zde, mezi sebou. Máš jistě příbuzné a kamarády. Způsobil bys jim velkou bolest, kterou by sebevětší apel na společnost, kterým by tvá smrt byla, nemohl odstranit. Pamatuj i na ně.

Rád bych této příležitosti využil i k apelu na státní moc. Vy všichni mocní, kdo rozhodujete o osudech této země, uvědomte si konečně tvář v tvář tomuto dopisu, že situace je vážná. Nechcete-li, aby se mladý člověk uchýlil k takto zoufalému činu, začněte si konečně počínat rozumně. Krátký pietní akt 15. 1. na Václavském náměstí nemařte demonstrací policejní síly. Tím tohoto neznámého člověka od jeho úmyslu neodradíte, ale naopak ho k jeho usku- tečnění vyprovokujete. Autora tohoto dopisu od jeho rozhodnutí odvrátíme spíš my než vy. Nebraňte proto naší účasti na Václavském náměstí. Záleží-li vám na jeho životě, chovejte se rozumně. Ale nejen to. Zahajte konečně důstojný dialog se společností. Situace je vážnější, než si myslíte, a neodkládejte tedy dialog na dobu, kdy bude nejhůř a kdy už bude pozdě. Pochopte, že tato společnost

je sice schopna dlouho se nechat ponižovat, ale že ani její trpělivost není nekonečná.

(Ed. pozn.: Prohlášení vysílaly týž den rozhlasové stanice Hlas Ameriky, Svobodná Evropa a BBC)

D 3

9. ledna 1989

Prohlášení D. Němcové k anonymnímu dopisu o chystané protestní sebevraždě upálením

Dnešního dne 9. ledna jsem dostala dopis, který se ve formulaci i písmem liší od toho, který byl doručen Václavu Havlovi. Shoduje se však v podstatných bodech v tom, co mě děsí. Pisatel se hlásí k činnosti Charty 77, a přitom k naší podpoře, jak sám uvádí, volí prostředek, který je pro nás naprosto nepřijatelný. Hrozím se představy, že skutečně existuje skupina mladých lidí, připravených napodobit čin Jana Palacha. Myslím si, že současná doba vyžaduje zcela jiné postoje ke skutečnosti. Především trvalou a důslednou občanskou angažovanost za vítězství dobra. Není nic dobrého na sebevraždě. Je to zabití toho nejzákladnějšího z lidských práv, práva na život. Jen dokud žiji, mohu pracovat pro dobro druhých. Formu sebevražděné demonstrace jako nátlaku na vládnoucí režim považuji za nepřipustnou. Nedosáhla by cíle předpokládaného v dopise, totiž „probudit občany našeho státu ze společenské a politické pasivity a naivity“, ale roztočila by, podle mého názoru, docela jiné mlýny. Myslím, že Charta 77, jejíž úsilí by podle dopisu mělo být podpořeno, by utrpěla velkou ránu. To, co by následovalo, mi připadá natolik jako past pro všechny, kteří s občanskou odvahou usilují o nenásilnou nápravu dialogem, že nemohu zcela zavrhnout vtíravou myšlenku na provokaci z kruhů Chartě nepřátelských. Jedná-li se však o konkrétní osobu nebo osoby z masa a kostí, prosím je a naléhám jako matka dospělých dětí, nedělejte to. Neničte sebe ani nás. Život v každodenní práci je cennější obětí než ta, kterou zamýšlíte. A jakou práci mám na mysli, vám mohu říci osobně,

až vystoupíte z té hrozivé anonymity, jak sám píšete, „pochodné č. 1“. Zatím jste otráslí, jak říkáte, těmi nepravými, totiž námi chartisty. Copak jste mysleli, že můžeme mlčet? Zatím se aspoň takto s vámi naléhavě pokouším domluvit. Zásadně odmítám vaši sebevraždu, jak sami označujete svůj čin, a prosím vás ještě jednou, upusťte od svého úmyslu. Potřebujeme více světla, ale nikdy auto-dafé.

(Ed. pozn.: Odpověď vysílala rovněž rozhlasová stanice Svobodná Evropa a další.)

D 4

10. ledna 1989

Prohlášení Hnutí za občanskou svobodu: *Výzva Jana Palacha*

Před dvaceti lety se na Václavském náměstí upálil student Jan Palach. Nebyla to sebevražda, bylo to sebeobětování. Byl to pokus ještě v hodině dvanácté vyburcovat spoluobčany, a především pokus čelit poraženectví a zradě, kterým stále více propadalo vedení státu. Jan Palach nechtěl svým činem říci: „Jděte a upalujte se“, nýbrž „Jděte a braňte se“. Braňte třeba v nesnadném a ústupovém zápasu svou lidskou důstojnost a svobodu.

Tehdy mu Češi a Slováci porozuměli. Na krátkou chvíli se stali opět odhodlaným společenstvím jako v srpnu 1968. Vedení státu však Palachové oběti porozumět nechtělo a již několik měsíců po jeho smrti dovršilo svou zradu. Ale i dost těch, kdo si při pohřbu Jana Palacha sami pro sebe slíbili, že už nebudou ohýbat hřbet, že si nedají vnutit vládu lži, odvolalo svá lepší předsevzetí.

Čin Jana Palacha a po něm Jana Zajíce byl ovšem pro nás pro všechny bolestný a tragický. Navíc se v té době zdálo, že oběť obou mladých mužů bude mamá. Dnes však, kdy naše společnost postupně nachází sama sebe, jak o tom neklamně svědčí řada veřejných hromadných vystoupení v loňském roce, již víme, že tomu tak nebylo. Toto procitnutí by totiž nebylo možné, kdyby mnozí Češi

a Slováci, známí i neznámí, nezůstali věrni svému slibu a po celých dvacet let nežili a nepracovali v duchu Palachovy výzvy ke svobodě.

Za svobodu se platí. Životem za ni zaplatili nejen Jan Palach a Jan Zajíc, ale i Jan Patočka a Pavel Wonka. Platili a platí za ni všichni, kdo i za cenu věznění a diskriminace veřejně usilovali a usilují o mravní a společenskou obrodu.

Výzva Jana Palacha nás oslovuje přes vzdálenost času. Oslovuje všechny vrstvy a skupiny lidí bez ohledu na profesi a věk. Oslovuje však zejména mladou generaci, dělnickou mládež, studenty a vysokoškoláky. Mladé na všech vysokých školách, mezi něž Jan Palach patřil, jeho výzva mravně i společensky zavazuje dodnes.

A znovu připomínáme, že Jan Palach nám neříká „Jděte a umírejte“, nýbrž „Jděte a usilujte o vlastní podíl na utváření svého i národního života v duchu poznané i žité pravdy. Pokuste se vrátit našemu pospolitému osudu snyší svou odvahou k činu. Jděte s obnovenou nadějí, že se k vám vláda vašich věcí navrátí. Jděte, neboť nadchází vaše chvíle.“

Za prozatímní koordináční výbor Hnutí za občanskou svobodu

Rudolf Battěk, Václav Benda, Ján Čamogurský, Tomáš Hradílek, Ladislav Lis, Jaroslav Šabata

D 5

11. ledna 1989

Stanovisko nezávislých iniciativ k zákazu pietní vzpomínky na Jana Palacha

Mínulý týden jsme jako zástupci pěti nezávislých iniciativ informovali Obvodní národní výbor v Praze 1, že se dne 15. I. ve 14 hodin setkáme ke krátké vzpomínce na Jana Palacha u sochy sv. Václava na Václavském náměstí. Protože jde o krátký vzpomínkový akt a nikoli o manifestaci či veřejné shromáždění, nemáme ve smyslu zákona oznamovací povinnost. Tuto skutečnost jsme opět zdůraznili ve formálním odvolání, jímž jsme reagovali na neopráv-

něný zákaz, vydaný ONV v Praze I. Uvedli jsme zde, že na svém původním úmyslu trváme.

Dne 10. I. došlo k jednání našich zástupců s JUDr. Martinem Houskou, vedoucím odboru vnitřních věcí NVP, který na nás naléhal, abychom od záměru uspořádat setkání ustoupili. Dále navrhoval, aby setkání proběhlo jinde. V jednání se mělo pokračovat dnes, 11. I., avšak Martin Houska telefonicky oznámil, že vzhledem ke stanovisku politických orgánů nemá další jednání smysl a že úřady na svém zamítavém stanovisku k setkání na Václavském náměstí trvají.

Po důkladné úvaze jsme se rozhodli uskutečnit setkání na původně dohodnutém místě a v původně dohodnutou dobu. Pokud pak jde o anonymní dopisy adresované Václavu Havlovi a Daně Němcové, psané člověkem, který se na tomto místě v odpoledních hodinách údajně míní upálit, nevylučujeme možnost, že jde o provokaci, již má být diskreditováno nezávislé hnutí v Československu. Kdyby však někdo skutečně choval sebevražedný úmysl ohlášený v dopisech, znamenalo by pro něho odvolání vzpomínkového aktu potvrzení toho, že je na něho upřena pozornost veřejnosti, a mohlo by to být naopak impulsem pro uskutečnění záměru. Vyjádření Václava Havla a Dany Němcové k těmto dopisům považujeme za dostatečně jasné stanovisko, které by mělo pisatele od jeho nešťastného záměru odradit.

Petr Placák (České děti)

Tomáš Hradílek, Dana Němcová, Saša Vondra (Charta 77)

Heřman Chromý, Stanislav Penc ml., Ota Veverka (Mírový klub J. Lennona)

Ondřej Černý, Jana Petrová, Miloš Zeman (Nezávislé mírové sdružení)

Petr Bartoš, Pavel Jungmann, Bedřich Koutný (Společensví přátel USA)

D 6

11. ledna 1989

Výzva nezávislých iniciativ k účasti na národní pouti k hrobu J. Palacha

V těchto dnech si různými způsoby a na různých místech připomínáme 20. výročí sebeupálení Jana Palacha. Vyzýváme všechny své spoluobčany, kteří se chtějí poklonit památce Jana Palacha, aby se spolu s námi účastnili v sobotu 21. I. 1989 všenárodní pouti do Všetat, kde se Jan Palach narodil a kde je pohřben. Ve 14.00 hodin hodlají zástupci nezávislých iniciativ položit květiny k jeho hrobu. Pouť je však celodenní, nemá žádnou zvláštní organizaci, každý občan se jí účastní samostatně a sám za sebe. Tato pouť by měla být vyvrcholením všech pietních aktů, které jsou k výročí Palachovy smrti připravovány. Věříme, že všichni, kteří nezapomínají na sebeoběť Jana Palacha, vyjádří svůj postoj účastí na této pouti.

Petr Placák (České děti)

Tomáš Hradílek, Dana Němcová, Saša Vondra (mluvčí Charty 77)

Ondřej Černý, Jana Petrová, Miloš Zeman (Nezávislé mírové sdružení)

Rudolf Battěk, Ladislav Lis (Hnutí za občanskou svobodu)

Heřman Chromý, Stanislav Penc ml., Ota Veverka (Mírový klub J. Lennona)

Petr Bartoš, Pavel Jungmann, Bedřich Koutný (Společensví přátel USA)

D 7

12. ledna 1989

Rudé právo: *Bylo to hazardérství*

Před dvaceti lety, v lednu 1969, se naše společnost zmítala v chaotickém stavu, v němž se protisocialistické síly pokoušely za jakoukoli cenu zvrátit nevyhnutelný chod událostí. Vývoj totiž směřoval k jejich definitivní porážce, k odchodu z veřejné scény. Šly proto na jakýkoliv hazard.

Právě v této atmosféře mohla být vyprovokována akce, která otrásla celou společností – student Jan Palach se pokusil o demonstrativní sebevraždu upálením.

K tomu, abychom znovu připomněli okolnosti této události, musíme se vrátit přinejmenším k listopadu 1968. Zasedání ÚV KSČ tehdy přijalo rezoluci, upozorňující na hlavní nebezpečí, které straně a společnosti hrozilo zprava. Toto zasedání umožnilo marxistickým silám postavit hráz dalšímu protisocialistickému vývoji, sjednotit se na základním postupu, což společnost, vyčerpaná stálými krizemi, ve své většině uvítala. Bylo to zřejmé z aktivity, z uklidnění společenského vření, z ohlasu veřejnosti. To potvrdily také aktivity strany, které se konaly okamžitě po skončení zasedání.

Předákům protisocialistických, kontrarevolučních sil tato situace nemohla vyhovovat. Proto ve snaze udržet si alespoň některé pozice, začali organizovat jednu politickou nátlakovou akci za druhou. Jednou to byl boj za zvolení J. Smrkovského předsedou Federálního shromáždění, ač bylo stanoveno, že jeden ze tří hlavních našich ústavních představitelů bude slovenské národnosti. Podruhé to byla snaha zabránit vydávání Tribuny, jež jako orgán byra pro řízení stranické práce v českých zemích měla rozbit monopol pravice ve sdělovacích prostředcích, a vlastně tak naplnit volání po společenském dialogu, o němž protisocialistické síly tolik hovořily. Potřetí to byly studentské a žákovské stávky, jež směřovaly proti údajnému obnovení cenzury, tedy proti rozhodnutí zákonnými prostředky hájit naše ústavní činitele a činitele správených států před osobními pomlouvačnými útoky v tisku, zabránit propagování rasismu, fašismu, antikomunismu a útokům na socialistické zřízení.

Vznikaly i různé ilegální organizace, jejichž program úzce navazoval na zrušený Klub neangažovaných nestraníků, K-231 apod., s cílem opět zformovat kontrarevoluční platformu. Jednou z těchto organizací bylo i neotrockistické tzv. Hnutí revoluční mládeže, jehož členové sice měli různé názory, ale shodovali se v jednom –

změnit politické zřízení. V téže době se sdružuje i skupina studentů, převážně zřejmě z filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Pod vlivem výzev různých pravicových tiskovin se členové těchto skupin a další jednotlivci pokoušeli o vyvolání akcí, jež by – třeba i metodou šoku – přivedly lidi do ulic. Někteří z nich, vedeni neodpovědnou rukou provokatérů, byli pak ochotni obětovat i to nejcennější – své životy.

V polovině ledna 1969 vysokoškolské studentstvo připravuje celostudentskou stávku, k níž se odmítlo připojit vedení Slovenského vysokoškolského svazu. Vedení Svazu vysokoškolského studentstva se proti snaze studentů především právě z pražské filozofické fakulty sice snažilo vyhnout jakékoli konfrontaci, přesto výzvu ke stávce schválilo. Cílem prý měla být »obrana hromadných sdělovacích prostředků«.

V napjaté atmosféře se svedení studenti rozhodli i k oné nesmyslné tragické akci – k pokusu Jana Palacha, studenta z filozofické fakulty, o sebevraždu. Pod zřejmým vlivem politických provokatérů se v odpoledních hodinách 16. ledna, vlastně již v závěrečných chvílích studentské stávky, Palach polévá hořlavinou a zapaluje se. V rozhovoru se svým přítelem se přiznává, že byl k svému činu »donucen«. Na místě zanechává dopis, jímž se přihlašuje do »řady dobrovolníků«, kteří prý budou postupovat stejně.

Ještě týž den předsednictvo Svazu vysokoškolských studentů hodnotí Palachův čin a konstatuje, že šlo o »výraz politického protestu bez další motivace«. Existovalo však nebezpečí, že některý jiný z řady zmíněných »dobrovolníků« bude Palacha stejně nesmyslně následovat. Proto ten večer v televizi vystupuje prezident Ludvík Svoboda a velmi přesvědčivě varuje před novým podobným činem. I Jan Palach, o jehož život bojovali v té době nejlepší lékaři, litoval před smrtí svého činu. Byl však spáchán a protisocialistickým silám přišel velmi vhod. Záměr využít Palachova pohybu k masovému protisocialistickému vystoupení se jim však nezdařil. Vlivem jeho činu se však

v deseti následujících dnech podobně dramaticky pokusilo dalších sedmáct především mladých lidí o sebevraždu. Zbytečně zmařen byl i život osmnáctiletého Jana Zajíce. Sedmáctiletá, psychicky labilní Blanka Nacházelová po sobě zanechala dopis, v němž tajemně naráží na existenci skupiny, jejíž členkou se prý stala a která ji – stejně jako Palacha – donutila k sebevraždě. I tomuto případu bylo tehdy věnováno ve sdělovacích prostředcích nemálo místa. Stejně jako dalším, spáchaným pod vlivem alkoholu, chorobné žárlivosti, domácích hádek atd. Tehdejší slabé stranické vedení nemělo však sil čelit těmto vystoupením. Odchod A. Dubčeka z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ se ukázal tak jako tak nezbytností.

*

Po dvaceti letech se pokoušejí stejné síly, dokonce často reprezentované týmiž jmény, o novou provokaci. V polovině ledna chtějí uspořádat, jak už delší dobu informují západní vysílačky, vzpomínkové shromáždění na paměť studenta Palacha. Jde o ty samé síly, které před dvaceti lety přivedly naši zem na pokraj katastrofy a jejichž vinou došlo k takovým osobním tragédiím, jaká byla Palachova tragédie. Nelze se divit, že příslušný ONV zamítl žádost o uspořádání veřejného shromáždění. Jsou lidé, a především z řad tzv. disidentů, kteří dokonce vyhrožují opakováním hazardérských činů z doby před dvaceti lety. Zřejmě si neuvědomují, jak velikou odpovědnost na sebe berou.

Amoš Bak, Marie Boudová, Jaroslav Kojzar

D 8

12. ledna 1989

Václav Havel znovu o anonymním dopisu z 9. ledna

Důkazy o tom, že ten dopis je mystifikace či provokace, nebo naopak že je autentický a že ho psal opravdu někdo, kdo to chce učinit, samozřejmě nemáme. Zprvu jsem se klonil k tomu, že je spíš autentický. Měl jsem k tomu několik důvodů. Dostávám hodně dopisů, jak těch, které

jsou zjevně provokacemi, tak od lidí, kteří sympatizují s Chartou. Tento dopis působil, jako by patřil do této druhé kategorie, proto jsem ho považoval za autentický. Mezitím se ovšem začalo objevovat víc známek, které svědčí spíš o opaku. Dozvěděl jsem se například, že už počátkem ledna, ještě než se ty dopisy objevily, policie při nějakém výslechu komusi naznačovala, že by se někdo mohl znovu pokusit na Václavském náměstí upálit. Dále se celé věci až napadně pohotově využilo k nátlaku, aby se ta pietní vzpomínka nekonala. Při prvním výslechu se policie ještě zajímala o samu věc, ale při druhém výslechu byl už hlavním předmětem jednání tlak, aby se pietní akt nekonal, s odůvodněním, že nebude-li se konat, nebude mít ten člověk příležitost svou hrozbu splnit, což je zjevně nesmysl. Začíná jakási kampaň, už dnes byl v *Rudém právu* článek, kde se píše, že za takové věci mohou vlastně disidenti, že vlastně mohli za Palachovu smrt a že to dnes začíná znovu. Charakteristické je také toto: jakmile jsem ten dopis dostal, volal jsem do Československé televize a mluvil jsem s šéfredaktorem televizních novin Macháčkem. Řekl jsem mu, oč jde, a ptal jsem se ho, jestli by televize nemohla nějakým způsobem vysílat zprávu, aby to ten člověk nedělal. On se o to velmi zajímal, vzal si mé telefonní číslo, že mi zavolá, a od té doby se neozval. Nicméně pak televize předčítala z toho článku, co dnes vyšel v *Rudém právu*. Množí se tedy známky, že by mohlo jít o provokaci. Ale opakuji, nemáme důkazy ani v tom, ani onom směru, a proto musíme ten dopis brát jako autentický a udělat všechno, co lze. Kdyby to ovšem byla provokace, byla by to provokace velmi neodpovědná. Ne proto, že by to mohlo diskreditovat Chartu nebo nezávislé iniciativy, na takovou naivní propagandu dnes už soudný člověk asi nenaletí, ale z vážnějšího důvodu. Bylo totiž jasné, že na takový dopis budeme reagovat a celou věc zveřejníme, abychom toho člověka oslovili, a to ovšem znamená, že by se tím mohli inspirovat lidé abych tak řekl citově labilní nebo psychopati, kteří by se mohli o něco takového pokusit, i když je to předtím ani nenapadlo.

Kdyby šlo opravdu o provokaci, byla by to velice nezodpovědná hra s ohněm. Ale zatím nevíme. Ráno tady byla policie, mám být v jednu připraven, povevou mě k prokurátorovi. Nevím, co na mě chce, ale asi to s tím vším souvisí, a tak budu možná po rozhovoru s ním zase o něco moudřejší.

(Ed. pozn.: Podle telefonátu rozhlasové stanici Svobodná Evropa: zkráceno.)

D 9

12. ledna 1989

Prohlášení Masarykovy společnosti v Praze

Během posledních dnů se Prahou rozléhá zpráva, že se k 20. výročí dobrovolné smrti Jana Palacha hodlá upálit jiný student, nebo snad dokonce že je k tomu ochotno více mladých lidí.

Členové přípravného výboru Masarykovy společnosti v Praze si nemohou ověřit, zdaje tato zpráva pravdivá, ale i tak považují za svou povinnost vyzvat, ano prosit je jménem duchovního a mravního odkazu T. G. Masaryka, aby od takových nebo podobných kroků upustili. Zoufalé činy se nemohou stát návodem k jednání pro tisíce matek, otců a dětí. Probudí sice z ušnutí, ale neposilují, ba mnohdy ještě více oslabují nezbytnou ochotu statisíců jednat. Nepovzbuzují k aktivitě, ale mohly by spíše utvrzovat v pasivitě.

Vzpomeňte, drazí mladí přátelé, jak Masaryk býval za života i po smrti tupen, jak s ním bývalo polemizováno zprava i zleva, ale nikdo nikdy mu neupřel zcela mimořádnou statečnost. Pokud i vy chcete ukázat svou statečnost, mohli byste otevřít srdce tomu, jak tu statečnost projevoval on. Masaryk mnohokrát zdůraznil, že radikální činy nejsou dobrým prostředkem v zápasu o demokracii a ideály svobody. (Prudce odmítal např. i legendarizaci sebevraždy legionářského plukovníka Švece.) Zdůrazňoval, že sebevražda je spíše projevem okamžité psychické krize, nikoli řešením problému. Mnohokrát po celý život

opakoval, že bývá často levnější pro nějaký ideál zemřít, než trpělivě dlouhodobě pracovat a pomáhat jiným lidem, kteří trpí podobně. Podle Masaryka jsou zajisté cíle, pro něž člověk musí i život obětovat, ale nikdy se nesmí vlastní smrt provokovat.

Víte dobře, přátelé, že v roce 1988 byl u nás učiněn pokus, aby se úcta k Masarykovi vrátila do našeho veřejného života. Na to je třeba navazovat a zvat vás všechny k pokorné práci na obrodě demokracie podle Masarykovy prosté výzvy: Nebát se a nekrást. Boj za humanitní ideály byl obtížný za Masarykova života, je obtížný dnes a bude i v budoucnu. Český a slovenský národ potřebují vaši odvalu, pevnost a účinnou angažovanost. Potřebují velké ideály, ale i černou práci, jak říkával Masaryk.

Jiří Doležal, dr. Josef Hanzal, František Kopecký, dr. Karel Kučera, prof. dr. Milan Machovec, dr. Anna Masaryková, Herberta Masaryková, inž. Dalibor Plichta, Jana Seifertová, dr. Vladimír Šařda, dr. Vladimír Tvrz

D 10

12. ledna 1989

Večerní Praha: *Kam kráčíš, Charto!*

V posledním období se snaží hrstka organizátorů protisocialistických a protistátních kampaní v naší zemi, prostřednictvím západních sdělovacích prostředků, znovu rozdmýchávat vášně a narušovat úsilí poctivých lidí o řešení každodenních problémů našeho hlavního města. Neštítí se k tomu nyní zneužít i tak tragického a nesmyslného činu, jakým byla smrt Jana Palacha před 20 lety. Ve svém cynismu jdou tak daleko, že nepřímou nabádají k podobnému činu, jak o tom svědčí široká publicita anonymního dopisu, který obdržel pan Havel a s kterým se starostlivě svěřil vysíláči »Svobodná Evropa«. Redakce Večerní Prahy obdržela řadu telefonátů i dopisů, které v drtivé většině odsuzují tento hazard, k němuž se uchýlila »Charta 77« a jí podobné nelegální skupiny. Chceme vás proto sezná

mit s obsahom dopisu anonymného pisateľa a jedným z dopisů, jež redakce obdržela.

(Ed. pozn.: Následuje text anonymního dopisu V. Havlovi, provázený faksimilem. dáte dopis čtenáře inž. V. Janovce. CSc., a závěrečná poznámka redakce:)

Cynické »pozvání« chartistů a jim podobných »vlastenců« prostřednictvím pana Havla, který si hraje na utlačovaného »blázna« a současné bojovníka za lidská práva a o jehož rodině se všeobecně ví, že v Lucerně, kterou vlastnila, vytvořila krycí kancelář gestapa, v níž se stýkala s konfidenty, je přespříliš průhledná, než aby je mohl mladý či starý Pražan brát vážně. V »pozvání« na Václavské náměstí není ani špetka lidskosti, je morálním vydíráním. Každého člověka, který má rád život a poctivou práci, je zřejmé, že podobná setkání NENÍ MOŽNĚ POVOLIT A PŘIPOUŠTĚT, neboť jsou v hrubém rozporu se zájmy čestných a poctivých lidí. Víme, že jsou velice dobře zaplácena, organizována a podporována zvenčí. Cíl je jediný – narušit a zpochybnit představbu, demokratizaci a komplikovat proces prosazování nového myšlení v mezinárodních vztazích. Každý poctivý občan naší socialistické republiky tyto průhledné a bezcitné triky musí zásadně odmítnouti.

D 11

14. ledna 1989

Sloven ká spisovatelka Hana Ponická pisateli anonymního dopisu, který dostali Václav Havel a Dana Němcová

Milý spoluobčan, který si v tieto dni ohlasoval Václavovi Havlovi a inej známej osobnosti, čo chceš, kedy a kde presne chceš siráviť túto nedel'u, vidíš, zvláštny stud mi aj vysloviť bráni, čo chceš spraviť. Keďže to však sám ohlasuješ, vlastne sa obraciaš k nám všetkým s dôverou, oslovuješ nás, povedal by Dominik Tatarka. Obraciaš se predovšetkým k ľuďom na čele hnutia za ľudské práva, za dôstojnejší a lepší život u nás. Obraciaš sa tým činom aj k nám ostatným, čo za nimi stojíme. Obraciaš sa k nám, a myslím si aspoň ja, z celkom ľudskej pohnutky sa obra-

ciaš. Chceš sa prihovoriť v svojej krajnej situácii k ľuďom, ktorých máš rád, a prirodzene i čakáš, čo ti povedia, čo ti povieme. Já ti chcem povedať, že asi nevieš, aké to bolo, čo bolo pred dvadsiatimi rokmi a čo chceš zopakovať. Bolo to zlé, veľmi zlé. Hoci to bolo i veľké, i neopakovateľné, navždycky neopakovateľné. Ale celkove to bolo úplne, úplne iné, ako dnes. Nijaká nádej na obzore, námesťtie ešte páchlo tankami. Dnes nádej predsa len je. Jasnie sa na obzore, čaká nás práca možno i tvrdá, čaká nás pokračovanie v doterajšom úsilí. Ak odídeš, my, čo sme prežili, čo bolo pred dvadsiatimi rokmi, čo sme to prežívali v plnom vedomí, v plnom cítení dospelých ľudí, musíme prežiť i toto, musíme ísť ďalej cestou našou bez teba. Vyčítať ti nebudeme. Sebe budeme vyčítať, že sme neboli dost múdri, statoční, rázni, láskaví, abysme si ňa uchovali, aby si s nami rád ďalej šiel. Lenže nemysli, drahý, že tvoje rozhodnutie pohne tými, ktorí se nechcú hýbať. Otrlými, otupelými bytosťami nič nepohne. Ak niečim, pohneš iba našimi srdcami, našimi dušami. Tými, ku ktorým sa obraciaš, ktorých oslovuješ. Nevieam, čo ti mám ešte povedať.

D 12

14. ledna 1989

Mladá fronta: TASS o provokačních výzvách v ČSSR. Jsou to nemorální cíle

Politický komentátor agentury TASS Alexandr Kondrašov se včera v komentáři zamýšlí nad provokačními výzvami, které se objevily v Československu. Píše: „Uplynuly už dva týdny od doby, kdy melodické vyzvánění orloje na Staroměstské radnici vyprovodilo do historie rok 1988. Rok »dvou osmiček«, rok celé řady kulatých výročí v československých dějinách nepotvrdil prognózy emigrantských kruhů a místních skeptiků, kteří zemi prokovali nějaké dramatické události a otřesy.

Ne, minulý rok vešel do dějin jako rok startu československé přestavby, rok přijetí důležitých rozhodnutí týkajících se rozvoje potenciálu socialistické ekonomiky a rozšíření demokratizace v životě společnosti. Ale zdá se, že náboj nesplněných nadějí milovníků dramát a otřesů byl příliš velký. Vůbec je neznepokojil neúspěch plánů narušit normální život země ve výročních dnech loňského roku. Vymysleli si nové jubileum – 20. výročí sebevraždy pražského studenta Jana Palacha upálením, které by chtěli oslavit opakováním této tragédie.

Lze těžko říci, nakolik jsou reálné a vážné plány stanovené na 15. ledna a předpokládající sebevražedné upálení na Václavském náměstí na znamení politického protestu, jak to vyplývá z dopisu anonymního autora, který je rozšiřován v Praze.

To hlavní tkví v něčem jiném. V nedůstojných pokusech vůbec ne anonymních inspirátorů takových neblahých akcí vytlouci politický kapitál. Ať zástupci protisocialistické skupiny »Charta 77« jakkoli popírají slovy svou účast na plánech na upálení, je toto spojení víc než zřejmé.

Připravovaný sebevražedný pokus může být samozřejmě jen planý poplach, vychytralý manévr, jehož cílem je upoutat k sobě opět pozornost veřejnosti i západního tisku. Ale ať už to je jakkoli, manipulovat s mladým životem a probouzet v lidech neklid a zmatek v zájmu vlastních politických ambicí a cílů je přinejmenším nemorální.

Je třeba připomenout i to, že tragická sebevražda Jana Palacha nebyla vůbec jeho vlastní volbou. Je známo, že Palachovi bylo slíbeno, že bude bořet »studeným plamenem«, podobným tomu, který předvádějí ve svých vystoupeních fakíři. Dobrodruzi, kteří ho podvodem přiměli k sebevraždě, počítali jen s výbuchem vášni a emocí v zemi. Zdá se, že dosáhnout podobných cílů chce za každou cenu i nynější hrstka organizátorů protisocialistických akcí v Československu. Přitom je vůbec neznepokojuje, že tento barbarský akt je v rozporu se samou podstatou lidských práv a svobod, o nichž tak rádi a hodně hovoří.“

D 13

15. ledna 1989

Dokument Charty 77 č. 4/89: *Vzpomínka na Jana Palacha*

Zde na tomto místě se před dvaceti lety upálil jedenadvacetiletý student filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jan Palach.

Zemřel mladý člověk, o kterém jsme věděli a víme tak málo právě proto, že nebyl nikterak výjimečný, kromě toho, že bral nesmírně vážně to, co si lidé v této zemi krátce předtím slibovali. Nabídl svůj život jako oběť, aby nám tyto sliby připomněl.

Umřel proto, že chtěl vykřiknout co nejhlasitěji. Chtěl, abychom si uvědomili, co se to s námi děje, abychom uviděli, co to vskutku děláme, a uslyšeli, co to vskutku říkáme v tom čase ústupků, ● kterých se říkalo, že jsou nezbytné, kompromisů, které byly vydávány za rozumné, a taktizování, o kterém se leckomu chtělo věřit, že je chytré. Vytrácelo se tehdy vědomí, že i pod největším tlakem musí při tom všem cosi zůstat, cosi základního, s čím na trh už nelze a bez čeho lidský život ztrácí svou nezadatelnou důstojnost.

Jan Palach umřel a všichni jsme pak na chvíli oněměli. Statisíkový proud lidí se vinul ulicemi Starého Města, aby se poklonil jeho památce před rakví vystavenou v Karolinu. Bylo to něco zásadního, co nás všechny spojilo, ale bylo to málo, jak ukázalo uplynulých dvacet let. Kalná povodeň lží, které Jan zoufale nastavil vlastní tělo, dosud neopadla.

Dost možná, že opět nastává čas taktizování, kompromisů a ústupků. Dobře víme, že se tu hned tak nedohodneme o tom, co je v životě člověka, v životě společnosti nejdůležitější. Může se nám pak zdát, že něco takového ani není. Připomínka absolutní oběti Jana Palacha není proto nevhodná.

Pokusme se tedy představit si tu chvíli, kdy sbíral odvahu ke svému činu a kdy nám pak v blízkosti bronzové podoby světce, patrona země české, strašným způsobem připomněl, čím jsme sami sobě povinováni, nemáme li



zahynout jako lidské společenství. Vydržíme chvíli hledět do toho ohně, abychom se rozpomněli, že něco takového vůbec existuje, něco, s čím nelze na trh ani včera, ani dnes, ani zítra. Co dělá lidi lidmi právě tím, že je přesahuje, a co je ve zdravé společnosti nakonec spojuje. Ten pohled vydržíme jen chvíli. Oslavné světlo mělo by nás donutit sklopit oči a zamyslet se sami nad sebou.

Oběť Jana Palacha není jen historií, ale stále živou výzvou pro nás pro všechny, kteří si uvědomujeme, co jsme dlužni. Začněme tedy splácet svůj dluh již dnes.

Pokloňme se jeho památce a napřimme se.

Tomáš Hradílek Dana Němcová Saša Vondra
mluvčí Charty 77 mluvčí Charty 77 mluvčí Charty 77

(Ed. pozn.: Dokument měl být přednesen 15. 1. 1989 ve 14 hodin na Václavském náměstí v Praze. Policie tomu zabránila.)

D 14 (15. ledna 1989)

Svědectví o manifestaci 15. ledna

Nejmenovaný svědek:

Asi v půl druhé byla v Mánesové ulici zadržena skupina dvaceti lidí, v podstatě těch, kteří vzpomínkový akt připravovali; někteří z původních třinácti, kteří podepsali (sdělení adresované ONV v Praze 1), sice chyběli, jiní přišli navíc, Rudolf Battěk, Eva Kantůrková a další. Měli květiny, stuhy a s tím vším byli zadrženi a odvezeni. Protože Václavské náměstí bylo uzavřeno, uskutečnil se vzpomínkový akt v Čelakovského sadech. Účastnili se ho Václav Havel, Vlasta Chramostová a Libuše Šilhánová. Položili tam jedinou květinu, kterou měli, a Vlasta Chramostová řekla, že pořadatelé vzpomínky byly zadrženi, a proto se akt nemůže uskutečnit. Nato zazpívali lidé kolem hymnu. Těžko odhadnout, kolik jich bylo, protože je začala policie vytlačovat do homí části sadů. Václavské náměstí bylo stále uzavřeno.

Václav Havel:

Od včerejška bylo celé centrum Prahy plné příslušníků Lidových milicí v takových šedivých uniformách. Byly jich opravdu stovky a samozřejmě spousta příslušníků SNB. V noci byly zataraseny přístupové cesty, nebo byla připravena všelijaká zábradlí, která je mají zatarasit, a před druhou hodinou bylo vlastně celé Václavské náměstí uzavřeno. V půl druhé měli sraz zástupci nezávislých iniciativ, chtěli jít s květinami na Václavské, kde se měl uskutečnit ten pietní akt. Byli však na Vinohradech krátce po půl druhé všichni zatčeni a odvedeni, celkem asi dvacet osob. Ve všech přístupových ulicích se začali soustřeďovat lidi, ale nejsem absolutně schopen odhadnout, kolik jich bylo. Vlasta Chramostová a já jsme se měli setkat s hlavní skupinou zástupců nezávislých iniciativ až cestou z Vinohrad na Václavské náměstí. Když nepřicházeli a lidé nám přišli říct, že byli všichni zatčeni, šli jsme na Václavské a tam jsme v blízkosti Muzea hledali nejpříhodnější místo. Ale rampa Muzea a všechno kolem bylo uzavřeno, všude nesmírné množství aut, antonů a autobusů plných policistů. Přesto tam bylo, aspoň v místech, která jsme viděli, plno lidí. Ale o tom, co se dělo dole na Václavském náměstí nebo v dalších přilehlých ulicích, nemáme vůbec přehled, to se nedalo zjistit, protože všechny průchody, podchody, chodníky a podobně byly uzavřeny. Nicméně tam, kde jsme nakonec stáli, u Federálního shromáždění, bylo určitě několik set lidí. Tam také krátce po druhé, když už jsme věděli, že jsou všichni zatčeni, Vlasta Chramostová tomu shluku lidí kolem nás oznámila, co se stalo, Libuše Šilhánová položila na takový kousek trávníku květinu a lidé spontánně, bez vyzvání, začali zpívat hymnu. Sotvají dozpívali, přijel velký autobus, ze kterého vyběhla spousta policistů, a ti začali dav vytlačovat, tak jak to dělali i jinde. V tuto chvíli už není Federální shromáždění přístupno, a Muzeum takřka taky ne. Zrovna tak vytlačili dav z ulice Vítězného února nebo Lidových milicí, či jak se jmenuje. My jsme teď v bytě Vlasty Chramostové u Čelakovského sadů, a tak máme aspoň



rozhled na ty sady a část Muzea. Co se dělo jinde na Václavském náměstí, zatím vůbec nevíme, aspoň ne v tuto chvíli, to jest krátce po třetí hodině.

Jiří Dienstbier:

Já jsem se dostal k Muzeu, vlastně k parlamentu, protože Jindřišskou se na Václavské náměstí projít nedalo. U parlamentu se sešlo, jak jsem to počítal, asi pět set lidí, ale na Václavské náměstí se přejít nedalo. A tak položila Libuše Šilhánová na trávník u parlamentu kytičku, zazpívaly se státní hymny a potom přijel autobus uniformované policie a vytlačili nás od parlamentu směrem k Vinohradské třídě.

Jiřina Šiklová:

Viděla jsem, jak začala mluvit Vlasta Chramostová, ale vtom už tam přijel autobus příslušníků SNB a začali křičet: „Jménem zákona, rozejděte se!“. Ale lidé odpovídali: „Jménem jakého zákona?“ Ta konfrontace mezi lidmi a jimi byla velice vtipná. Potom chtěli odstranit tu kytku, ale nikdo se neměl k tomu, aby ji zvedl a odnesl. A esenbáci ji zvednout taky nechtěli, ale měli s sebou v autobuse někoho v civilu, a tak ji zvedl ten civil. Zůstalo tam teď po ní jen pár opadaných žlutých květů, forzátií.

Vlasta Chramostová:

Není vlastně co dodat. Přesila policistů a Lidových milicí – ty milice, to je myslím novinka, těch zelenošedých uniforem byly stovky a stovky po celém náměstí i kolem – jejich přesila byla tak naprostá, že skutečně nebylo, kde bych mohla ten připravený projev přednést. Navíc doléhal hluk z dálnice, a tak jsme jen předstoupili a já lidem prostě řekla, že naši přátelé, reprezentanti občanských iniciativ, byli i s květinami zadrženi a odvezeni. Za takové situace, jak všichni vidí, není na projevy vhodná chvíle, ale i tak nám pořád zůstává ta naše moc bezmocných a můžeme vzpomenout a uctít památku Jana Palacha každý sám v sobě. Lidé zatleskali, začali zpívat hymnu, a to už přijížděl na udání autobus se skupinou policistů, kteří celý ten houf u parlamentu vytlačili. Podobně to zřejmě probí-

halo na všech možných místech, ale v tuto chvíli ještě nevíme, co se kde dělo.

Je to velice deprimující, a především to je dokonalý doklad vrcholného pokrytectví – v jednu a tutéž chvíli provádějí na Václavském náměstí, v obleženém středu města, něco takového jako tohle, a zároveň jinde podepisují jakési smlouvy. Jsou to prostě cáry papíru. Cáry papíru. A hanba.

Petr Uhl:

Já jsem to viděl nejdřív od Můstku, byl přehrazen dvojitým zátarasem a několika řadami milicionářů, kteří vytlačovali lidi do bočních ulic. Ve Štěpánské potom jakýsi mladý člověk zdvihl kytičku s nápisem „Nezapomeneme“, lidé začali tleskat a zpívat hymnu, ale vtom se proti nim nahnul pohotovostní pluk s bílými přilbami. Došlo k několika incidentům, zpočátku poměrně mírným, ale potom i výrazně brutálním. Já sám jsem nejdřív zdvihal ze země jednoho muže, bylo mu hodně přes sedmdesát, a s dalšími lidmi jsme policisty umluvili, aby ho pustili. Za chvíli jsem však viděl, jak ho ten samý policista, takový brunátný dvoumetrový kolohnát, zas táhne k autobusu. Sám jsem v tom autobusu viděl asi devět zadržovaných. K dalším incidentům a zadržením došlo před hotelem Alcron. Potom jsem se dostal do Vodičkovy ulice, kde se proti zástupu rozjelo vodní dělo. Přestože jsme už odcházeli – já jsem odváděl jednu starou paní – rozjeli se proti nám a spustili to dělo, takže zmáčeli plno lidí. Viděl jsem na vlastní oči případy vyslovené brutality. Ve Vodičkově ulici projížděla kolem mne pomalu ambulance v místech, kde byly dvě staré paní s potlučenými hlavami.

Václav Benda:

Bohužel ještě není čas na vyčerpávající shrnutí či dokonce zhodnocení události, a to ze dvou důvodů. Jednak byla řada přátel zatčena, jiným byly vypnuty telefony a vzhledem k povaze události se jednotlivé střípky a výseky velmi obtížně skládají v ucelenou mozaiku. A je tu ještě druhý a pádnější důvod, totiž že události zatím pokračují.



Pravděpodobně ještě zdaleka neskončily, a přitom je teď asi 18.15. Před hodinou projela pod okny našeho bytu po Karlově náměstí úderná kolona složená asi z šesti vodních děl a z několika set příslušníků pohotovostních jednotek v autobusech a v těch velkých policejních antonech. Se zapnutými majáčky směřovala tryskem někam na Vinohrady. Vývoj situace tedy není zatím u konce. Nicméně se pokusím o jakési předběžné zhodnocení. Vyšel bych od rozdílu mezi situací, která nastala kolem 28. října, a dnešními událostmi.

Rozdílů jsou už v postupu státní moci. Novinkou je především nasazení tzv. Lidových milicí, které jsou ozbrojenou složkou nebo ozbrojenou organizací komunistické strany a které tak pomáhaly bezpečnostním jednotkám. Dále byla podle hodnověrných svědků nasazena v mnohem větším rozsahu nejrůznější technika, především obrněné transportéry s vodními děly, a větší bylo pravděpodobně i množství pohotovostních jednotek. Odlišná byla i taktika policejních il. Jednak se snažily nepřipustit žádné větší shromáždění, a jakmile se někde seskupil dav, okamžitě ho atakovaly a rozháněly; v několika případech se ani příliš neobtěžovaly výzvami k rozchodu a v podstatě bez výstrahy útočily. Dále se většina svědků shoduje, že policie a vůbec všechny nasazené bezpečnostní složky postupovaly s daleko větší brutalitou než 28. října. Kromě metod použitých už tehdy bylo tentokrát novinkou například to, že policejní auta velkou rychlostí najížděla do davu, a to i v úzkých staroměstských uličkách, kde je velmi obtížné uhnout. Docházelo k značně surovému bití manifestantů. Navíc je pohotovostní jednotky nevytlačovaly krokem, nýbrž se vždycky rozběhly poklusem, takže v prchajícím davu mohlo snadno docházet k nehodám a zraněním.

Konkrétní zprávy o zraněních zatím nemáme, ale na místa střetů přijížděly často pohotovostní sanitní vozy, takže je pravděpodobné, že k nim došlo. O vlastním pietním aktu přesné zprávy nemám. Jisté je, že skupina aktivistů, kteří měli položit věnce a kytice na místo, kde se na

Václavském náměstí Jan Palach před dvaceti lety upálil, byla zatčena, ještě než tam došla. Potom proběhly různé náhradní akce, vím například o položení květin před filozofickou fakultou, na které Jan Palach studoval, tedy na náměstí, které mělo být přejmenováno po něm, ale dodnes se jmenuje náměstí Krasnoarmejců.

(Ed. pozn.: Podle telefonátů rozhlasové stanici Svobodná Evropa: zkráceno.)

D 15

16. ledna 1989

Rudé právo: *Zpráva ČTK*

PRAHA (ČTK, zr) – Na Václavském náměstí v Praze se v neděli několik skupin protistátních živlů pokusilo o provokaci dlouhodobě připravovanou západními diverzními centry a některými západními rozhlasovými stanicemi – zejména Svobodnou Evropou a Hlasem Ameriky – ve spolupráci především s předáky tzv. Charty 77. Snažily se zneužít výročí nesmyslné sebevraždy studenta J. Palacha k vyvolání protisocialistických emocí a narušení pořádku v hlavním městě, přestože státní orgány takovou akci zakázaly.

Příslušníci pořádkových jednotek Veřejné bezpečnosti rázně zakročili proti provokatérům a jimi plánovaným akcím, které znemožnili. Jedenadevadesát neaktivnějších narušitelů předvedli.

Na žádost pracovních kolektivů se na udržování pořádku a klidu ve středu města podíleli příslušníci Lidových milicí z pražských závodů.

*

Jak uvedla Čs. televize, po 17. hodině byl v ulicích města klid.



D 16

(16. ledna 1989)

Další svědectví o manifestaci 15. ledna

M. Šašek:

Zúčastnil jsem se v neděli vzpomínkového aktu za Jana Palacha na Václavském náměstí. Brutální zásah policie vyhnal naši skupinu, čítající několik stovek lidí, pomocí psů a obušků do Jindřišské ulice. V ulici bylo několik transportérů, autobus a osobní vozy Bezpečnosti, což nesmírně ztěžovalo průchod. Došlo k velkým násilnostem, protože dav nemohl postupovat dost rychle a byl prakticky bezbranný proti palbě pendreků. Lidé leželi na zemi už zkraje Jindřišské. Jedné starší ženě, klopýtající vpravo u zábradlí, srazil policista pendrekem brož. Sebral jsem ji pod jeho nohama a vrátil postižené, ale ona byla tak otřesená, že o ztrátě ani nevěděla. Vlevo přes ulici, asi dvacet metrů od rohu Václavského, ležel někdo zbitý a lidé kolem křičeli, aby přijela sanitka. Snažil jsem se tam prodrat, ale houštinou lidí a bušících pendreků to nešlo. Pěno padajících, klopýtajících a postrkovaných lidí ztrácelo boty. Zvlášť otřesně působilo, že policisté zcela systematicky otloukali staré lidi. Ženy kolem sedmdesátky klesaly pod ranami borců, kteří mohli být jejich vnuky. Bylo to zkrátka kruté a ostudné. Co si o tom všem myslet? Vídeňské dohody, společný evropský dům, pásmo důvěry, to jsou vztyčené transparenty, pod nimiž v neděli leželi zbití lidé, potrestaní za to, že šli uctít památku člověka Jana Palacha, který navzdory tajnému přání mocných zůstal živ, i když se před dvaceti lety za nás obětoval. A tuto skutečnost cenzori paměti neodpustili ani jemu, ani nám.

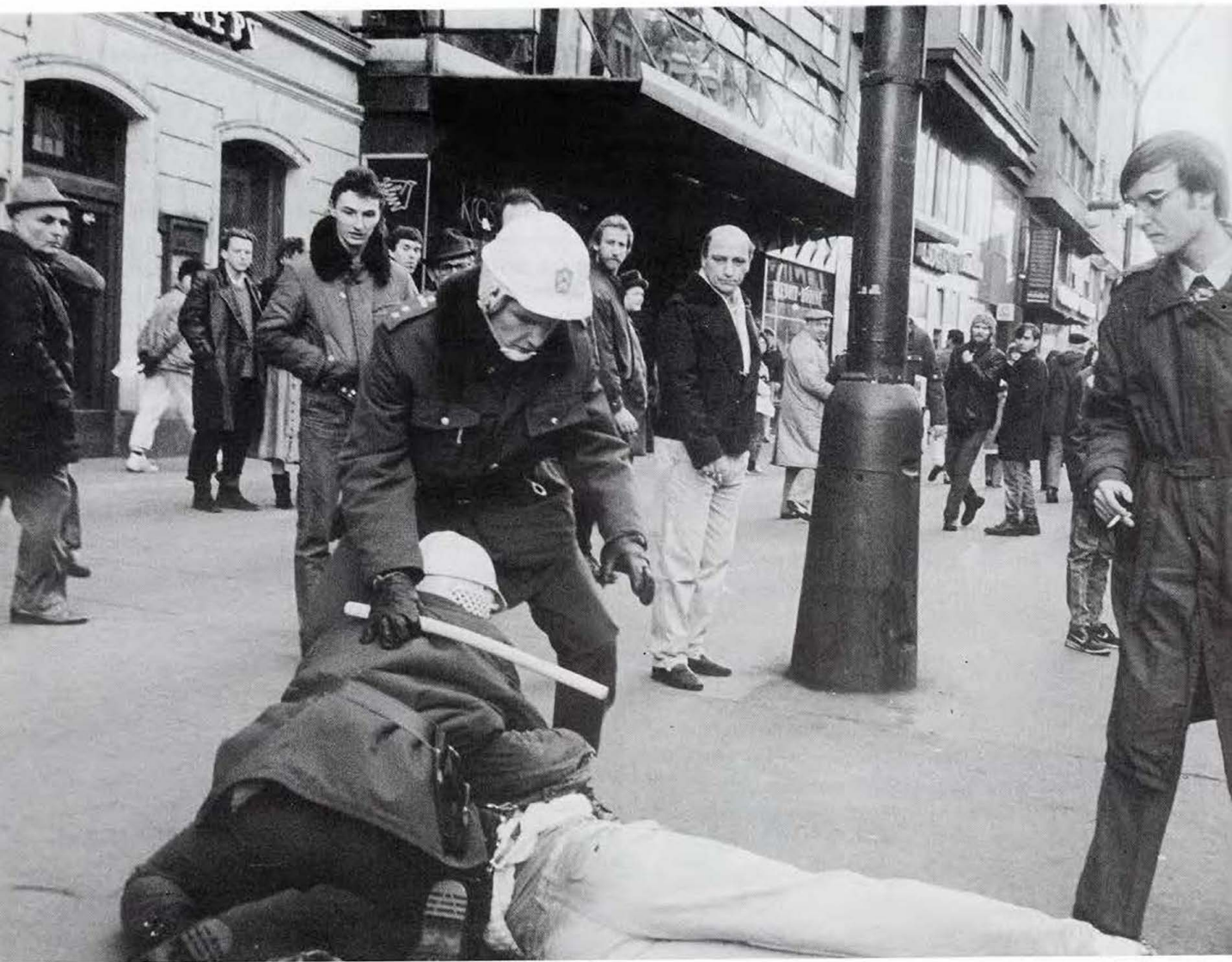
Tito cenzori brali svůj úkol nadmíru vážně. Byl jsem jako mnozí svědkem, jak bylo několik účastníků manifestace už na Václavském náměstí obráno o filmy z fotoaparátů. A když už jsem se rozhodl pro tento krok, rád bych ve světle včerejších událostí položil otázku těm, kdo roztočili nynější zběsilý kolotoč. Je vzpomínkový akt důvodem, aby byli lidé honěni jako štvaná zvěř, aby byli

masakrováni beze všech ohledů a nakonec ještě zatýkáni? Pánové, zamyslete se!

Jiří Hanzelka:

Žijeme stále ještě otřesným dojmem z událostí z 15. ledna na Václavském náměstí a kolem něho. Proboha, kam jsme se to až dostali? Na jedné straně nehoráznosti, výmysly a polopravdy opakované ve veřejných sdělovacích prostředcích, slova plná neúcty k lidskému životu a přezírání ryziho člověka, který se obětoval, aby pomohl slabým obnovit jejich lidskou důstojnost. Na druhé straně hrubé násilí proti těm, kteří nepřeslechli Palachův hlas ani po dvaceti letech vynuceného mlčení. Víte, já se bojím, že v nynějším stadiu vývoje už v naší společnosti nejde zdaleka jen o událost, o jednu událost, o jedno střetnutí. Patnáctý leden na Václavském náměstí chápu jako varovný signál v hodině dvanácté. Když už se i takhle tradičně mímá a trpělivá společnost začíná veřejně hlásit ke svému přirozenému právu na kvalifikované a mravné vedení, na pravdivý obraz své minulosti a přítomnosti, a především ke svému zákonnému podílu na rozhodování o tom, co bude s námi se všemi, pak odpověď s pomocí vodních děl a psů je nejen násilnicky hloupá, ale je i projevem krajní bezradnosti a nedostatku společenské odpovědnosti. V naší tradičně demokratické společnosti se nedá příliš dlouho nahrazovat přesvědčivý argument násilím. I tak je pro mne 15. leden důkazem, že čas dozrál. A že je třeba začít společně hledat pozitivní východisko a řešení dřív, než bude pozdě. Každý myslí, že čas odkladů, předstírání, alibismu a strachu z řešení vypršel.

(Ed. pozn.: Podle telefonátů rozhlasové stanici Svobodná Evropa: zkráceno. Další podrobná svědectví o brutálním postupu policie, zadřezáních a výsleších během celého týdne lze najít v 2. a 3. oddílu samizdatové publikace *Palachův týden, zpráva o 20. výročí Palachovy smrti*, kterou vydal Československý helsinský výbor. Praha 1989.)



D 17

16. ledna 1989

Vlasta Chramostová a Libuše Šilhánová čs. vládě a komunistické straně: *Prohlášení k 15. lednu*

Byly jsme na Václavském náměstí a viděly jsme i slyšely, co dokázala vaše zbrojná síla udělat ze zamyšlené pietní vzpomínky nezávislých skupin na čin Jana Palacha. Mohlo zůstat jen u položení květin a několika vět. Vy jste však museli zcela nesmyslně popudit, šokovat a rozjitřit tisíce občanů svou ozbrojenou mocí. Lžete vy všichni, kteří tvrdíte, že šlo o skupiny nepřátelských živlů, a když do svých filmových záběrů vybíráte jen ty odstrašující a nevábné. Přišli tam ve velikém počtu odhodlaní kritičtí občané všech věků a profesí, přišly i rodiny s dětmi, aby si svou přítomností připomněli, co se stalo před dvaceti lety. Vy jste tu vzpomínku mohli nechat klidně proběhnout. Místo toho jste do těchto lidí pustili proudy vody, slzný plyn, auta a muže s obuškami. Lhali jste řadu dní předtím, nechali jste mluvit jen ty oddané a zamtlčeli jste zcela naše skutečné názory a postoje k Palachovu činu. A když jsme projevíli upřímnou starost, aby se nestalo to, čím kdosi zcela neznámý vyhrožoval, přidali jste ošklivé pomluvy jako vždy. Lžete i teď, když jednou rukou v atmosféře úsměvů a gest podepisujete ve Vídni nový, nesporně významný dokument k lidským právům a druhou rukou se chystáte potlačit každý svobodomyšlný projev, každý odlišný projev. Jestliže to budete dělat dál, jestliže tedy v Čechách a na Slovensku i nadále bude trvat nadvláda staromilců, byrokratů, neschopných kvalifikovaně řídit naše záležitosti, prosazovat naše oprávněné demokratické požadavky a naléhavé společenské potřeby, pak se i tak významný a nadějný vídeňský dokument stane v naší zemi jen cárem papíru. My ale chceme udělat vše, co je v našich silách, aby se jím nestal, a věříme, že se k našemu snažení přidají i další občané. Nechceme mít nad sebou takovou vládu a stranu. Chceme mít možnost navrhnout a vybrat si nové, osvědčené představitele a zástupce, kteří opravdu uskuteční a zakotví naše nezbytné svobody ve

smyslu helsinských dohod i té poslední, vídeňské. Svobodu projevu, shromažďování a sdružování především.

Toto prohlášení posíláme předsedovi federální vlády Ladislavu Adamcovi a generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ Miloši Jakešovi. Rovněž je posíláme sdělovacím prostředkům. Možná, že by svá stanoviska k 15. lednu měli vyjádřit i další občané.

Vlasta Chramostová, Libuše Šilhánová

D 18

16. ledna 1989

Dopis Demokratické iniciativy Federálnímu sborůmáždění ČSSR

Paní poslankyně a páni poslanci, když před dvaceti lety obětoval student Jan Palach svůj život pro budoucnost českého a slovenského národa, vyzval způsobem nejnáléhavějším své spoluobčany, aby pracovali pro svobodu a demokracii. Jeho čin hovoří i dnes jasnou řečí. Je morální povinností nás všech snažit se jeho odkazu správně porozumět, v jeho duchu jednat a žít. Jestliže tedy v době dvacátého výročí Palachovy dobrovolné smrti československé oficiální sdělovací prostředky pojednávají o Palachově činu krajně neuctivě, vyjadřují tak odpor proti svobodě vlastního národa. A tvrdé policejní potlačení pokusů československých občanů veřejně uctít Palachovu památku dokládá znovu smutnou skutečnost, že autoritativní režim, proti jehož nastolení Jan Palach sebeobětováním protestoval, dosud trvá a zabraňuje pokusům o svobodný projev a svobodné jednání. Uprostřed Evropy, kráčeji k vyššímu stupni svobody, demokracie a mezinárodní spolupráce, je tak československý stát zřetelným anachronismem a stále větší zátěží pro vlastní občany. Je nezbytné zapotřebí, aby československé státní a stranické orgány učinily konečné kroky k započetí podstatné demokratizace našeho státu. Žádáme:

1. odvolat „Poučení z krizového vývoje“ a zkompromitované osobnosti z politického života republiky,



2. zrušit politická a kádrová privilegia a nastolit tak skutečnou rovnost občanů před zákonem,

3. přikročit k uskutečňování důsledných demokratických reforem v politické a hospodářské oblasti,

4. osvobodit všechny vězně svědomí.

Uvedené požadavky vznášíme u příležitosti dvacátého výročí úmrtí Jana Palacha.

D 19

16. ledna 1989

Večerní Praha: *Stop provokatérům*

Žádáme vás, abyste využil pravomoci, která vám byla dána v řádných volbách, a všemi prostředky zabránil aktivitám provokatérů, kteří vsadili na kartu neklidu, rozbíječství, soustavných provokací. Chtějí-li zůstat zde, musejí se bezpodmínečně podřídit zákonům – o těch rozhodují právoplatně zvolení zástupci lidu. Právě v těchto dnech se ukázalo, že tito lidé se neštítí ani zneužívat nezkušenosti mladých lidí. Jejich výzvy k „sebeobětování“ v tradicích Palachajsou zruďné a nelidské. Jsou však ochotni použít vše, co může úsilí lidu – dělníků, rolníků, ostatních pracujících i nás, učitelů, studentů a dalších pracovníků vysokých škol – narušit a zpochybnit.

Z otevřeného dopisu 313 studentů, učitelů a dalších pracovníků pedagogické fakulty UK v Praze primátorovi hl. města Prahy

D 20

17. ledna 1989

Rudé právo: *Záměr je jasný: provokovat k neklidu. K zneužití tragické smrti studenta J. Palacha*

PRAHA (Od našich zpravodajů) – Jak jsme již informovali, pokusilo se v neděli 15. ledna na Václavském náměstí v Praze několik skupin protistátních živlů o provokaci, jejímž smyslem bylo zneužít nesmyslné sebevraždy stu-

denta J. Palacha. V pondělí došlo k pokusu o obdobnou provokaci znovu.

O okolnostech, které dovedly studenta filozofické fakulty Univerzity Karlovy k nesmyslnému gestu končícímu zbytečnou smrtí, jsme psali v Rudém právu 12. ledna v článku *Bylo to hazardérství*. Informovali jsme i o tom, že stejné síly, dokonce často reprezentované stejnými jmény, připravují ve středu Prahy uspořádání „vzpomínkového shromáždění na paměť studenta Palacha“. Odbor vnitřních věcí ONV Praha I žádost podepsanou několika disidenty zamítl. Veřejné mínění mezitím rozjitřil dopis jednomu z „chartistů“, že „15. ledna 1989 v odpoledních hodinách na Václaváku u koně opět zazáří lidská pochodeň“.

Proto státní správa přijala odpovídající opatření. Spolu s příslušníky Veřejné bezpečnosti pomáhaly v neděli zajišťovat pořádek v centru hlavního města také Lidové milice z pražských podniků. Přesto se však provokatéři pokusili v blízkosti sochy sv. Václava uspořádat demonstraci podle předem naplánovaného scénáře – za každou cenu vyvolat ovzduší k neklidu.

K čemu v neděli došlo? Před čtrnáctou hodinou se ve středním pásu Václavského náměstí tvoří skupina asi 300 lidí, kteří na výzvy k opuštění prostoru reagují pískotem a urážkami příslušníků Veřejné bezpečnosti a Lidových milic. Pořádkové jednotky rychlým a rozhodným zákrokem vytlačují ryto hloučky do Vodičkovy, Jindřišské a Opletalovy ulice. Zasahují také na dalších místech ve středu města, mj. na náměstí Krasnoarmejců.

Upřímně řečeno, byla to nepěkná podívaná. Ve snaze upoutat pozornost se dospělý muž při první výzvě ke klidu vrhá na zem a kope kolem sebe. Asi pětiletá holčička měla zase na ramenou svého otce očividně posloužit jako štít jeho jakési „sebeobranu“. Hlouček mladých lidí považuje svou účast za recesi, a když tito výtržníci úprkem mizí v pasážích a chodbách domů, bezohledně porážejí zvědavce. Došlo tak i ke zraněním několika starších občanů.

V podvečer je v centru Prahy pořádek obnoven. Na útvary Veřejné bezpečnosti je předvedeno 91 občanů.



Někteří z nich jsou stíháni i pro trestné činy. Mnozí účastníci nepovolené demonstrace se podobných protisocialistických vystoupení nezúčastňují poprvé.

*

V pondělí 16. ledna se některé skupiny pokusily na stejném místě znovu o provokační vystoupení. Pro svůj záměr zvolili dobu před 16. hodinou, kdy je Václavské náměstí nejvíce zaplněno. Provokační akce způsobily mnoho nepřijemností cestujícím ve veřejné dopravě a kupujícím v obchodní síti ve středu Prahy. Také tentokrát byly nuceny zasáhnout pořádkové síly.

Tolik k událostem v Praze. Počátkem ledna ve Všetatech na Mělnicku navštívili nic netušící uživatelku domku, ve kterém kdysi žila rodina Palachových, tři muži. Přišli ji požádat o „povolení“, aby mohli umístit v průčelí domku pamětní desku věnovanou J. Palachovi. Pětasedmdesátiletá žena je odmítla a odkázala na místní národní výbor. „Delegace“ vyslaná do Všetat pražskými disidenty tedy zaklepala na dveře předsedy MNV Josefa Jindry a tajemníka MNV Milana Klačky. U zmíněných funkcionářů však nevídaní návštěvníci nenašli žádné pochopení. A tak se uchýlili dokonce k hrozbám: „Příště nemusíte být zvoleni,“ vyděračsky prohlásili. Po delší diskusi opouštěla „delegace“, která se neuměla ani řádně představit, všetat-ský národní výbor s nepořízenou...

S oběma funkcionáři jsme hovořili několik dní poté. „O rodině Palachových už mnoho nevíme. Matka zemřela v roce 1980, ještě předtím domek prodala. Otec zemřel dříve, než se jeho syn dopustil tragického činu. V obci z rodiny nikdo nežije. Máme tady dnes jiné, dělnější starosti.“ říká tajemník MNV Milan Klačka.

Vlastimil Bradáč, Michal Podzimek, Karel Walter

*

O pondělní provokační akci, o níž se zmiňujeme, vydala ČTK tuto zprávu:

O pokračování nedělní provokace se na Václavském náměstí v Praze pokusily skupiny protistátních živlů pod záminkou výročí sebevraždy Jana Palacha. Provokatéři –

přes opakované výzvy Veřejné bezpečnosti – narušili veřejný pořádek svým agresivním chováním. Plnou odpovědnost za to nesou iniciátoři tzv. nezávislých struktur včetně Charty 77. V zájmu zajištění pořádku a bezpečnosti Pražanů a návštěvníků Prahy byli příslušníci Veřejné bezpečnosti nuceni proti těmto živlům rázně zakročit.

V souladu s československými zákony a pro jejich hrubé, opakované porušení a neuposlechnutí výzev státních orgánů byly někteří organizátoři provokačních akce zadrženi.

D 21

17. ledna 1989

Dokument Charty 77 č. 5/89: *Vládám států účastníků se procesu Konference o bezpečnosti a spolupráce v Evropě*

Paní a pánové,

právě jste podepsali dokument, v němž se všichni účastníci helsinského procesu zavazují, že se „vyhnu jakémukoli činu, který není v souladu s ustanovením Závěrečného aktu a dalších dokumentů KBSE“, a že „uznávají, že jakýkoli takový čin by poškodil jejich vzájemné vztahy a bude překážkou rozvoje spolupráce mezi nimi“.

V neděli 15. ledna rozbily masívní policejní sbory v Praze za pomoci obrněných transportérů, vodních děl, slzného plynu a psů pokojnou manifestaci československých občanů, kteří chtěli uctít památku studenta Jana Palacha, jenž se před dvaceti lety upálil na Václavském náměstí, aby varoval před pokračující demoralizací společnosti po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Skupina zástupců nezávislých iniciativ, kteří chtěli na místě jeho činu položit květiny, byla zadržena policií. Zvláštní policejní jednotky a Lidové milice pak do večerních hodin rozháněly, bity a kropily vodními děly po celém středu města tisíce občanů, kteří se chtěli zúčastnit pietního aktu. Policie zranila mnoho lidí, některé vážně.



V pondělí 16. ledna pak policejní jednotky svou akci zopakovaly. Jestliže však v neděli mohly aspoň předstírat, že uzavřely Václavské náměstí, aby případně zabránily naplnění anonymní hrozby (pravděpodobně fiktivní), že na Václavském náměstí opět zaplave lidská pochodeň, v pondělí svůj zásah záměrně vyprovokovaly. Když několik zástupců nezávislých iniciativ položilo květiny u pomníku sv. Václava, aniž k tomu přizvali další občany, police je okamžitě zadržela. Uzavřela střed města a rozháněla, opět pomocí vodních děl, slzného plynu a obměných transportérů, tisíce občanů, kteří jím v té době procházeli. Teprve policejní brutalita přiměla mnohé, aby hlasitě protestovali. Surovosti vůči pokojnému obyvatelstvu a uvěznění čtrnácti zástupců nezávislých iniciativ a dalších občanů je tedy demonstrací síly a účelovým politickým aktem.

Československé orgány státní moci byly sice vývojem mezinárodní situace přinuceny podepsat vídeňský dokument, ale snaží se ve skutečnosti zabránit jakémukoli vývoji k demokracii, rozvoji nezávislého a svobodného myšlení a občanských iniciativ. V posledních třech měsících proto vystupňovaly zásahy proti nezávislým skupinám a uvěznily například mladé aktivisty Nezávislého mírového sdružení, z nichž dosud zůstávají ve vazbě Tomáš Dvořák a Hana Marvanová; ve vazbě jsou rovněž Petr Cibulka, kterému hrozí za šíření nezávislé kultury až deset let vězení, Eva Vidlařová, která vystupovala na jeho obranu, a Ivan Jirous, který za petici poukazující na odpovědnost státních orgánů za smrt politického vězně Pavla Wonky ve vězení čeká trest do pěti let. V psychiatrické léčebně je dosud Augustin Navrátil, autor petice za náboženské svobody a odluku církve od státu, kterou podepsalo víc než půl miliónu lidí.

V tomto přímém útoku na helsinský proces není Československo samo. Úřady NDR systematicky kriminalizují a nutí k vystěhování aktivisty nezávislých občanských iniciativ, když například u příležitosti sedmdesátého výročí zavraždění Rosy Luxemburgové a Karla Liebknechta

zdůrazňují, že „svobodaje vždy svobodou pro jinak smýšlející“, a protestují proti zákazu sovětských filmů a časopisů. Těsně před podpisem vídeňského dokumentu uvěznily v Lipsku kolem stovky lidí, z nichž osm zůstává ve vězení s obviněním pro poškozování státního pořádku, za což mohou být odsouzeni až na pět let. V týdnu před podpisem vídeňského dokumentu uvěznily bulharské úřady sedm aktivistů nezávislé Společnosti pro lidská práva mimo jiné za poskytování rozhovorů pro západní rozhlasové stanice. O situaci v Rumunsku není třeba hovořit.

Z těchto postupů lze usuzovat, že se vytváří faktické seskupení několika vlád, zaměřené jak proti pozitivním změnám ve východní části Evropy, tak proti celoevropskému sblížení, jehož významným aktivním prvkem je helsinský proces. Má-li pozitivní vývoj pokračovat, nelze přehlížet a tolerovat, když některé vlády považují dokumenty, které pokrytecky podepisují, za cár papíru.

Teprve čas ukáže, zda se podpis vlád pětácti účastnických států pod dokumentem, jehož smluvní závazky část účastníků neplní a zřejmě plnit zatím nehodlá, stane přece jen impulsem pro zlepšení situace v oblasti lidských práv a zda postup vlád, které ve Vídni daly přednost uzavření následné schůzky Závěrečným dokumentem před jejím ztroskotáním, bude dostatečně ospravedlněn. K tomu je třeba nejen trpělivosti, nýbrž i rozhodnosti.

Při posuzování situace v Československu si prosím uvědomte, že policejní sbory byly nasazeny nikoli proti rozvášněným davům, nýbrž proti účastníkům pietního shromáždění, a že Stanislav Penc ml., Jana Petrová, Saša Vondra, Jana Stěmová, David Němec, Dana Němcová, Ota Veverka a Petr Placák jsou spolu s Josefem Žáčkem, Markem Ptáčkem, Václavem Kratochvílem, Jitkou Vavřikovou, Jiřím Fialou a Václavem Havlem vězněni nikoli proto, že by kladli bomby, ale za to, že kladli květiny.

Tomáš Hradílek – mluvčí Charty 77

Poznámka: Mluvčí Charty 77 Dana Němcová a Saša Vondra jsou ve vězení.



D 22

(17. ledna 1989)

Další svědectví o událostech 15. a 16. ledna

Nejmenovaný svědek:

O dění v Praze mohu podat toto svědectví. Z metra jsem se dostal dole Na můstku těsně po 14. hodině, výstupy Na můstku nahore a celá stanice Muzeum byly již uzavřeny. Přišli jsme do nejlepšího. Kordón policistů pohotovostních jednotek VB začal právě vytlačovat lidi shromážděné na pěší zóně z Václaváku. Skanduje se. Ječící policejní amplión chrlí nesrozumitelné výzvy, asi o nezákonnosti shromáždění a rozchodu. Dobrá polovina přítomných jsou lidé, kteří si zřejmě myslí, že se tu natáčí film o konci Rakouska– Uherska. Z omylu je vyvádějí vodní děla. Stříkají na všechny strany. Do rodičů s dětmi na ramenou, do opilců a dědoušků z okolních bufetů, do lidí, kteří právě vycházejí z metra a vůbec nechápou, co se děje. Řada lidí je sražena na zem. Pořádkové jednotky v bílých přilbách s dlouhými obuškami se rozbíhají. Mlátí bez rozmyslu. Dav prchá na všechny strany. Do ulic Na přkopé, Na můstku a 28. října. Zůstáváme stát. Pořádkové jednotky přebíhají kolem. Vytačený prostor obsazují Lidové milice. Kameraman Československé televize si důsledně pod policejní ochranou vybírá pro záběr skupinu asi tří „pankáčů“, kteří „zdrhají“ směrem k nám. Jsou jediní, které jsem zde viděl. Jinak jsou tu většinou lidé kolem třicítky, občas starší, studentů je málo. „Jak se dostanu k metru?“ ptá se nás sympatický dědoušek. Vysvětlujeme mu, co se děje. Pokývá hlavou a povídá: „To je dobře. Já jsem kvůli tomu přijel až z Brna.“

Odcházíme dolů do Rytířské, jenže už i tam začíná řádit dělo. Přecházíme do Havelské. Ulice jsou plné. Skanduje se a zpívá. Staroměstské je neprodyšně uzavřené. Do Havelské vjíždí velkou rychlostí policejní vůz se řvoucí sirénou a najíždí na shromážděné skupiny. Není moc kam uhnout. Havelskou projíždí vodní dělo a stříká důsledně na všechny strany. Kdo může, utíká do podchodů, lidé otvírají domy a pouštějí nás dovnitř. Jakmile dělo

zmizí, ze všech vchodů, průchodů a podchodů se vynoří takové množství lidu, že znovu zaplní celou Havelskou až k Uhelnému trhu. Rozhlížím se kolem sebe. Potkávám známé, mluvíme s neznámými. Panuje atmosféra velké srdečnosti, má to zatím i humorný nádech. Tolik milých individualit se opravdu na ulici běžně nepotkává. Všechno má nějakou příjemnou svobodnou atmosféru. Každou chvíli se odněkud vynoří skupina lidí prchající před obuškami. Panuje naprostý zmatek.

Pokoušíme se projít na křižovatku před obchodní dům Máj. Je plná. Skanduje se a zpívá. Tramvaje zastavují. Vodní děla a policajti s obuškami už začínají účinkovat. „Gestapo!“ křičí lidé a utíkají. Tiskneme se za sloupy před Domem dětské knihy a čekáme, kdy nás zkropí dělo. Chlapec na stříkačce, sotva dvacetiletý, si nás dlouze zaměřuje, ale pak zřejmě usoudí, že za dávku nestojíme. Vodní děla jsou pořád poruchová. Zato brutalita pořádkových jednotek evidentně stoupá. Na Národní zastavujeme u stánku na buřtu. Kolem se třítí policejní defilé. Dvacet obrněných avíí, čtyři vodní děla, dva obrněné transportéry. Jejich houkání nemůže přehlušit přišemý hvízdot, který se ozývá všude, kudy projíždějí. Přecházíme Spálenou na Karlák. Z Vodičkovy se táhne asi tak pětistícový zástup, který skanduje: „Češi, pojďte s námi!“ Z okna křičí nějaký stařeček: „Já bych šel, ale nemůžu chodit. Chodte i za mne, chlapi!“ Někteří lidé v oknech mávají a tleskají. Zástup se otáčí naboru do Žitné, ale Štěpánskou zpátky na Václavák neprorazí. Vrací se tedy Ječnou na Karlák. Doprava stojí. Na křižovatce před strojní fakultou se zpívá hymna. Je legrační, jak rychle se lidé přidávají. Jenže už jsou tu zase děla. Pořádkové jednotky házejí slzný plyn. Většinou se jim vrací. Do středu vozovky najíždí řídicí volha s podivnými anténami a obrněné avie s fotoreportéry v unifonnách. Nejméně sedmdesátiletá babička, která právě vystoupila z tramvaje, si čichla plynu a zvrací. Odvádím ji.

Kolem běží skupina pořádkové jednotky. Vypadají jako puštění z řetězu, řvou a mlátí kohokoliv. Za chvíli se



vracejí. Jednoho si zastavuji a ptám se, zda se nestydí. Chlapec se rozčílil a těžce dýchá. Kouká mimo, nerozumí mi. Je mu sotva dvacet. Dělo střiká do výstupu z metra, lidé vystupují z tramvaje, jsou sráženi obušky. Pomáhám na nohy pánovi, jistě v důchodu. Je oděný a vůbec nechápe, co se děje. Skupina evidentně ruských turistů dostala zásah vodním dělem. Lezou po čtyřech a hledají papachy. Ženské pláčou a mají rozmazané stíny u očí jako v pantomimě. Ošetřuji je a dobrořečím si, že jsem si vzal obvazy.

Vracím se zpět k Václaváku. Vypadá to, že policie vyhlásila válku všemu živému, co se hýbe ve vnitřním městě. Potkávám starší manžele, oba s ošklivě rozbitými hlavami. Držím se při zdi a postupuji pomalu. Zastavujeme sanitku, která je odváží. Amplián na Jungmannově vykřikuje něco o „rozejtí“. Jenže není kam. Metro Na mústku na obou trasách i stanice Muzeum je uzavřena. Tramvaje z Karláku pořád nejezdí. Lidé bloudí jako ovce. Diskutuji s několika normálními policajty. Nadávají víc než já na neschopnost a agresivitu pořádkových jednotek. Milicionáři stojí jako zařezaní a na otázky neodpovídají už ani agresí. Středem Prahy právě prošla válka.

Viděl jsem neslýchanou brutalitu, nečekanou solidaritu, protřzené ocelově šedé nebe a anděly plačící studem. Viděl jsem rozbité, zbité, nechápající, viděl jsem násilí plodit násilí. Vláda tohoto státu vyhlásila válku všem občanům bez rozdílu.

Už nevydržela lhát a začala se otevřeně chovat ke všem stejně, podle své vnitřní podstaty. A právě v tomhle všem jsem zahlédl obrovský kus naděje. Lež dohrála, karty jsou vyloženy. Každý občan tohoto státu už není pro mocné jen potenciálním nepřítelem, už je to pro ně nepřítel skutečný, kterého není možno zkrotit jen rotačkou, kapkami konzumu a kádrouv promiskuitou. Náš občan potřebuje ke své uvědomělosti už i obušek a slzný plyn.

Nejen svým rozsahem a počtem účastníků byly akce 15. a 16. ledna 1989 daleko rozsáhlejší než třeba 28. října 1988. Nejen neslýchanou brutalitou, kterou československá vláda vtiskla jako krvavé signum své legitimacy a hod-

nověnosti na mrtvé cary o lidských právech. Přes ty tisíce milicionářů se na ulicích dýchá volněji. Nedělám si iluze, že by se po tomhle většina národa probrala z dvaceti či čtyřicetileté paralýzy, jenže to, co se stalo, nemůže se odestát. Tisíce lidí prorhly tu neviditelnou bariéru strachu, kterou se totalita snažila je důsledně oddělit do komůrek. Každé společenství lidí, a nemusí se spolu ani modlit, je smrtelným nebezpečím pro tuhle totalitu, která směřuje k přetrhání všech živoucích komunikací, vztahů a výměny. Takže, ač to navenek moc nevypadá, připadají mi události posledních dvou dní dost nadějeplné.

(Ed. pozn: Podle vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa: zkráceno.)

D 23

17. ledna 1989

Večerní Praha: Zirácejí soudnost

Kdo zavínil včerejší nepřijemnosti pro obyvatele hlavního města * Provokace pokračovaly * Prokurátorská výstraha hlavním organizátorům nestačila * Pražané odsuzují akce protispoločenských žívlů

Praha (vp). Po nedělní provokační akci skupiny protistátních žívlů vyjádřili Pražané jednoznačně svůj požadavek, aby v hlavním městě nedocházelo k vyvolávání destruktivních emocí a provokací. Provokatéři však odmítli respektovat mínění poctivých občanů našeho města i jeho platný právní řád a včera znovu narušili veřejný pořádek svým agresivním chováním.

Pod záminkou výročí sebevraždy Jana Palacha se skupinky provokatérů pokusily vyvolat nepokoj v centru Prahy a svým provokativním chováním přerušily dopravu a narušily veřejný pořádek. Jejich jednání je v rozporu s vyhláškou NVP o doplnění zásad ochrany památek v hlavním městě Praze, ale přímo narušily život města a bezpečnost občanů. Přes opakované výzvy VB k rozchodu ve svém provokativním chování pokračovaly.



V zájmu zajištění bezpečnosti Pražanů a návštěvníků Prahy byli proto příslušníci pořádkových jednotek Veřejné bezpečnosti nuceni proti těmto živlům rázně zakročit.

Plnou odpovědnost za včerejší provokaci nesou iniciátoři takzvaných nezávislých struktur včetně tzv. Charty 77. V souladu s československými zákony a pro jejich hrubé opakované porušení a neuposlechnutí výzev státních orgánů byli proto zadrženi: Stanislav Penc, nar. 28. 2. 1970, bytem Praha 4, Vycpálkova 972; Jana Petrová, nar. 16. 9. 1966, Dobruška, Rychnov 411; Alexandr Vondra, nar. 17. 8. 1961, Praha 5, U zámečnice 4; Jana Sternová, nar. 5. 3. 1921, Praha 7, Heřmanova 3; David Němec, nar. 29. 5. 1961, Praha 2, Ječná 7; Josef Žáček, nar. 26. 5. 1951, Praha 5, Janáčkovo nábřeží 51; Marek Ptáček, nar. 19. 6. 1970, Praha 10, Hradešinská 10/1956; Danuška Němcová, nar. 14. 1. 1934, Praha 2, Ječná 7; Václav Kratochvíl, nar. 20. 11. 1946, Praha 2, Pod Karlovem 7; Otakar Veverka, nar. 27. 8. 1956, Praha 4, Na hřebenech 2; Jitka Vavříková, nar. 17. 4. 1951, Praha 5, Bellušova 1826; Petr Placák, nar. 8. 1. 1964, Praha 3, Chelčického 6; Jiří Fiala, nar. 10. 1. 1937, Praha 4, Kunčíkova 4, a Václav Havel, nar. 5. 10. 1936, Praha 2, nábř. B. Engelse 78/2000. Zadrženi patří k lidem, kteří se stále snaží narušit pokojný vývoj naší socialistické společnosti, a hledají každou vhodnou záminku pro své protistátní akce. Nemohou také tvrdit, že nebyli varováni.

Již 12. ledna letošního roku ve 13.30 hodin byla podle par. 2, odst. 3 zákona o prokuratuře ve znění vyhlášeném pod číslem 20/70 Sb. vyhlášena výstraha prokurátorem V. Havlovi. Praví se v ní kromě jiného: „Bylo zjištěno, že jste jednou z osob, které se v průběhu druhé poloviny roku 1988 v Praze a jinde účastnily organizování nelegálního hnutí, jehož cílem je destabilizace státní moci, a hrubě útočí na základní atributy společnosti a státního zřízení zakotvené v ústavě a v právním řádu ČSSR. Tato vaše aktivita má povahu trestného jednání uvedeného v 1. hlavě trestního zákona...“ A dále: „Upozorňuji vás, že při pokračování protispolečenského jednání, které bylo orgá-

ny SNB zjištěno a jehož podstata sdělena, se vydáváte v nebezpečí trestního stíhání.“

Stejná výstraha byla doručena V. Bendovi.

Známi jsou i ostatní organizátoři provokačních akcí. I když o nich víme, kde bydlí, a známe jména, ne všichni už například pracují a každý soudný člověk si musí položit otázku, co vlastně sledují svým jednáním. Naše společnost přijala program přestavby a demokratizace, s nímž všichni poctiví lidé souhlasí, protože chce lepší život v naší zemi. Život založený na tvořivé práci a socialistické cestě rozvoje.

Svůj rozhodný postoj, který zaujímají k těmto událostem, vyjadřují Pražané v dopisech a telefonátech, které dostáváme do redakce. Proti incidentům a provokacím, které porušily pořádek a meze zákona, protestují rovněž pracovníci smíchovského závodu ČKD Tatra v této petici, kterou včera zaslali předsedovi ÚRO Miroslavu Zavadiňovi. Praví se v ní, že jednání protispolečensky zaměřených skupin je v příkrém rozporu s tím, o co naši pracující v závodech denně usilují – to je poctivou a svědomitou prací posilovat a upevňovat naši ekonomiku a vytvářet tak podmínky pro další zvyšování životní úrovně a posilování sociálních jstot.

Dělníci i technici na našich pracovištích proto žádají, aby proti účastníkům těchto akcí, narušujícím pořádek, bylo postupováno s nejvyšší přísností v duchu gottwaldovského hesla Republiku si rozvracet nedáme.

D 24

18. ledna 1989

Rudé právo: *Nezbytná opatření k zajištění klidu*

PRAHA (ČTK, zr) – V úterý 17. ledna se opět několik skupin výtržníků pokusilo narušit veřejný pořádek na Václavském náměstí. Pořádkové jednotky byly znovu nuceny učinit nezbytná opatření k zajištění klidu.

Provokační akce odsuzuje široká československá veřejnost. Svůj rozhodný protest vyjádřili také pracovníci



smíchovského závodu ČKD Tatra v petici Ústřední radě odborů. Uvádějí v ní, že jednání protispolečensky zaměřených skupin je v příkrém rozporu s tím, o co naši pracující v závodech denně usilují – to je poctivou a svědomitou prací posilovat a upevňovat naši ekonomiku a vytvářet tak podmínky pro další zvyšování životní úrovně a posilování životních jistot. Dělníci a technici, praví se dále v petici, na našich pracovištích žádají, aby proti účastníkům těchto akcí bylo postupováno s největší přísností v duchu gottwaldovského hesla Republiku si rozvracet nedáme.

Svůj hlas pozvedli také členové kolektivu dílny ve Svitě Gottwaldov, který vede Miloslav Vyoral. „Máme rádi naše hlavní město, svou práci. Podle našeho názoru potřebujeme především klid, a ne rozvrat, jak se o to již několikrát pokusily v Praze protisocialistické živly. S jejich pokusy zásadně nesouhlasíme a podporujeme rázné obnovení klidu a pořádku.“

Provokační akce rovněž odsoudili členové brigády socialistické práce směny C válcovny předválek v Nové huti Klementa Gottwalda v Ostravě Kunčicích, studenti, učitelé a další pracovníci pedagogické fakulty UK v Praze, členové BSP XV. sjezdu KSČ, ČSPS a SNP i ostatní pracovníci výrobního úseku Tesly v Praze Holešovicích, i mnohé pracovní kolektivy z dalších míst ČSSR.

D 25

18. ledna 1989

Dopis bývalých členů KSČ vládě ČSSR

Již čtvrtý den, dvacet let po smrti Jana Palacha, dochází na Václavském náměstí a dalších místech Prahy k brutálním zásahům státní moci vůči občanům nejruznějšího věku a smýšlení. Je řada zraněných a zatčených. Příčiny, které vyvolávají tato střetnutí, jsou hluboké. Jedno je jasné: lidé nejsou spokojeni se způsobem, jakým se jim vládne.

Situace nabývá konfrontační charakter. Tak však nelze řešit naše problémy. Jako přesvědčení socialisté Vás vy-

zýváme, aby státní orgány přestaly s násilím vůči občanům a okamžitě propustily všechny zatčené. Začněte hned s přímým a mysluplným dialogem se společností.

Jiří Dienstbier, Jiří Hájek, Miloš Hájek, Marie Hromádková, Milan Hübl, Zdeněk Jičínský, Vladimír Kabma, Vladimír Kadlec, Erika Kadlecová, Luboš Kohout, Vladimír Kolmistr, Rudolf Slánský, Václav Slavík, Věnek Šilhán, Václav Vrabec

Za správnost: Václav Slavík, U smaltovny 11, Praha 7

D 26

18. ledna 1989

Zpráva Nezávislého mírového sdružení o jednání na předsednictvu vlády ČSSR

Dne 18. ledna 1989 v dopoledních hodinách navštívili tři zástupci Nezávislého mírového sdružení Pavel Jégl, Jiří Pavlíček a Tomáš Tvaroch předsednictvu vlády ČSSR, aby jednali s předsedou vlády Ladislavem Adamcem o nenormálním stavu, který nastal v centru Prahy po neoprávněných a neodůvodněných zásazích orgánů ministerstva vnitra, o diskreditaci nezávislých iniciativ ve sdělovacích prostředcích, zvláště ve *Večerní Praze*, a o zatčení čtřinácti občanů na Václavském náměstí v pondělí 16. 1. a jejich praviděpodobném uvržení do vazby.

Zástupci Nezávislého mírového sdružení byli odkázáni na odborného poradce sekretariátu předsednictva vlády dr. Javornického s tím, že předseda vlády je zaneprázdněn. Během asi dvacetiminutového jednání vyslovili zástupci Nezávislého mírového sdružení následující stanovisko: „Nesouhlasíme s nedělním zásahem orgánů Sboru národní bezpečnosti a Lidových milicí na Václavském náměstí. Pietní akt na paměť Jan Palacha by byl proběhl v klidu a nenarušil by veřejný pořádek. Ještě více nás však ohromuje skutečnost, že z nepochopitelných důvodů pokračují zásahy represivních orgánů i v těchto dnech, kdy se na Václavském náměstí žádný pietní akt konat neměl a kdy



se obětí zásahů stávají náhodní chodci, vracející se z práce a vyřizující nákupy. To, co se děje v těchto dnech na Václavském náměstí, je provokováno samotnými příslušníky SNB. Situace je mimořádně vyhrocená a to je důvod, proč v tomto případě dáváme přednost osobnímu jednání s oficiálními představiteli před napsáním dopisu a proč požadujeme, aby zásahy represívních orgánů proti občanům procházejícím přes Václavské náměstí byly okamžitě zastaveny. Bude-li se situace vyvíjet tak jako dosud, budou ohroženy životy i zdraví občanů.

Zároveň upozorňujeme na to, že podobná napjatá situace vzniká ve Všetatech u Mělníka, kde je Jan Palach pohřben a kde se má v sobotu konat celonárodní pouť k jeho hrobu. Přáli bychom si, aby sobota ve Všetatech proběhla v klidu a aby občané nebyli protiprávně zbaveni samozřejmého práva položit květinu na hrob člověka, jehož si váží a k němuž mají vztah. Dále musíme projevit jednoznačný nesouhlas s nevybíravými útoky proti lidem činným v nezávislých iniciativách ve sdělovacích prostředcích, zvláště ve *Večerní Praze*, bez možnosti těchto lidí obhájit ve sdělovacích prostředcích své stanovisko a své postoje.

Požadujeme proto, abychom dostali možnost vyjádřit své postoje. V této souvislosti jsme nemile překvapeni zveřejněním jmen zadržovaných aktivistů ze dne 16. 1., které jako by naznačovalo, že oficiální místa se snaží podnítit v lidech hněv proti těmto aktivistům a vést je k projevům nenávisti proti nim. Účinek zveřejnění je však podle našeho názoru také opačný. Se zadržením a pravděpodobným vzetím do vazby svých přátel nesouhlasíme a žádáme jejich propuštění.

V situaci, kdy v naší zemi údajně dochází k demokratizaci, nám to, co jsme v několika posledních dnech prožili, připadá stěžejně pochopitelné.“

Odborný poradce sekretariátu předsednictva vlády dr. Javomický zapsal pečlivě to, co zástupci Nezávislého mírového sdružení řekli, a slíbil, že stanovisko zástupců NMS, které bylo formulováno jako výzva předsedovi

vlády Ladislavu Adamcovi, aby se osobně zasadil o uvolnění mimořádně napjaté situace v Praze a ve společnosti, předá týž den.

D 27

(18. ledna 1989)

Svědectví o manifestaci 18. ledna

Nejmenovaný svědek:

Mezi čtvrtou a pátou hodinou odpoledne se postupně z a plnila horní část Václavského náměstí. Policie zcela překvapivě nezasáhla. Jednotlivé se vyskytující příslušníci VB slušně žádali, aby byl pouze uvolněn jízdní pruh pro vozidla. Několikatisícový dav skandoval: Svobodu! Lidská práva! Svobodné volby! Lepší hlavu! Kdo z a to může! Pusťte Havla domů! Ať žije Havel! Chceme žít jako lidi! Ať žije Charta! My nejsme živly! Všichni sem! Tady není divadlo! Češi, pojďte s námi! Je nás tady hrstka! Kde máte ty živly? Ať žije Dubček! Masaryk! Gorbačov! Neprovokovat! Zjutra zase tady. Zjutra kytky!

Po šesté hodině došlo vprostřed náměstí k improvizované, překvapivě smířlivé a dalo by se říci i věcné výměně názorů mezi účastníky demonstrace a příslušníky SNB v civilu (kapitán StB Koutecký). Velmi pěkný, apelativní, konstruktivní a zároveň uklidňující, zcela improvizovaný projev měl muž, který se představil kolemstojícím jako Ivo Bosák, věřící, povoláním topič, přívrženec Charty 77. Formuloval v podstatě toto stanovisko: „Máme v zásadě toto přání: chceme žít důstojně jako svobodní lidé v souladu s demokratickými tradicemi naší země. Nejsme hlasatelé násilí; já sám jsem křesťan. Vyslovujeme tento požadavek: nechť odejdou lidé, kteří již dvacet let nekvalifikované řídí tuto zemi a dovedli ji do současné neutěšené situace. Nechť nastoupí noví, kvalifikovanější lidé, schopní naše společné věci řídit a mající naši důvěru. Nechť vláda respektuje lidská a občanská práva. Nechť zavládne atmosféra vzájemného pochopení, ochota na-



vzájem si naslouchat, ochota k dialogu. Československá republika je věcí nás všech. V naší jednotě je síla. Chovejme se důstojně, možná, že jsou mezi námi provokatéři, nenechme se jimi strhnout. Neoplácejme násilí násilím. Nechovejme se jako oni. Neochvějně stůjme za naší spravedlivou věcí.“

Potom přečetl Martin Palouš dokument Charty 77 č.5/89 (dopis Charty 77 KBSE ve Vídni, rekapitulující události kolem Palachova výročí v Praze) a ještě krátce oslovil shromáždění. Po zazpívání státní hymny se shromáždění začali v klidu rozcházet.

Tomáš Tvaroch:

Právě se vracím z krásné manifestace na Václavském náměstí, která proběhla dnes mezi čtvrtou a sedmou hodinou. Poté, co v neděli, kdy mělo být vzpomenu smrti Jana Palacha, orgány SNB a Lidových milicí neprodyšně uzavřely Václavské náměstí a přepadové jednotky pořádaly honičky na okolostojící občany, poté, co v pondělí a v úterý policie z nepochopitelných důvodů sama vyprovokovala střetnutí s občany, kteří většinou neměli s pietním aktem za Jana Palacha nic společného a jen se vraceli z práce nebo si vyřizovali nákupy, po tom všem jsem předpokládal, že něco podobného se bude dít i dnes. Ve tři odpoledne tomu také všechno nasvědčovalo. Horní část Václavského náměstí byla hustě obsazena příslušníky SNB a StB a asi pět minut po tom, co jsem se posadil na lavičku v horní polovině náměstí, byl jsem legitimován příslušníkem SNB. Pak jsem se na náměstí vrátil spíš náhodou kolem páté a nevěřil jsem svým očím. Horní polovina byla plná lidí, kteří za asistence hloučku příslušníků SNB skandovali hesla a diskutovali. Ozývalo se volání Ať žije Charta! Charta mluví za nás! Ať žije Václav Havel! Pusťte Havla! Pusťte politické vězně! Palachovi desku! Kde máte ty živly! My nejsme zločinci! Lidé se chovali velmi slušně a ohleduplně, vyměňovali si dojmy a názory, pokud někdo začal mluvit a lidé v zadních řadách neslyšeli, snažili se jim to ti vpředu tlumočit. Asi po půl hodině se dav kolem sochy sv. Václava hnul směrem

k Můstku, měl to být jakýsi průvod po Václavském náměstí. Zpívala se hymna, volala se hesla, která jsem už připomněl, ale asi po deseti minutách jsme viděli, že se policisté v horní části náměstí snaží dav rozdělit, a tak jsme se vrátili zpátky k sv. Václavovi. Asi v tu chvíli vystoupil Martin Palouš na obrubník květináče a přečetl dokument Charty č. 5, adresovaný účastníkům vídeňské konference. Po něm vystoupil muž, který se představil jako Ivo Bosák, topič, křesťan a příznivec Charty 77. Ivo Bosák už předtím protestoval proti tomu, že důstojník ministerstva vnitra Koutecký manifestaci filmuje. Během diskuse, která se rozvinula, se oba muži za asistence mnoha svědků dohodli, že se nazítrí, ve čtvrtek, sejdou v bistro Blaník znova a budou v diskusi pokračovat.

Ivo Bosák potom mluvil asi patnáct minut zpatra o problémech naší země, o obecných otázkách, jako je svoboda, a na konci apeloval na zúčastněné, aby se v klidu rozešli a zítra se v pět hodin sešli na Václavském znova. V osm večer pak bude ta diskuse v bistro Blaník.

Lidé vyslechli jeho projev v naprostém tichu, a vůbec ta laskavost a dobrovolná ukázněnost, kterou lidé na Václavském náměstí projevovali, byla opravdu pozoruhodná a velice na mne zapůsobila, protože si myslím, že představuje velkou naději do budoucna. Svědčil o tom koneckonců i závěr manifestace, kdy lidé několikrát zvolali Jdeme domů!, a potom se skutečně v naprostém klidu rozešli. Řada lidí přišla Ivo Bosákovi potřást rukou a poděkovat, někteří mu dokonce nabízeli, aby u nich přespal a tak se vyhnul případnému konfliktu s orgány ministerstva vnitra, ale on odmítl, řekl, že neudělal nic, proč by se měl skrývat, a kdyby mu skutečně zabránili zúčastnit se té diskuse v osm hodin, jistě ho zastoupí jiní.

Vcelku na mne ten podvečer na Václavském náměstí zapůsobil velice nadějně a tak trochu vyvážil nepěkné zážitky z předchozích dnů. Přál bych si, aby to v tomto duchu pokračovalo a aby zítra, kdy se lidé mají na Václavském náměstí opět sejít, probíhalo všechno podobně jako dnes, bez zásahů Veřejné bezpečnosti.

Martin Palouš:

Shromáždění se prostě najednou proměnilo v jakýsi rychlý debatní kroužek, v náznak Hyde Parku na Václavském náměstí. Řečníci, ten neznámý Pražan a příslušníci Bezpečnosti, stáli na vyvýšeném místě a ostatní poslouchali. A ten neznámý pak najednou přednesl velice pěkný a konstruktivní, i když zcela improvizovaný projev. Mluvil poněkud pateticky, ale jeho projev byl skutečně působivý, měl trochu ráz kázání. Když se představil, řekl, že ministruje v jednom pražském kostele. Pak jsem byl jako jeden z bývalých mluvčích Charty 77 vyzván, abych přečetl poslední dokument Charty 77, který reaguje na události spojené s Palachovým výročím. Vystoupil jsem tedy také, přečetl jsem ten text, i když je poměrně dlouhý, a řekl jsem ještě několik slov jménem Charty 77. Tím to v podstatě skončilo. Na závěr shromáždění zazpívalo hymny a lidé se za tiché a nevtíravě asistence policie rozešli. Důstojníci, kteří tam stáli, se do ničeho nevměšovali.

Když začalo být zjevné, že nedojde k brutalitám předchozích dnů, lidé začali najednou ožívat a zavládla řekl bych radostná nálada. Všichni byli rádi, že se mohli sejít a vyslovit nablas své názory. Měl jsem pocit, jako by se najednou rozplynuly ty ideologické pavučiny, které kolem toho všeho začal spřádat náš tisk. Lidé to říkali přímo: „My nejsme žádné »živly«, jsme tady jako Češi, jako vlastenci, kteří chtějí něco dělat.“ Pozoruhodné bylo, že se všichni, včetně mladých, vyslovovali velice pozitivně a konstruktivně. Celé mi to připadalo takové radostně a zřejmě i odhodlané.

(Ed. pozn: Podle telefonátů rozhlasové stanici Svobodná Evropa; zkráceno)

D 28

19. ledna 1989

Rudé právo: *Rozhodná stanoviska k provokačním akcím*
Rada NVP se obrací na občany města, aby se distancovali od provokatérů * Předsednictvo MV Národní fronty v Praze podporuje zákonná opatření orgánů státní správy nezbytná k zajištění klidu a pořádku

PRAHA (ČTK) – K provokačním protisocialistických sil na Václavském náměstí v Praze, které i ve středu měly své pokračování, zaujala tentýž den stanovisko řada orgánů a organizací.

Rada Národního výboru hlavního města Prahy projednala po předchozí poradě s předsedy obvodních národních výborů v Praze 1 až 10 informaci náčelníka Správy SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje o zmařeném provokaci protistátních živlů v uplynulých dnech. Současně projednala četné dopisy i návrhy z osobních návštěv občanů našeho města na pražských národních výborech, ve kterých vyjadřují nesouhlas s počínáním provokatérů. Tyto neodpovědné živly nejenže znesnadňují proces přestavby a rozvoje socialistické demokracie v našem městě, ale poctivým Pražanům narušují a znepříjemňují každodenní život.

Plná odpovědnost za tyto protiprávní činy, jichž byla Praha svědkem v posledních dnech, padá na tzv. Chartu 77 a jiné nepovolené organizace a jejich mluvčí.

Rada Národního výboru hlavního města Prahy oceňuje rozhodný postup bezpečnostních orgánů i Lidových milicí a všech, kteří se v těchto dnech podíleli na zabezpečení pořádku ve městě.

Rada ujišťuje občany našeho města, že ve spolupráci s nimi využije všech svých zákonných pravomocí k tomu, aby zabránila provokačním narušujícím plynulost života ve městě a aby viníci byli voláni k zákonně odpovědnosti.

Současně se obrací na občany města, aby se distancovali od uváděných akcí, aby sami ve svém okolí, na pracovištích stejně jako ve společenských organizacích Národní fronty, nastavovali zrcadlo těm, kteří provokač-

ními akcemi znesnadňují život města a vytvářejí o Praze, hlavním městě ČSSR, nepříznivé mínění v celé zemi i mimo ni, a aby aktivně přispěli pro klid a pořádek ve městě.

*

Předsednictvo městského výboru Národní fronty v Praze se na svém zasedání seznámilo se stanoviskem rady NVP k provokacím protistátních živlů v Praze v minulých dnech a vyslovuje mu plnou podporu. Konstatovalo, že velký počet pncitivých občanů, členů politických stran, společenských a zájmových organizací sdružených v Národní frontě a pracovních kolektivů v Praze tlumočil městským a ústředním orgánům ostré odsouzení těchto provokací, které vyvolává skupina socialismu nepřátelských osob na pozvání a objednávky některých západních sdělovacích prostředků. Pražané své odmítavě stanovisko k pokusům narušovat proces přestavby a demokratizace naší společnosti cestou porušování platného právního řádu vyjádřili na masovém shromáždění 27. října minulého roku, na kterém vzdali hold 70. výročí vzniku samostatného československého státu.

Vyzýváme všechny občany Prahy, aby svým rozvážným postojem a chováním přispívali k zachování klidu a pořádku. Obracíme se zejména k rodičům a učitelům, mistrům, vedoucím hospodářským pracovníkům, aby svým dětem, žákům a spolupracovníkům vysvětlili nutnost dodržovat zásady klidného spoluzití v našem hlavním městě i nebezpečí, které jim hrozí od nebezpečných provokatérů.

Předsednictvo MV NF v Praze podporuje všechna zákonná opatření orgánů státní správy, nezbytná k zajištění klidu a pořádku ve městě a směřující proti těm, kteří porušují zákony a organizují provokace.

Přispějme všichni k tomu, aby život v naše hlavním městě probíhal tak, aby se dále rozvíjelo vše to, co přispěje k přestavbě a demokratizaci, ke šťastnému životu našich spoluobčanů, uvádí se v prohlášení.

Předsednictvo Pražské odborové rady odsuzuje provokační akce, které v poslední době organizují tzv. nezávislé struktury včetně takzvané Charty 77 – za významné podpory nežádoucích diverzních centrál.

Toto odsouzení protistátních akcí je také ve velké většině odsuzováno v našich podnicích, závodech a dalších organizacích.

Vyjadřujeme názor našich odborářů, kteří požadují, aby nebyl narušován pořádek a klid v našem hlavním městě, který je bezpodmínečně nutný pro uskutečňování závažných úkolů vyplývajících z přestavby společnosti, pro práci, odpočinek a celkový život Pražanů.

Souhlasíme s rozhodnými zákroky bezpečnostních složek spolu s LM proti provokatérům. Důrazně požadujeme, aby iniciátoři těchto provokací nesli plnou odpovědnost za své činy.

Branné a bezpečnostní výbory obou sněmoven Federálního shromáždění vyslechly na své společné schůzi informaci ministra vnitra ČSSR Františka Kincla o opatřeních směřujících k udržení pořádku v posledních dnech zejména v hlavním městě ČSSR Praze.

Přijaly usnesení, ve kterém jako volení představitelé lidu vyjadřují plnou podporu a ocenění příslušníkům Veřejné bezpečnosti a Lidových milicí za jejich rozhodný postup a úsilí o udržení pořádku a zabránění vnášení neklidu do současného vývoje v Československu.

Od orgánů činných v trestním řízení v duchu našich platných zákonů očekávají, že bude zabezpečen rozhodný právní postih provokatérů, organizátorů a iniciátorů nepokojů.

Opakované výtržnosti

PRAHA (Od našeho zpravodaje) – Jak je naše veřejnost informována, dochází od neděle 15. ledna v centru Prahy k opakovaným provokačním akcím a výtržnostem, narušujícím veřejný pořádek a komplikujícím život Pražanů v této části města. Také ve středu v podvečerních hodinách shluk asi jednoho tisíce osob v homí části Václav-



ského náměstí znemožnil běžný všední provoz. Smysl nepovoleného shromáždění i tentokrát vyplynul ze skandovaných hesel napadajících socialistické zřízení i jeho vedoucí představitele.

Podněcovatelům těchto akcí jde o destabilizaci naší společnosti, vytváření nátlaku na socialistický stát. Nelze nevidět, že provokační snahy o konfrontaci se státní mocí se časově shodují se závěrečným zasedáním vídeňské schůzky Konference o evropské bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

D 29 (19. ledna 1989)

Svědectví o manifestaci 19. ledna

Nejmenovaný svědek:

Příkladem brutálních zásahů a sadistického počínání příslušníků VB proti bezbranným občanům při pokojných pokusech o vzpomínku na Jana Palacha v minulých dnech jsou zřejmě stovky. Nejbrutálnější však byly patrně zásahy ve čtvrtek 19. ledna. Kordón policistů odřízal lidi shromážděné v jízdni dráze ve středu Václavského náměstí od ostatních a pak se na každého účastníka vrhli s obušky tři, čtyři až pět mužů VB. Sráželi je na zem, bili, kopali a s rukama zkroucenýma za zády zaháněli kopanci do postranních ulic. Tam je stavěli s rukama vzhůru čelem k parkujícím autům, mlátili přes nohy, záda a hlavy a vykřikovali: „My vám dáme svobodu!“ Po legitimování je rozvázeli na různé stanice VB, kde je nechávali dlouhé hodiny stát na chodbách nebo v zasedacích místnostech a při sebemenším protestu nebo pouhém promluvení bili nebo týrali. A to všechno pod velkým nápisem na zdi: „Chladná hlava, planoucí srdce a především čisté ruce. Dzeržinskij.“

Po výslechu museli mnozí čekat další hodiny na propuštění, aniž se dozvěděli, zda a kdy budou předvoláni. Lidé, kteří byli odváděni do Opletalovy ulice, uvádějí, že tam viděli mezi parkujícími vozy ležet mladého, asi dva-

náctiletého chlapce, do něhož policisté brutálně kopali. Na Můstku byl téhož dne surově zbit také invalidní kamelot, charakteristická postavička s ochmutýma rukama a těžce artikulovanou řečí, která se sotva vleče a prodává ve stanici metra *Večerní Prahu*. Jinde na Můstku se shlukl dav kolem policistů, kteří bili ležícího muže. Když se ozvaly výkřiky, že takhle se chová gestapo, vrhli se policisté na kolemstojící, začali je mlátit, chytat a cpát do policejních vozů. Byl mezi nimi i sotva šestnáctiletý chlapec, který mříl od metra do tanečních.

Policie se zřejmě soustředila na mládež. V jenom z antonů byli pouze čtrnáctiletí až šestnáctiletí chlapci a děvčata. Po delší době byli vysazeni na místě, které neznali, a museli proběhnout uličkou policistů, kteří je mlátili obušky. Potom odvedli děvčata zvlášť a chlapci se museli svléct, postavit s nataženýma rukama ke zdi a policisté je surově bili po nahých tělech s výkřiky: „Tak vám se v Československu špatně žije? My vám ukážeme gestapo!“ atd. Nakonec je odvedli na Bezpečnost do Lazarské ulice, kde je nutili podepisovat cosi, v čem se nevyznali, snad nějaké doznání, a oznámili jim, že budou srhání za výtržnictví a hanobení republiky.

Chlapec, který se do toho dostal cestou do tanečních, leží teď doma ve velmi špatném stavu s rozkopnutými ústy a zády plnými živého masa od bití. Jeho rodiče se ze strachu před následky bojí vyhledat jak lékařskou, tak právní pomoc. Takové reakce prostých lidí nejsou ojedinělé. Policie, která je svým postupem vyvolává, s nimi kalkuluje. A nejen perzekuce, také zpravodajství, tisk a televizní pořady posledních dnů se soustřeďuje na mládež. Počítá se zřejmě s tím, že se mladí nejen ze strachu, ale i z neznalosti nebudou bránit právní cestou. Na mládeži se snadno demonstrová názorová nejasnost, mládež lze snadněji označit za kriminální živly.

Jiřina Šiklová:

Přišla jsem na Václavské náměstí asi v sedmáct hodin. Náměstí bylo plné, odshora zhruba až k hotelu Zlatá husa pod Jindřišskou ulicí. Podařilo se mi dostat až k hloučku

naproti Blaníku, kde měla být původně ta domluvená diskuse. V hloučku se už diskutovalo, promluvil profesor Milan Machovec a potom Jaroslav Kolafa, ale jejich projevy jsem neslyšela, slyšela jsem jen zástupce Klubu Johna Lennona.

Za Nezávislé mírové sdružení mluvili Tomáš Tvaroch. Provolávala se hesla, nejčastěji *Ať žije Charta!*, ale také *Pustte Havla!* *Pustte zavřené politické vězně!* *Ať žije Gorbačov!* *Gorbačov to vidí!* *Svět to vidí!* Asi dvakrát se taky ozvalo *Vraťte nám Dubčeka!* Zajímavé, že tam byli většinou mladí lidé, přišli sice i starší, ale mladí převažovali. A všichni se chovali spořádaně, dokonce zdvořile a ochotně. například když se přímo na místě podepisovala rezoluce za propuštění politických vězňů. Překvapilo mne taky, že se neozvala žádná hesla, která by se mohla vykládat negativně. Volalo se například *Kdo za to může?* a pak se odpovídalo *My to víme!* – ale žádné konkrétní jméno nepadlo.

Asi ve čtvrt na šest se ozvalo od Krakovské nebo od Štěpánské z ampliónů volání esenbáků: „Rozejděte se, občané, vaše manifestace není povolena. Rozejděte se, jinak se vystavujete nebezpečí.“ To volání zvalo asi tak pět minut, teprve pak se objevilo bicí komando, to jsou ti muži v bílých helmách, kteří vystupují z modrých policejních vozů; po Praze se jim teď říká Jakešovi šmolové. Postupovali ze dvou stran, od Krakovské ulice a od Domu pořádku, a mohu říci, že v chování SNB a toho bicího komanda byl podstatný rozdíl. Příslušníci SNB lidi napomínali, zastrkávali, ale nemlátili; to bicí komando vyrazilo a měla jsem dojem, že se navzájem podněcují řvaním. Lidé, aspoň na tom místě, kde jsem byla, se začali držet a křičet *V jednotě je síla*, ale byli pochopitelně velice neklidní a nakonec před komandem ustoupili. Osobně jsem viděla, jak muži z komanda mlátili jednoho mladíka v bílé bundě, až mu tekla z hlavy krev přes celý obličej, dva muži ho táhli, zřejmě v bezvědomí. Vtom vyskočil druhý mladík v bílé bundě, začal na muže z komanda křičet, a tak ho vzali taky, toho prvního strčili do sanitky.

toho druhého zatkli. Teprve tehdy začali na ně lidé křičet *Fašisti!* *Bez takových zásahů by k podobným výrokům nedošlo.*

U Domu potravin jsem viděla něco, co pro mne bylo novinkou. Stál tam policejní autobus a u něho zadržený v takové pozici jako v Ruzyni, tedy rozkročený a s rukama nad hlavou opřenýma o autobus. Stálo jich tam tak asi deset nebo dvanáct, po celé délce autobusu. A to je asi tak všechno.

(Ed. pozn: Podle telefonátů rozhlasové stanici Svobodná Evropa; zkráceno.)

D 30

20. ledna 1989

Rudé právo: Republiku si rozvracet nedáme

V tomto týdnu v centru Prahy probíhají výtržnosti. Hesla, která jsou na Václavském náměstí skandována, hesla proti socialistickému státu, proti jeho vládě, proti komunistické straně, objasňují charakter demonstrací jako demonstrací protivládních. Jde o demonstrace, za nimiž stojí političtí ztroskotanci z let 1968–1969, ale i nové protisocialistické skupiny, opírající se o politickou i hmotnou podporu reakčních sil zemí Severoatlantického paktu, především Spojených států.

Rudé právo a spolu s ním další denní tisk, rozhlas a televize v uplynulých dnech objasňují pozadí i souvislosti výtržností, časově spjatých se závěrem vídeňské schůzky. Záminkou k nedělnímu provokačnímu vystoupení antisocialistických sil na Václavském náměstí se stal sraz k 20. výročí nesmyslné a tragické smrti studenta Jana Palacha. Byl ze zahraničí dlouhodobě připravovaný, zejména Hlasem Ameriky a Svobodnou Evropou. Zmíněné vysílačky popularizovaly a ve skutečnosti podněcovaly i výzvy k opakování obdobných nesmyslných činů. Ostatně i na tuto stránku „koordinované součinnosti“ amerických vysílaček a tzv. charty náš lid také upozomil.

Od této akce, která zvedla hladinu veřejného mínění proti jejím organizátorům, se distancovali i někteří „charťáci“. Např. profesor Milan Machovec požádal Rudé právo, aby otisklo jeho slova. Byla varováním před jakoukoliv nerozvážností.

Organizátoři protistátní akce nevzali na vědomí ani její zákaz, ani žádné jiné rozumné argumenty a pokusili se nepokoje vyvolat. Přivedli na Václavské náměstí i křiklouny a výtržníky, jejichž hlas byl vydáván za veřejné mínění, za nesouhlas s politickou orientací našeho státu. Přišli i mnozí mladí lidé bez jakýchkoliv politických zkušeností, z nichž většina má o slovech, která opakují po organizátorech provokací – o svobodě, o demokracii, a pod. – zcela abstraktní, naivní představy. Je to fakt, nad kterým by se mělo zamyslet mnoho dospělých – i rodičů, i vychovatelů, i učitelů aj.

Na demonstracích se objevili i školáci ve věku třinácti čtrnácti let. Jak někteří z nich prohlásili, přišli, protože prý je to „senzace“ a bude „legiace“.

Jenže organizátorům vůbec nešlo o legraci či o senzacii. To ostatně potvrzuje i ta skutečnost, že do Prahy „charta“ soustředila i mnoho svých mimopražských stoupců. Téměř 50 procent aktivních účastníků výtržností je mimopražských.

Již delší dobu se stále zřetelněji prokazuje, že protisocialistickým silám a jejich západním patronům jde o promyšlenou a záměrně vedenou konfrontaci s československým socialistickým státem, o pokus prosadit formu jakési opozice v socialistickém státě, postupně získat podíl na politické moci a poté i na rozhodování o samotném charakteru zřízení, na uskutečnění odvety za únor 1948.

V těchto dnech zaujala stanovisko k provokacím protisocialistických sil v Praze řada orgánů a organizací – ústřední výbor SSM, Čs. svaz protifašistických bojovníků, předsednictvo Pražské odborové rady a další, o nichž v ústředním listu informujeme. Ve čtvrtek se ve všech obvodech našeho blavného města uskutečnily aktivity Komunistické

strany Československa. Z nich vzešel jednomyslný hlas – rázně skoncovat s antisocialistickými akcemi i s jejich organizátory.

Z našich továren, z mnoha pracovišť i míst naší vlasti docházejí státním orgánům, ústřednímu výboru Národní fronty i do redakce Rudého práva požadavky mnoha kolektivů: nedovolme nikomu, aby narušoval náš proces přestavby a demokratizace a zneužíval jej k protisocialistickým cílům.

Naše socialistická společnost, náš politický systém vytváří velký prostor pro široké demokratické uplatňování pluralismu zájmů a názorů všech sociálních vrstev i zájmových a politických skupin pracujících občanů. Socialistický pluralismus však nemá a nebude mít nic společného s vytvářením a působením protisocialistických struktur. Moc v této zemi patří pracujícímu člověku. Vybojoval si ji v těžkých zápasech a socialismus byl jeho volba.

Návrat k poměrům buržoazní republiky je pro naši společnost nepřijatelný. Je zcela vyloučen. Zdůrazněme to jednoznačně. Ať se to komukoliv nelíbí.

Oprávněně v těchto dnech zní znovu hlas: Republiku si nikým rozvracet nedáme!

D 31

20. ledna 1989

Dopis kardinála Františka Tomáška předsedovi vlády ČSSR Ladislavu Adamcovi

Vážený pane ministerský předsedo!

Chtěl bych vyjádřit za sebe i za katolický lid radost z toho, že i Československo se připojilo k závěrům následné helmské konference ve Vídni, uzavřené v minulých dnech. Dohody tam podepsané budou mít hospodářský i politický význam nejen pro náš stát, ale i pro významnou část světa, takže je vítáme. Se zvláštní pozorností bereme na vědomí ty části dohod, které konkretizují závazky účastnických států včetně ČSSR ohledně občanských svobod

a v jejich rámci výslovně i právo na plný rozvoj náboženského života věřících občanů i církví. Přišel čas, aby skončilo období nerovnoprávnosti. Očekáváme, že důkladná reforma československého práva svědomitě uplatní závazky přijaté v Helsinkách a ve Vídni. Pro vztah věřících lidí a států bude ještě důležitější, aby mocenskými útvary byly poctivě respektovány. V této souvislosti musím s politováním konstatovat, že zákroky Bezpečnosti proti pokojným shromážděním v Praze 17. ledna a v dalších dnech silně otřásly důvěrou věřících lidí, stejně jako velké části obyvatelstva. Drsné násilí nemůže udusit oprávněnou touhu občanů žít v takovém prostoru svobody, jaký se stal samozřejmým ve dvacátém století. Obávám se, že potlačování dialogu občanů s vládou vyprovokuje konfrontaci na škodu všech. Ve jménu evangelia Kristova, z něhož vyrostla naše národní a evropská kultura, vás žádám: „Nastupte cestu přímého dialogu státu s církví i se všemi občany, a to hned!“

S projevem úcty

František kardinál Tomášek, arcibiskup pražský

D 32

20. ledna 1989

Dopis Evy Kantůrkové manželce Václava Havla Olze

Milá Olgo,

kdyby byl Václav na svobodě, mohl by se bránit sám. Protože už je ale zas uvržen do vězení, musíme ho bránit my, kteří ho známe, máme ho rádi a vážíme si ho. Chci teď svou rodinnou zkušeností přispět k vyvrácení odporně pomluvy, jako by Havlově, tedy Václavův strýc a otec, byli za německě okupace nějakými kolaboranty s gestapem.

Nevím, odkud *Večerní Praha* bere svoje informace (viz *Večerní Praha* 12. 1. 1989 v článku „Kam kráčíš, Charto!“). Já sice byla za války ještě dítě, ale tím spíš se mi vryli do paměti všichni, kteří mým pronásledovaným

rodičům nějak pomohli. Můj otec byl novinář Jiří Síla, postava v dějinách českého novinářství dost známá i důvěryhodná, a protože byl před válkou redaktorem komunistických týdeníků *Haló noviny* a *Tvorba*, zřítíl za okupace možnost uplatnění, a aby nemusel jít pracovat do totálního nasazení, pan Miloš Havel, zakladatel a majitel barrandovských ateliérů (tedy Václavův strýc), ho několik let živil jako údajného scenáristu. Takto neochraňoval jen jeho, ale i řadu jiných českých spisovatelů, kteří nemohli publikovat. Za mnohé uvádím Jana Drdu. A bylo to mecenášství nikoli pohrdlivé, ale velkorysě a samozřejmě. Ti, kdo Václavova strýce pomlouvají, by si měli taky seřadit filmovou produkci Barrandova, jak šla za sebou po celou dobu okupace a dokonce i v nejhorších letech heydrichiády. V Havlových ateliérech byla natočena Babička, dnes už klasický filmový přepis díla Boženy Němcové, a nedávno televize vysílala Pantátu Bezouška, taky film z Havlovy vlastenecké produkce.

Vypadá to, jako by některým lidem byla v postupu proti Václavovi každá lež dobrá. A protože jsou i lidé, kteří tomu věřit chtějí, piši Ti, Olgo, toto psaní. Přeju si, jako většina lidí v naší zemi, aby se dostalo spravedlnosti za dost a Václav byl s ostatními přáteli propuštěn z vězení.

Zdravím Tě upřímně.

Tvá Eva Kantůrková

D 33

(20. ledna 1989, Bratislava)

Miroslav Kusý: *Československý obraz nepriateľa*

(...) Titul dnešného úvodníka *Rudého práva* a *Pravdy* je zhodný s heslom, pod ktorým sa viedol útok proti Charte na jar 1977. „Republiku si rozvracať nedáme,“ hovorí tento titulok. Aj argumentácia je rovnaká. Sme protištátni, sme priamo podporovaní Severoatlantickým paktom, zvlášť Spojenými štátmi. všetko, čo robíme, sa pripravuje Hlasom Ameriky a Slobodnou Európou. Režim nás totiž môže vyvárať v hnoji, koľko len chce. A my to máme

potíchu trpieť. Pre súdy, masové komunikácie, prestávame doma existovať, akonáhle sa pokúsime protestovať a žiadať o zverejnenie svojho vyjadrenia k veci. Ozývame sa v samizdatoch, ale to je obrovský nepomer proti prostriedkom, ktoré má režim. (...)

Na rozdiel od Sovietov, Maďarov a Poliakov u nás niet opozície, hovorí režim. A ako sa kasá ten už citovaný dnešný úvodník *Rudého práva* a bratislavskej *Pravdy*, ani nikdy nebude. To všetko sú pre režim iba vyšinutí jednotlivci. Neukojení kariéristi a záškodníci. A pravda, agenti IDC, to je totiž terminus technicus, s ktorým na nás teraz vyšla Štátna bezpečnosť – „ideovo diverzné centrály“. Veď sa len pozrite, pre koho píšú a hovoria. Je to ošúchaný argument, ktorý použil voláky už Novotný proti Husákovi, keď tento svoju kritiku vtedajšieho režimu uviedol v *Spiegel*i, lebo tiež nemal inú možnosť. Tým sa odhalil, reval vtedy Novotný a trieskal do stola.

Je tu ešte ďalší obľúbený argument. S akou len rozkošou naše noviny do nekonečna omieľajú triedny pôvod takého Václava Havla. Pozrite sa, hovoria, to je predsa typický príklad človeka, s akým tu máme dnes dočinenia. Pochádza z rodiny kapitalistu, veľkopodnikateľa, majiteľa pražskej Lucerny. To je ono. Pritom samozrejme nespomenú, že na jednej lodi spriaznených duchov sa s Václavom Havlom vezú aj ľudia, a tí sú v naprostej väčšine, ktorí pochádzajú z rodín drobných roľníkov, živnostníkov, i z robotníckych rodín prvorepublikových komunistov. To je povedzme aj môj prípad. V tomto smere sme proste bežná, typická vzorka sociálnej štruktúry československej spoločnosti.

Režim však nie je ochotný pripustiť, že s Havlom nás môže spájať aj niečo iné, než je jeho triedny pôvod. On, totiž režim, potrebuje urobiť si z nás, zo všetkých, kapitalistických zapredancov. Triednych nepriateľov. S takými sa pravdaže nejedná tak, ako by sa malo jednať s politickou opozíciou. Na názory takých sa neodpovedá prostredníctvom politického dialogu, ale výlučne prostredníctvom policajného vyšetrovania. Na ich podnety sa nereaguje

politickou odpoveďou, ale domovou prehliadkou. Takí sa jednoducho umlčujú a zatvárajú.

Gorbačov pristúpil svojho času na koncepčnú zmenu v tak zvanom obraze nepriateľa. A to nielen pokiaľ ide o Reagana či Thatcherovú, až po prostého, prirodzene antikomunistického Američana. Nielen pokiaľ ide o Pentagon a všetky tie už spomínané tak zvané IDC, až po rádio Sloboda. Gorbačovova zmena obrazu nepriateľa siaha hlboko až do vlastného domáceho disentu. Práve tu od základov mení obraz vnútorného nepriateľa, ktorý inicioval šialený Stalinov mozog a ktorý prežíval ešte aj v brežnevizme. Gorbačov začal exemplárne najprominentnejším, najneústupnejším domácim disidentom, akademikom Andrejom Sacharovom. Uviedol ho do Kremľa. Vrátil mu jeho akademické pracovisko, kde sa stal aj členom predsedníctva Akadémie vied. Pustil ho do sveta aj s jehonázornni, ktoré Sacharov nezmenil. A dnes z neho už spravil aj kandidáta na poslanca do Najvyššieho sovietu. A na tento spôsob Gorbačov prakticky rozpustil celý domáci disent. Zrušil hranice medzi ním a oficiálnou štruktúrou. A tak môžeme dnes vidieť, že Roj Medvedev píše pre *Moskovské novosti* a Boris Jelcin dáva rozhovor rádiu Sloboda.

Tak ako vo všetkých ostatných oblastiach perestrojky, aj v tejto oblasti československý režim preberá od Gorbačova len to, čo priamo neohrozuje jeho pozície a nemôže mu teda uškodiť. Dobré. V obraze vonkajšieho nepriateľa sú dnes ochotní ustúpiť a nehádzať Gorbačovovi brvná pod nohy na medzinárodnej aréne. Vieme už napísať slušne o Reaganovi i o Thatcherovej. Zdržíme sa nadávok pri NATO, hoci dnešný úvodník *Rudého práva* a *Pravdy* svedčí, že nie vždy, ustúpime dokonca v otázke IDC natoľko, že aj keď im neprestaneme nadávať, prestaneme ich aspoň rušiť. Keď však dôjde reč na vnútorného nepriateľa, naďalej vo vás kypí triedna a stranícka žľč. Tam nieste ochotní ani krok ustúpiť od jeho stalinsko-brežnevovského modelu, ktorý vám je taký blízky a priesračný. Nikomu ste tu u nás ešte nepriznali status normálnej, slušnej, de-

mokratickej opozície a nikomu ho za žiadnych okolností ani nepriznáte. Pre vás jestvujú len záškodníci a ohrozovatelia vašich vymožeností. Uvedomte si však, že práve toto je politika konfrontácie, ktorú sme si my nevymysleli, s ktorou sme my neprišli. To je ten stalinský pekelný vynález. To bola jeho údesná finta na vysporiadanie sa s opozíciou. Vot ani, agenti imperializmu. Jeho pričinnivý žiak Klement Gottwald ju vyzkúšal vo svojich procesoch. Koľko sa tam vtedy u nás odhalilo agentov imperializmu, sionistov, trockistov, Titových zapredancov. Váš recept je stále nemenný. Nech my robíme, hlásame i ponúkame, čo len chceme, veď Charta vám predsa svojho času ponúkla dialóg, vy nepretržite bijete na poplach a kričíte – zrada, demontáž, rozvrat!

Kvety dané Palachovi sú pre vás hanebná provokácia. Posielate vodné delá na ľudí skôr, než sa dostanú na Václavské námestie, a mlátite ich pendrekmi skôr, než sa na tomto námestí môžu prejaviť. Idete stále na doraz bez ohľadu na to, či ide o modlitbu bratislavského katolíka so sviečkou v ruke, či ide o tryznu za Jana Palacha, alebo o Hyde Park Českých detí. Ku všetkému tomu pristupujete, ako by to už bola priama kontrarevolúčna akcia. Vzbu- ra voči moci. V dobe, keď vojenský diktátor Jaruzelski pozýva vodcu poľskej opozície Lecha Walesu k okrúhlemu stolu, keď poľský ústredný výbor legalizuje politický a odborový pluralismus, a tým pádom vlastne aj opozíciu vôbec, vy to tvrdo, stalinsky nekompromisne žienete na konfrontáciu. Spočítali ste si, koľko obyčajných, nespokojných občanov se dá jednou ranou vodného dela naraz premenit na angažovane zarytých nepriateľov režimu, ktorý ho na nich poslal?

(Ed. pozn: Podľa vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa; zkráceno.)

D 34

21. ledna 1989

Rudé právo: *Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ a Vyhrožují...*

PRAHA – Předsednictvo ÚV KSČ se na svém pátečním zasedání zabývalo řadou otázek vnitřní politiky, včetně situace, která v Praze vznikla v souvislosti s pokusy o protistátní demonstrace.

Ocenila postoje komunistů, příslušníků jiných politických stran a bezpartijních v úsilí o zabezpečení klidu a pořádku, vyjádřilo podporu pořádkovým silám a Lidovým milicím, ocenilo jejich politickou uvědomělost a vysokou kázeň. Poukázalo v této souvislosti na velký význam rozvíjení politické práce mezi nejširšími vrstvami obyvatelstva a zejména mezi mládeží. Zdůraznilo, že v provokačních vystoupeních nutno spatřovat součást snah rozvratných sil doma i v zahraničí namířených proti socialistickému státu, jeho vnitřní i zahraniční politice, proti společenské přestavbě. Rozhodně odmítlo pokusy o destabilizaci naší společnosti a plně podpořilo opatření, která státní a stranické orgány přijímají k zabezpečení pořádku v souladu s Ústavou ČSSR a zákony naší země, které platí pro všechny občany bez rozdílu. (...)

Vyhrožují...

V pátek dostala redakce Rudého práva desítky telefonických anonymních výhrůžek. Přicházely také na tísňové volání – telefonní číslo 158. Výhrůžky adresované pražské Bezpečnosti. Oznamovaly jí, že když nenechají v pátek volný průběh protistátní demonstraci na Václavském náměstí, použijí střelných zbraní.

Ozval se i mužský hlas v telefonu, který varoval: jestliže se bude v pátek odpoledne promítat film v kině Blaník, dojde tam k explozi. Jsou to nespomě výhrůžky organizátorů a podněcovatelů akcí na Václavském náměstí.

Někteří čestní a poctiví občané, kteří poskytli rozhovor Rudému právu, ve kterém odsuzují výtržníky a dožadují se pořádku a klidu pro svou práci, se rovněž stávají terčem anonymních výhrůžek. Jedna z žen nám rozrušeně pově-

děla, jak jí neznámý hlas do telefonu spílal a vyhrožoval její přítelkyni, jejíž názor jsme uveřejnili. „Vyřídíte jí, že si ji najdeme a něco hrozného jí uděláme. Do smrti to nezapomene. Rozuměly jste?“

Takoví jsou někteří z těch z onoho anonymního davu. Na tyto výhrůžky lze jen znovu odpovědět: Republiku si rozvracet nedáme. A ti, kdo vyhrožují dokonce fyzickým násilím proti svým spoluobčanům, se dočkají nejen opovržení, ale i patřičné odezvy.

Jan Jelínek

D 35

21. ledna 1989

Dopis kardinála Františka Tomáška předsedovi vlády ČSSR Ladislavu Adamcovi

Vážený pane ministerský předsedo!

V souvislosti s občanskými projevy v posledních dnech na Václavském náměstí v Praze a s jejich potlačováním ze strany policejních orgánů obračejí se na mne věřící občané se žádostí, abych k těmto skutečnostem vyslovil své stanovisko a pokusil se ze své strany přispět k uklidnění rozbouřené hladiny občanstva i státních orgánů. Považuji proto za svou povinnost jako občan státu a představitel katolické církve podat Vám své sdělení a žádost:

Není pravdou, že by manifestační projevy občanů na Václavském náměstí v posledních dnech byly vyprovokovány zahraničními sdělovacími prostředky a že by účastníci těchto projevů byli neukázněni a svedení občané, nýbrž je pravdou, že příčiny těchto skutečností je třeba hledat v nedostatečném vedení státu v minulých desetiletích. Není třeba znovu opakovat všechny ty události minulé doby, které prokázaly, že československý občan netěší se plně svobodě a je záměrně režimem manipulován, aby slepě a v rozporu s lidskou důstojností činil jen to, co je mu výslovně dovoleno nebo přikázáno, a nečinil si nároky na to, co náleží do obsahu jeho lidské podstaty. Jestliže v minulých dnech naši občané chtěli využít příležitosti

výročí Jana Palacha, který obětoval svůj život v přesvědčení, že naši občané si uvědomí cenu lidské svobody, pak pokojně uctění památky tohoto mladého milovníka a obránce svobody jen vyjadřuje skutečné smýšlení našeho státu a jeho touhu po plné svobodě. Jestliže orgány bezpečnosti použily proti těmto projevům svobodmilovných občanů hrubé síly, jednaly nejen proti našemu stávajícímu právnímu řádu, ale i proti lidskosti vůbec. Bezpečnostní orgány tak překročily meze své pravomoci a navíc ohrožily postavení našeho státu vnitřně i zahraničně.

Obracím se proto, pane ministerský předsedo, na Vás jakožto na vrcholného představitele našeho státu a státní exekutivy s naléhavou žádostí, abyste zasáhl svou mocí a usměrnil bezpečnostní složky státu tak, aby se zřekly násilných zásahů do svobodných projevů řádných občanů a poskytly více sluchu oprávněným požadavkům lidu. Odstranění hospodářských nedostatků v naší zemi před pokládá vysokou angažovanost občanů a ta je nemyslitelná bez sociální a právní jistoty a bez zlepšení morálního stavu v zemi. Domnívám se, že jako představitel církve, která již skoro po dvě tisíciletí nabývala v těchto otázkách zkušenosti a seznámila se s mentalitou národa a člověka, mám určitou kompetenci pro vyjádření objektivního stanoviska.

František kardinál Tomášek
arcibiskup pražský

D 36

(k 21. lednu 1989)

Svědectví o národní pouti na hrob Jana Palacha ve Všetatech

Emanuel Mandler:

Vyjížděli jsme z nádraží Praha–Vysočany ve tři čtvrtě na dvě, kolem byla skupina uniformovaných příslušníků SNB, ale nás nelegitimovali. Do Všetat jsme přijeli přibližně ve tři čtvrtě na tři, a tam už bylo nádraží celé obklíčené. Byli jsme hned zadrženi a odvezeni do zdejší

hospodářské budovy, kde jsme zůstali stát na dvoře v autě, skříňové avii, a dívali se, jak rozvázejí skupiny těch, kteří přijeli před námi. Tak jsem například zdravil Evu Kantůrkovou. Kam odjížděla, nevím, doufám, že domů. Po hodině některé z nás vybrali, například doktora Černogurského a nás tři, Litomiského, Doležala a mne, a odvedli do jakési čekárny. Mne po půl šesté dovedli k výslechu, který měl zjevně zstrašovací funkci, aspoň tak se mnou jednali. Hned potom nás posadili do auta a vezli směrem k Praze. Vysazovali nás po skupinách, mne v Brandýse. Tam mi hned přijel autobus, a tak jsem se dostal snadno do Prahy. V době, kdy jsem odjížděl, byl ovšem Martin Litomiský ještě u výslechu, a tak nevím, co s ním je. Celkem můžu říct, že chování lidí, kteří do Všetat přijeli, bylo – pokud jsem viděl – velice důstojné a odpovídalo tomu, co jsem čekal od lidí, kteří se přijeli poklonit památce Jana Palacha.

(Ed. pozn.: Podle telefonátu rozhlasové stanici Svobodná Evropa; zkráceno.)

Z dopisu Vladimíra Tremly z Prahy prof. MUDR. Z. Dienstbierovi, přednostovi Ústavu biofyziky a nukleární medicíny a předsedovi Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva a humanitární spolupráci:

V sobotu dne 21. 1. 1989 jsem já a mnoho dalších cestujících odjížděl vlakem z nádraží Praha Vysočany, kde velký počet příslušníků VB kontroloval občanské průkazy přicházejících lidí. Byli jsme sřezeni i ve vlaku a podél trati u vlakových zastávek byly rozestavěny hlídky VB. Ve 12.35 hodin jsme vystoupili ve stanici Všetaty, kde jsme museli projít kordónem příslušníků a byli jsme filmováni. Pak jsme byli ihned všichni perlustrováni a zadrženi příslušníky VB za asistence příslušníků Lidových milicí, příslušníků StB a příslušníků VB se psy. Byly nám odebrány občanské průkazy a ještě na nádraží jsme byli naloženi do připravených policejních vozů – antonů a pod policejním dohledem dopraveni do objektu statku ve Všetatech. Nechali nás v antonu asi hodinu, vůz byl přeplněn, takže lidé i stáli, nesměli jsme vystoupit. Postupně přijíždě-

děly další vozy se zadržеныmi osobami. Poté nás příslušník VB jmenovitě vyvolal a byli jsme odvedeni za přísného dozoru VB do jedné místnosti. Asi po půl hodině nás příslušník VB opět jmenovitě vyvolal, vrátil nám občanské průkazy a museli jsme opět nastoupit do připraveného antonu na dvoře – s tím, že budeme převezeni k dalšímu vyšetřování. Ve voze pod dozorem pěti příslušníků jsme odjeli ze Všetat a byli jsme vysazeni na opuštěné místo na okraji nějaké obce a byl nám dán příkaz odjet nejkratší cestou domů. Po nějaké době chůze jsme zjistili, že jsme na okraji Čelákovic. Byli mezi námi i starší lidé, pro které to byla jistě i namáhavá a stresová situace.

Když jsem večer ve zpravodajství Čs. televize slyšel zprávu o Všetatech, nemohu dále mlčet, i když pochybuji, že Výbor čs. veřejnosti pro lidská práva a humanitární spolupráci, jehož jste předsedou, zaujme odpovídající stanovisko a odsoudí zkráceně a lživě informace našich hromadných sdělovacích prostředků a protiprávní, protibůstavní jednání některých složek státní moci vůči obyvatelstvu.

Protestuji proti takovému zacházení a podle toho, jak se chová tato společnost, toto zřízení vůči mně, upravím i já svůj postoj k této společnosti.

Omlouvám se, že Vás obtěžuji shora uvedenými skutečnostmi, avšak činím tak mj. i proto, že jsem pracovník Vašeho ústavu a abych tímto předešel popřípadě nějakému lživému výkladu z jiných míst.

Svědectví Karla Koutského z Prahy:

V sobotu dne 21. 1. jsem odjel s kamarádem do Všetat, kde jsme chtěli navštívit hrob Jana Palacha. Jelí jsme vlakem – jakmile jsme ale vystoupili z vlaku, chytla nás policie a prohlížela nám občanské průkazy a chtěli, abych jim ukázal obsah svého batohu. Jelikož jsem se zdráhal uposlechnout slovy „na to nemáte právo“, byl jsem odveden k autobusu, kde stálo asi pět policistů. Byl jsem postaven s roztaženýma nohama a opřenýma rukama k autobusu, kde jsem byl jako zločinec prořacován. Poté jsem byl nucen ukázat batoh, kde jsem měl fotografický

aparát, Nový zákon, osobní náboženské fotografie a knížku. Tyto věci (kromě aparátu) jsem nebral s sebou úmyslně, ale mám je neustále u sebe.

Vše mi bylo odebráno (kromě knížky). Odvezli mě k výslechu a po 20 minutách mi vrátili pouze fotografický aparát. Ptali se i na věci čistě soukromého rázu. Poté nás odvezli autobusem za Starou Boleslav.

Ze svědectví Ludka Markse:

Před pátou hodinou se začalo stmívat. Šli jsme stále po silnici a do Všetat jsme přišli již za tmy. V zatáčce před železničním přejezdem jsme si všimli skupiny osob a hlídkového vozu VB. Chtěli jsme sejít z vozovky a přejezd obejít, jeden muž však – civilista v modré silonové bundě a s černými koženými rukavicemi – za námi vyběhl a zadržel nás s tím, že je od Bezpečnosti. Na žádost mé přítelkyně se legitimoval, bylo však šero a špatné vidět. Přikázal nám, abychom ho následovali, a vyšel směrem k přejezdu, kde stáli příslušníci VB a jiný civilista, který společně s uniformovanými příslušníky začal vyslyšet mou přítelkyni Petru. Civilista, který nás zadržel, mě uchopil u krku za klopky a odvedl kousek stranou. Ptal se, co děláme ve Všetatech a zda toho za tento týden nebylo dost. Když jsem neodpovídal ani na otázky týkající se mé účasti při demonstracích na Václavském náměstí v Praze v době od 15. do 20. ledna, udeřil mě pěstí do břicha a vyhrožoval dalším násilím. Mezitím příslušníci VB s druhým civilistou prohledávali tašku mě přítelkyně. Z jejich hovoru jsem vyrozuměl, že hledají svíčky. Přikázali mi, abych se otočil ke všem zády. Zaslechl jsem větu: „S ní se nešpiš.“ Asi tak po deseti minutách nás uchopili a vlekli směrem ke vsi, Petru dost brutálním způsobem. Dva příslušníci mě drželi v podpaží a za ruce. Zastavil jsem se a ohlédl se směrem ke skupině, která stála kolem Petry. Jeden z těch, co mě táhli, zakřičel: „Co se cloumáš“, a na ostatní: „On se cuká“. Násilím mě odvedl k vozu VB a vyndal pouta. Civilista, který nás zadržel, přistoupil a po příkazu: „To mu nedávej!“, mě prudce udeřil pěstí do levého oka. Zatmělo se mi před očima a upadl jsem na

zem. Ten, který mi chtěl nasadit pouta, mě začal násilím zvedat a bít přes záda obuškem. Posléze jsem byl dvěma příslušníky vlečen směrem za skupinou odvádějící Petru a jednoho chodce, zadržенého chvíli po nás, který tvrdil, že jde do Všetat za jistým panem Myslivečkem. Byli jsme předvedeni na okresek VB a dostali příkaz stát na chodbě čelem ke zdi. S námi tu bylo asi 15 až 20 zadržенých. Po chvíli přiběhl civilista, který mě předtím napadl, a zařval: „Jestli ještě jednou napadneš příslušníka, tak tě rozsekám na cucky.“ Začal jsem tušit, co se snaží inscenovat. Všichni zadrženi, včetně Petry a s námi přivedeného muže, dostali příkaz vstoupit do služební místnosti. Zůstal jsem na chodbě sám. Kolem procházeli příslušníci StB s narážkami jako například: „Tak to je ten Marks“, nebo: „Známa figura“. Byl jsem vyzván, abych následoval jednoho z nich k výslechu. Otázky převážně směřovaly k incidentu u železničního přejezdu. Po půl hodině jsem byl převezzen přítomným prokurátorem na okresní prokuraturu Mladá Boleslav, kde mě vyslyšel vyšetřovatel prokuratury Zdeněk Rohan pro podezření z trestného činu – útok na veřejného činitele. Po zákonném poučení jsem podal stížnost. Vyšetřovatel a prokurátor, který byl při výslechu celou dobu přítomen, mě pak převezli k lékařskému vyšetření. Doktor prohlížel hlavně levé oko, na kterém jsou vidět stopy násilí podnes. Kopie lékařského posudku ode vzdal vyšetřovateli a prokurátorovi. Poté jsem byl propuštěn, něco kolem půl dvanácté v noci. Tři dny po zadržení mi na adresu trvalého bydliště přišlo usnesení okresní prokuratury Mladá Boleslav, že jsem stíhán pro trestný čin útoku na veřejného činitele, který je odůvodněn takto: „Dne 21. 1. 1989 kolem 17.30 hod. ve Všetatech okr. Mělník, při předvádění hlídkou VB ve složení por. Zahorajko a stržm. Tesař, se ohnal rukou po por. Zahorajkovi v úmyslu ho udeřit, přičemž k úderu nedošlo vzhledem k tomu, že por. Zahorajko včas uhnul.“

Svědectví Leoše a Michaely Mayerových z Liberce:

V sobotu 21. 1. jsme přijeli do Všetat uctít památku Jana Palacha. Po vystoupení z vlaku a asi dvou stech metrech

chůze jsme byli přepadeni bezdůvodně jakousi teroristickou skupinou asi pěti mužů v civilu. Vyskákali z auta, které nás předjelo a zastavilo, a začali z nás rvát odznaky NMS a jeden odznak s protiatomovým znakem. Když jsme se proti tomu ohradili, vrhli nás s manželkou hrubým způsobem na auto, přičemž mi roztrhli kabát u pravé klopky. Provedli nám na místě osobní prohlídku tím způsobem, že nám z rukou vyrvali tašky a jejich obsah vysypali na blátivou zem. Měli jsme s sebou jídlo na celý den ve dvou sklenicích, z nichž jedna se přitom rozbila. Odňali nám asi 40 fotografií s různými uměleckými žánry, sešit s německými slovičky, dopis od (redakce) *Vokna*, zprávu o politických vězních Hance Marvanové, Tomáši Dvořákoví, Ivanu Jirousovi, Petru Cibulkovi a dalších. Mé ženě násilím kroutili rukama a smýkali jí o auto. Když jsem se proti tomu ohradil, byl jsem sražen k zemi se slovy: „Ty hajzle, ty se budeš ještě vozejvat.“ Několikrát mě udeřili na zemi pěstuní do ramene a do zad. Někdo z nich mě také kopl do holeně, čímž mi způsobil lehké zranění. Pak jsem byl ve změní hrubých nadávek a urážek vyzván, abych vstal a sebral si své věci. Když jsem se postavil, obdržel jsem další ránu do břicha. Moje žena měla v mé tašce pletení, jež si sebou vzala na cestu, na což reagovali slovy: „Co si máš co s sebou brát pletení, vždyť jsi sem přijela dělat bordel, to v Liberci na to nemáš čas?“ Pak nás naložili do auta a odvezli před budovu JZD, z níž si udělali provizorní oddělení VB na výslechy. S velmi hrubými nadávkami, například: „Ještě cekni, ty svině, a vyválím tě tady v blátě“, a podobnými dalšími nás předali uniformovaným orgánům s tím, že prý máme spolu zakázáno mluvit.

Po výstechu nám vrátili téměř všechny naprosto nezákonné zabavené věci kromě odznaků a zprávy o politických vězních. Po několika hodinách čekání v nějaké kanceláři a poté, co nás dvakrát nezákonně filmovali na video (moji ženu filmovali tím způsobem, že ji drželi za vlasy a natáčeli jí obličej do objektivu při obojím filmování, protože filmování odmítla), nás naložili spolu s dva-

nácti dalšími do autobusu a rozvezli po kraji. Všechny příjezdové cesty byly uzavřené zátarasy a auty VB.

Asi po dvaceti kilometrech vysadili prvního asi s desítiletým dítětem, po dalších deseti až patnácti kilometrech chtěli vysadit mne spolu s dalšími třemi lidmi, ale bez manželky. To jsme oba rezolutně odmítli, načež reagovali tím, že mě chtěli z autobusu vyvléci násilím, což se jim však nepodařilo. Mé manželce jeden v uniformě zkroutil ruce za záda a bolestivě ji tlačil obličejem k sedačce. Všichni lidé v autobuse proti tomu rázně protestovali, načež nás nechali být. Následovaly další hrubé nadávky, urážky a útoky z jejich strany k celému autobusu: „Nemáte daleko k tomu, abyste kradli“, což nás všechny velice pohoršilo. Když jsme se proti tomu ozvali, byli jsme uzemněni slovy: „Milčte, držte hubu“, apod. Na další zastávce asi po deseti kilometrech se rozhodli, že nám oběma učiní milost, a oba nás z autobusu vyhodili. Do nejbližší železniční stanice do Kolína to bylo asi 25 kilometrů. Ocitli jsme se tak uprostřed mezi opuštěnými poli bez jakéhokoli dopravního spojení a prostředků.

(Ed. pozn.: Podle citované samizdatové publikace *Palachův týden*, jejíž 4. oddíl je věnován svědectvím o událostech 21. ledna.)

D 37

22. ledna 1989

Dokument Charty 77 č. 8/89: *Prohlášení k lednovým událostem*

Zástupci Československa přijali dne 15. I. 1989 Závěrečný dokument. Zavázali se mimo jiné „respektovat právo svých občanů aktivně přispívat jako jednotlivci nebo sdružení s jinými k prosazování a ochraně lidských práv a základních svobod“ (bod 13e) a „usměrňovat přímé kontakty a komunikace mezi těmito jednotlivci, organizacemi a institucemi jak uvnitř jednotlivých účastnických států, tak mezi nimi a odstraňovat zákonné a administrativní překážky neslučitelné se závěry Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, pokud existují“ (bod 26).

V uplynulém týdnu policejní jednotky za asistence Lidových milicí brutálně rozehnaly pokojná shromáždění obyvatel na Václavském náměstí v Praze. Již předtím rozpoutali někteří představitelé státní moci a část tisku lživou a pomlouvačnou kampaň proti nezávislým iniciativám. Naznačují či přímo obviňují představitele občanského hnutí, že chtějí dohnat mladě lidi k sebevraždě, píší o jakýchsi telefonických hrozbách umístit v kině, obchodním domě a jinde bomby. Kdosi prý vyhrožoval i střelbou. *Rudé právo* 21. 1. tvrdí, že „jsou to nepochybně výhrůžky organizátorů a podněcovatelů akcí na Václavském náměstí“. Za ně jsou pak vydáváni nikoli skuteční původci těchto provokací, ale nezávislé iniciativy, zejména Charta 77. Jako ozvěna padesátých let. výraz odmítnutí lepších mezinárodních vztahů a neúcty ke smluvním partnerům v helsinském procesu zní obvinění, že tyto iniciativy jsou řízeny z „nepřátelských center“ v zahraničí.

Druhou, mírnější linii propagandy představují tvrzení, že „provokace brání přestavbě“, že demonstracemi se nic nevyřeší, že „diskusi přijímáme, ale s nekonstruktivním vyvíjením vášní se nebudeme smířovat“.

Shrňme nejprve fakta.

Charta 77 ani jiné občanské iniciativy neorganizovaly žádné demonstrace. Představitelé pěti iniciativ se dohodli, že v neděli 15. 1. ve 14.00 hodin položí květiny na místě, kde se před dvaceti lety obětoval Jan Palach, aby varoval před postupující kapitulací a demoralizací československé společnosti, tedy před tím, co se později skutečně stalo a co nás zatěžuje dodnes. Krátký pietní akt na Václavském náměstí měl proběhnout za účasti několika desítek přátel. Nezávislé iniciativy dále navrhly občanům, aby vzpomněli Palachovy památky položením květin na jeho hrob 21. 1. 1989, a to individuálně, v čase, který si sami zvolí.

Ani ve Všetatech neorganizovaly tedy masové shromáždění.

Složky státní moci, které se cítí ohroženy pozitivním vývojem v některých zemích východní poloviny Evropy a v mezinárodních vztazích, se zřejmě rozhodly využít

této příležitosti k útoku proti nezávislým iniciativám. Odmítly další jednání o alternativních možnostech uctění Palachovy památky. Situaci ovlivnil dopis ohlašující, že 15. 1. opět zaplane lidská pochodeň. Bylo možné předpokládat, že je to provokace. Nebylo však možné vyloučit, že kdosi se rozhodl k zoufalému činu. Tomu bylo třeba zabránit. Protože Československá televize odmítla nabídku Václava Havla, využil zahraničních sdělovacích prostředků.

V neděli 15. 1. měla tedy státní moc záminku k uzavření Václavského náměstí. V následujících dnech nikoliv. V pondělí zneužila skutečnosti, že několik zástupců, v neděli zadržených, položilo květiny k pomníku sv. Václava. O svém individuálním záměru veřejnost neinformovali a nelze je tedy obvinít z organizování demonstrace. Fotografie z jejich zatýkání dosvědčuje, že přítomno bylo jen několik náhodných chodců. Poté vtrhly na náměstí, kterým v té době procházejí běžně tisíce lidí, stovky policistů, obrněné transportéry a vodní děla. V úterý 17. 1. po dalším vpádu bezpečnostních jednotek na Václavské náměstí byli lidé, zejména mladí, už oprávněně pobouřeni jednáním státní moci. Provolávali proto hesla odsuzující násilí, žádající svobodu, demokracii, propuštění zatčených. Žádali: Pište pravdu! Nelžete! Ať žije Charta! Ať žije Havel! Lidská práva! Novou vládu! Vraťte nám Dubčeka! Gorbačov to vidí! Honza Palach! atd. Ve středu a ve čtvrtek se sešly zcela spontánně tisíce lidí, aby diskutovali o situaci v Československu. Zdůrazňujeme, že přes brutalitu, s jakou policie zasáhla zejména ve čtvrtek 19. 1., kdy bylo mnoho lidí zraněno, demonstranti se chováli klidně a důstojně. Neútočili na bicí komanda, neházeli kamením, nerozbíjeli žádné předměty. Když lidé prchající před vodním dělem porazili popelnici, postavili ji a vrátili do ní odpadky, které se vysypaly. Lze takové chování nazývat „vyvíjením nekonstruktivních vášní“?

Brutalita pořádkových jednotek byla tedy nejen zcela neoprávněná, ale záměrná a zaměřená i proti lidem, kteří náhodně procházeli Václavským náměstím. Zřejmě proto,

aby byly zastrašeny nejen všechny projevy nezávislého myšlení, ale aby každý občan pocítil, že státní moc si proti němu může dovolit cokoli. Jejich počínání lze hodnotit jen jako otevřený útok proti společnosti, proti vývoji k demokracii v systémech založených na ztroskotavším stalin-ském modelu a proti mezinárodnímu sblížení, možnému jen při prosazení lidských práv jako společné civilizační hodnoty.

Žádná nezávislá iniciativa v Československu nevolá po násilí, nýbrž po dialogu. Nechceme, aby představitelé moci dovedli společnost k výbuchu, kterým by byli smeteni podobně jako Gomulka či Gierek, k výbuchu, jehož účet by však celá společnost musela dlouho splácet. Pokojný dialog o tom, jak sladit politickou praxi s mezinárodními paktami o lidských právech, které Československo přijalo, nabízí Charta 77 držitelům moci už od svého počátku před dvanácti lety. Reakcí jsou pouze pomluky, perzekuce, policejní pronásledování a věznění. Jen v posledních týdnech prokázaly nezávislé iniciativy svou vůli ke kompromisu přeložením manifestace k čtyřicátému výročí Deklarace lidských práv na Škroupovo náměstí a také klidným a důstojným průběhem této manifestace. Nezávislé mírové sdružení žádalo primátora hlavního města Prahy o přidělení sálu, kam by přeložilo z Václavského náměstí diskusní odpoledne posledních sobot v měsíci. Primátor žádost zamítl.

Nahrazování dialogu násilím je tedy monopolem státní moci, respektive těch jejích představitelů, kteří jsou zodpovědní za žalostný stav československé společnosti. Žádáme proto, aby konečně odstoupili a byli nahrazeni politiky schopnými zahájit celospolečenský dialog.

Žádáme, aby byli odvoláni z funkcí všichni činitelé zodpovědní za neodůvodněný a brutální postup policejních sil a Lidových milicí proti pokojným shromážděním obyvatel, především federální ministr vnitra a náčelník správy SNB pro Prahu a Středočeský kraj.

Bez dialogu není možná nejen demokratická přeměna společnosti, ale ani řešení okamžitých a nejnaléhavějších

hospodářských a společenských potíží. K tomu je nutno propustit ihned všechny zatčené a zrušit jejich obvinění, přestat lhát ve sdělovacích prostředcích a otevřít jejich stránky pravdivé diskusi, umožnit registraci a legalizaci nezávislých skupin a časopisů. Jsme připraveni jmenovat své zástupce pro konstruktivní televizní besedu s představiteli státních orgánů. Pro uklidnění situace a k zahájení dialogu žádáme, aby Národní výbor hlavního města Prahy a národní výbory v místech, v nichž si to občané budou přát, poskytly veřejná prostranství nebo sály, kde by mohli všichni lidé svobodně vyjádřit své názory a diskutovat o cestách ke společenskému rozvoji Československa.

Charta 77 není politická organizace, která by mohla nabízet konkrétní modely politického uspořádání. Její zkušenost je však právě zkušeností možné plurality a dialogu různých politických a společenských postojů, přesvědčení a duchovních orientací. Tuto zkušenost může nabídnout jako skromný příspěvek k nezbytnému dialogu celé společnosti.

Tomáš Hradílek, mluvčí Charty 77

Poznámka: Mluvčí Charty 77 Dana Němcová a Saša Vondra jsou ve vězení.

D 38

23. ledna 1989

Rudé právo: ● *dešli s nepořízenou*

VŠETATY (Od našich zpravodajů) – V sobotu odpoledne se pokusili inspirátoři provokačních srazů spjatých s výročním nesmyslné tragédie J. Palacha zorganizovat další akci, tentokrát ve Všetatech na Mělnicku. Za účasti zástupců velvyslanectví některých zemí Severoatlantického paktu (Kanady, USA, Velké Británie ap.) mělo dojít k jakémusi demonstračnímu shromáždění na místním hřbitově, u hrobu rodiny Palachových.

K účasti na akci podněcovaly několik dní předem americké rozhlasové stanice. Proto rada místního národního výboru v souladu s míněním občanů požádala orgány

SNB o přijetí preventivních opatření k zajištění veřejného pořádku v obci. Během soboty do Všetat přijelo z různých míst všehovšudy asi 200 lidí. Záměr podněcovatelů akce se nezdařil, k narušení pořádku v obci nedošlo.

S některými z účastníků jsme hovořili přímo na místě: především nás zajímalo, proč přijeli do Všetat.

Šimon H., osmnáctiletý student gymnázia z Prahy: Jsem tady náhodou (?), rodiče jeli na hory, a tak jsem se přijel prostě podívat. O akci jsem pochopitelně věděl předem.

Petr J., sedmnáctiletý student střední průmyslové školy z Prahy: Ve čtvrtek jsem byl na Václavském náměstí, kde bylo hodně esenbáků. Tam jsem se dozvěděl o Všetatech. Řekli jsme si s kamarády, že se pojedeme podívat. Jen tak z dálky, proto jsme šli z Neratovic pěšky. Není to rozumné, že se Palach zabil. Myslím, že se to zneužilo.

Vojtěch M., sedmnáctiletý student střední průmyslové školy z Prahy: Přijel jsem se podívat, jestli bude Bezpečnost zasahovat jako v Praze. Rodiče o ničem nevědí, řekl jsem to jenom babičce. Myslím, že by u nás měla být větší svoboda. Když bych chtěl například vystoupit v televizi, potřebuji k tomu povolení (?).

Jiří K., pětaticetiletý dělník z Prahy: Jel jsem se synem na výlet do Tišic. Byla tam zavřená hospoda, chtěli jsme se naobědvat ve Všetatech. Vydali jsme se podle trati. Věděl jsem, že se něco chystá, dokonce se říkalo, že kolem budou tanky

Pavel L., sedmnáctiletý učeň z Mělníka: Je mi jedno, co se tady děje. Přijel jsem ze zvědavosti.

Petr K., pětaticetiletý inženýr z Turnova: Přijel jsem položit kytičku. Co je na tom špatného? Každý má svou pravdu a měl by mít možnost vyjádřit ji veřejně. Na tom nic zlého nevidím.

Pavel S., osmnáctiletý dělník z Ústí nad Labem: Přijelo nás víc, prostě parta, jak se scházíme v hospodě. Chtěli jsme to vidět. Stát by mohl být spravedlivější. Třeba v tom, že když já dělám a někdo jiný ne, bere stejně nebo ještě víc.

Rudolf M., pětadvacetiletý odborný pracovník z Ústí nad Labem: Podle mého názoru se má hlasnost vztahovat na všechno. U nás je cenzura, proto jsem tady, abych viděl, co se děje. (Cenzura byla v ČSSR zrušena v roce 1968 – pozn. red.)

Josef R., šestnáctiletý učeň z Ústí nad Labem: Jel jsem za bratrancem, jestli se táta dozví, že jsem tady, tak mě seřeže. On totiž říká, že na takové akce chodí jenom blázni.

Podobných lidí přijelo do Všetat více. Důvody jejich cesty i názory se opakovaly. Většina z nich byla – jak tvrdí – ve Všetatech i na podobné akci poprvé. O Palachovi věděli málo anebo měli zkreslené informace. Ale o to přece organizátorům šlo – přilákat co nejvíce nevědomých, právě takových, aby jejich postoje bylo možné vydávat za hlas veřejnosti. Přijeli však i jiní – někteří z organizátorů. Jednoho z nich osobně přivezlo auto západoněmecké televizní stanice ARD. Odešli a odjeli s nepořízenou, všichni spolčně.

*

Jak v neděli tvrdila západoněmecká tisková agentura DPA, měl být podle jejich informací ze zdrojů „charty“ uspořádán také jakýsi „protestní pochod“ z Loretského náměstí k Pražskému hradu. Tento „pochod ztroskotal“. sdělila agentura. Ověřili jsme si zprávu na jiných místech. Bylo tomu tak: „pochod“ se nekonal.

Vlastimil Bradáč, Jiří Janouškovec

D 39

23. ledna 1989

Dokument Charty 77 č. 9/89: *Soupis československých politických vězňů. Stručný výtah*

Členové kolektivu mluvčích spolu s dalšími signatáři Charty 77 drželi dne 22. 1. t. r. hladovku na protest proti nespravedlivému věznění mnoha československých občanů z politických důvodů. Při této příležitosti předkládají mluvčí Charty 77 příslušným československým institucím

a veřejnosti soupis československých politických vězňů. hájených či sledovaných Výborem na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) k 21. 1. 1989. Soupis je zpracován podle souhrnného sdělení VONS č. 860 z 10. 1. 1989 a podle dalších jeho materiálů. (V této stručně informaci shrnujeme jen jména vězňů.)

I. Ve výkonu trestu odnětí svobody

a) hájení VONS: Jiří Boháč, inž. Petr Hauptmann, Augustin Navrátil (nucený ochranný dohled v psychiatrické léčebně), Antonín Pemický, Kamil Petrovický, Jiří Wolf

b) případy vyzvědačství, které VONS zaznamenal proto, že jsou pochybnosti o vině: Viktor Dederá, Ondřej Hoch, Josef Römer, František Veis

II. Uvěznění v posledních třech měsících (kromě Slávka Popelky všichni ve vazbě): Slávek Popelka, Petr Cibulka, Tomáš Dvořák, Ivan Jirous, JUDr. Hana Marvanová, inž. Eva Vidlařová

III. Vězni z 16. 1. 1989

Při brutálních a nesmyslných policejních akcích, jimž mělo být zabráněno uctění památky Jana Palacha na Václavském náměstí, byly zadrženy, obviněny z trestného činu výtržnictví a řádně do vazby tyto osoby (neúplný seznam): Stanislav Penc ml., Jana Petrová, Saša Vondra, Jana Sternová, David Němec, Josef Žáček *, Marek Ptáček *, Dana Němcová, Ota Veverka, Jitka Vavříková, Petr Ptáčák, Jiří Fiala, Václav Havel, Bořislav Holeček *, Jiří Svoboda *, Lubomír Jaroš *. V dalších dnech docházelo k novým předvedením a obviněním. Je pravděpodobně, že část obviněných byla vzata do vazby. Například jen 19. 1. mělo být podle zpráv československého oficiálního tisku předvedeno 280 osob, z nichž bylo 23 obviněno pro trestné činy a 80 je stíháno pro přečin. Nebylo oznámeno, kolik z nich je ve vazbě.

(* mezitím propuštění)

D 40

24. ledna 1989

Rudé právo: *Zasedání výboru pro stranickou práci v ČSR*

PRAHA – Výbor pro stranickou práci v ČSR na svém pondělním zasedání projednal informaci ministra vnitra a životního prostředí ČSR Václava Jirečka o státobezpečnostní situaci včetně pokusů o protistátní demonstrace v našem hlavním městě. Ocenil odpovědný přístup pracovních kolektivů, komunistů i příslušníků jiných politických stran, kteří rozhodně odmítli pokusy rozvrtných sil namířené proti socialistické společnosti.

Výbor vyjádřil podporu a ocenění příslušníkům Veřejné bezpečnosti a lidových milic za jejich uvědomělost a rozhodnost při udržování pořádku. Plně podpořil všechna zákonná opatření přijímaná státními orgány k zajištění klidu a pořádku a směřující proti těm, kteří porušují zákony.

Zdůraznil požadavek široce rozvinout ofenzivní ideologickou a politickoorganizační činnost stranických organizací v pracovních, mládežnických a občanských kolektivech. Mobilizovat všechny jejich síly a stát v čele úsilí o splnění plánu roku 1989 a úkolů vyplývajících z přestavby a demokratizace společnosti. (...)

D 41

24. ledna 1989 (Petřvald)

Dopis dělníků z Petřvaldu Ústřednímu výboru KSČ

Vážení soudruzi!

Jestliže dnes a denně hovoříme o novém myšlení, veřejné informovanosti a přestavbě, máme na mysli také právo informovat a být přesně informováni. Když však nastane situace, jakou byla demonstrace v minulých dnech na Václavském náměstí v Praze, a sdělovací prostředky ji komentují stroze jako vystoupení hrstky protistátních živlů, organizovaných tzv. Chartou 77, financovanou ze Zá-

padu, zcela logicky chce znát občan odpovědi na řadu otázek, které mu po podobných neúplných informacích vytanou na mysli. Kdo například jsou Charta 77, odkud přišli, kam kráčí a proč se dosud nevyjádřili ve sdělovacích prostředcích ke vzneseným závažným obviněním o své protisocialistické povaze. V Sovětském svazu například někteří dlouholetí tzv. disidenti, jako A. Sacharov, dostali možnost vyjádřit se, zjednodušené řečeno, stali se z nich konstruktéři perestrojky. Netvrdíme, že u nás, podobné jako i v SSSR, je to případ většiny těchto osob, ale nepochybujeme o tom, že se mezi nimi řada lidí konstruktivně uvažujících najde. A i kdyby v některých případech názory konstruktivní nebyly, jsme toho názoru, že tato skutečnost republiku v žádném případě nerozvrátí. Naopak upevní, neboť váhaví a lehce ovlivnitelní občané, kteří spolu s těmi přesvědčenými odpůrci současné vlády na Václavské náměstí šli, si mohou díky této konfrontaci ujasnit své postoje. My, mladí občané, si sami uvědomujeme, jak málo konkrétního toho víme například o padesátých letech, o roce 1968, o Janu Palachovi a samozřejmě i o činnosti lidí kolem Charty 77. O tom, kdo byl T. G. Masaryk, jsme se ve škole také neučili a vznik republiky jsme poprvé oslavili až v dospělosti. Není toho opravdu málo, co chceme znát. Hovoříme-li však o novém myšlení, nemáme určité na mysli veřejnou informovanost postaru, ale předně možnost být správně informován a možnost informovat pro všechny občany naší republiky, tedy i pro Chartu 77. Nevěříme, že se občané nebo chartisté této možnosti vyhýbají. Naše národy jsou vzdělané, správný názor si jistě utvoří. Hovoříme-li však za sebe, nepochybujeme o tom, že takto vzniklý názor nebude překážkou v naší poctivé práci pro socialistickou budoucnost naší vlasti.

Níže podepsaní dělníci Těšly Peřvald, okres Karviná:

Rostislav Němčík, Petr Faltýnek, Zdeněk Papučík, Stanislav Helma, Josef Březanský, Miroslav Katolický, Dalibor Nevřivý, Petr Vidlař, Miroslav Ondruš, Luboš Kvoch

D 42

26. ledna 1989

Zpráva nezávislé Východoevropské informační kanceláře VIA

Dne 26. 1. 1989 se konala v Praze oficiální tisková konference, na níž mluvčí vlády Miroslav Pavel uvedl bilanci za týden pražských demonstrací. Byla zjišťována totožnost 1406 osob, 516 osob bylo zadrženo, 13 pokutováno, proti 130 se vede řízení o přečinu (s tresty do tří měsíců vězení a do 5000 Kčs pokuty), 79 je obviněno z trestného činu výtržnictví a 3 jsou ve vazbě: Václav Havel, Jana Petrová z Nezávislého mírového sdružení a Ota Veverka z Mírového klubu J. Lennona. Dále: 16 lidí je v lékařské péči, z toho 2 jsou zranění vážně. Zadrženými se zřejmě rozumějí ti, kteří byli alespoň den v cele předběžného zadržení; několikahodinové zadržení po předvedení není v tomto počtu zahrnuto: jen za neděli 15. 1. a čtvrtek 19. 1. bylo již dříve oznámeno 397 zadržených (viz *Mladá fronta* 21. 1.) Odhaduje se, že lidí předvedených dne 21. 1. ve Všetatech, kde je urna s Palachovým popelem, bylo 400 až 500 – všichni, kteří přijeli vlakem a jimž bylo zabráněno hřbitov navštívit. Počet předvedených a krátkodobě (několik hodin) zadržovaných jistě převyšuje tisíc. Z minulého týdne byla nejbrutálnější potlačena demonstrace ve čtvrtek, v pátek byl počet účastníků podstatně nižší – okolo tisíce osob, násilí bylo použito výjimečně.

Dne 25. 1. byli propuštěni z vazby Dana Němcová a Saša Vondra, oba mluvčí Charty 77, Jana Stemová a David Němec, signatáři Charty 77, Petr Placák ze skupiny Českých dětí a Stanislav Penc z Mírového klubu J. Lennona. Rozhodl o tom soud v Praze I, který vyhověl jejich stížnostem proti usnesení prokurátora o vzetí do vazby. Týž soud zamítl stížnosti Jany Petrové z Nezávislého mírového sdružení a Oty Veverky z Mírového klubu J. Lennona a Společenství přátel USA, takže zůstávají ve vazbě. Všech osm je obviněno z trestného činu výtržnictví podle par. 202 odst. 1 tr. z. a hrozí jim trest do dvou let.

Všichni byli 24. 1. seznámeni s výsledky vyšetřování. všem se klade za vinu, že položili nebo chtěli položit květiny k soše sv. Václava dne 16. 1., což údajně vyvolalo srocení lidí. Janě Petrové a Otovi Veverkovi bylo však trestní stíhání rozšířeno o trestný čin útoku na veřejného činitele podle par. 156 odst. 2 tr. z., jehož se měli dopustit hanlivými výroky na adresu zakročujících policistů. Přítomní svědci však uvádějí, že žádné takové výroky nevyložili.

Dne 22. 1. propustil sám prokurátor, který 18. 1. vazbu uvažoval, na svobodu Luboše Holečka, Josefa Žáčka, Marka Ptáčka, Jiřího Svobodu a Lubomíra Jaroše, původně rovněž obviněné z trestného činu výtržnictví: místo seznámení s výsledky vyšetřování, které mělo proběhnout také 24. 1., jim bylo oznámeno, že jejich věc se postupuje národním výboru k přestupkovému řízení. Je pravděpodobné, že na svobodě jsou i Jiří Fiala a Jitka Vavříková, kteří byli uvedeni s výše jmenovanými v čs. sdělovacích prostředcích jako zadrženi organizátoři pondělní manifestace. Pokud jde o Václava Havla, má být seznámen s výsledky vyšetřování 27. 1.

Během minulého týdne bylo na 49 hodin zadrženo několik nezávislých aktivistů: Martin Palouš, Martin Věchet, Václav Malý (s domovní prohlídkou), dále Jaroslav Šabata, Petr Pospíchal, Jiří Štencl, Rudolf Bereza, Tomáš Hradílek (mluvčí Charty 77) František Melichar a Stanislav Devátý, jemuž se v sobotu v noci 21. 1. podařilo prolížit policejními hlídkami ve Všetatech a přes plot vhodit k místu, kde je uma s Palachovým popelem, kytici a tmovou korunu.

D 43

26. ledna 1989

Prohlášení účastníků Hnutí za občanskou svobodu

Státní moc v Československu je v krizi, projevující se dlouhodobou stagnací ekonomickou a přetrvávajícími nedemokratickými poměry. Výrazem této situace byly i ma-

sivní represivní zásahy proti občanům, kteří chtěli vzpomenout památky Jana Palacha, i proti všem ostatním, kteří se ocitli na Václavském náměstí v Praze. ● hloubce společenské krize svědčí skutečnost, že vládní moc povolala proti občanům nejen Veřejnou bezpečnost, ale i oddíly pohotovostního pluku a že poprvé došlo k veřejnému neústavnímu vystoupení vnitřní ozbrojené složky KSČ, Lidových milicí. Nasazené jednotky použily obušky, vodní děla, slzný plyn a obměně transportéry. Bylo by možné uvádět dlouhou řadu konkrétních příkladů násilí a brutality proti mladým i starým lidem, kterých jsme byli v těchto dnech na pražských ulicích svědky.

Veřejnost nebyla oficiálně s konkrétními údaji o brutálních zásazích seznámena, ale je známo, že mnoho z raněných lidí muselo vyhledat lékařské ošetření. Několik set občanů bylo zadržováno Bezpečností, desítky z nich jsou ve vězení obviněny z výtržnictví a narušování veřejného pořádku, mezi nimi i představitelé nezávislých občanských iniciativ, kteří přibyli k již uvězněným od loňského roku. Občané tato fakta znají z vlastní zkušenosti a v ústním podání se šíří celou naší zemí i do zahraničí. A děje se tak navzdory lživé a zkrlesující oficiální propagandě s jejími omšelými argumenty o diverzních centrálech, řídicích tyto akce ze Západu.

Ve skutečnosti však šlo o záměrně připravovanou konfrontaci s občany, za niž nese zodpovědnost státní moc. Nezávislé občanské iniciativy nechtěly nic víc než pokojně utčit burcující oběť Jana Palacha, který se před dvaceti lety upálil. V neděli 15. 1. chtěli představitelé nezávislých iniciativ položit u pomníku sv. Václava květiny a v sobotu 21. 1. se měla konat národní pouť ke hrobu Jana Palacha ve Všetatech. Organizátoři byli připraveni zaručit pokojný a důstojný průběh pietních aktů, stejně jako tomu bylo při setkání 10. 12. minulého roku na Škroupově náměstí. Jsme přesvědčeni, že bez zásahu Bezpečnosti by se obě akce v klidu a pořádku uskutečnily.

To, co se však dělo ve dnech 15.– 21. 1. v Praze a ve Všetatech, byla nepochopitelná válka, vedená bezpečnost-

ními sbory proti pokojným občanům. Lidská a občanská práva byla touto nevidanou brutalitou bezohledně pošlapána. Stalo se tak právě ve dnech, kdy byl ve Vídni připravován k podpisu Závěrečný dokument schůze KBSE, v době, kdy celá Evropa hledá cesty k vzájemnému porozumění a k míru, v době, kdy totalitní způsob vlády se stává anachronismem. Českoslovenští představitelé sice vytrvale předkládají návrh k vytvoření „pásma důvěry, spolupráce a dobrých sousedských vztahů na linii dotyku mezi členskými státy Varšavské smlouvy a NATO“, ale ve své vlastní zemi hloubí stále větší příkop mezi státní mocí a občany. Stáváme se evropskou raritou. Na odlišný názor se v Československu reaguje obušky, vodními děly a vězením.

Otřesné události minulého týdne nás nemohou odradit od dalšího úsilí o přijetí demokratických pravidel soužití. Abychom všichni mohli učinit v tomto směru další kroky, žádáme:

1. Propusťte okamžitě všechny zbývající občany zadržené v týdnu od 15. do 21. 1. a všechny ostatní politické vězně.

2. Ustavte komisi Federálního shromáždění a České národní rady k vyšetření všech okolností přípravy a použití bezpečnostních sborů proti občanům v Praze. Jakým právem byly proti lidu nasazeny Lidové milice? Kdo dal příkaz k neuvěřitelně bezohlednému postupu a mlácení občanů, kteří se nedopustili sebemenšího násilného činu a využili pouze svého ústavního práva k vyjádření názorů? Odpovědné složky a jednotlivci musí být zjištěni a potrestáni.

3. Postoje, které zaujaly politické orgány státu k událostem ve dnech 15.–21. 1., nemají smysluplnou perspektivu. Snaha představitelů nezávislých iniciativ jednáním s Národním výborem hlavního města Prahy zajistit klidný průběh pietního aktu a vyhnout se konfrontaci byla odmítnutím možné dohody zmařena a politické vedení se rozhodlo pro cestu brutální represe. Avšak zacházet s lidmi jako s nepřáteli státu a společnosti jenom proto, že vyjad

řují politicky a ústavně přiměřeným způsobem své názory odlišné od oficiální ideologie, je pokusem o udržení mocenského monopolu. Přestaňte takto myslet a jednat, za stavte lživou a nenávislnou propagandu ve sdělovacích prostředcích a připusťte objektivní informace o skutečné situaci v zemi.

4. Jsme přesvědčeni, že jedinou smysluplnou a nadějnou cestou z dosavadního globálně krizového stavu k stabilizované společnosti, schopné dalšího rovnoměrného vývoje, je cesta jednání a dialogu. Nikdo z představitelů kriticky smýšlejících skupin nehledá perspektivu společenského prospěchu v konfrontaci. K dosažení žádoucího stavu však musí současná vládní moc přehodnotit svůj neracionální postoj k nezávislým občanským iniciativám a nově se tvořícím politickým seskupením.

K rovnoprávnému dialogu jsou zástupci občanských iniciativ připraveni.

Milan Uhde, Tomáš Bělka, Jaroslav Mezník, Jaroslav Popelka, Jan Šabata, Milan Jelínek, Jaroslav Šabata, Jiří Kantůrek, Petr Brodský, Ladislav Lis, Ilja Květoň, Petruška Šustrová, Jiří Gruntorád, Rudolf Battěk, Olga Šulcová, Pavel Nauman, Daniel Kroupa, Lenka Marečková, František Postupa, Pavel Křivka, Rudolf Bereza, Kateřina Zukalová, Jana Hradílková, Tomáš Hradílek, Vít Zukal, Simona Hradílková, Dolores Šavrdová

D 44

26. ledna 1989

Dopis Iniciativy kulturních pracovníků předsedovi federální vlády ČSSR Ladislavu Adamcovi

Pane předsedo vlády,

po událostech minulých dní vznikla iniciativa, jejíž artikulací je text na přiložených arších. Svými podpisy potvrzujeme souhlas s požadavky v textu vyslovenými a společně jeden za druhého zaručujeme pravost těchto podpisů. Žádáme Vás, abyste jmenované události a náš

postoj k jejich průběhu a důsledkům vzal v úvahu ve svých příslušných jednáních a rozhodnutích.

Iniciativa kulturních pracovníků

Kopii tohoto dopisu i příloh dáváme na vědomí sdělovacím prostředkům.

Příloha: 63 listy s 692 podpisy

Text:

16. ledna 1989 byl na Václavském náměstí zatčen Václav Havel a další účastníci pietního aktu za Jana Palacha. Nás, kteří Václava Havla známe jako vynikajícího dramatika a čestného člověka, znepokojuje a uráží, jak nepravdivě sdělovací prostředky o této události referují. Jako kulturní pracovníci jsme přesvědčeni, že existující společenské problémy nelze zastírat ani řešit ostouzením, zatýkáním a násilím. Žádáme proto, aby československé úřady přistoupily na dialog, jehož užitečnost samy zdůrazňují. Předpokladem takového dialogu je ovšem propuštění Václava Havla i všech neprávem zadržovaných a pravdivé informování veřejnosti.

D 45

27. ledna 1989

Dopis šestnácti čl. občanů Andreji D. Sacharovovi

Vážený pane Sacharove,

jak se občas dovídáme ze sdělovacích prostředků, probíhají nyní ve Vaší zemi pohyby, které lze rezervovaně označit za aspoň částečnou snahu o překonání nejhorších výsíltek stalinsko-brežněvovského modelu ovládnutí a manipulace s lidmi. Hlavní nápor nových mužů v čele vlády Sovětského svazu se soustřeďuje na rozbor a odsudek krizových či zločinných jevů z předešlého období, které se dnes u vás nazývá érou stagnace. Občané Sovětského svazu se ze stránek oficiálního tisku dovídají šokující informace o cynické devastaci a morálním rozpadu vlastní společnosti v minulých letech. Opatrně se diskutu-

je o tzv. bílých stránkách historie. Z koncentračních táborů se vrátil určitý počet politických vězňů. Vy sám, známý a dlouho pronásledovaný obhájce lidských práv, se dokonce objevujete na veřejné scéně politického dění. Fragmentarita informací a oprávněná nedůvěra nás samozřejmě nutí k velké zdrženlivosti v analýze intencí současného sovětského vývoje, ale přesto vítáme vše, co přispívá k ulehčení života Vašich spoluobčanů. Ke svo bodnější a důstojnější lidské existenci ve Vaší zemi.

Musíme Vás bohužel informovat, že v Československu jsme svědky zcela opačného trendu. Přes hlasně proklamovanou demokratizaci společnosti a přestavbu systému nás současná, už dvacet let působící vládní gamitura vrhá hluboko zpět do teroristických časů padesátých let a likvidátorských praktik let sedmdesátých. Mocenská elita, která sama sebe bohorovně synonymizovala se socialismem, mírem a pokrokem vůbec, dává s neskryvanou arogancí najevo, že je rozhodnuta ignorovat katastrofální krizi, do které národ zavedla, a že nepřistoupí na žádný dialog se společností. Svobodně a samostatně myslící občané jsou automaticky označováni za nepřátele a je jim nadekretován jediný partner – politická policie. V souvislosti s nedávným výročím Jana Palacha, který se před dvaceti lety upálil na Václavském náměstí na protest proti postupující letargii a demoralizaci společnosti, jež nastala po okupaci Československa vojsky Varšavského paktu, dosáhla vlna represí svého zatímního vrcholu. Už v předvečer onoho památného data rozpoutal československý oficiální tisk nechutnou kampaň, ve které s primitivní fantazií skandalizoval a očerňoval vybrané osoby z nezávislých občanských iniciativ. Asi Vám nemusíme vysvětlovat, k čemu podobné „novinářské zatykače“ slouží a že se proti nim nelze veřejně hájit. Stejně tak doufáme, že jste informován o následných událostech v Praze na Václavském náměstí, kde v průběhu celého týdne policie s mimořádnou brutalitou bila a zatýkala desítky a stovky pokojných občanů, volajících po svobodě a demokracii. Provokační ráz některých policejních akcí a demonstra-

tivní surovost jejich zákroku vedou k domněnce, že se československé úřady rozhodly k jakémusi konečnému řešení otázky lidských práv v naší zemi. Bez ohledu na ještě mokry podpis pod Závěrečným aktem následné helsinské konference ve Vídni běží u nás naplno mašinérie represe a zastrahování. Počet politických vězňů závratně stoupá. Za všechny jmenujme aspoň historika umění Ivana M. Jirouse, hudebního publicistu Petra Cibulku, kteří jsou už od října 1988 vězněni za kulturní a společenskou aktivitu, herečku Evu Vidlařovou, uvězněnou za projev solidarity s Petrem Cibulkou, právničku Hanu Marvanovou, technika Tomáše Dvořáka, dva mladé aktivisty Nezávislého mírového sdružení, Václava Havla, Janu Petrovou a Otu Veverku, kteří se provinili položením květin k pomníku sv. Václava, kde se Jan Palach upálil. Ve výčtu bychom mohli pokračovat velmi dlouho a stále by hrozilo, že na někoho zapomeneme nebo že o někom nevíme. Zkostnatělá a nekvalifikovaná moc vede svou válku s národem se vši rozhodností a s použitím masivního teroru.

Proč se na Vás vlastně s tím vším obracíme? Chceme Vás požádat, abyste o této situaci informoval veřejnost své země, která je dosud odkázaná na nepravdivé a zkreslující zpravodajství oficiálních sovětských médií, jež své relace většinou přejímají z československých zdrojů a zcela se s nimi identifikují. Těmito sdělovacími prostředky jsme líčeni jako nepřátelé přestavby a demokracie, což je vskutku kuriózní znásilnění reality. Sovětské vedení nejen že se z nepochopitelných důvodů nechce distancovat od tak temného dědictví, jakým je intervence ze srpna 1968, ale dokonce odmítá stát aspoň neutrálně stranou, když se s ním vyrovnáváme my sami. To je zarážející a podstatně to devaluje věrohodnost perestrojky a gласnosti jako cesty z totalitní nenávisti. Jak totiž věřit ve smysl spektakulárního odstraňování tabulek se jménem Leonida Brežněva z nároží ruských měst, když tytéž kruhy, které toto představení organizují, zároveň mlčí či dokonce podporují něco mnohem horšího, zkrachovalý

totalitní režim, který před dvaceti lety dovezl týž Leonid Brežněv na svých tancích až do srdce Evropy.

Zbyněk Hejda, Ivan Lamper, Petruška Šustrová, Anna Šabatová, Stanislav Devátý, Petr Uhl, Jan Ruml, Matin Palouš, Joska Skalník, Karel Srp, Monika Kafková, Andrej Stankovič, Viktor Karlík, Filip Topol, Tomáš Šilla, Jan Urban

D 46

29. ledna 1989

Sdělení VONS č. 897: *Represe proti manifestacím 15.– 21. ledna 1989*

Od 15. do 20. ledna 1989 probíhaly v Praze na Václavském náměstí a v jeho okolí každé odpoledne spontánní manifestace občanů, které potlačovala Veřejná a Státní bezpečnost, pohotovostní pluk ministerstva vnitra a Lidové milice. Represivní síly jednaly s různou dávkou brutality, nejbezohledněji a nejkrutěji se chovaly ve čtvrtek 19. ledna. Surové a nezákonné zacházení s neozbrojenými a nebránivšími se občany se však dokonce neomezilo jen na prostor náměstí a na značnou část vnitřního města, nýbrž pokračovalo i po předvedení zadržovaných do úřadoven SNB. Stejně nevybíravě postupovala Bezpečnost vůči občanům, kteří se 21. 1. vydali navštívit hrob Jana Palacha do Vřetav.

26. 1. 1989 vládní mluvčí M. Pavel uvedl, že při událostech na Václavském náměstí bylo zadrženo 519 osob, z nichž 79 je trestně stíháno pro trestný čin výtržnictví podle par. 202 tr. z., proti 96 se vede řízení pro přečin a proti 130 pro přestupek. Podle jeho tvrzení je v lékařské péči 16 osob, z nichž 4 jsou zraněny vážně. Kolik bezbranných lidí ozbrojení strážci pořádku zbili, mluvčí vlády neuvedl. Nemůžeme to uvést ani my, protože údaje, které máme k dispozici, jsou jen útržkovité a těžko se nám kdy podaří získat úplný a přesný obraz brutality, kterých se policie a další ozbrojené složky dopustily v týdnu 15.– 21. ledna 1989. Zveřejňujeme tedy alespoň informace, které

máme zatím k dispozici – pokud je neobsahují naše samostatná sdělení.

John Bok, bytem Březinova 7, Praha 8, podal trestní oznámení na příslušníka VB, který ho 16. 1. 1989 v jednu hodinu ráno ve vyšetřovně MO VB v Bartolomějské ulici hrubým způsobem urážel, škrtil, lámal mu páteř přes opěradlo židle a vyhrožoval mu zabitím. John Bok byl již 15. 1. ve 14.30 hodin na Václavském náměstí zbit obušky a napaden služebními psy. Po předvedení do Bartolomějské ulice čekal na výslech téměř deset hodin.

Ivo Müller, bytem Čimická 223/104, Praha 8 – Bohnice, v oznámení trestního činu uvádí, že byl 15. 1. 1989 v Praze na náměstí Republiky napaden příslušníky SNB, kteří mu způsobili zranění v oblasti ramen a zad v rozsahu, který si vyžádal pracovní neschopnost. Poté byl s dalšími zadržnými autobusem vyvezen na Příbramsko, kde policisté postupně vysazovali jednotlivé zadržené, aniž jim vrátili občanské průkazy. Víme, že podobných autobusů vyjelo z Prahy různými směry víc a v některých případech pokračovalo bití i v autobuse.

Jedenadvacetiletá Soňa Louženská, bytem Kostnické náměstí 8, Praha 3, poslala inspekci Krajské správy SNB v Praze zprávu o událostech, jichž byla svědkem 19. ledna v noci. Ve zprávě popisuje, že byla kolem 19. hodiny vytlačena z Václavského náměstí do Vodičkovy ulice. Při tomto zákroku příslušníci bili obušky každého, kdo se jim připletl do cesty, vytahovali lidi násilím z tramvaje a dokonce ztloukli staršího člověka, který pokojně šel na tramvaj. S. Louženská byla s několika dalšími vytažena ze shluku lidí a všichni byli v poutech policejním autobusem převezeni do Bartolomějské ulice a nahnáni do suterénní místnosti. Tam a později v jiných prostorách budovy policisté na zadržené neustále křičeli, uráželi je a průběžně je kopali a bili. Pak se zadržní museli postavit čelem ke zdi se zdviženýma rukama a rozkročenýma nohama, nesměli se ohlédnout ani pohnout, jinak je hned bili. Zvláště surově zacházeli s mladými muži od 14 do 20 let. Nakonec se Soňa Louženská ocitla v místnosti, kde bylo ve třech

řadách za sebou asi 20 židlí, kde musela čtyři hodiny nehybně sedět za neustálého vyhrožování. Během této doby tam byli postupně přiváděni zadržní muži, kteří předtím stáli na chodbě. Byli pouze ve spodním prádle, šatstvo si nesli v náručí. Soňa Louženská se domáhala předvedení k náčelníkovi, příslušníci se jí však vysmáli a vykřikovali: „Dneska tady není nikdo náčelníkem!“ Po výslechu a fotografování byla propuštěna.

Šesnáctiletý David Vítek, bytem Březinova 7, Praha 8, byl 19. 1. 1989 v Bartolomějské ulici nucen spolu s dalšími zadržnými běžet od auta až do druhého patra budovy kordónem policistů, kteří je bili. Na chodbě musel stát svlečený do naha opřený rukama o stěnu.

Miroslav Jírec z Karlových Varů viděl 19. 1. na MO VB ve Školské ulici v Praze 1 třiatřicet zadržných, kteří byli dlouhé hodiny ponižováni a bití, někteří museli stát od 18 do 3.30 hodin druhého dne čelem ke zdi. M. Jírec byl svědkem toho, jak se jeden ze zadržných, Václav Ernest, domáhal propuštění; tvrdil, že v jeho případě jde o omyl, že byl zadržen cestou z práce a že na Václavském náměstí bydlí. Policisté ho odvedli do prvního patra, odkud bylo poté slyšet křik. Zpět se vrátil s utrženým rukávem, plival krev, hystericky se smál a chvílemi plakal. Jelikož nedokázal stát na místě, připoutali ho policisté k okenním mřížím. Jiný zadržný po výslechu omdlel a po nějaké době byl odvezen sanitkou. Sám Miroslav Jírec, který má nemocné nohy a páteř, byl nucen přes tři hodiny stát u zdi, přestože na své zdravotní obtíže upozorňoval.

Máme četná svědectví o postupu represivních sil 19. 1. odpoledne na Václavském náměstí. Bezpečnost a pohotovostní jednotky úplně uzavřely horní část Václavského náměstí, kde bylo shromážděno velké množství lidí. Všechny ústupové cesty byly uzavřeny, takže když padla výzva k rozchodu, nemohl jí nikdo uposlechnout. Nato začali policisté surově bít bezbranné lidi, kteří neměli žádnou možnost úniku. Tvrzení o tom, že by zákrok policie měl zjednat pořádek a uvolnit náměstí, je tedy zjevně vyhlané.

Leoš a Michaela Mayerovi z Liberce jeli 21. 1. do Všetat, aby uctili památku Jana Palacha. Když vystoupili z vlaku, byli napadeni několika muži v civilu, kteří s nimi smýkali, kroutili M. Mayerové ruce. L. Mayera srazili na zem a bili ho pěstmi. Obsah tašek jim vysypali do bláta. Poté je odvezli do budovy JZD, kde Bezpečno 1 prováděla výslechy. Tam manžele Mayerovy nezákonně filmovali, M. Mayerovou přitom drželi za vlasy a natáčeli jí obličej směrem k objektivu. Nakonec manžele Mayerovy naložili spolu s dvanácti dalšími zadrženými do autobusu. V několikakilometrových odstupech zadržené vysazovali. Během jízdy policisté zadržené uráželi a chovali se k nim násilnický. Manželé Mayerovi byli vysazeni v polích, asi 25 kilometrů od Kolína.

Petr Holeček, narozený 26. 3. 1962, bytem Nad olšinami 29, Praha 10, jel dne 21. 1. do Všetat z nádraží Praha–Vysočany. Na nádraží bylo mnoho příslušníků SNB, kteří legitimovali četné cestující, některé odváděli. Ve Všetatech stál po celé délce vlakové soupravy kordón policistů. Všichni cestující byli fotografováni a filmováni. Před východem z nádraží stály tři autobusy a několik policejních vozů. Občané byli na nádraží zadržováni a policisté jim prováděli osobní prohlídky. Poté je autobusy odvezli do budovy místního JZD k výslechu. Petra Holečka policisté na nádražním záchodku surově zbili, přičemž mu přerazili nos a způsobili mu zranění, která si vyžádala hospitalizaci na chirurgii v Praze v Londýnské ulici. Po výsleších byli všichni zadrženi opět naloženi do autobusů a rozvezeni daleko od Všetat. Z autobusů bylo vidět, že kolem celých Všetat jsou zátarasy, po polích jezdí terénní vozidla a všechny přístupové cesty jsou zablokovány policií.

V souvislosti s potlačováním pražských spontánních demonstrací Bezpečnost předvedla z domova nebo ze zaměstnání a na 48 hodin zadržela tyto občany: politického vězně z 50. let Františka Melichara z Prahy, signatáře Charty 77 Martina Palouče z Prahy a Martina Věcheta z Trutnova. V Brně zadržela Bezpečno 1 signatáře Charty 77 Petra Pospíchalů a odvezla ho do Znojma, kde strávil

48 hodin v CPZ. Při výslechu vyšetřovatel P. Pospíchalovi vyhrožoval zastřelením. Signatáře Charty 77 Jiřího Štencle z Litovle policisté odvezli do CPZ do Bruntálu. Během zadržení byl osmnáctiletý J. Štencel zbit do bezvědomí. Signatář Charty 77 Jaroslav Šabata z Brna strávil 48 hodin v CPZ v Hodoníně. Mluvčího Charty 77 Tomáše Hradílka z Lipníku nad Bečvou převezli do CPZ v Přerově. Na 48 hodin byl zadržen též Rudolf Bereza z Ostravy. Předpokládáme, že občanů, kteří byli zadrženi, aniž se jakékoli manifestace zúčastnili, bylo více.

D 47

29. ledna 1989 (Moskva)

Dopis J. Bonnerové, L. Bogorazové, A. Sacharová a L. Timofejeva hlavám států účastnících se Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

Ze zpravodajství západních sdělovacích prostředků a ze soukromých zdrojů jsme se dozvěděli, že v Československu byla v poslední době rozpoutána kampaň proti účastníkům hnutí za demokratizaci země. Byly rozháněny pokojné demonstrace a jejich účastníci mláceni a zadržováni. Mnohým ze zadržovaných hrozí soudy a tresty vězení. Ve stejné době oficiální osobnosti cynicky mluví o nedostatečnosti přijatých opatření, vláda vyhrožuje společnosti dalším vyhocením násilí. Zdálo by se, že tak jasné porušení smluv v oblasti lidských práv, právě dosažených ve Vídni, musí vyvolat protesty oficiálních osobností všech zemí, které se účastní jednání o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Zatím se však ve sdělovacích prostředcích Sovětského svazu kontrolovaných vládou počínání československých úřadů nejenom nesetkává s odsouzením, ale informace o něm mají charakter podpory násilí a pomluvy společenského demokratického hnutí.

V této souvislosti považujeme za nutné vyjádřit svoje obavy z tak jasného porušení vídeňských dohod. Máme za to, že události v Československu a charakter informací, které o nich podával sovětský tisk, se musí stát předmětem

zvláštního posouzení na mezivládní schůzce k humanitárním otázkám v Paříži v květnu letošního roku.

Jelena Bonnerová, Andrej Sacharov, Larisa Bogorazová, Lev Timofejev

D 48 29. ledna 1989 (Roxbury, Connecticut, USA)

Arthur Miller: *Kde je budoucnost* (K uvěznění V. Havla)

Znovu uvěznili Václava Havla! Tahle zpráva mne trápí způsobem zcela ojedinělým. Mám z ní pocit, který se týká něčeho víc než jen Havlova soužení. Naději však neztrácím. Je mi už tolik let, že se pamatuji na ono nikým nezpochybnované ustálené vědomí, že Češi jsou v tomto světě našimi současníky a vyznávají velmi podobná pojetí budoucnosti a nové doby, pokroku a mravnosti.

Co bylo Československem, teď však nepoznávám. Kdo tam vládne, že znovu a znovu vězní jednoho z nejnadanějších a nejčestnějších synů země? Tento druh spravedlnosti znemožňuje mě mysli mít ji za spravedlnost a podle mého soudu je tomu stejně u devětadevadesáti procent lidí, jen co o této parodii spravedlnosti začnou uvažovat.

Shodou okolností jsem navštívil Prahu velmi brzy po sebezáhube Jana Palacha, po tomto krajně složitém činu, který byl přisvědčením životu i výrazem beznaděje. Vzpomínám, jak se mne Češi ptali, zda tím podle mne vykonal něco užitečného, nebo zda to bylo jen další marné gesto, dokonce snad výbuch sebezhlížení, odsouzený zaniknout vně paměti na náš věk. Kdo pomyslel na Palachovo utrpení, nemohl tehdy upřít jeho činu vznešenost, ale jak míjela léta, aspoň já jsem si začal myslet, že politická užitečnost není v něm to hlavní. Čímisi mnohem důležitějším se stala zjevná opravdovost jeho individuální lidskosti, jak jí svou obětí dal výraz. Které jiné stvoření v tomto světě by si dokázalo svobodnou a spravedlivou budoucnost představit jako tak krásnou, že je proč se pro ni sám zahubit. Obláček dýmu, který krátce plynul nad jeho kouzelným městem, je památkem mnohem pevnějším

než z kamene nebo z ocele a nezměřitelně trvalejším, protože člověk se narodil svobodným a svoboda je jehorodným právem v životě i ve smrti.

Když nyní znovu zatkli Václava Havla a nadále pronásledují ostatní, kteří oddaně usilují o svobodu v Československu, prostě se tím pokoušejí přivolat zpět onen dým, který Palach rozevlál po obloze. Nedokáží to. Atomy toho rychle míjejícího stínu se vmísily do vzduchu, který všichni dýcháme, jsou uloženy do sněhu hor a odvolat je nelze, ne, už nikdy.

A tak mé zoufalství sahá nad útrapy Václava Havla; stoupá vzhůru z faktu, jak mnoho promarňují jeho hloupě zpychlým zatčením a tupým opakováním něčeho, co jim nikdy nepomůže. Jeho vězňitelé chytají dým a vrhají síť po oblaku. Svět ví, že budoucnost je v Havlově cele a kolem ní je minulost.

D 49

30. ledna 1989

Dopis studentů Akademie múzických umění předsednictvu ÚV Svazu socialistické mládeže k událostem na Václavském náměstí a k prohlášení ÚV SSM ze dne 20. ledna 1989

V minulých dnech byly Pražané svědky mnohatisíkových shromáždění na Václavském náměstí v Praze. Mnozí z nás procházeli v době konání těchto shromáždění náměstím za kulturou, do kin, na metro. Mnozí z nás byli přímými či nepřímými svědky průběhu shromáždění z čistě profesionální zvědavosti, vyplývající ze zaměření našeho studia. Po vydání prohlášení ÚV SSM – *Mladá fronta* 20. ledna 1989 – vznikly mezi studenty AMU vzrušené diskuse k těmto událostem. Na popud členské základny se sešel celoškolský výbor SSM AMU a pověřil fakulní výbor SSM uspořádáním mimořádných členských schůzí. z jejichž jednání vyplynul zásadní nesouhlas s obsahem textu prohlášení ÚV SSM. Jako humanisticky smýšlející lidé nemůžeme a nechceme sou-

hlasit s praktikami bezpečnostních orgánů, kterých jsme na Václavském náměstí byli svědky. Dle našeho názoru bylo toto jednání v hlubokém rozporu s ideály našich národů a ideologií socialistické republiky. Jakožto studenti uměleckých škol jsme vedeni k opravdovým humánním vztahům mezi lidmi a národy bez rozdílů. Tento postoj je otázkou naší cti a mravního přesvědčení. Při vstupu na uměleckou školu jsme se zavázali československému lidu a státu: „... Budeme s tvůrčí pokorou, ale vysokou náročností vystupovat a usilovat o tvorbu v duchu etiky, lidského citu a posílení důstojnosti člověka. Budeme bránit vzniku a podpoře děl šířících zvlůli, násilí, vykořisťování a zotročování, i takových projevů, které by demoralizovaly mravní síly člověka.“ (Akademický slib.) Nechceme se v tomto dopise vyjadřovat k legálnosti či nelegálnosti zmíněných shromáždění. Ovšem domníváme se, že účast převážně mladých lidí na těchto shromážděních byla projevem překonané občanské lhostejnosti, případně projevem prosté lidské zvědavosti. Naprosto však nesouhlasíme s prohlášením, že šlo o akt nerozvážnosti, výtržnosti, vandalismu či dokonce o anarchii. *Ze strany mladých lidí nedocházelo ani k ničení materiálních hodnot, ani k násilnostem.* Neadekvátní zásahy jednotek ministerstva vnitřní věci vyvolaly stresové situace. Žádáme proto, aby z tohoto hlediska bylo jednání lidí posuzováno a upuštěno od případných postihů občanů. Vystává naléhavá otázka, jakým způsobem mohou lidé prezentovat své rozdílné názory. Domníváme se, že by problémy, které přivedly občany k účasti na těchto shromážděních, mohly být řešeny jinou formou, aniž by byly překračovány československé zákony a tím následně poukazováno na rozvrácení našeho zřízení a státu. Reálné programy, o kterých se hovoří v prohlášení ÚV SSM, pravděpodobně nejsou dostatečně pružné v řešení nahromaděných problémů. Z této skutečnosti je třeba urychleně vyvodit závěry a problémy společnosti neméně rychle řešit. Jsme pro demokratizaci, demokratizace však není prázdňým slovem, má svůj konkrétní obsah, který bychom rádi uvedli do praxe. Tuto

skutečnost by si měli uvědomit zejména naši zástupci a volení představitelé. Žádáme, aby bylo toto stanovisko považováno za snahu o zlepšení společenské atmosféry v době probíhajících reforem. V rámci dialogu ve sdělovacích prostředcích žádáme o zveřejnění našeho stanoviska v plném znění.

(Znění tohoto textu bylo schváleno na mimořádné členské schůzi fakultní organizace SSM, která proběhla na FAMU 27. 1. 1989, na HAMU 30. 1. 1989 a na DAMU 26. 1. 1989)

Na vědomí: *Mladé frontě, Mladému světu.* Městskému výboru KSČ, Národnímu výboru hlavního města Prahy

Přílohy: jmenný seznam studentů, kteří svým podpisem potvrzují souhlas s výše uvedeným textem stanoviska

Za správnost podpisů ručí jednotlivé fakultní výbory SSMAMU.

Podpisové archy ke stanovisku jsou majetkem celoškolského výboru SSM AMU.

Počet podpisů: FAMU – 92 studentů, HAMU – 53 studentů, DAMU – 99 studentů; celkem 244 studentů

D 50

31. ledna 1989

Otevřený dopis Olgy Havlové a Ivana Havla všem, kdo projevili zájem o osud Václava Havla

Přátelé, čím dál početnější zahraniční osobnosti a instituce protestují proti novému uvěznění Václava Havla. Do dnešního dne se přihlásilo k jeho podpoře přes 700 zdejších kulturních pracovníků. Denně jich přibývá, od vědců po písničkáře, od herců a režisérů po filozofy a spisovatele. Přesto úřady trvají na Havlově věznění.

Právě vám, kteří žijete ve zdejších podmínkách a vyjádřili jste svou solidaritu s Václavem Havlem i protest proti represím, jež postihly nebo hrozí postihnout účastníky pietního uctění památky Jana Palacha v lednu na Václavském náměstí, chceme poděkovat za porozumění. Další jste výraz svému odporu proti násilí i faktu, že Václava

Havla znáte zcela jinak, než jak o něm mluví sdělovací prostředky v naší zemi. Je to posila i pro druhy Václava Havla vězněné a viněné buď za to, co neudělali, nebo za to, že vykonali, co bylo jejich mravní a občanskou povinností.

Náš dík patří nejen všem známým osobnostem, ale i mnoha občanům, kteří využili neprávem zveřejněné adresy zcela jinak, než si úřady přály, a vyjádřili nám osobně, dopisem nebo telefonicky svá povzbuzení.

Olga Havlová, Ivan M. Havel

D 51 (začátek února 1989)

Vzkaz Václava Havla z vězení

Jsem velmi dojat a posílen všemi projevy solidarity, o nichž jsem se dozvěděl. Za zvlášť důležité považuji, že se mne zastali i umělci a vědci působící v oficiálních strukturách. Je to důležité nejen pro mne, ale především proto, že to svědčí o prohlubujícím se svobodném duchu a občanské hrdosti v naší společnosti.

D 52 1. února 1989

Dopis Čs. helsinského výboru Polskému helsinskému výboru

Vážení přátelé,

Váš dopis z 25. 1. 1989 nás velmi potěšil. Děkujeme za solidaritu. Váš záměr podniknout kroky k mezinárodnímu řešení situace v oblasti lidských práv, jež se v Československu vinou státních orgánů vytvořila, považujeme za velmi dobrý. Takové kroky jsou naléhavě potřebné i vzhledem k tomu, že nejméně 3 zástupci, Václav Havel, Jana Petrová a Ota Veverka, jsou od 16. 1. stále vězněni. Využití nových možností, které skýtá mechanismus mezinárodní kontroly ustavený Závěrečným dokumentem KBSE ve Vídni, považujeme přitom za nesmírně význam-

ně a plně je podporujeme. Prosíme Vás také, abyste informovali o těchto krocích vídeňský sekretariát naší federace a jeho prostřednictvím nebo i přímo i helsinské výbory ve všech zemích s tím, aby jednotlivé helsinské výbory i MHF (Mezinárodní helsinská federace) jako celek mohly, budou-li si to přát, zvolit obdobný postup.

Byli bychom také velmi rádi, kdyby helsinské výbory podpořily i návrh zařadit otázku pohrdání československých státních orgánů Závěrečným dokumentem KBSE na pořad dne květnového pařížského jednání KBSE. Tento návrh přednesli čtyři sovětské občany, Larisa Bogorazová, Jelena Bonnerová, Andrej Sacharov a Lev Timofejev, který je předsedou Sovětského helsinského výboru.

Uvítáme podporu pro oba tyto návrhy, polský o sovětský, a to nejen od jednotlivých helsinských výborů, ale i od jiných občanských iniciativ, zejména v zemích, kde helsinské výbory ještě nebyly založeny.

Se srdečným pozdravem

Československý helsinský výbor

Dr. Jiří Hájek, předseda, Kosatcová 11, 106 00 Praha 10

Příloha:

1. Dopis čtyř sovětských občanů
2. Odpověď našeho výboru do Moskvy

(Ed. pozn.: ČSHV se současně obrátí na sekretariát Mezinárodní helsinské federace s prosbou:

a) aby vyzval jednotlivé helsinské výbory k podpoře aktivity polského a sovětského výboru;

b) aby v zemích, kde nejsou helsinské výbory (Francie, Španělsko, Řecko, Turecko, Portugalsko aj.), požádal o podporu polského a sovětského návrhu jiné organizace či iniciativy pro lidská práva, Amnesty International, Mezinárodní federaci pro lidská práva apod.)

D 53

2. února 1989

Průvodní dopis k Petici československých občanů k událostem 15.–21. ledna 1989, adresovaný čs. představitelům

V polovině ledna došlo v Praze opakovaně k násilným zásahům orgánů ministerstva vnitra a dalších ozbrojených složek proti pokojnému civilnímu obyvatelstvu. Řada občanů pocítila mimořádnou potřebu vyjádřit se k věcem veřejným, zejména proto, že jsou denně vystavováni urážlivé dezinformační kampani československých hromadných sdělovacích prostředků k uvedeným událostem, jež jsou v poslední době nejkřiklavějšími, ale ne ojedinělým příkladem degradace právního pořádku v naší zemi. Redakcím novin, rozhlasu a televize, jakož i na vyšší kontrolní státní, stranické a odborové orgány bylo adresováno množství stížností na postup příslušníků SNB a Lidových milicí, žádostí o vysvětlení, o uvedení na pravou míru. Zveřejnění svých stanovisek či alespoň pravdivé odpovědi se však odesílatelé nedočkali.

Proto spontánně vznikla petice vyjadřující názor nezanedbatelné části veřejného mínění na situaci a s požadavky k jejímu řešení. Podpisové archy petice jsou zčásti průběžně odesílány nejvyšším československým orgánům nebo Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva, zčásti soustředovány u dobrovolníků, kteří sestavují seznamy signatářů, odesílají je zmíněným adresátům a zaručují se za pravost podpisů. Znění petice se v nevýznamných podrobnostech odlišují, což je zřejmé dáno individuálními reakcemi na běh událostí. Uvádíme nejčastější verzi textu:

S odvoláním na petiční právo, zakotvené v ústavě ČSSR,

– protestujeme proti brutálním zásahům, které v poslední době praktikují proti nevinným občanům orgány československé Veřejné a Státní bezpečnosti,

– žádáme okamžité propuštění a ospravedlnění všech osob protizákonně zadržených v souvislosti s událostmi v Praze 15. 20. 1. 1989,

– rozhodně odmítáme lživou kampaň rozpoutanou k těmto událostem československými hromadnými sdělovacími prostředky,

– požadujeme neprodlené vyšetření všech nezákonností a trestných činů, kterých se příslušníci orgánů ministerstva vnitra při této a dalších příležitostech dopustili, pravdivé informování veřejnosti o výsledcích šetření a spravedlivém potrestání viníků a činitelů zodpovědných za policejní zvěsti,

– důrazně žádáme o bezodkladné zahájení otevřeného celospolečenského dialogu o příčinách a možnostech zastavení a odvrácení hospodářského i morálního rozkladu, do kterého se československá společnost v uplynulých desetiletích dostala.

Jen tak bychom snad mohli brát vážně oficiální hesla o přestavbě, novém myšlení a demokratizačním procesu, jen tak budeme moci uvěřit, že podpis zástupce ČSSR pod Závěrečným aktem Vídeňské konference není pouze věrolomným klamáním světové veřejnosti.

Praha a Československo, leden 1989

(Následujejméno, povolání, bydliště a podpis signatáře.)

K 31. 1. 1989 petici podepsalo nejméně 2101 osob, je však pravděpodobné, že o mnoha dalších nevíme. Z údajů o povolání, které podstatná část signatářů uvedla, vyplývá přibližně toto sociální složení:

dělníci	cca	22%	462
umělci		15%	315
studenti a učni		9%	189
technici		8%	168
technická inteligence		8%	168
úředníci		6%	126
důchodci, v domácnosti		5%	105
kulturní pracovníci a publicisté			
(z toho polovina pracovníci sdělovacích prostředků)		5%	105
lékaři a zdravotníci		5%	105
přírodní vědy		4%	84
služby		3%	63

humanitní inteligence	3%	63
státní zaměstnanci	1%	21
duchovní	0.7%	15
řídící pracovníci	0.3%	7
jiná povolání	5%	105
Praha	80%	
krajská a okresní města	9%	
menší města	6%	
venkov	5%	

Tyto údaje jsou pouze orientační, mimo jiné proto, že další občané se průběžně připojují. Bude-li to v našich možnostech, pokusíme se zaznamenat případné změny v uvedených počtech a zveřejnit je.

Je zřejmé, že signatáři petice nejsou žádnou „nátlakovou skupinou“, ale že jde pouze o čestné občany, kteří jsou spřízněni pouze zájmem na pozitivním vývoji v československé společnosti. To ostatně platí i o nás, kteří se zaručujeme za pravdivost předložených informací a za pravost podpisů shmutých v přiložených seznamech.

Žádáme o zveřejnění tohoto sdělení.

Jiří Exner, Nad Kajetánkou 1, Praha 6

Markéta Fialková, Leninova 660/93, Praha 6

Vladimír Šebek, Pražská 4, Neveklov

Příloha: soupis 1465 signatářů petice k událostem z 15.–21. 1989

Poznámka: Seznam 636 signatářů byl odeslán již 27. 1. 1989 Federálnímu shromáždění ČSSR, kanceláři prezidenta republiky a ČTK.

(Ed. pozn.: Jako adresáti tohoto příspěvu byli uvedeni: Federální shromáždění ČSSR, prezident ČSSR dr. Gustáv Husák, předseda federální vlády Ladislav Adamec, Výbor čs. veřejnosti pro lidská práva a humanitární spolupráci, ČTK, redakce *Rudého práva*.)

■ 54

2. února 1989 (Gottwaldov–Zlín)

Dopis Společenství přátel USA Federálnímu shromáždění ČSSR

Vážení, před nedávnem jsme vám zaslali rozsáhlou petici, kterou podepsalo 430 československých občanů. Poukázali jsme v ní na rozpory mezi ústavními právy občanů a případy bezpráví, které se v naší společnosti nahromadily do takové míry, že se staly neúnosnými. Žádali jsme vás o splnění několika požadavků, které jsme považovali a nadále považujeme za nezbytné předpoklady pro to, aby se československá společnost stala skutečně demokratickým systémem: propuštění politických vězňů, respektování svobody spolčovací, shromažďovací, slova a tisku, skončení diskriminací aktivistů nezávislých iniciativ a zneužívání sdělovacích prostředků ke lžím, pomlouvání a štvání proti všem lidem, kteří se projevují v souladu se svým svědomím a přesvědčením.

Toto byly základní požadavky naší petice. Očekávali jsme, že budete věnovat našim požadavkům patřičnou pozornost a odpovíte na ně způsobem, který je hodný a plně v intencích právně a kulturně vyspělého státu.

A odpověď přišla. Tisíce policistů a příslušníků nelegálního vojska KSČ využily jako vítanou záminku uctění památky studenta Jana Palacha, vtrhly do ulic našeho hlavního města a s neskrývanou nenávistí ordinovaly pokojně shromážděným občanům staronový recept: dialog ano, ale pouze s našimi obušky, psy, slzným plynem, obměnými transportéry a vodními děly. Šestidenní masakrování civilního obyvatelstva, zakončené hysterickým policejním obsazením hrobu Jana Palacha ve Všetatech, bylo doprovázeno lžemi, pomluvami a štváním sdělovacích prostředků proti selektivně vybíraným jednotlivcům či skupinám občanů. Zároveň stoupl počet politických vězňů a stovky občanů jsou trestně stíhány. Štvání a pomluvy nadále pokračují. Zdá se, že se státní moc rozhodla s konečnou platností zničit vše, co vzniká zdola a spontánně, vše, co volá po svobodě a demokracii.

Bylo by naivní domnívat se, že vy všichni, kteří sedíte ve vládě či Federálním shromáždění, nevíte nic o probíhající vlně násilností a represí v naší společnosti. Oficiální sdělovací prostředky nám poskytly vaše prohlášení, kterými jste se plně ztotožnili s brutálním postupem příslušníků policie a Lidových milicí při pokojných shromážděních na Václavském náměstí v Praze. Nehodláme nikoho soudit. Nad vaším postojem lze projevit jen lítost. Jsme totiž hluboce přesvědčeni, že násilím a terorem nelze nikdy natrvalo uunrtvit přirozenou touhu člověka po svobodě a spravedlnosti. Toto naše přesvědčení nemohou zlomit ani rány obušky, ani věznění. Mahátma Gándhí řekl po masaku v Amritsar: „Nemohu si zachovat ani respekt, ani náklonnost k vládě, která postupovala od zla ke zlu, aby bránila svou nemravnost. Proto jsem se odvážil navrhnout nesoučinnost, jež umožňuje těm, kdo se chtějí odloučit od vlády, aby tak učinili. Ti pak bez násilí musí dohnat vládu, aby obrátila své kroky a napravila své křivdy.“ Pakliže se rozhodnete pokračovat v nic neřešící politice násilí, v nespravedlivém věznění Petra Cibulky, Tomáše Dvořáka, Václava Havla, Ivana Jirouse, Hany Marvanové, Jany Petrové, Evy Vidlařové a mnoha dalších občanů, budeme nuceni ztotožnit se s citovanou myšlenkou Mahátma Gándhího. V takovém případě by totiž občanská neposlušnost byla jedinou možnou reakcí na nemravný postup státních orgánů a jediným způsobem sebepotvrzení člověka jakožto občana. Vzhledem k závažnosti našeho prohlášení považujte tento dopis raději za otevřený.

Za Společenství přátel USA:

inž. Petr Bartoš, Jana Jungmannová, Vladimír Trlída, Stanislav Devátý, Pavel Jungmann, Radomír Vítek, Petr Holubář, inž. Bedřich Koutný

D 55

5. února 1989

Ludvík Vaculík: *Komunismus je bití*

Víc než stoletou obchůzku Evropou končí strašidlo komunismu také u násupřímným projevem své povahy: bitím lidí na náměstí. A mýlí se, jestli netaktizuje, sovětský dramatik Šatrov, když v *Diktatuře svědomí* (Divadlo pracujících ve Zlíně) podává věc tak, jako by se šlechtná idea komunismu měla jen očistit od zla; to nejde, je to zlo samo.

Já jsem na to náměstí nešel, protože bych jistě vletěl do něčeho, při čem by mě zabili. Prý na ně lidi volali „fašisti“ a „gestapo“. To je nesprávné! Oni nejsou suroví proto, že by ztratili nervy či se vymkli z řízení, nejsou „jako fašisté“. Jsou nelidští nezávisle a samostatně, ze své povahy a výchovy i řízení. Proto na ně příště volejte „komunisté“. Pak se ani neurazí, jako se podle Gottwalda nemůže urazit vůl, když se mu to řekne. A dále, oni nejsou suroví, jen když zrovna bijí, jsou takový pořad: když schůzují, vyměňují si zkušenosti, přednášejí, vychovávají či vysílají. A v kondici, jakou nám předvedli, prostě jen nechali dojít na svá slova. „Máme vedoucí úlohu,“ říkají ex cathedra, a kdo jim ji upře, toho zmlátí, na tom jsou mezi sebou dohodnutí. Ano, po staletém vzdělaném heglování končí komunismus, tištěn ke zdi důsledky svých činů, bitím lidí: má to ve svých filozofických genech. A ty když se spojí s biologickými geny ostravského chacharství, komunismus vydá rudý květ.

Oni ovšem vždycky někoho bili, jenže dělávali to tajně či neveřejně, bez vědomí jiných lidí nebo s jejich zkaženým vědomím. Po té stránce jsou poslední události pokrokem ze tmy do světla. Vláda vůbec udělala pro nás kus práce: po dvaceti letech zatajování každého občanského nesouhlasu dala Chartě 77 a jiným skupinám místo ve sdělovacích prostředcích, zpopularizovala některá čestná jména. Probudila konečně zájem mládeže o Jana Palacha! *Rudé právo* ve špatném úmyslu otisklo poetický program Českých dětí, ten však musel mnohé čtenáře okouzlit,

neboť v tom okolním slovním hnoji zurčel jako lesní studejka.

Jednu těžkou myšlenku však máme: kde se vzalo tolik surovců v uniformě i v civilu, kdo je tak vychoval a řídil? Až dnešní prozatímní vláda odejde, kam dáme tolik defektních lidí? Dneska se na západě i východě rodí myšlenka „společného evropského domu“ a první lehké právní akty črtají základy humánnějšího řádu v něm. V takovém domě potom jednání vycházející ze zločinecké povahy přijde před soud. Tisíce pachatelů obviněných ze surovosti při výkonu služby bude se jistě zas utíkat pod známou norimberskou výmluvu: plnil jsem rozkaz. Proto se snažme prosadit do příštího evropského zákoníku ještě jeden paragraf: kdo dokáže splnit rozkaz odporující lidskosti, bude zbaven občanských práv.

D 56

6. února 1989 (Paříž)

Dopis pařížského Mezinárodního výboru na podporu Charty 77 prezidentu Francouzské republiky Françoisu Mitterrandovi

Vážený pane prezidente,

9. prosince loňského roku jste se v Praze setkal s Václavem Havlem, dramatikem a obráncem lidských práv v Československu. Tento autor světového jména byl 16. 1. 1989 zatčen, je dosud vězněn a hrozí mu trest odnětí svobody až do dvou let. Pan Havel se provinil tím, že chtěl položením květin uctít památku českého studenta Jana Palacha, který se před dvaceti lety upálil v Praze na protest proti nesvobodě vládnoucí v jeho zemi.

Apelujeme na Vás, vážený pane prezidente, abyste z moci své vysoké funkce připomněl československé vládě závazky, které v oblasti lidských práv tato vláda na sebe vzala podpisem helsinského Závěrečného aktu, nedávno znovu stvrzeného na následné konferenci ve Vídni. Zatčení a věznění Václava Havla a ostatních mírumilovných stoupců nezávislých občanských iniciativ jsou vážnou

překážkou ve výstavbě společného „evropského domu“, myšlenky, k níž se hlásí také představitelé československého státu.

Přijměte prosím výraz naší hluboké úcty.

France de Nicolay, sekretářka Mezinárodního výboru na podporu Charty 77

D 57

10. února 1989

Společný dokument Charty 77 a Čs. helsinského výboru: *Stanovisko k vídeňskému dokumentu* (Dokument Charty 77 č. 11/89; Československý helsinský výbor čj. 40/89)

Prezidentu ČSSR, Federálnímu shromáždění ČSSR, vládě ČSSR, Čs. výboru pro evropskou bezpečnost a spolupráci, Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva a humanitární otázky, Mezinárodní helsinské federaci pro lidská práva

Spolu se všemi občany, kteří se vážně zajímají o dění doma i ve světě, vítáme úspěšné zakončení vídeňského jednání KBSE. Souhlasíme se slovy československého představitele ze dne 17. 1. 1989, že Závěrečný dokument tohoto jednání je „výsledkem pozitivní vůle, realismu a nových přístupů k problémům dnešního světa“. Je významným příspěvkem k celkovému procesu překonávání napětí ve světě, k obnově vědomí reality společenství národů a je i výzvou k jejich spolupráci při výstavbě společného evropského domu. Zvláštní důraz a dynamiku dává dokumentu to, co se v jeho textu označuje za „lidskou dimenzi“ KBSE, totiž nové ustanovení o lidských právech a základních svobodách, jakož i o rozvoji a podpoře lidských styků a vztahů v rámci evropské spolupráce. Všechny zúčastněné státy znovu potvrzují, že respektování lidských práv a základních svobod je podstatným činitelem míru, spravedlnosti a bezpečnosti, nutným k rozvoji přátelských styků a spolupráce v Evropě i ve světě. Zároveň v duchu známé zásady helsinského závěrečného aktu o právu jednotlivce „znát svá práva

a povinnosti a jednat podle nich“ přiznává se výkonu tohoto práva aktivní úloha v procesu uvolňování, vytváření důvěry a atmosféry bezpečnosti a spolupráce v Evropě. Nejen státy a jejich orgány, nejen oficiální instituce a organizace státní moci, nýbrž i řadoví občané a jejich sdružení mohou být aktivními a platnými účastníky tohoto procesu. To, co v tomto směru bylo uznáno v Madridu roku 1983, říká se ve Vídni do důsledku. Státy se zavazují uznávat, respektovat a přímo podporovat takové iniciativy, odstraňovat překážky jejich činnosti a zaručit jim svobodu vyjadřovat se k problémům helsinského procesu především v jeho lidské dimenzi. Spolu s dalšími ustanoveními o svobodě víry, o právech menšin, o zárukách proti libovůli moci vytvářejí tak zúčastněné státy (tedy také naše republika) společné pojetí evropské spolupráce jako spolupráce právních států a jejich plnoprávných občanů. Všechna ustanovení dokumentu jsou formulována jako výraz společné vůle všech zúčastněných států, z nichž každý je přijímá jako závazky nejen vůči partnerům jednání, ale – v lidské dimenzi – i vůči vlastnímu lidu, vůči každému svému občanovi. Ve svém projevu ujistil československý ministr zahraničních věcí jménem vlády účastníky jednání, že „ČSSR patří vždy k těm zemím, které usilují o důsledné naplnění a tvůrčí rozvíjení helsinského procesu“. (Viz *Rudé právo* z 19. 1. 1989.)

Skutečnosti a zkušenosti mnoha let a zejména to, co se dělo v Praze právě ve chvílích, kdy byla tato slova ve Vídni pronášena, však věrohodnost tohoto ujišťování znehodnocují. Pokud se příslušné československé orgány a činitelé chtějí v budoucnosti řadit k těm, kdo důsledně plní zásady a závazky KBSE, musí tato slova provázet a následovat výrazné skutky. Občané sledující u nás helsinský proces mohou s určitým morálním uspokojením, ale zároveň s politováním konstatovat, že v tomto směru podávali v rámci Charty 77 i jako jednotlivci různé návrhy a náměty, které byly dosud příslušnými místy ignorovány. Nyní o to důrazněji požadují plnění závazků a slibů vyjádřených ve vídeňském dokumentu KBSE.

1. Je to především závazek zveřejnit v dohledné době v plném znění tento dokument KBSE. ale i Všeobecnou deklaraci lidských práv (u nás nepublikovanou od r. 1968), mezinárodní pakty o lidských právech, jakož i právní normy zajišťující lidská, občanská, hospodářská, sociální i kulturní práva.

2. Kvalifikovaným způsobem by se měly znalosti o lidských právech začlenit do plánů a programů výuky na všech stupních škol i do činnosti osvětových zařízení a do programu sdělovacích prostředků.

3. Vzhledem k výzvě obsažené ve vídeňském dokumentu by československá vláda měla revidovat dosavadní výhrady k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech. Zejména by měla a) přiznat podle čl. 41 tohoto paktu plně kompetenci Výboru pro lidská práva, jenž byl zřízen tímto paktem, přijímat a projednávat upozornění jiných účastníků paktu na nedostatky jeho plnění u nás; b) podepsat opční protokol k tomuto paktu, týkající se práva občanů obracet se přímo k uvedenému výboru.

4. Poněvadž se pakty svou ratifikací 23. 3. 1976 staly součástí našeho právního řádu, bylo by třeba a) zabezpečit, aby příslušná ustanovení tohoto právního řádu byla interpretována vždy v souladu s pakty; b) revidovat ta ustanovení (zejména v trestním právu, kde je nesoulad nejvýraznější), jež přímo odporují paktům, jakož i závěrům a závazkům KBSE.

5. Realizovat v právním řádu i v příslušných administrativních opatřeních a praxi státních orgánů závazek respektovat právo občanů angažovat se za plnění závazků KBSE, zejména v oblasti lidských práv (v lidské dimenzi KBSE), sdružovat se za tím účelem, navazovat vzájemné styky uvnitř vlastní země i v rámci společenství účastníků KBSE, odstranit všechny překážky této činnosti a zajistit svobodu slova a písemného projevu (včetně tisku) k otázkám KBSE.

6. Věrohodnost československé účasti na plnění závazků helsinského procesu byla vážně narušena brutálními akcemi orgánů státní moci ve dnech 15.–21. 1. 1989, a to

právě v době přijetí dokumentu, jenž mimo jiné zavazuje své signatáře odstranit, zakázat, popř. trestat „kruté, nelidské a ponižující“ praktiky orgánů moci proti lidem. Žádáme ústavní orgány, aby za účasti zástupců Charty 77, VONS a Čs. helsinského výboru zabezpečily nezaujaté přešetření průběhu i následků událostí oněch dnů v Praze, aby posoudily odpovědnost a vyvodily z toho důsledky. Je rovněž nezbytné zastavit trestní stíhání a jiné diskriminační postupy vůči všem obětem nedávných represí, pravdivě zveřejnit výsledky přešetření a v souladu s uvedeným závazkem z dokumentu učinit opatření, která by zabránila opakování podobných jevů. Tato opatření by bylo možno uskutečnit v krátké době a bez velkých nákladů. Jejich účinek – zvláště vzhledem k blížící se Konferenci o lidské dimenzi v Paříži v květnu a červnu t. r. – by se mohl příznivě odrazit v jejím jednání.

Charta 77 i Čs. helsinský výbor připomínají, že jejich zástupci jsou připraveni a ochotni předložit podrobnosti uvedených návrhů a účastnit se jejich projednávání, jakož i jednání o dalších možných krocích k plnění zásad a ustanovení vídeňského dokumentu. Promýšlejí a později předloží návrhy týkající se dalších kroků k plnění závěrů, zásad a ustanovení KBSE. Domnívají se, že by bylo zcela v duchu dokumentu i toho, co k němu prohlásili zástupci účastnických států včetně naší republiky, kdyby orgány pověřené jeho plněním konečně zahájily věcný, konstruktivní a prospěšný dialog s těmi, kdo se už dlouho uvedenou problematikou vážně zabývají a chtějí přispět k řešení jejich otázek a úkolů.

Za Chartu 77:

Tomáš Hradílek, Dana Němcová, Saša Vondra, mluvčí

Za Čs. helsinský výbor:

Jiří Hájek, předseda

D 58

11. února 1989

Rudé právo: *Počítáme se všemi poctivými lidmi.* Z projevu generálního tajemníka KSČ Miloše Jakeše 9. února na setkání s vedoucími pracovníky sdělovacích prostředků.

(...) Závažnou otázkou současného období je i aktivizace protisocialistických sil a různých skupin, které se snaží zformovat a vystupovat jako opozice. Jejich akce mají širokou podporu a pomoc ze Západu. Na jejich organizování se přímo podílejí rozhlasové stanice Svobodná Evropa, Hlas Ameriky a další. Novým jevem v činnosti protisocialistických sil je přechod od skrytých forem působení k pokusům o otevřenou konfrontaci, včetně rozvíjení psychologického nátlaku, zastrasování, dokonce psychologického teroru vůči lidem, kteří stojí na pozicích socialismu a veřejně odsoudili jejich činnost. V poslední době dochází také k pokusům organizovat i zneužívat podpisové akce, zejména mezi kulturními pracovníky a dalšími skupinami inteligence. Spekuluje se rovněž s nezkušeností a někdy s dezorientací mladých lidí. K akcím protisocialistických sil se dnes dokonce připojují i různé kriminální živly. Taktikou nelegálních skupin je zpochybňovat právo státu zasáhnout proti těm, kdo porušují ústavu, zákony a veřejný pořádek.

Nelze také přehlížet činnost nelegálních církevních struktur i některých církevních představitelů, jejich snahy zneužívat náboženského cítění části věřících občanů proti socialismu. Základním požadavkem je čelit tomuto úsilí důsledným uskutečňováním naší politiky vůči církvím a věřícím, kteří v naprosté většině poctivě přispívají k rozvoji naší společnosti.

Aktivizují se rovněž někteří bývalí vedoucí činitelé strany z roku 1968, kteří chtějí organizovat tzv. klub socialistické obrody. Vydávají se za předchůdce přestavby a usilují o rehabilitaci svých osob i politiky, kterou provádějí.

Není také náhodou, že při lednových provokačních akcích se snažily protisocialistické síly zneužít i jednání

o Závěrečném dokumentu Vídeňské následné schůzky. Tato jejich činnost se stala příležitostí k rozpoutání nové kampaně proti Československu, straně a socialismu některými politickými kruhy v západních zemích, i když jsou tam i realistické postoje.

Naše stanovisko je jednoznačné: podepsali jsme Závěrečný dokument, aktivně jsme se podíleli na jeho vypracování a budeme jej plnit. Jeho text bude u nás vydán v masovém nákladu. V souladu se Závěrečným aktem helsinské konference však nemůžeme trpět pokusy o narušování suverenity našeho státu, kterých se dopouštějí některé západní politické kruhy a sdělovací prostředky.

Názory veřejnosti na akce protisocialistických sil a nelegálních skupin jsou u převážné většiny občanů jednoznačné. Odsuzují jejich činnost, požadují pořádek, podmínky pro klidnou a činorodou práci, chtějí postupovat v duchu linie, která byla vytyčena, tedy přestavby a demokratizace. Z tohoto kursu se nedáme svést. To je neměnné stanovisko vedení naší strany, Národní fronty i vlády. Je nutno využívat všech možností k důraznějšímu řešení problémů, které vedle objektivních okolností mají i řadu subjektivních příčin a na nichž se nepřátelské síly snaží parazitovat. Týká se to především naší ekonomiky, stabilizace trhu, uplatnění ekonomické reformy, důsledného plnění rozhodnutí, která jsme přijali. Současně je třeba vést ofenzivní a široký politický dialog se všemi, kteří stojí na platformě socialismu, kromě vyložených nepřátel. Získávat na naši stranu všechny poctivé lidi, pracovat i s bývalými členy strany, kteří ve své většině přispívají k rozvoji socialistické společnosti. Získávat je třeba i ty občany, kteří jsou manipulováni a nemají jasnou pozici, i podporovat přesvědčenost lidí, že cesta, kterou jsme nastoupili, je cesta správná, že je v našich silách úkoly zvládnout, problémy, s nimiž se potýkáme, zvládnout.

Politický přístup samozřejmě neznamená tolerování protizákonných činů, porušování veřejného pořádku, ohrožování bezpečnosti poctivých lidí, jejich šikanování

a terorizování pod rouškou demokracie. V případech porušení zákonnosti musí být jeho působení neodvratné a včasné bez ohledu na to, koho se týká. To je záležitost státu a příslušných státních orgánů a nikoliv nátlakových skupin.(...)

D 59

11. února 1989

Dopis studentů Komenského evangelické bohoslovecké fakulty poslancům Federálního shromáždění ČSSR

Kniha Přísloví, 31, 8–9: Otevři svá ústa za němého, za práva všech postižených ústa otevři, sud' spravedlivě a zastaň se utištěného a ubožáka.

Vážený pane poslanče,

podobně jako mnozí spoluobčané jsme pobouřeni nepřiměřeným zásahem ozbrojených složek ve dnech 28. 10. 1988 a 15.–21. 1. 1989 i tím, jak neobjektivně o celé věci informovaly sdělovací prostředky.

Domníváme se, že tyto události jsou logickým důsledkem prohlubující se demoralizace společnosti. Tato krize se dotýká samotných kořenů existence našich národů. Jako křesťané věříme, že nejvyšší autoritou nad námi všemi je Bůh, a především z této pozice musíme rozhodně protestovat proti tomu, stává-li se stát nástrojem bezpráví. Nemůžeme proto dnes jinak, než násilí, k němuž došlo, i jeho oficiální obhajobu odsoudit, jsme přesvědčeni, že řešení vzniklé situace se neobejde bez aktivní účasti všech občanů.

Vyzýváme Vás proto, abyste se svou autoritou zasadil o řešení současné krize. Především je nutné zabránit jakýmkoli postihům všech, kteří využili ústavních práv, aby vyjádřili své přesvědčení, a zabývat se mírou odpovědnosti konkrétních osob za spáchané násilí.

Bud'te, prosíme, přesvědčen o upřímnosti našich úmyslů a vezměte náš hlas vážně.

S pozdravem

studenti Komenského evangelické bohoslovecké fakulty
(42 podpisů)

(Ed. pozn.: Signatáři dopisu požádali kancelář Federálního shromáždění o rozmnožení a doručení textu do rukou poslanců.)

■ 60

16. února 1989

Dodatek k Petici československých občanů, adresovaný
čs. představitelům

Dne 2. 2. 1989 byla Federálnímu shromáždění, prezidentu republiky, předsedovi vlády, Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva, ČTK a redakci *Rudého práva* doručena petice československých občanů se žádostí o její zveřejnění. Ke zveřejnění doposud nedošlo, ale k 15. 2. se zasílá dodatek k této petici s novou žádostí o zveřejnění.

Text zní:

Federálnímu shromáždění ČSSR, prezidentu republiky, předsedovi vlády ČSSR, Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva a humanitní spolupráci, Generální prokuratuře ČSSR

Věc: Další signatáři se připojili k petici československých občanů k událostem z 15.–21. 1. 1989

Dne 2. 2. jsme informovali nejvyšší československé orgány a ČTK o petici, kterou občané reagují na pražské události z ledna t. r. a na celkovou situaci v současné československé společnosti. Dovolujeme si upozornit, že k 15. 2. 1989 připojilo své podpisy dalších alespoň 1266 osob, takže momentální počet je nejméně 3367 signatářů.

V sociálním složení došlo k nárůstu především ve výrobní sféře, u techniků, dělníků a přírodovědně orientované inteligence. Zřetelně se snížil podíl umělců, kteří, pokud víme, se soustředili na rozvíjení vlastní občanské iniciativy. Momentální zastoupení tedy je:

dělníci	23%	774
umělci	12%	404
technická inteligence	10%	337
technici	10%	337
studenti a učni	8%	269
úředníci	6%	202
důchodci a v domácnosti	5%	168
kulturní pracovníci a publicisté	5%	168
přírodní vědy	5%	168
lékaři a zdravotníci	4.5%	152
pedagogové a sociální pracovníci	4%	135
služby	4%	135
humanitní inteligence	2.5%	84
ostatní	1%	34

V demografickém rozvrstvení podstatně kleslo relativní zastoupení Pražanů ve prospěch obyvatel dalších měst:

Praha	64%
krajská a okresní města	23%
menší města	9%
venkov	4%

Podle věrohodných zpráv se připojují stále další občané. Dojde-li k podstatným změnám v počtech či alespoň složení signatářů, pokusíme se o nich opět informovat. Do mníváme se, že vzhledem k rozsahu této iniciativy a k jejímu obsahu petici lze považovat za podnět občanů, a proto dáváme naše sdělení k dispozici též Generální prokuratuře ČSSR.

Zaručujeme pravost podpisů osob uvedených v příloženém soupisu. Žádáme o potvrzení příjmu a zveřejnění tohoto a předchozího sdělení.

Jiří Exner, Nad Kajetánkou 1, Praha 6
Markéta Fialková, Leninova 660/93, Praha 6
Vladimír Šebek, Pražská 4, Neveklov

Na vědomí s průvodním dopisem: ČTK a *Rudé právo*

Příloha: nejčastější verze textu petice k událostem z 15.–21. 1. 1989 a soupis dalších 1266 signatářů petice

D 61

16. února 1989

Prohlášení Hnutí za občanskou svobodu: *Cesty k demokracii po lednových událostech*

Od lednových událostí nás dělí jen několik málo týdnů. Přesto je zřejmé, že představují významný mezník našich nejnovějších dějin. Po celý týden vycházeli Pražané i přespolní do ulic, nechali se bít, decimovat vodními děly, obrněnými transportéry a policejními psy, riskovali policejní, administrativní i justiční perzekuci. Tisíce a desettisíce zúčastněných řekly své rozhodné „ne“ dosavadním pokusům státní moci udržet je v postavení mlčenlivé a pasivní masy.

Jejich protesty jsou projevem rostoucí touhy společnosti rozhodovat o vlastním osudu. Stále větší je počet těch, kdo už nechtějí mlčky přihlížet k tomu, jak s jejich životy, s životy jejich dětí a s výsledky jejich práce disponuje moc, která se necítí nikomu odpovědná. Veřejnost odmítá zlovolnou kampaň vedenou proti manifestantům, proti občanským iniciativám a proti všem nezávislým postojům. Na obranu svobody projevu, na obranu všech nespravedlivě uvězněných, jmenovitě pak na obranu spisovatele Václava Havla vystoupila i velká část pracovníků kultury a vědy, dělníci, pracovní kolektivy a studenti. Kromě těchto občanů vystoupil v tomto smyslu i představitel katolické církve, arcibiskup pražský, kardinál František Tomášek.

Přes tyto zjevné příklady politické emancipace společnosti pokračují oficiální sdělovací prostředky v nevybíravém a lživém ostouzení těch, kteří projevují občanskou odvahu a hledají východisko ze společenské krize. Zvlášť politováníhodnou kapitolou v tomto tažení je zneužívání extrémních reakcí na krizi společnosti. Nemáme možnost zjistit, nakolik jsou zprávy o teroristických výhrůžkách z posledních dnů hodnověrné, nevíme, kdo stojí za těmito provokacemi a za teroristickým činem v Ústí nad Labem. Nepochybně však je, že jich moc zneužívá k pošpinění a diskreditaci nezávislých občanských iniciativ všeho

druhu. Není snad třeba znovu zdůrazňovat, že všechny teroristické prostředky jsou v naprostém rozporu s našimi mravními a politickými principy a v rozporu s deklarovanými principy všech ostatních občanských iniciativ. Je to naopak státní moc, která místo dialogu provokuje násilí a brutálními prostředky postupuje proti občanům. Přitom záměrně dramaturgizuje situaci a vyvolává konfrontační atmosféru ve společnosti. Nově přijatá zákonná opatření neslouží ke zlepšení stavu veřejného pořádku a oprávněných zájmů občanů, ale přivádějí zemi na pokraj výjimečného stavu.

Tváří v tvář hluboké krizi, kterou prožíváme, znovu prohlašujeme, že jsme stoupenci celospolečenského dialogu jako jediného prostředku k obnovení důvěry a iniciativy ve společnosti. Bez této důvěry, bez vůle většiny občanů podílet se na nápravě našich věcí, uskutečnit zásadní politické a hospodářské reformy se staneme zemí bez budoucnosti a stihne nás katastrofa, jejíž povahu a rozsah lze již dnes odhadnout. Z celospolečenského dialogu nemůže být vylučován nikdo. Nemohou z něho být vylučovány nezávislé občanské iniciativy, které usilovaly o konstruktivní dialog dávno předtím, než se z něho stalo oficiální heslo. Nemohou z něho být vylučovány církve, společenské organizace, lidé řídící hospodářství na všech stupních, nová vláda a samozřejmě ani KSČ. Vláda Ladislava Adamce se uvedla tím, že stav československého hospodářství je podstatně horší, než se dosud oficiálně předpokládalo, že to má své hluboké kořeny v minulosti. To vrhá nové světlo na četné kritické hlasy, které po dlouhá léta upozorňovaly na vadné koncepce a problematickou praxi společenského života. Politické vedení přesto dále prokazuje neochotu poučit se z vlastních chyb a irtvá na bezduchem monologu, jež nesmí rušit žádný odlišný názor. Je to zcestná orientace, jejíž zhoubnost pociťuje nejen široká veřejnost, ale i mnozí členové KSČ a její funkcionáři.

Dramatickou kulisu tohoto přešlapování na místě jsou zásadní změny, které probíhají v Sovětském svazu, Polsku

a Maďarsku. Politické vedení naší země se staví zřetelně proti tomuto pohybu. brání z obavy o své postavení radikálními změnám a stává se tak předním nositelem stalinistických koncepcí ve východní Evropě. Ve svých důsledcích to vážně ohrožuje proces uvolňování, který významným způsobem posunula kupředu vídeňská KBSE.

Upozorňujeme se vši vážností na odpovědnost, kterou v této chvíli nesou nejvyšší představitelé moci v naší zemi. Mnozí z nich, zatíženi minulostí, svou účastí na prohlubování stagnace, na brežněvovských koncepcích reálného socialismu trpí strachem ze ztráty osobních pozic, a proto se obávají přímého rozhovoru s občany. Navykli si jednat represivně v každé složitější situaci a projevují zřetelnou bezradnost. Jejich volání po kompetentnosti určené středním článkům řízení by mělo začít zkoumáním kompetentnosti vlastní.

Za daných okolností považujeme za nutné vyslovit tyto požadavky:

1. Požadujeme, aby z funkcí v politickém vedení země odstoupili ti, kteří nesou odpovědnost za daný stav společnosti a nadále omezují prostor pro dialog a brání zásadním politickým a hospodářským změnám.

2. Žádáme poslance Federálního shromáždění, aby vědomi si své odpovědnosti před lidem, odmítli schválit zákonná opatření přijatá jeho předsednictvem dne 14. 2. 1989, která rozšiřují dosavadní možnosti represe vůči občanům.

3. Žádáme, aby oprávněné požadavky občanů a veřejný pořádek byly zajištěny nikoli omezováním základních občanských práv, přijímáním mimořádných zákonných opatření a zesilováním represe vůči občanům, ale naopak, aby politické vedení země, vláda a zákonodárné sbory respektovaly občanská práva především tím, že zaručí všem občanům a nezávislým iniciativám svobodu shromažďování, svobodu spolčování, svobodu projevu. Uznání a zajištění těchto občanských práv a svobod je nezbytným předpokladem účasti občanů na procesu poli-

tických a hospodářských změn, na veřejných záležitostech a společenském dialogu, rozhovoru všech se všemi o cestě k demokracii.

Za prozatímní koordinací výbor a účastníky Hnutí za občanskou svobodu

Rudolf Battěk, Václav Benda, Pavel Bratinka, Ján Čarnogurský, Tomáš Hradělek, Jozef Jablonický, Jiří Kantůrek, Jan Kozlík, Miro Kusý, Ladislav Lis, Anna Marvanová, Jaroslav Mezník, Pavel Nauman, Jaroslav Šabata, Milan Šimečka, Jan Šimsa, Jan Štern, Saša Vondra

D 62

18. února 1989

Dopis nezávislých iniciativ vládám účastnických zemí KBSE a všem přátelům doma i v zahraničí

Dámy a pánové,
dovolte, abychom vám vyjádřili svou hlubokou vděčnost za všechny projevy solidarity s Václavem Havlem a jeho vězněnými druhy. Pro jejich osvobození, jakož i na obranu všech obětí lednových událostí v Praze, se vyslovila významná část československé umělecké a vědecké obce dvěma peticemi, pod něž se podepsalo téměř tři tisíce osobností. Svůj hlas pozvedli rovněž kardinál Tomášek, některé odborové a mládežnické organizace i mnoho dalších československých občanů. V zahraničí souběžně probíhají na podporu všech postižených rozmanité solidarizační akce, jejichž počet den ode dne roste, a proto není v našich silách vyjádřit poděkování všem skupinám i jednotlivcům, u nichž poslední vývoj v Československu vzbudil obavy. Ostatně obavy zcela oprávněné, neboť právě ve dnech přijetí Závěrečného dokumentu vídeňského jednání bylo ve středu Prahy použito násilí, které od roku 1969 Praha nepamatuje.

Všichni zde cítíme a víme, že vývoj k většímu bezpečí, důvěře a spolupráci je ohrožen. Máme k tomu ještě další pádné důvody. Ve Vídni se československá vláda zavázala podle zásady čl. 13 rozvíjet své zákony, směrnice i politič-

ku na poli občanských, politických i jiných lidských práv a základních svobod a uvádět je do praxe tak, aby zaručila účinné naplňování těchto práv a svobod. Necelý měsíc poté, 14. 2. 1989, usneslo se předsednictvo Federálního shromáždění ČSSR za přítomnosti generálního tajemníka ÚV KSČ Jakeše na zákonném opatření, jímž se paušálně zdvojnásobují trestní sazby, kterými lze postihnout i účastníky i zcela pokojných veřejných setkání typu anglického Hyde Parku. Je tam však i ustanovení, z jehož právní a politické kultury jde hrůza. V novém zákonném ustanovení se říká, že pro přečin proti veřejnému pořádku bude potrestán až půlročním vězením nebo pokutou do výše 20 000 Kčs každý, kdo „vyhotoví, umožní vyhotovení nebo rozšíření tiskoviny, která svým obsahem narušuje zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku“. Všimněte si dobře: tady se nemluví o lidech, kteří by skutečně někde na ulici nebo kdekoli jinde bránili normálnímu provozu. Půlroční žalář totiž hrozí každému, kdo vydá text, který se momentálním vládcům nebude líbit, a každému, kdo mu v tom pomohl nebo tento text předal další osobě. Gumové ustanovení o dotčeném státním zájmu na zachování veřejného pořádku lze bez námahy aplikovat na všechny nezávislé publikace, petice, stanoviska či úvahy. A toto ustanovení, jež je svérázným československým příspěvkem k uplatnění vídeňských ujednání, bylo vytištěno tučným písmem na prvních stránkách oficiálních novin.

Ve Vídni se československá vláda také zavázala, že nepřipustí kruté, nelidské nebo ponižující zacházení s občany a přijme účinná zákonodárná, správní, soudní a jiná opatření, aby takovým praktikám zabránila a trestala je. Naše veřejnost, pobouřená lednovými událostmi, žádá, aby viníci byli pohnáni k odpovědnosti. Nyní se tedy dočkala. Dne 21. 2. stanou před soudem ne však násilníci, nýbrž ti, kdo své spoluobčany před násilím a zvlň brání: Václav Havel, současný mluvčí Charty 77 Dana Němcová a Saša Vondra, bývalá mluvčí Charty 77 Jana Sternová, představitelka Nezávislého mírového sdružení Jana Pet-

rová, představitel Českých dětí Petr Placák, signatář Charty 77 David Němec a dva zakladatelé Mírového klubu Johna Lennona Otakar Veverka a Stanislav Penc ml. Jejich zločin? Dne 16. 1. odpoledne chtěli položit květiny k soše sv. Václava.

A to je, dámy a pánové, hlavní důvod, proč se k vám znovu obracíme. Nemáme v úmyslu uvádět argumenty na obhajobu našich obžalovaných. Nepotřebují to. Co však možná přece jen uniká pozornosti, je hlubší mezinárodní aspekt těchto procesů. Kdyby v kterékoli účastnické zemi začali znovu pronásledovat lidi velké mravní autority, muselo by to helsinské společenství považovat za poplašný signál. Jestliže si dnešní československé vedení dovolilo tak okázale ignorovat nejen veřejné mínění doma, nýbrž i protesty mezinárodního společenství, pak je to také poplašný signál. Vzniká tím nebezpečí, že se na praxi, kdy se smlouvy jen podepisovaly, ale nedodržovaly, nic nezmění. Síly stalinismu, síly včerejška, se nevzdávají. A bylo by pošetilé podceňovat jejich nadnárodní vazby a součinnost.

Arthur Miller napsal, že „budoucnost je v ruzyňské cele s Václavem Havlem – kolem ní je minulost“. Je to krásně řečeno, ale je to zahanbující představa. Což připustíme, aby naše i vaše budoucnost vězela za mřížemi? Ti, kdo Václava Havla a jeho druhy vězní, počítají s tím, že jim to zase projde. Že se chvilkové rozhořčení přežene a oni znovu prosadí svou.

Dokažme jim společně, že se tentokrát mylí

České děti: Petr Placák

Československý helsinský výbor: Jiří Hájek, předseda
Demokratická iniciativa: Bohumil Doležal, Emanuel
Mandler

Charta 77: Tomáš Hradílek, Dana Němcová, Saša Vondra
Mírový klub Johna Lennona: Heřman Chromý, Stanislav
Penc ml.

Nezávislé mírové sdružení: Jan Chudomel, Jan Svoboda,
Růt Šormová

Polsko-československá solidarita: Petr Pospíchal, Anna Šabatová

Společenství přátel USA: Petr Bartoš, Pavel Jungmann, Bedřich Koutný

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (Čs. liga pro lidská práva, člen FIDH)

D 63

19. února 1989

Dokument Charty 77 č. 15/89: *Zamyšlení nad obětí Jana Zajíce*

Jan Zajíc: *Poslední*

Slyším vaši zbabělost
křičí v polích
řve ve městech
skuhrá na rozcestích
jektá strachem ze smrti
a necítí
že smrt upozorňuje a vábí
Bije z věží kostelů
umíráček národu a zcmí
Ve jménu života
vašeho
hořím

Jan

Zhruba měsíc po smrti Jana Palacha, 25. 2. 1969, se na Václavském náměstí v Praze upálil devatenáctiletý student železniční průmyslovky z Vítkova na Opavsku Jan Zajíc. Jeho čin, stejně jako čin Jana Palacha, byl motivován láskou k pravdě. Oba se snažili vyburcovat lidi k protestu proti lži a nespravedlnosti, proti vypočítavé přizpůsobivosti.

Smrt Jana Zajíce byla už tehdy zastíněna Palachovým jménem a její ohlas byl potlačen pokročilejší normalizací. Nyní, po dvaceti letech, bylo výročí sebeupálení Jana Palacha signálem k celému týdnu spontánních manifestací, které v normalizovaném Československu neměly ob-

doby. Máme za to, že my všichni jsme památce Jana Zajíce mnoho dlužni. Mladý člověk, který se rozhodl obětovat život, aby probudil své spoluobčany z nadcházející letargie, by neměl být zapomenut.

Pokusme se alespoň nyní, po dvaceti letech, na čin Jana Zajíce reagovat. Ne již demonstrativně, ale každý na svém místě a dle svého uvážení. Jak bude vypadat život v naší zemi, záleží na nás samotných, na každém z nás. Každý z nás může ve svém okolí vidět lži, nespravedlnosti, každý z nás je svědkem neodpovědného, lehkovážného a prospěchářského rozhodování. Nesmiřujme se s tím. Jeden apel, jedna stížnost nebo protest, ty mohou být umlčeny. Když jich budou tisíce, když se proti každému nesprávnému rozhodnutí zvednou hlasy všech, proti kterým je namířeno, nebude je možné umlčet, pominout ani překroutit. Uvědomme si, že naši krajinu nedevastují úřední rozhodnutí, ale my sami, když tato rozhodnutí provádíme, že moc podle naší ústavy nepatří úředním orgánům, ale lidu. Tím, že bez protestu a ve strachu z nepříjemností provádíme všechno, co nám kdo nařídí, nebo že k tomu mlčíme, i když víme, že je to špatné a škodlivé, jsme sami tvůrci křivd a nesprávností. Nikdo to neudělá za nás. Budeme-li jen čekat, až nám z naší neutěšené situace pomůže někdo jiný, nedočkáme se nikdy. Není pravda, že jednotlivec nemůže nic ovlivnit. Obracejte se na své volené zástupce ve všech stupních zastupitelských orgánů od národních výborů až po Federální shromáždění ČSSR. Nejsou to naši páni. Měli by to být správci naší země a našeho společného majetku. Upozorňujeme na každou nepravost a nenechme se odbýt. Ve svém okolí se všichni setkáváme s mnoha věcmi, s nimiž nesouhlasíme. Nemlčme k tomu. Kritizujme a hledejme a navrhujme řešení, která by přinesla užitek všem, jichž se týkají. Naše krajina, naše hospodářství a společnost jsou ve strašném stavu. Pokusme se to změnit a napravit. Záleží to v první řadě na nás samotných. Nebojme se obětovat svůj klid a pohodlí, neutíkejme se do anonymity. Vždyť Jan Palach a Jan Zajíc se odvážili obětovat to nejcennější – život.

V závěru dopisu na rozlúčenou Jan Zajíc píše: „Ať moje pochoděň zapálí Vaše srdce a osvítlí Váš rozum. Ať moje pochoděň svítí na cestu svobodněmn a šťastnému Československu.“ Pokusme se jeho výzvy uposlechnout.

Tomáš Hradílek Dana Němcová Saša Vondra
mluvčí Charty 77 mluvčí Charty 77 mluvčí Charty 77

D 64

20. února 1989 (Bratislava)

Dopis slovenského spisovateľa a jedného z vydavateľů nezávislého časopisu *Fragment-K* Ivana Hoffinanna Václavu Havlovi

Vážený pán Havel, jedného dňa, a všetci dúfame, že to bude skoro, budete opäť medzi nami a viem si predstaviť, s akým pohnutím budete čítať zoznam tých, ktorí svojimi podpismi apelovali za Vaše prepustenie. Pretože každý, kto prekonal svoj nezáujem o veci verejné, alebo svoj strach z hystericky si počínajúcej moci, spojil solidárnym aktom osobnej statočnosti svoj osud s Vaším. Stovky pracovníkov v kultúre sa týmto otvoreným činom nesúhlasu s panujúcimi pomermi stali v očiach svojho národa umelcami, mravnými autoritami. Lebo pracovať v kultúre a byť umelcom nie je to isté. Prvé vyjadruje spôsob obživy, druhé bytostnú účasť na osude človeka.

A predsa, keď budete čítať mená umelcov známych i menej známych, nechcel by som byť pri tom. Nemohl by som si totiž nevšimnúť, čo asi unikne pozornosti Vašej, že z môjho Slovenska sa Vám početnej podpory nedostalo. Hanbil by som sa. A z pocitu hanby Vám i píšem.

Hovoriť o tom, že na Slovensku sa ľudia boja väčšmi ako v Čechách alebo na Morave, bolo by asi zjednodušením. Tu, rovnako ako všade v Československu, je strach po desaťročia premyslene zakomponovaný do života občana, ktorý svoju závislosť na štátnej byrokrácii a štátnej moci pociťuje na každom kroku. V takejto atmosfére

strach nemožno súdiť. Je normálny. Myslím si však, že nechota väčšiny slovenských pracovníkov v kultúre pripojiť sa k českým kolegom má inú, vážnejšiu príčinu. Je ňou stav slovenskej kultúry. Nehovorím to rád, ale nemôžem to nehovoriť.

V Čechách a na Morave jestvuje a vždy jestvovalo napätie medzi skutočnou kultúrou, autentickou hoci i za cenu prenasledovania či vnútornej emigrácie, a medzi štátnou kultúrnou prevádzkou, chudobnou na osobnosti a pravdivosť. Na Slovensku takéhoto napätia niet. Štátna kultúrna prevádzka tu možno v ťažkých obdobiach československých dejín pôsobí menej tristným dojmom ako u Vás, lenže za hroznú cenu: za cenu, že paralelne nejestvuje slobodný kultúrny pohyb. (Slovenským umelcom, ktorí sa vymykajú z tohoto pravidla, sa môžem ospravedlniť osobne, lebo ich možno spočítat na prstoch jednej ruky.) Preto kým v Čechách a na Morave sa môže stať, že oficiálne uznaní umelci pocítia potrebu spojiť sa s tými oficiálne neuznanými, ktorí reprezentujú to najlepšie v českej a moravskej kultúre, na Slovensku sa pracovník v kultúre nemá ku komu vzťahovať, s kým porovnávať. Slovenská kultúra, presiaknutá kompromismi, nesvojprávne sa potácajúca medzi povoleným a trpeným, alebo priamo slúžiacia panujúcej ideológii, nie je takto samozrejme ani schopná pravdivo nazrieť svoje určenie, presiahnuť sama seba a zdvihnúť hlas za prenasledovaného človeka.

Keď Vám píšem, mám na pamäti myšlienku, ku ktorej sa často vraciate, že totiž sloboda je nedeliteľná. Že nemožno byť slobodný v spoločnosti, kde iný trpí. Nedeliteľná je i sloboda tvorby. Nemožno slobodne tvoriť, ak toto právo je upierané druhému. Som presvedčený, že tragédia slovenskej kultúry spočíva práve v neschopnosti uvedomiť si tento elementárny fakt. Tá neschopnosť má ovšem svoje príčiny. Métou slovenskej kultúry nie je oslobodenie sa v pravde, ale nanajvýš tvorivá seberealizácia, podnikanie s umeleckým artefaktom. Umenie tu chce byť neprogramovým, nechce sa vzťahovať k morálke či mravnosti, chce byť práve len sebou, sebe témou i obsahom. Vzťah

človeka k skutočnosti (tým však i vlastnú tvorbu) nazerá slovenský pracovník v kultúre horizontálne, bez jeho transcendentného presahu. Preto nie je schopný riskovať nič, čo by ohrozilo jeho príjem, postavenie v štruktúre alebo jeho exkluzívnu prácu. Stretám sa s názorom, že jedine dielo platí, že iba vystavené obrazy a sochy, jedine štátom publikované knihy sa počítajú, nimi jedine že autor prežíva. V úzkosti sa však zamýšľam nad zmyslom a hodnotou tvorby vykupovanej mlčaním k osudu druhého. zaštitenej nie hlasom svedomia, ale chladným kalkulom s politickou realitou.

V Čechách a na Morave môže byť kultúra hlasom národa, jeho chrbticou, jeho biedou alebo jeho slávou. Na Slovensku nie. Zostávam vždy v trápnych rozpakoch, keď počúvam vážne mienené tvrdenie, že spôsob, akým proti represii a svojvôli úradov protestujú umelci českí a moravskí, je na Slovensko neprenosný. Cítim však, že to je trpká pravda: niet na akých slovenských umelcov (tu sa opäť ospravedlňujem výnimkám) preniesť myšlienku solidarity, spoluzodpovednosti za slobodný československý údel, niet u koho sa dovolať tej nedeliteľnosti slohody. Svedomím, chrbticou či slávou svojho národa proste slovenská kultúra nie je.

Vážený pán Havel, nepovedal by som všetko, keby som sa Vám nezmienil, že podpisy, ktoré chýbajú od slovenských pracovníkov v kultúre, sú vyvážené inak. Váš osud, ako i osud ďalších politických väzňov v Československu a osud dodržiavania ľudských práv v tejto zemi, pozorne sledujú slovenskí kresťania, v hlbokej úcte sú s Vami duchovne, sprevádzajú Vás modlitbami. Považujem to za podstatné, lebo oni jediní to vždy budú, ktorých každodenná starosť o trpiaceho bližneho bude posväcovať túto ničím pozoruhodnú zem, oni jediní prinášali a prinesú obete potrebné k tomu, aby tento štát večne nebol hanbou Evropy. A ak som sa podpisom za Vaše prepustenie musei pripojil k umelcom českým, som rád, že modlitbou sa môžem pripojiť k silnému duchovnému prúdu, ktorý k Vám smeruje zo Slovenska.

Súčasťou práve tohto prúdu, nemotivovaného stavovskou kolegiálnosťou, ale láskou, je i odkaz Vám blízkeho slovenského spisovateľa, Dominika Tatarku, ktorý sa tu na Slovensku nedočkal kolegiálnej solidarity celých dvadsať rokov. Pred niekoľkými dňami sme sedeli pri ložku, na ktoré je pripútané jeho chorobou celkom vysilené telo. Ťažko si povzdychol: „Môcť si tak sadnúť k písacemu stroju a nařukať dva listy,“ „Komu by ste napísali, Dominik?“ opýtal sa ho Martin Šimečka. „Václavovi Havlovi a do Hlasu Ameriky.“

Váš Ivan Hoffmann

D 65

21. února 1989

Ivan Havel o procesu s Václavem Havlem

Dnešní den v Praze byl velice pohnutý, protože probíhaly dva ostře sledované procesy a kromě toho ještě několik dalších na obvodních soudech; všechny se týkaly událostí na Václavském náměstí. Soud s Václavem byl veřejný, ale v jednací síni bylo jen něco přes dvacet míst a lístky byly rozdělovány velice komplikovaným způsobem, takže nebylo jisté, jestli se tam dostaneme. Nakonec jsme se tam dostali, a to jak Václavova žena Olga, tak já jako jeho bratr i se svou ženou. Kromě nás se do síně dostali i někteří zahraniční dopisovatelé, například z AP.

Obecně mohu říci, že řízení bylo – až na sám rozsudek – celkem korektní. Byly vyslechnuty jak svědci žaloby, tak svědci obhajoby, výpovědi byly protokolovány přesně. Nutno ovšem připomenout, že asi po hodině předsedkyně soudu zakázala dělat si poznámky a pak ještě jednou zákaz opakovala.

Nejdřív byla vznesena žaloba a Václav se k ní mohl vyjádřit. Řekl v podstatě, že se necítí vinen z ničeho, co mu je za vinu kladeno, a v některých bodech řekl přímo proč. Byl obviněn ze dvou věcí; ta první byla, že údajně

podněcoval k účasti na pietním aktu za Jana Palacha 15. ledna a že k tomu užíval od 9. ledna zahraničních rozhlasových stanic. K tomu byl mj. předvolán jeden zajímavý svědek, který v předběžné výpovědi údajně řekl, že byl 15. 1. na Václavském náměstí. Před soudem však prohlásil, že tam vůbec nebyl; a na otázku, zda věděl, že se tam má něco konat, řekl, že ano, ale že to věděl již od konce prosince nebo začátku ledna, ale ne od mého bratra prostřednictvím Svobodné Evropy.

Většina svědků se týkala druhého obvinění, totiž toho, že se Václav 16. 1. účastnil kladení květů na Václavském náměstí. Dosvědčoval to mj. policejní úředník v civilu, který ho celou dobu sledoval, ale Václav byl přítom pouze divákem, stál na chodníku a pak odcházel po Václavském náměstí k domovu. Celá jeho cesta se u soudu podrobně sledovala a většinou se jeho výpověď shodovala s výpověďmi svědků – až na jeden důležitý prvek, totiž zda slyšel či neslyšel výzvu k rozchodu a zda jí uposlechl nebo ne.

Byly také čteny různé zápisy a rozsudky z jeho předchozích soudních řízení, to jest z procesu s Ormestem a dalšími z roku 1977 a z procesu s VONS roku 1979. Toho pak bylo použito jako přítěžující okolnosti při výměře trestu. Potom mluvil prokurátor, v podstatě opakoval žalobu a snažil se její jednotlivé body podepřít. Po prokurátorovi mluvil Václavův obhájce, rozebral žalobu bod po bodu a ukázal, že nebylo prokázáno, že by někdo slyšel Václavův projev v rádiu a na základě toho se rozhodl zúčastnit pietního aktu na Václavském náměstí. Obhájce dovozoval, že Václavovým úmyslem nebylo získat vystoupením v rádiu lidi k účasti na pietním aktu, ale odradit domnělého anonyma od jeho zoufalého činu. Obhájce upozornil také na to, že i československý denní tisk informoval – i když velice negativně – o tom, že se má v neděli něco na Václavském náměstí konat, takže není jasné, na základě čeho se vlastně lidé rozhodli tam přijít. A pokud jde o druhé obvinění, z výpovědí svědků není vůbec jasné, zda bratr výzvu k rozchodu slyšel, a pokud ji slyšel, vše nasvědčuje tomu, že skutečně odcházel a byl zatčen tepr-

ve o hodinu později na zcela klidném místě, kde se nedopouštěl ničeho z toho, co se mu klade za vinu.

Potom měl závěrečné slovo můj bratr.

(Ed. pozn.: Podle telefonátu rozhlasové stanici Svobodná Evropa; zkráceno.)

D 66

21. února 1989

Závěrečná řeč Václava Havla před Obvodním soudem pro Prahu 3

Paní soudkyně,

k jednotlivým argumentům obžaloby jsem se dostatečně vyjádřil v průběhu přelíčení a vyšetřování, nebudu se tedy opakovat a shrnu své stanovisko: Domnívám se, že mi nebylo prokázáno ani podněcování, ani ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele. Považuji se tedy za nevinného a žádám, abych byl osvobozen.

Rád bych se ale závěrem vyjádřil k jednomu aspektu celého případu, o němž dosud nebyla řeč. V obžalobě se říká, že jsem se snažil zastřít skutečný protistátní a protisocialistický charakter připravovaného shromáždění. Tímto tvrzením, které ostatně není a ani nemůže být ničím konkrétním doloženo, je mému jednání přisuzován politický cíl. To mne opravňuje k tomu, abych se zde i já zabýval chvíli politickou stránkou celé věci.

Především musím konstatovat, že slova „protistátní“ a „protisocialistický“ už dávno ztratila jakýkoliv sémantický smysl, protože se během svého mnohaletého a zcela svévolného používání stala jen hanlivou nálepkou pro všechny občany, kteří jsou moci – ať už z jakýchkoli důvodů – nepohodlní, a to zcela bez ohledu na jejich politické smýšlení. V různých fázích svého života byli těmito slovy charakterizováni dokonce i tři generální tajemníci KSČ, Slánský, Husák a Dubček. Dnes jsou těmito epitety označovány Charta 77 a další nezávislé iniciativy, samozřejmě opět jen proto, že je vládě jejich působení nepříjemné a že cítí potřebu je nějak diskvalifikovat. To-

muto čistě jazykovému způsobu politického očernění se nevyhnula, jak patmo, ani má obžaloba.

Jaký je tedy skutečný politický smysl toho, co děláme? Charta 77 vznikla a působí jako neformální společenství, které se snaží sledovat, jak jsou v naší zemi respektována lidská práva a jak jsou dodržovány příslušné mezinárodní pakty, případně Ústava ČSSR. Dvanáct let Charta 77 upozorňuje státní orgány na vážné rozpory mezi přijatými závazky a společenskou praxí, dvanáct let poukazuje na různé nezdravé a krizové jevy, na porušování ústavních práv, na svévoli, nepořádky a nekompetentnost. Touto svou prací Charta vyjadřuje mínění značné části naší společnosti, jak mám příležitost se denně přesvědčovat. Dvanáct let nabízíme státní moci o těchto věcech dialog. Dvanáct let státní moc na naši iniciativu nereaguje a jen nás za ni zavírá a pronásleduje. Přitom samá dnes přiznává četné problémy, na které Charta poukazovala už před léty a které mohly být už dávno řešeny, kdyby byl k jejím hlasu brán zřetel. Charta vždycky zdůrazňovala nenásilnost a zákonnost svého působení. Jejím programem nebylo a není organizovat pouliční nepokoje.

Nejednou jsem veřejně upozorňoval na to, že míra respektu k nekonformním a politicky jinak smýšlejícím občanům je ukazatelem míry respektu k veřejnému mínění vůbec. Nejednou jsem už řekl, že trvalá neúcta k pokojným projevům veřejného mínění může nakonec vyvolávat jen stále viditelnější a důraznější protesty společnosti. Nejednou jsem řekl, že nikomu nepomůže, bude-li vláda čekat na to, až začnou lidé demonstrovat a stávkovat, a že tomu všemu může snadno předejít věcným dialogem a dobrou vůlí slyšet i kritické hlasy.

Varovným úvahám tohoto druhu nebylo nasloucháno. A dnes tedy soudobá moc sklízí setbu svého vlastního pyšného postoje.

Přiznám se k jedné věci. V pondělí 16. 1. jsem chtěl opustit Václavské náměstí ihned poté, co budu u sochy sv. Václava položeny květiny k uctění památky Jana Palacha. Setrval jsem tam nakonec přes hodinu hlavně proto,

že jsem nevěřil svým vlastním očím. Stalo se totiž něco, co by mne bývalo ani ve snu nenapadlo. Zcela zbytečný zásah Bezpečnosti proti těm, kdo chtěli v tichosti a bez jakékoli publicity květiny k soše položit, vytvořil okamžitě ze zcela nahodilých chodců protestující dav. Uvědomil jsem si najednou, jak hluboká asi musí být občanská nespokojenost, když se toto mohlo stát.

Obžaloba cituje můj výrok na adresu státních orgánů, že situace je vážná. Řekl jsem našim představitelům dokonce, že je vážnější, než si myslí. 16. ledna jsem náhle pochopil, že je vážnější, než jsem si myslel já sám.

Jako občan, kterému záleží na tom, aby se naše země rozvíjela v míru a pokoji, pevně věřím, že si státní moc z toho, co se stalo, vezme konečně poučení a zahájí důstojný dialog se všemi složkami společnosti a nikoho nebude z tohoto dialogu vyřazovat tím, že ho bude označovat za antisocialistu. Pevně věřím, že se státní moc přestane konečně chovat k nezávislým iniciativám jako ošklivá dívka, která rozbíjí zrcadlo v domněni, že je vinno jejím vzhledem. Proto také pevně věřím, že nebudu znovu bezdůvodně odsouzen.

(Poslední slovo Václava Havla:)

Necítím se vinen, nemám tedy čeho bych litoval, a budu-li potrestán, přijmu svůj trest jako oběť dobré věci, oběť, která je nicotná ve světle absolutní oběti Jana Palacha, jejíž výročí jsme si chtěli připomenout.

D 67

21. února 1989 (Brno)

Dopis dr. Radomíra Malého generálnímu prokurátorovi ČSSR

Vážený pane generální prokurátore!

S velkou lítostí jsem vyslechl ve sdělovacích prostředcích rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3, jímž byl dramatik Václav Havel odsouzen k devíti měsícům odnětí

svobody ve 2. nápravné výchovné skupině. Jsem moravský katolický aktivista a spolu s inženýrem Tomášem Kopřivou jsem zorganizoval 11. prosince loňského roku v Olomouci veřejné modlitební shromáždění za propuštění autora 31 bodů loňské petice katolíků Augustina Navrátila z psychiatrické léčebny. Ačkoliv jsem při tom postupoval úplně stejným způsobem jako Václav Havel při organizování pietního aktu na Václavském náměstí, nebylo vzneseno proti mně obvinění z trestného činu podněcování. Veřejné modlitby v Olomouci na náměstí Míru jsem se účastnil přesto, že mi orgány Státní bezpečnosti zakázaly na ten den vstup do tohoto města. Nikdo mě neobvinil z trestného činu ztěžování pravomoci veřejného činitele, pouze mi byla uložena pořádková pokuta pěti set korun. Jestliže platí zákony v Československu pro každého, potom jsem přesvědčen, pane generální prokurátore, že jsem naplnil skutkovou podstatu obou trestních činů, jichž se údajně Václav Havel dopustil při pořádání pietního aktu 16. ledna 1989 v Praze, stejnou měrou při pořádání modlitebního shromáždění 11. prosince 1988 v Olomouci. Ptám se vás tedy, proč Václav Havel stanul před soudem, já však, ač jsem se dopustil kvalitativně stejného skutku, nikoliv. Z této diskrepance je zcela zřejmé, že jeden z obou rozdílných postupů byl nesprávný. Jestliže příslušné orgány nesbledaly na mé aktivitě ve věci olomouckého shromáždění nic trestného, jak je možné, že se tak stalo v případě Václava Havla?

Žádám Vás proto, pane generální prokurátore, abyste se zasadil, jak je povinností Vašeho úřadu, o nastolení zákonnosti a postaral se o zrušení hanebného rozsudku nad Václavem Havlem. Pokud se tak nestane, jsem bohužel nucen v zájmu spravedlnosti a solidarity s panem Havlem obrátit se na Vás s jinou žádostí – aby bylo vzneseno stejně obvinění i proti mé osobě. Dělán to velmi nerad, ale svědomí mi nedovolí mlčet, když jiný je souzen za tutéž činnost, kterou vyvíjím já, mne však postih mívá.

Věřím, pane generální prokurátore, že nakonec se prosadí první alternativa. Jako věřící křesťan jsem přesvědčen

o konečném vítězství spravedlnosti a práva. Čím dříve se tak stane v naší vlasti, tím lépe pro nás všechny.

S pozdravem

dr Radomír Malý, Sušilova 9, Brno

D 68

21. února 1989

Oznámení Výboru pro podání návrhu na udělení Nobelovy ceny míru Václavu Havlovi

První významnou reakcí z venkova je dopis skupiny pracujících lidí, především dělníků z Klatovska. Píše v něm mimo jiné: „Je více než potřebné, aby Václav Havel, člověk tak vynikajících vlastností a tvůrčích kvalit, toto cenné uznání dostal. Bylo by to potěšující nejen pro něho, ale i pro tu značnou část veřejnosti, pro kterou Václav Havel symbolizuje naději na svobodnější a smysluplnější život v této zemi. Ať volba této ceny připadne Václavu Havlovi či nějaké jiné osobnosti, je Václav Havel nositelem a šířitelem takových hodnot, za kterými stojíme a budeme vždy pevně stát.“

Podepsáno dvacet pět pracujících, jmenovitě:

Jiří Marek, dělník, Ivana Marková, dělnice, Václav Prexl, prodavač, Milan Novák, dělník, Zdeněk Vachtl, dělník, Marie Marková, důchodkyně, Marie Nováková, zdravotní sestra, Jiří Bořánek, dělník, Jana Bořánková, prodavačka, František Suchý, dělník, Václav Žufan, dělník, Petra Hájková, dělnice, Václav Hořý, dělník, Antonín Doležal, dělník, Alena Hanáková, prodavačka, Jiří Trefanec, dělník, Josef Janda, dělník, Jaroslav Majer, dřevorubec, Vladimír Komár, dělník, Lubomír Böhm, dělník, Erich Sedláček, dělník, Miroslav Hurast, dělník, Mila Peroutka, řidič, Josef Královský, dělník,

D 69

(22. února 1989)

Svědectví Jany Sternové o policejním a soudním postihu

Když jsem na Václavském náměstí položila (16. ledna) kytičku na paměť Palachova upálení, byla jsem okamžitě legitimována, kytky mi byla odebrána a byla jsem odvedena k policejním autům. Václavské náměstí bylo jako každý den – promenáda, nic se tam nedělo. Odváželi nás postupně, mladé lidi tahali do aut násilím. Zavezli nás do Školské ulice, kde nás nechali stát na dvoře. zatímco probíhaly výslechy. Když mě přivezli jako poslední, stáli tam už všichni u zdi. Já jsem se ke zdi postavit odmítla, řekla jsem, že jsem se tak dost nastála na gestapu za války. A nepostavila jsem se tam. Výslechy trvaly až do rána, ráno mne odváželi v poutech do Ruzyně se skupinou mladých lidí, se kterými jsem byla souzena.

V Ruzyni jsem strávila deset dní. První tři dny byly hrozné, bez možnosti se mýt, bez toaletních potřeb, bez hřebene, bez punčoch, které ze mne stáhli, při takové zimě, záchod turecký, jen se šlapkami, špína, švábi, hrůza, o jídle ani nemluvě. Po třech dnech mne odvedli do další cely, kde se mé spoluvězeňkyně každý druhý den střídaly. Chodila jsem na vycházky sama, vodili mě bachaři, kteří měli hrůzné manýry, sprostě nadávali, kopali do dveří atd. Umýt jsem se mohla jednou za týden ve studené vodě, pod sprchou – krátce vězení nedůstojné člověka 20. století.

Teprve když jsem se po deseti dnech vrátila domů, dozvěděla jsem se, co se dělo na Václavském náměstí. Celý týden tam probíhaly demonstrace a zásahy bezpečnostních orgánů byly tak brutální, že mě nad tou hrůzou stál rozum. A tak jsme tedy byli všichni na výslechu a potom jsme byli předvoláni před soud. U soudu mi to připadalo jako inscenované divadlo, ta absurdita, být souzena za položení květin na paměť výročí Palachovy smrti, to je něco, co nemohu překousnout. Kdybyste viděli ty svědky z řad policajtů, kteří samozřejmě mluvili, co ta inscenace vyžadovala, dva svědkové v civilu mluvili úplně z cesty, a tak to šlo dva dny od rána do večera. Rozsu-

dek už znáte. Byli jsme odsouzeni pro výtržnictví, ale já si pod výtržnictvím představuji něco docela jiného.

V závěrečné řeči jsem musela srovnávat, jak mě zatklí za války a jak mě vozili z Pankráce do Petschkova paláce (na gestapo) bez pout. A musela jsem srovnávat tehdejší kriminál a celu, kterou jsem měla v Ruzyni. Pankrácká cela byla čistá, splachovací záchod, dvakrát týdně jsme se mohli umýt horkou vodou, a taky podlahu a všecko. V Ruzyni něco takového nebylo možné.

A tak si myslím, že to je inscenované divadlo. Když vzpomenu na Václava Havla, který dostal za nic devět měsíců, na Janu Petrovou, která taky dostala devět měsíců ostrých, na Veverku, který dostal dvanáct měsíců, a na nás, co jsme tam stáli, tak si říkám, že ten režim je opravdu protidemokratický a že to není důstojné člověka 20. století, může li se něco takového dít pro pouhé položení kytky.

(Ed. pozn.: J. Sternová se narodila roku 1921. Podle telefonátu rozhlasové stanici Svobodná Evropa; zkráceno.)

D 70

23. února 1989 (Mnichov)

Prohlášení Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí k rozsudku nad Václavem Havlem

Ako sme s veľkými sympatiami sledovali obdivuhodnú medzinárodnú solidaritu spisovateľov, umelcov, akademikov a príslušníkov iných povolání z početných krajín sovietskeho bloku i zo západného demokratickeho sveta, tak v prvej chvíli po vynesení rozsudku deväťmesačného väzenia nad Václavom Havlom sme zhrození cynizmom husákovsko-jakešovského režimu, ktorý sa týmto rozsudkom vysmieva z ľudských práv a občianskych slobôd, k rešpektovaniu ktorých sa zaviazal svojimi podpisy na medzinárodných zmluvách.

Sme presvedčení a veríme, že Václav Havel prežije deväť mesiacov sprísneného väzenia, ale je otázne, či

týchto deväť mesiacov prežijú Husák, Jakeš, Adamec ako aj ich politickí a súdni prísluhovači.

Menom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí čo najrozhodnejšie protestujeme proti tomuto rozsudku, ako aj proti všetkým rozsudkom, vyneseným nad slobodumilovnými občanmi od bratislavskej katolíckej manifestácie 25. marca 1988. Čo začalo vtedy v Bratislave, to pokračovalo v januári 1989 v Prahe, kde policajné oddiely rovnako brutálne tiahli proti nevinným občanom len preto, že dôstojným spôsobom chceli uctiť pamiatku Jana Palacha. Proti tomuto systému a jeho metódám sa musí s údivom postaviť každý slobodumilujúci človek na svete, lebo popiera základné princípy slobody a dokonca aj platnosť zákonov v socialistickom Československu.

Terajším vládcom v Prahe pripomíname, že pokračujú v metódach zo stalinských čias, keď Gottwald posielal na popravisko a do žalárov tisíce nevinných občanov. Prezident Husák by si mal spomenúť na tie časy, lebo ich sám prežíval ako väzeň a vydal o nich otriasajúce svedectvo. Pripomíname mu, ako aj všetkým ostatným, ktorí nesú zodpovednosť za nové perzekúcie slobodumilovných občanov, že stále ešte platia slová veľkého slovenského básnika Jána Kollára:

Sám slobody kto hoden, slobodu vie vážiť si každú;
ten, kdo do pút berie otrokov, sám je otrok.

V čase, keď zora slobody prežiaruje už celý žalárov od Baltiku až po Jadran, keď v niektorých socialistických krajinách robia už prvé kroky pre obnovu demokratických politických strán, socialistické Československo zaplňuje žaláre novými väzňami.

Menom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí odsudzujeme tieto násilné politické metódy, ktoré sú ranou do tváre všetkým milovníkom slobody a ľudskej dôstojnosti na svete. Zároveň vyzývame režim, aby prestal s týmito tvrdými krokmi. A žiadame, aby Václav Havel a všetci politicky väznění občania boli prepustení na slobodu a mohli pokračovať v svojej práci.

V tejto historickej chvíli, kedy sa začínajú rúcať časy starého stalinského dogmatizmu a brutality, keď z krajiny Leninovej a Stalinovej pod Michalom Gorbačovom vychádzajú impulzy k slobodnejšiemu a ľudskému životu v Československu, ktoré bolo kedysi považované za vzornú krajinu demokracie, ozývajú sa dnes nové údery štátnej polície a cvakot väzenských dverí. Toto je symbol komunistického socializmu v dnešnom Československu. Tak vojde aj do dejín pod menom Husákovým a Jakešovým.

V tejto situácii, keď režim násilnosťou provokuje svojich občanov, už nie je čas mlčať, ale brániť urazenú dôstojnosť človeka a čest. práva i meno národa. Tu otroci už nemajú čo stratiť, iba svoje okovy.

V tejto chvíli patria naše sympatie všetkým väzneným, všetkým prenasledovaným a všetkým zotročeným. A to je 15 miliónov Slovákov a Čechov, ktorí túžia po slobode, po ľudskom dôstojnom živote a po novom režime, ktorý bude rešpektovať slobodu a práva občanov, ako to žiada odkaz našich dejín, aby sme sa dôstojne mohli vrátiť do rodiny slobodných a rovnoprávných národov v Európe.

Češ' zajtrajším víťazom.

Za Spolok slovenských spisovateľov a umelcov zahraničí dr. Imrich Kružliak, predseda, Stano Dusík, tajomník, prof. Felix Litva, redaktor *Mostu*

D 71

23. února 1989

Další oznámení Výboru pro podání návrhu na udělení Nobelovy ceny míru Václavu Havlovi

Výbor dostává dopisy od dalších občanů, kteří jeho návrh podporují. V dopise skupiny občanů z Benátek nad Jizerou. Kropáčovy Vrutice a Prahy se mj. píše:

„Pan Václav Havel je pro mnoho občanů v naší zemi člověk s neohroženým českým postojem v boji za lidská práva a svobodu. Jak známo, jen svobodný člověk zná a váží si lidské sociální pospolitosti a tím i míru, který je nám všem na celé planetě zapotřebí. Tímto postojem pan

Havel převyšuje náš národní zájem a stává se bojovníkem za celosvětový mír. Z těchto důvodů se připojujeme k návrhu na Nobelovu cenu míru pro pana Václava Havla.“

Marta Pecharová, invalidní důchodkyně, Božena Poddaná, důchodkyně, Vladimír Poddaný, důchodce, Lenka Dolejšová, servírka z Prahy 2, Vladimír Urban, dělník z Kropáčovy Vrutice, Vladka Urbanová, agronomka z Kropáčovy Vrutice.

D 72

24. února 1989 (Viedeň)

Kurier: Karel Jan ze Schwarzenbergu, *Více než zločín hloupost*

Když před více než dvaceti lety francouzskému prezidentu Charlesu de Gaullovi navrhovali, aby dal zatknout filozofa Jean-Paula Sartra, jehož spojení s teroristy a projevy sympatií vůči terorismu byly dokázány, odmítl de Gaulle se slovy: „Voltaireové se nezatýkají.“

Tím prokázal tento veliký státník, sám znamenitý spisovatel, samozřejmý respekt před DUCHEM. De Gaulle, který uměl v případě nutnosti energicky zakročít (jako během boje proti Hitlerovi či při puči v Alžírě), se projevil jako moudrý člověk, který ví, že zatknout muže jako Sartre by bylo důkazem slabosti a politickou chybou – nebo, jak řekl Talleyrand, když dal Napoleon zastřelit vévodu z Enghien: „To je víc než zločín, to je hloupost.“

Nu, dnešní držitelé moci v Československu jsou prostě jiného kalibru, než byl de Gaulle. a domnívají se, že musejí dokazovat svou sílu odsouzením spisovatele, dramatika, jehož díla se hrají na celém světě, k devíti měsícům zosířené žaláře. Jeho zločinem bylo, že položil květiny k soše sv. Václava jako uctění památky Jana Palacha, který na tomto místě vydal svědectví lásky k vlastní zemi.

Nemyslím si, že mocipáni vůbec Havla četli, že pochopili, co chce říct svému národu i světu svými dramaty, ale také svými dopisy z vězení, touto subtilní konfrontací

s mocí a se společností. Ale měli by si vzpomenout, co napsal Bertold Brecht, sám přesvědčený komunista:

Časy se mění
Obrovské plány mocných
nakonec ustrnou
A třeba si vykračují
jako krvaví kohouti
Časy se mění
a násilí nezmůže nic
Na dně Vltavy se hýbají kameny
Tři císaři jsou v Praze pochováni
Velikost nezůstane velkou
a malé nezůstane malým
Noc má dvanáct hodin
a pak už přichází den

Moc projeví svou bezmocnost vždy, když se domnívá, že musí svou věrohodnost dokazovat násilím. To je totiž skutečný problém československého vedení. Tím, že strana selhala, že v čistkách ztratila všechny své představitele, kteří mohli národ ještě oslovit, ocitlo se toto hnutí, které ještě ve třicátých letech mělo významné stoupence a ve čtyřicátých letech třetinu voličů, před naprostým bankrotem.

Rakousko se v těchto dnech projevilo jako dobrý soused a přítel Československa. Jeho vláda našla jasná slova. Rakousko uvedlo do pohybu mechanismus dohodnutý při projednávání otázky lidských práv na následné schůzce KBSE ve Vídni, a tím dokázalo celému světu, že mu záleží na přátelství s národy Československa, a nikoli s jeho vládou.

Mladí lidé, kteří v posledních dvou měsících vyšli na ulici, umělci a intelektuálové, kteří se postavili za Václava Havla, dělníci, kteří podepsali onu pozoruhodnou petici, která žádá, aby se konečně přestalo v rozhlase, televizi a v novinách lhát, dokázali, že porozuměli Havlovi poselství o návratu k pravdě. Ti nezapomenou, kdo na ně myslel v hodinách jejich tísne.

D 73

25. února 1989

Dopis člena Národního divadla Josefa Kemra redakci *Rudého práva*

Vážená redakce,

k vašemu rozboru a rodokmenu otištěnému v *Rudém právu* pod titulem *Kdo je Václav Havel* vám nabízím k doplnění skromné a velice stručné údaje.

Miloš Havel, majitel Lucerna filmu a budovatel filmových ateliérů na Barrandově, byl druhou soukromou firmou, která mě vyzvala ke spolupráci v českém filmu. V té době jsem byl neznámou, zrodilví se hereckou jikrou v angažmá u kočující divadelní společnosti Anny Budínské-Červíčkové, cestující po různých vesnicích středočeského kraje. Není to dávno, co oslavoval český film výročí znárodněné kinematografie. Jsem dnes jedním z mála, kdo může podat svědectví o době, kdy význační divadelní umělci zdokonalili své herecké mistrovství v českém filmu.

Miloš Havel financoval český a slovenský zvukový film, když byl ještě v plenkách. Za spolufinancování obou Havlů, Miloše i Václava, v protektorátě Čechy a Morava i v pomnichovské republice se zrodili režiséri jako Mac Frič, Otakar Vávra, J. Rovenský, V. Slavínský, M. Cikán, V. Kubásek, K. Steklý, K. Špelicha, F. Čáp, V. Krška, J. Slavíček, V. Binovec, E. F. Burian, F. Salzer, V. Wassermann, J. Honzl, J. Machatý, dále filmoví a divadelní herci jako S. Neumann, J. Plachta, V. Matulová, Z. Štěpánek, F. Smolík, S. Rašilov, B. Karen, T. Pištěk, A. Nedošínská, O. Rubík, J. Šejbalová, ● Scheinpflugová, O. Korbelář, J. Štěpničková, K. Höger, J. Pivec, H. Haas, E. Kohout, N. Gollová, Z. Baldová, R. Nasková, L. Pešek, E. Klenová, J. Marvan, A. Bagár, K. Plicka, pilíře divadelního a filmového mistrovství. Všichni byli později nositeli vyšších i nejvyšších státních i stranických vyznamenání.

Miloš Havel nabízel umělcům spolupráci vesměs ve filmech s českou současnou nebo historickou tematikou.

Namátkou jmenuji: To byl český muzikant, Jan Výrava, Mlhy na blatech, Muzikantská Liduška, Pancho se žení, Jarní vítr, Jan Cimburá. Rozina sebranec a Babička. Všechno to byly kasovně úspěšné filmy, ale Miloš Havel sledoval ještě jiný cíl, a to etický. Znovu probudit a upevnit skleslého, do krve zraněného a zmračeného ducha vlastenectví českého národa.

Bratři Havlové podporovali české spisovatele, dramatiky a probouzející se básníky. Docházejí k nim například V. Nezval, J. Hora, J. Seifert, K. Biebl, V. Holan, F. Hrubín, F. Halas, F. Götz a další. Miloš Havel jim nabízel spolupráci na scénářích. S Eduardem Bassem se chystal natočit první český velkofilm Cirkus Humberto v době velmi nebezpečné tomuto projektu. Němci tušili silnou vlasteneckou posilu pro ujařmené národy Čechů a Slováků.

Bratři Havlové mnoho herců, uměleckotechnických a administrativních pracovníků vyvázali a zachránili před totálním nasazením ve Wehrmachtu, kdy republika byla zoufalá a bezradná, ujařmoval, věznil a vyvražďoval českou inteligenci. Bratři Havlové neztratili klid, rozvahu a sebevládu a podporovali podzemní protifašistické hnutí, zbytky důstojníků československé armády, ilegální politické pracovníky různých smýšlení, činovníky tělovýchovných spolků, partyzánskou činnost, příslušníky různých náboženských církví a pospolitostí, tajných sekt a lóží. Po uspořádání a zkonsolidování našich československých záležitostí vznikající nové republiky Havel ubytoval a hostil ve své vile na Barrandově část sovětské generality s jejimi vojenskými sluhy. Rudi Seibel, česky smýšlející Sudetoněmec, docházel k oběma Havlům a byl pověřován zachraňovat neodpovědné české bouřliváky před výslechy a vězněním v Pečkárně na gestapu.

Není toho málo, co by se dalo ještě vydolovat z paměti. Přesvědčil jsem se o lidech se starým myšlením, že dokázali zachránit od nezaměstnanosti nebo totaleinsatzu, uži-

vit tisíce lidí, udržet a rozhojnit majetek a že to stojí moc práce, námahy, přemýšlení, nezlomné vůle, svaté upřímnosti a odvahy.

Těch několik drobtů z mé paměti vám nabízím ke zklidnění svého svědomí a navrácení cti rodině Havlů.

S křesťanským pozdravem Pán Bůh vám žehnej!

Josef Kemr, Národní divadlo, Praha

D 74

27. února 1989

Dopis Jiřího Dienstbiera k návrhu na udělení Nobelovy ceny míru Václavu Havlovi

Představitelům nezávislých iniciativ v Evropě a v USA Adamu Michnikovi, Andreji Sacharovovi, Ferenci Kőszegovi, Tomasz Mastnakovi, Mary Caldorové, Titu Ashemu, Mient Jan Faberovi a dalším prostřednictvím agentury Palach Press

Vážení přátelé,

v souvislosti s posledním vývojem v Československu vznikl návrh na udělení Nobelovy ceny míru Václavu Havlovi. Jak mnozí z Vás vědí z osobních setkání s Havlem i z jeho prací, vede tento český spisovatel, nikoli tedy profesionální politik, po dlouhá léta cílevědomý zápas proti násilí ve vlastní zemi i v mezinárodních vztazích. Když v červnu minulého roku vznikl návrh na vytvoření mezinárodního organismu, který by sdružoval nezávislá hnutí a občany k podpoře helsinského procesu zdola, byla za hlavní město tohoto shromáždění symbolicky navržena Praha. Nejen proto, že leží v srdci Evropy, ale také proto, že osudy Prahy vždy v dějinách odrážely stav evropských vztahů a evropského míru. Události minulých týdnů tento fakt znovu dramaticky potvrzují. Odsouzením Václava Havla, Jany Petrové, Oty Veverky a dalších občanů československé úřady znovu vytvářejí obraz nepřítele a porušují závazky, které přijaly v Helsinkách a ve Vídni. Poškozují tím nejen Československo, ale také proces

evropského sbližování. Do vězení a k jiným trestům byli odsouzeni představitelé Charty 77, Nezávislého mírového sdružení, Mírového klubu Johna Lennona a Českých dětí, tedy nezávislých iniciativ, které se úsilím o dialog snaží o nenásilné, mírové východisko z prohlubující se československé krize. Snaží se tedy zabránit destabilizaci ve středu našeho dosud rozděleného a stále ještě rozdělovatelného kontinentu.

Udělení Nobelovy ceny Václavu Havlovi by bylo spravedlivým oceněním jeho osobního přínosu k tomuto zápasu o mír uvnitř středoevropské společnosti, který má mimořádný význam i pro mír mezi národy a státy. Bylo by také oceněním nezávislých hnutí, která Václava Havla považují za svého významného mluvčího.

Žádám Vás proto, abyste zvážili možnost připojit se k návrhu na udělení Nobelovy ceny míru Václavu Havlovi také jménem Vaším a Vašich organizací a hnutí.

S přátelským pozdravem

Jiří Dienstbier

D 75

28. února 1989

Dokument Charty 77 č.19/89 k budapeštské manifestaci solidarity s Václavem Havlem a dalšími čs. politickými vězni

Milí maďarští přátelé,

s velkou radostí jsme se dověděli, že 2. 3. 1989 pořádáte v Budapešti manifestaci solidarity s Václavem Havlem a dalšími československými politickými vězni. Dramatik Václav Havel, který stál u zrodu našeho hnutí Charta 77, se stal symbolem nejen našeho boje za lidská práva a demokratické uspořádání společnosti, nýbrž i stále sílících mezinárodních snah o vytvoření mírového a demokratického společenství v naší části Evropy, na evropském kontinentě i v celém světě. Za konkrétní postoje založené na vzájemné podmíněnosti lidských práv, demokracie a světového a evropského míru, jakož i za analýzy těchto pro-

blémů je už téměř dvacet let pronásledován. Čtyřikrát byl vězněn, celkem více než čtyři roky. Rádi bychom Vás proto požádali, abyste podpořili návrh na udělení Nobelovy ceny míru za letošní rok Václavu Havlovi. Návrh je oprávněnými osobami řádně podán a v Československu i v dalších zemích mu vyjadřuje mnoho lidí podporu. Své případné stanovisko můžete sdělit na adresu: Nobel Institut, Oslo.

Desítky dalších lidí jsou v Československu nespravedlivě vězněny. Jmenujme z nich jen několik, kteří jsou dosud ve vazbě. Tomáš Dvořák. Hana Marvanová a Jana Petrová z Nezávislého mírového sdružení. Ota Veverka z Mírového klubu Johna Lennona, vydavatel hudebních nahrávek a nezávislé literatury Petr Cibulka, dále Eva Vidlařová z Výboru na obranu Petra Cibulky, básník Ivan Jirous, představitel kulturního undergroundu. Dne 23. 2. byl již potřetí uvězněn vydavatel undergroundového časopisu *Vokno* František Stárek. Desítky dalších lidí jsou odsuzovány většinou k peněžitým trestům za účast na manifestacích 28. 10. 1988 a na demonstracích konaných u příležitosti 20. výročí sebeupálení Jana Palacha. Pokud jsou tyto lidé ve vězení, pokud jsou pronásledováni, zůstává Československo neurálgickým místem Evropy, symbolem antiperestrojky a baštou těch, kdo se snaží zvrátit helsinský proces. Zájem na tom, aby Československo bylo demokratické, mají nejen občané naší země, nýbrž všechny národy Evropy a světa, v první řadě pak naši sousedé.

Solidarita s nespravedlivě uvězněnými nemá jen morální význam. Jsme přesvědčeni, že před mohutnou vlnou protestů, která se zvedla v Československu i v zahraničí, bude muset pražské vedení ustoupit. Jsme šťastni, že právě maďarské nezávislé iniciativy a organizace vyjadřují svou solidaritu s Václavem Havlem a československými politickými vězni, že jsou skutečnými přáteli Československa.

Tomáš Hradílek Dana Němcová Saša Vondra
mluvčí Charty 77 mluvčí Charty 77 mluvčí Charty 77

D 76

28. února 1989

Prohlášení slovenského spisovatele Ľubomíra Feldeka k rozsudku nad Václavem Havlem

20. januára 1989 som poslal na adresu Československého zväzu spisovateľov v Prahe telegram, protestujúci proti uväzneniu Václava Havla. 29. januára som tento protest zopakoval v liste generálnemu tajomníkovi ÚV KSČ.

Ako som bol vyrozumený, moja žiadosť o intervenciu v prospech Václava Havla bola v rozpore so svrchovanosťou súdu, do ktorého výlučnej kompetencie takýto prípad patrí.

Obvodný súd pre Prahu 3 dňa 21. februára 1989 odsúdil Václava Havla na nepodmienečný trest v trvaní 9 mesiacov.

Ak nemáme právo rozhodnutie súdu ovplyvňovať, neznamená to ešte, že by sme nemali právo zaujať k nemu stanovisko.

Zo správy, publikovanej v tlači, je zjavné, že Václav Havel bol odsúdený za pokus uctiť pamiatku Jana Palacha. Súdiť ľudí za čosi takého pokladám za absurdné – nota bene v krajine, ktorá vykročila na cestu demokratizácie. Možnosť uctiť si pamiatku Jana Palacha bola, pokiaľ sa dobre pamätám, už pred dvadsiatimi rokmi zoficializovaná kondolenciou prezidenta republiky Ludvíka Svobodu – a tento kondolenčný akt nebol nikdy anulovaný.

Okrem pochybnosti nad regulérnosťou procesu s Václavom Havlom vyslovujem aj pochybnosť nad tým, či mal Obvodný súd pre Prahu 3 právo svojím rozsudkom postihnúť nás všetkých – pretože de facto toto urobil.

Rozsudkom bol totiž postihnutý nielen jeden spisovateľ, ale celá naša literatúra, všetci jej kvalitní predstavitelia.

Dvadsať rokov bola naša literatúra rozbitá na neprekročiteľné getá. Doma neboli akceptovaní samizdatoví autori a autori tvoriaci za hranicami. Doma akceptovaní spisovatelia sa zas na revanš ocitli mimo záujmu sveta, hoci viacerí by si ho oprávnene zaslúžili. Aj to bol trest za nespáchanú vinu.

Trest, o ktorom sme v poslednej dobe začali nadobúdať dojem, že vypršal.

Podľa vzoru Sovietskeho zväzu, ktorý do programu prestavby ako jednu z prvoradých kultúrno-politických úloh zaradil aj zjednotenie sovietskej kultúry, nech jej predstavitelia žijú kdekoli na svete, aj my sme sa usilovali dovŕšiť svoje dlhodobé úsilie o opätovné zjednotenie československej kultúry a v rámci nej najmä najposlednejšej literatúry.

Všetko, čo sa v tomto smere urobilo, je však v tejto chvíli vrhnuté cez palubu. Rozsudok nad Václavom Havlom vrátil mnohoročné úsilie mnohých storočných ľudí na začiatok.

Znovu je československá literatúra dôkladne rozbitá. Znovu sme potrestaní za nespáchanú vinu. Na ako dlho tentoraz a akým právom? Vedel by nám to Obvodný súd pre Prahu 3 povedať?

A nespravodlivý trest nepostihol len Václava Havla, nie iba spisovateľskú obec – ale celú našu vlasť. Rozsudok Obvodného súdu pre Prahu 3 poškodil meno ČSSR na celom svete. Komu to teda vlastne osožilo?

Prosím, aby toto moje vyhlásenie bolo pripojené k zápisnici z dnešného zasadnutia výboru Československého zväzu spisovateľov.

D 77 (konec února 1989)

Prohlášení Výboru na obranu mírových aktivistů

V posledním roce vznikly v naší zemi dvě občanské iniciativy, které mají ve svém názvu slovo mír: Nezávislé mírové sdružení – iniciativa za demilitarizaci společnosti a Mírový klub Johna Lennona. Obě iniciativy spojují přesvědčení, že starost o mír nelze delegovat pouze na profesionální politiky, jejichž jednání je vždy do určité míry podřízeno mocenským zájmům, ale že za mír mezi lidmi zodpovídá každý z nás. Takové přesvědčení vede aktivisty zmíněných iniciativ k pokojným projevům nesohlasu se vším, co vytváří napětí uvnitř společnosti, se všemi projevy mocenské svévolí.

Obě iniciativy usilují o celospolečenský dialog a vybízejí k účasti v něm i představitele státní moci, avšak mocenské orgány volí ve vztahu k nim konfrontaci. Státní moc se bude muset dříve či později vyrovnat s probouzejícím se autentickým veřejným míněním společnosti a s prohlubujícím se vědomím občanské spoluodpovědnosti. Proto nás znepokojuje skutečnost, že tolik našich spoluobčanů, kteří se angažují v nezávislých mírových iniciativách, stále ještě platí perzekucí a z ní vyplývajícím osobním strádáním za ochotu stát do důsledku za svým přesvědčením. Tito naši občané rozšiřují svobodný prostor pro nás pro všechny. Cítíme se povinni vyjádřit jim svou solidaritu. Proto jsme se rozhodli založit Výbor na obranu mírových aktivistů. Jeho členem se může stát každý, kdo chce konkrétními kroky pomoci mírovým aktivistům, kteří jsou pro své nezávislé postoje pronásledováni. Naším úmyslem je především informovat veřejnost o nespravodlivých postizích nezávislých mírových aktivistů, shromažďovat informace o všech projevech solidarity s nimi, pomáhat jim a jejich rodinám.

Jiří Dienstbier, Václav Malý, Jiří Pavlíček, Tomáš Tvároch, Luboš Vydra

Adresováno: předsedovi vlády ČSSR, Federálnímu shromáždění, federálnímu ministrovi vnitra, Československému mírovému výboru.

Na vědomí: VIA, ČTK, *Rudé právo*, *Mladý svět*, AFP, kardinál Tomášek

D 78 2. března 1989

Dokument Charty 77 č.21/89: *Dopis prezidentu republiky*

Pane prezidente,

v souladu s článkem 29 Ústavy ČSSR Vás upozorňujeme na závažné skutečnosti poškozující vnitřní vztahy uvnitř naší společnosti i zájmy republiky v zahraničí.

Je Vám jistě známo, že proti pokojnému pietnímu aktu na památku Jana Palacha na Václavském náměstí vystupovaly orgány moci agresivně a provokativně, s jasným úmyslem vyvolat srážky. Brutální útok měl zastrašit probouzející se občanskou aktivitu a odvahu. Místo objektivního přezkoumání metod útlaku, jaké Praha už dlouho nepamatuje, jsme svědky vykonstruovaných obvinění z trestných činů, doprovázených pomlouvačnou kampaní sdělovacích prostředků. Tento postup vyvolal protesty značné části čs. veřejnosti i ve světě tím spíše, že k otevřenému porušení vídeňského dokumentu KBSE došlo ve chvíli, kdy ho přijímali i čs. zástupci.

Přes tento odpor byly měsíc po událostech na Václavském náměstí uspořádány v Praze procesy, které mají dodatečně ospravedlnit zvláště a násilí na pokojných občanech a které se svým stylem a významem zařazují do série neblahých „pražských procesů“ minulosti. Dne 21. února byl vynesena rozsudek nad Václavem Havlem a 22. února nad sedmi dalšími občany. Při hlavním líčení byla podstatně porušována ustanovení trestního řádu, zejména par. 2 odst. 5, vyžadující objasňovat „se stejnou pečlivostí okolností svědčící proti obviněnému i okolností, které svědčí v jeho prospěch“. Klázení květin bylo prohlášeno za výtržnictví. Za tento čin byl odsouzen Otakar Veverka na jeden rok. Jana Petrová na devět měsíců a pět dalších obžalovaných k podmíněným trestům a pokutám.

K oběma procesům se dostavili právníci s mezinárodní autoritou z Francie, NSR, USA, Holandska a Švédska, kteří však nebyli vpuštěni do soudní síně. Přítomny byly desítky zahraničních novinářů, z nichž pouze čtyři dostali vstupenky.

Procesy s faktickým vyloučením veřejnosti jsou nyní prezentovány jako dodatečné právní zdůvodnění protiprávního řádění mocenských orgánů na Václavském náměstí. Pane prezideme, sám musíte nejlépe vědět, jak nevěrohodná je tato snaha mocenských orgánů legalizovat to, co je jen projevem arogance a zvláště. Slova představitelů těchto orgánů o přestavbě a demokratizaci nemohou

získat věrohodnost návratem k praxi a metodám, jejichž obětí jste se sám v padesátých letech stal. Lze také těžko očekávat podporu jakýmkoli, byť i nesmělým reformním pokusům bez nápravy chyb, deformací a provinění uplynulých dvaceti let.

Násilnosti lednových dnů i pokusy legalizovat je uvedenými i chystanými procesy také zpochybňují podpis ČSSR na výsledném dokumentu KBSE z Vídně, tvrzení vlády o podpoře Gorbačovovy politiky evropského domu – včetně tolik propagované iniciativy k vytvoření pásma důvěry a spolupráce ve střední Evropě.

Tisíce signatářů peticí a dopisů právem požadovaly odstranění mocenské zvláště, otevřený dialog moci se společností. Občanské iniciativy, které takový dialog navrhují a doprovázejí věcnými dokumenty a návrhy už od vzniku Charty 77 před dvanácti lety, byly a jsou tlumočníky hlasu „mlčící většiny“. Čs. vláda se ve vídeňském dokumentu (princip č. 26) zavázala činnost těchto iniciativ nejen tolerovat, nýbrž i respektovat a mnohostranně usnadňovat.

Pane prezidente, vyzýváme Vás, abyste v zájmu pokojných a potřebných změn v Československu i důstojného postavení Československa ve světě použil svého práva a nařídil, aby se nepokračovalo v tresním stíhání Václava Havla, Jany Petrové, Otakara Veverky, Miroslava Šrámka (odsouzeného obvodním soudem pro Prahu 8 k jednomu měsíci nepodmíněně za účast na Václavském náměstí 19. 1. 1989) a všech dalších stíhaných v souvislosti s manifestacemi z 15.–21. 1. 1989, respektive rozhodl o prominutí trestů a zároveň zahlazení odsouzení těch, kteří již byli pravomocně odsouzení.

Tomáš Hradílek
mluvčí Charty 77

Saša Vondra
mluvčí Charty 77

(Mluvčí Charty 77 Dana Němcová je t. č. v nemocnici)

D 79

5. března 1989 (Moskva)

Dopis sovětských a německých spisovatelů, umělců a vědců na obranu Václava Havla

Tisku ČSSR. Kopie novinám *Sovetskaja kultura*, *Literaturnaja gazeta*, *Moskovskije novosti* a tisku NSR.

Vážení soudruzi.

nemůžeme se tajit vážným znepokojením nad uvězněním světoznámého dramatika Václava Havla. Represivní zprůsob jednání s představiteli kultury, v nedávné minulosti tak kvetoucí, přinese nepochybně ohromnou škodu jí i stá tu. Doufali jsme, že podobné zúčtování s vynikajícím spisovatelem je nyní nejen u nás, ale i v jiných socialistických zemích nemyslitelné. To vysvětluje také náš apel. Je to i naše, a dá se říci celosvětová věc. Osud každého jednotlivého člověka, a tím spíše člověka tak znamenitého, jako je Václav Havel, je neoddelitelný od osudu těch velkých změn, které začaly ve východní Evropě. Jeho uvěznění za vyslovení názoru, za normální symbolický čin se dotklo všech, kdo tyto prospěšné věci chtějí. A upřímně řečeno škodí těm, kdo je nechťejí – neboť co může ještě více kompromitovat než podobná akce?

Považujeme za důležitou a výmluvnou skutečnost, že právě v těchto dnech byla u nás v novém čísle časopisu *Těatr* otištěna hra známého dramatika Samuela Becketta *Katastrofa*, věnovaná Václavu Havlovi.

Jsme pevně odhodláni hlasitě bránit Václava Havla – protože tím bráníme i sami sebe. Věříme, že tato chyba moci bude rychle napravena.

Jurij Ljubimov, Irina Solovjevová, Šmeljanskij, Natan Eidelman, historik, Bulat Okudžava, básník, Jurij Afanasjev, Vinogradov, Jevgenij Jevtušenko, básník, Boris Iskander, Messerer, Birger, Jurij Karjakin, Roald Sagdėjev, akademik, zahraniční člen ČSAV, Lev Kopelev (dnes NSR), Günther Grass, spisovatel, Siegfried Lenz, spisovatel, Raisa Orlovo-ová, básniřka (dnes NSR), Hans Werner Richter, spisovatel, Carola Stemová, publicistka, Wolf Biermann, básník.

D 80

6. března 1989

Dopis předsedy Mezinárodní helsinské federace Karla Jana ze Schwarzenbergu předsedovi federální vlády ČSSR Ladislavu Adamcovi

Vážný pane předsedo vlády,

přiši Vám jménem delegace složené z představitelů šesti zemí. Jsou to: Karel Jan ze Schwarzenbergu, předseda Mezinárodní helsinské federace, Jiří Hájek, bývalý československý ministr zahraničních věcí a předseda Československého helsinského výboru, Bjorn Elmquist, člen dánského parlamentu a Dánského helsinského výboru, Jeri Laberová, výkonná ředitelka Helsinského výboru USA, a Gerald Nagler, generální tajemník Mezinárodní helsinské federace.

Chceme vyjádřit zklamání a vážné znepokojení nad tím, že českoslovenští ministři odmítli setkání s námi. Toto zklamání je pochopitelné, neboť někteří z nás museli přijet z velké dálky. Naše nejhlubší znepokojení se však týká skutečnosti, že důvodem k zrušení schůzky bylo odmítavé stanovisko československých úřadů k zařazení dr. Hájka do naší delegace.

Dr. Hájek je předsedou výboru, jehož úkolem je sledovat a napomáhat provádění závěrů KBSE. Paragraf 26 Závěrečného dokumentu vídeňské schůzky KBSE, schválený vládou ČSSR 10. ledna 1989, tedy velmi nedávno, nejenže výslovně zavazuje vlády respektovat právo organizací k takovému postupu, ale zároveň od nich vyžaduje „účinná opatření umožňující přístup k informacím týkajícím se zavádění ustanovení KBSE“. Vyloučení představitelů našeho členského československého výboru z účasti na schůzce, kde předmětem rozhovoru mělo být zavádění závěrů KBSE, je neslučitelné s podepsanými závazky.

Považujeme za nesmírně důležité, aby československé úřady navázaly ve své zemi dialog s nezávislými skupinami, jako je například Československý helsinský výbor. Doufali jsme, že budeme takovému rozhovoru nápomocni.

Požadavek Mezinárodní helsinské federace setkat se s předními vládními představiteli ČSSR byl motivován blubokým znepokojením nad nedávnými událostmi v této zemi. Mezinárodní helsinská federace sleduje situaci ve všech zemích KSSE. Zatímco sousední státy uvolňují společenský život, v Československu jsou občané posíláni do vězení za nenásilné vyjadřování svých názorů.

Delegace Mezinárodní helsinské federace protestuje proti

- policejní brutalitě, k níž došlo v Československu u účastníků pokojných demonstrací v srpnu, říjnu a lednu 1988–1989,

- zatýkání aktivistů za lidská práva a dalších občanů v uplynulých měsících,

- procesům a rozsudkům vyneseným nad občany užívajícími právo na svobodné vyjadřování, včetně členů Československého helsinského výboru Václava Havla a Jany Petrové,

- pokračujícím soudním řízením, z nichž některá probíhají v tomto týdnu proti dalším občanům usilujícím o svobodné vyjádření práv zaručených helsinskými dohodami,

- odpírání práv zadržených občanů, jimž je znemožňováno přijímat návštěvy rodinných příslušníků, odesílat dopisy, nebo jsou vystavováni i dalšímu omezování,

- schválení článku 156s trestního zákona a paragrafu 6c o trestních přestupcích, které dále omezují práva občanů v rozporu s duchem helsinského dokumentu, a to již po uzavření helsinských rozhovorů.

Mezinárodní helsinská federace vznáší proto tyto požadavky:

- ihned propustit všechny politické vězně a s okamžitou platností zastavit trestní stíhání proti nim, včetně občanů, kteří protestovali proti policejní brutalitě při nedávných událostech v Praze,

- poskytnout záruky o řádném průběhu soudních procesů, tj. uskutečnit veřejná líčení za přítomnosti zahraničních pozorovatelů v případech těch, kdo jsou souzeni z politických přestupků.

- přestat se zneužíváním pasových a vízových předpisů jako prostředku trestání politických aktivistů, skončit s kladením překážek, které členům Československého helsinského výboru znemožňují udržovat kontakty s helsinskými pozorovateli v jiných zemích a zúčastňovat se jejich setkání,

- uznat právo Československého helsinského výboru a dalších nezávislých iniciativ v ČSSR využívat a napomáhat dodržování občanských práv zaručených helsinskými dohodami.

Očekávám Vaši odpověď.

S pozdravem

Karel Jan ze Schwarzenbergu,

předseda Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva

D 81

16. března 1989 (Štrasburk)

Rezoluce Evropského parlamentu schválená na základě společného návrhu skupiny socialistů, křesťanských demokratů, liberálů, demokratické aliance (gaullistů) a komunistů.

Evropský parlament

a) s ohledem na to, že čs. vláda podepsala nejen Závěrečný akt helsinské konference, ale také letošní dokument ve Vídni, zaručující respektování lidských práv;

b) s ohledem na to, že v rozporu s těmito dohodami a výzvou adresovanou čs. úřadům Evropským parlamentem spisovatel Václav Havel byl 21. února 1989 odsouzen k 9 měsícům vězení s přísným režimem a spolu s ním Ota Veverka k 12 měsícům, Jana Petrová k 9 měsícům a dalších pět občanů k dalším trestům pro pouhou účast na mírumilovné manifestaci k uctění 20. výročí smrti Jana Palacha;

c) s ohledem na to, že řada evropských vlád, Spojené státy a stovky intelektuálů, spisovatelů a občanů zaslali čs. vládě petice žádající osvobození Václava Havla;

d) s ohledem na své rezoluce z 19. ledna 1899 a z 16. února 1989 o Československu, ve kterých se zdůrazňuje, že pozitivní vývoj ve vztazích Východ Západ závisí na respektování vzájemných závazků:

1) odsuzuje věznění Václava Havla a jeho přátel a žádá jejich okamžité propuštění, jakož i propuštění všech ostatních politických vězňů;

2) konstatuje, že tyto jevy představují vážné porušení Závěrečného dokumentu vídeňské konference, podepsaného také čs. vládou;

3) žádá ministry zahraničních věcí dvanácti zemí EHS, aby společně protestovali u čs. vlády a vyvinuli veškeré úsilí, aby mírumilovní disidenti byli co nejdříve osvobozeni;

4) vyzývá svou delegaci pro styky s čs. parlamentem, aby v jednání s delegací čs. parlamentu nastolila problém politické repréze;

5) pověřuje svého prezidenta, aby předal tuto rezoluci Radě ministrů EHS, ministrům zahraničních věcí v rámci politické spolupráce a rovněž tak hlavě čs. státu a čs. vlády.

D 82

16. března 1989 (Bonn)

Rezoluce Německého spolkového sněmu v Bonnu, schválená podle návrhu představitelů frakcí křesťanských demokratů, sociálních demokratů, svobodných demokratů a zelených.

Německý spolkový sněm vzal s údivem na vědomí, že v Československu byla v poslední době odsouzena řada obhájců občanských práv – světově známý spisovatel Václav Havel k 9 měsícům zostřeného vězení, Ota Veverka a Jana Petrová z nezávislých hnutí pro mír a obhajobu občanských práv k 12 a 9 měsícům vězení, David Němec, Stanislav Penc, Petr Placák a Alexandr Vondra k pokutám a několikaměsíčním podmíněným trestům.

Byli obžalováni, protože se 16. ledna pokusili připomenout na Václavském náměstí v Praze 20. výročí smrti Jana Palacha, který se upálil na protest proti okupaci ČSSR. Podle nedávno zostřených československých zákonů to bylo kvalifikováno jako výtržnost, ačkoli se obžalovaní žádného násilí nedopustili.

Německý spolkový sněm vítá, že bezprostředně po vyhlášení rozsudků spolková vláda nad nimi vyjádřila své ohromení a údiv a apelovala na čs. vládu, aby je zrušila, a že v rámci EPZ podnikla odpovídající iniciativní kroky.

Německý spolkový sněm konstatuje s hlubokými obavami, že ČSSR tím hrubě porušila vídeňský Závěrečný dokument KBSE, který zavazuje k dodržování základních lidských práv a svobod.

Podle názoru německého spolkového sněmu lze zlepšení spolupráce v Evropě zaručit, jen když budou všechny státy usilovat o posílení vnějšího i vnitřního míru a když se budou dodržovat všechna občanská a lidská práva.

Německý spolkový sněm podporuje spolkovou vládu v jejích iniciativních krocích a vyzývá ji, aby i nadále využívala všech možností v rámci procesu KBSE, evropské spolupráce a Evropské rady působit na čs. vládu, aby dodržovala lidská práva, jak se k tomu zavázala podepsáním Závěrečného aktu KBSE, vídeňského Závěrečného aktu KBSE a Smlouvy o lidských právech OSN.

Bonn, 15. března 1989

D 83

20. března 1989

Dopis osmi nezávislých iniciativ poslancům Federálního shromáždění ČSSR

Paní poslankyně, pane poslanče,

oslovujeme Vás ve chvíli, kdy se naše republika ocitla na křižovatce. Máme na vybranou: buď cestu demokratické obnovy, cestu sice nesnadnou, ale jedinečnou, chceme-li skutečně léčit hluboké ekonomické, ekologické a mravní rány společnosti. Z naší strany nikdy nechyběla

a ani dnes nechybí ochota podílet se na takto pojetém vývoji. Nebo bude státní moc pokračovat v násilném jednání proti nezávislým občanským skupinám s cílem umlčet hlas procitající občanské statečnosti. To však je cesta bez budoucnosti. cesta vedoucí k hospodářskému a sociálnímu rozvratu.

Na svém zasedání máte schválit tzv. zákonná opatření, na nichž se usneslo předsednictvo Federálního shromáždění 14. února 1989. Domníváte se, že to je vůle Vašich voličů? Dřív, než zvednete ruku, zamyslete se nad tím. Ve Vídni se čs. vláda v principu 13 slavnostně zavázala zdokonalovat zákony, předpisy a politiku v oblasti lidských práv tak, aby bylo zajištěno jejich účinné vykonávání. Dále – schválením principu 26 schválila i legalitu občanských iniciativ, a dokonce se zavázala, že bude usnadňovat sdružování, komunikaci a kontakty mezi občany, kteří usilují o realizaci ustanovení helsinských dokumentů. Zavázala se rovněž odstraňovat zákonodámné a správní překážky, jež uvedenému úsilí brání. Tzv. zákonná opatření, jež jsou Vám předkládána, jsou však v příkrém rozporu s tímto platným mezinárodním závazkem a právní kulturou.

Paní poslankyně, pane poslanče, je na Vás vložena velká odpovědnost. Schválíte-li opatření, jež nás přibližují výjimečnému stavu, kdy o svobodě projevu, o právu na pokojné shromažďování a sdružování nemůže být ani řeči, schválíte hrubé porušení zcela čerstvé mezinárodní smlouvy. Schválíte tím bez výhrad i represe, kolotoč politických procesů a věznění osob, které mají nespornou autoritu doma i v zahraničí. Zaslouhou tohoto pošetilého jednání se Československo už dostalo na mezinárodní pranýř a hrozí mu mj., že pohoršení většiny zemí helsinského společenství se projeví i ve vztazích, jež mají značný význam pro hospodářský rozvoj.

Lidé, kteří Vás k takovému jednání nabádají, odejdou. Vy však zůstanete se svou odpovědností. Každý z Vás by měl myslet na to, aby se mohl jednou s dobrým svědomím podívat do očí svým spoluobčanům i svým nejbližším – svým dětem.

Žádáme Vás proto: nehlasujte pro porušení našich mezinárodních závazků. Jednejte v souladu se svou odpovědností vůči občanům i vůči skutečné zákonnosti.

Charta 77 – mluvčí Dana Němcová, Saša Vondra, Tomáš Hradílek

Hnutí za občanskou svobodu – Václav Benda, Jaroslav Šabata, Ján Čarnogurský

Čs. helsinský výbor – Jiří Hájek, Ladislav Lis, Václav Malý, Jan Štern

Nezávislé mírové sdružení – Tomáš Tvaroch, Jan Svoboda, Jan Chudomel

Společenství přátel USA – Bedřich Koutný, Petr Bartoš, Pavel Jungmann

Demokratická iniciativa – Emanuel Mandler

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných – Petr Uhl, Andrej Stankovič

Mírový klub Johna Lennona – Stanislav Penc, Heřman Chromý

D 84

21. března 1989

Závěrečná řeč Václava Havla v odvolacím řízení před senátem Městského soudu v Praze

Vážený soude, vážení přítomní.

události posledních chvil před mým zatčením, průběh mého vyšetřování a průběh hlavního líčení před soudem první instance ve mně vyvolávají poměrně konzistentní představu o tom, proč jsem vlastně ve vězení. Přímé důkazy oprávněnosti této představy sice nemám, je to tedy jen hypotéza, nicméně vše do ní tak dobře zapadá, že cítím právo zde o ní mluvit.

Šestnáctého ledna po patnácté hodině došla StB zpráva, že se představitelé nezávislých iniciativ pokusili položit květiny k uctění Palachovy památky k soše sv. Václava. Příslušníci StB hned přijeli na Václavské náměstí a ve shluku osob, který se tam vytvořil, si v 15.25 všimli i mne a začali mě pak pozorovat.

Květiny k soše jsem nekladl. Nijak nápadně jsem se neprojevoval, do žádného kontaktu s Bezpečností jsem se nedostal. Proto se zřejmě kdesi delší dobu rozhodovalo, zda mám být také zadržen, či nikoli, a mimo to se zřejmě čekalo na příjezd příslušné skupiny, tj. těch, kteří mě mají tak říkajíc na starosti, respektive kteří něco o mně vědí a mohou mi klást při výslechu kvalifikovaně otázky. Tato fáze trvala asi hodinu a vyústila do mého zatčení v 16.30 u Pragoimpa ve chvíli, kdy jsem se chystal už Václavské náměstí opustit. Spěch, s jakým se ke mně davem prodírali příslušníci StB, svědčil o obavě, abych Václavské náměstí neopustil a svému zatčení tím neodíhal aspoň formální důvod. Nebyl jsem zatčen jako někdo, kdo ztěžuje výkon pravomoci veřejného činitele, ale prostě proto, že jsem to já.

Asi osm hodin jsem pak čekal na okrsku SNB ve Školské ulici na rozhodnutí, co se mnou bude. Výslech, který byl se mnou proveden, byl dost všeobecný, týkal se různých věcí a nesměřoval k žádnému konkrétnímu podezření, které by měl potvrdit nebo vyvrátit. Svědčila naopak o tom, že se zatím neví, budu-li z něčeho obviněn, a pokud ano, tak z čeho.

Rozhodnutí posléze padlo, a tak jsem byl zadržen a později obviněn a uvržen do vazby pro údajné výtržnictví. Jelikož ale má pouhá přítomnost na Václavském náměstí neskýtala dostatek konkrétních důvodů k obvinění, k vazbě, a tudíž i k odsouzení, byl k ní připojen další skutek, totiž mé výroky v zahraničních rádiích týkající se patnáctého ledna, za které bych jinak zřejmě stíhán nebyl. Tento druhý skutek byl tedy připojen k mému obvinění čistě účelově, prostě proto, aby se vůbec o něco mohlo opřít a aby se o ně mohla opřít i žaloba a rozsudek.

Několikeré překvalifikování mého případu i fakt, že nejprve o mně jednalo ministerské konzilium a teprve pak psal major Žák zprávu o mém zadržení, dost zoufalá a málo úspěšná snaha sehnat svědky, kteří by proti mně něco konkrétního řekli, stejně jako mnoho dalších věcí, to všechno ve mně vyvolává intenzívní pocit, že nejdříve

bylo rozhodnuto, že půjdu do vězení, a teprve potom se k tomu hledaly nějaké právní důvody.

Hlavní líčení proběhlo objektivně a korektně. O to překvapivější byl rozsudek, který byl v naprostém rozporu s výsledky dokazování. Působilo to na mne tak, jako by bylo o něm rozhodnuto už před procesem a kdesi jinde než v soudní síni. Což mne jen utvrdilo v mém dojmu, že jsem byl zavřen jen proto, že jsem to já, a že jsem byl odsouzen jen proto, že jsem byl zavřen.

Rozsudek se mi díky tomu všemu jeví prostě jako akt odvety za to, že mám ty názory, které mám, a že se s nimi neskrývám. Jeho konkrétní obsah má v mých očích pouze zástupnou funkci, kterou navíc plní velmi chatmě. Připadalo by mi za tohoto stavu věcí poctivější, kdyby zněl pouze takto: „Václave Havle, celkově nás rozčiluješ, půjdeš proto na devět měsíců do vězení.“

V poslední době a dokonce právě v souvislosti s mým případem byla nejednou zdůrazněna nezávislost našeho soudnictví. Pevně věřím, že soud druhé instance tuto nezávislost dokáže osvobodujícím rozsudkem.

D 85

(21. března 1989)

Svědectví Ladislava Lise o odvolacím řízení ve věci Václava Havla před senátem Městského soudu v Praze

Rozsudek už znáte, zčásti i reakce na něj, já bych jen chtěl připomenout, jak jsem to napětí prožíval s těmi 450 až 500 lidmi, kteří se shromáždili v soudní budově. Bylo to velmi dramatické shromáždění, názory, zda soud původní rozsudek zruší, nebo jej ještě zostří, se různily. V každém případě projevovali všichni s Václavem Havlem vřelé sympatie, byla to demonstrace spoluúčasti s ním a ostatními odsouzenými, a taky demonstrace ke dni 21. března, který byl vyhlášen za den solidarity s politickými vězni. Bylo to zvlášť zajímavé v tom smyslu, že jinde nám moc brání, abychom mohli veřejně demonstrovat nebo protestovat proti takovým rozsudkům, a tady jsme své mínění

mohli vyjádřit v poměrně značném počtu přímo v soudní budově. Krátce, mítink, který by jinak probíhal dejme tomu na ulici, na náměstí nebo v nějakém sále, se odehrál přímo v budově soudu. A když jsme se dozvěděli, jak soud rozhodl, bylo to přijato s velkou nevolí, odporem a voláním „Hanba!“, „Styd'te se!“, „Propusťte Havla!“, „Svobodu Havlovi!“ a tak dál. Současně vznikl spontánní návrh, abychom na protest proti rozsudku zahájili čtyřicetihodinovou hladovku; návrh podepsalo na místě 150 lidí. Považuji to za symbolické a symptomatické: na jedné straně se moc snaží svými prohlášeními občanské aktivity

a jejich představitele skandalizovat a na druhé straně se u soudu sejdou lidé až z Tábora, ze Soběslavi, z Plzně, z Jihlavy, ze severních Čech, kteří skutečně vědí, oč jde, a jsou odhodlaní bez ohledu na mocenské zákroky deklarovat své právo na svobodu projevu, svobodu shromáždování a svobodu slova.

(Ed. pozn.: Podle telefonátu rozhlasové stanici Svobodná Evropa; zkráceno.)

SEZNAM DOKUMENTŮ A SVĚDECTVÍ

- D 1 2. ledna 1989 Oznámení představitelů nezávislých občanských iniciativ odboru vnitřních věcí ONV Praha I
- D 2 9. ledna 1989 Prohlášení V. Havla k anonymnímu dopisu o chystané protestní sebevraždě upálením
- D 3 9. ledna 1989 Prohlášení D. Němcové k anonymnímu dopisu o chystané protestní sebevraždě upálením
- D 4 10. ledna 1989 Prohlášení Hnutí za občanskou svobodu: *Výzva Jana Palacha*
- D 5 11. ledna 1989 Stanovisko nezávislých iniciativ k zákazu pietní vzpomínky na J. Palacha
- D 6 11. ledna 1989 Výzva nezávislých iniciativ k účasti na národní pouti k hrobu J. Palacha
- D 7 12. ledna 1989 Rudé právo: *Bylo to hazardérství*
- D 8 12. ledna 1989 Václav Havel znovu o anonymním dopisu z 9. ledna
- D 9 12. ledna 1989 Prohlášení Masarykovy společnosti v Praze

- D 10 12. ledna 1989 Večerní Praha: *Kam kráčíš, Charto!*
- D 11 14. ledna 1989 Slovenská spisovatelka Hana Ponicová pisateli anonymního dopisu, který dostali V. Havel a D. Němcová
- D 12 14. ledna 1989 Mladá fronta: *TASS o provokačních výzvách v ČSSR. Jsou to nemorální cíle*
- D 13 15. ledna 1989 Dokument Charty 77 č. 4/89: *Vzpomínka na Jana Palacha*
- D 14 (15. ledna 1989) Svědectví o manifestaci 15. ledna
- D 15 16. ledna 1989 Rudé právo: *Zpráva ČTK*
- D 16 (16. ledna 1989) Další svědectví o manifestaci 15. ledna
- D 17 16. ledna 1989 V. Chramostová a L. Šilhánová Čs. vládě a komunistické straně: *Prohlášení k 15. lednu*
- D 18 16. ledna 1989 Dopis Demokratické iniciativy Federálnímu shromáždění ČSSR
- D 19 16. ledna 1989 Večerní Praha: *Stop provokatérům*
- D 20 17. ledna 1989 Rudé právo: *Záměr je jasný: provokovat k neklidu. K zneužití tragické smrti studenta J. Palacha*
- D 21 17. ledna 1989 Dokument Charty 77 č. 5/89: *Vládám států účastnících se procesu Konference o bezpečnosti a spolupráce v Evropě*

SEZNAM DOKUMENTŮ

- D 22** (17. ledna 1989) Další svědectví o událostech 15. a 16. ledna
- D 23** 17. ledna 1989 Večerní Praha: *Ztrácejí soudnost*
- D 24** 18. ledna 1989 Rudé právo: *Nezbytná opatření k zajištění klidu*
- D 25** 18. ledna 1989 Dopis bývalých členů KSČ vládě ČSSR
- D 26** 18. ledna 1989 Zpráva Nezávislého mírového sdružení o jednání na předsednictvu vlády ČSSR
- D 27** (18. ledna 1989) Svědectví o manifestaci 18. ledna
- D 28** 19. ledna 1989 Rudé právo: *Rozhodná stanoviska k provokačním akcím; ●pakované výtržnosti*
- D 29** (19. ledna 1989) Svědectví o manifestaci 19. ledna
- D 30** 20. ledna 1989 Rudé právo: *Republiku si rozvrat et nedáme*
- D 31** 20. ledna 1989 Dopis kardinála F. Tomáška předsedovi vlády ČSSR L. Adamcovi
- D 32** 20. ledna 1989 Dopis Evy Kantůrkové manželce V. Havla Olze
- D 33** (20. ledna 1989, Bratislava) Miroslav Kusý: *Československý obraz nepriatelů*
- D 34** 21. ledna 1989 Rudé právo: *Zpráva ze zasedání předsednictva ÚV KSČ; Vyhrožují...*
- D 35** 21. ledna 1989 Dopis kardinála F. Tomáška předsedovi vlády ČSSR L. Adamcovi
- D 36** (k 21. lednu 1989) Svědectví o národní pouti na hrob J. Palacha ve Všetatech
- D 37** 22. ledna 1989 Dokument Charty 77 č. 8/89: *Prohlášení k lednovým událostem*
- D 38** 23. ledna 1989 Rudé právo 23. 1. 1989: *●dešli s nepořízenou*
- D 39** 23. ledna 1989 Dokument Charty 77 č. 9/89: *Soupis československých politických vězňů. Stručný výtah*
- D 40** 24. ledna 1989 Rudé právo 24. 1. 1989: *Zasedání výboru pro stranickou práci v ČSR*
- D 41** 24. ledna 1989 (Petřvald) Dopis dělníků z Petřvaldu Ústřednímu výboru KSČ
- D 42** 26. ledna 1989 Zpráva nezávislé Východoevropské informační kanceláře VIA o represích proti manifestacím 15.–21. ledna
- D 43** 26. ledna 1989 Prohlášení účastníků Hnutí za občanskou svobodu
- D 44** 26. ledna 1989 Dopis Iniciativy kulturních pracovníků předsedovi federální vlády ČSSR L. Adamcovi
- D 45** 27. ledna 1989 Dopis šesmácti čs. občanů A. D. Sacharovovi
- D 46** 29. ledna 1989 Sdělení VONS č. 897: *Represe proti manifestacím 15.–21. ledna 1989*
- D 47** 29. ledna 1989 (Moskva) Dopis J. Bonnerové, L. Bogorazové, A. Sacharova a L. Timofějeva hlavám států účastnících se Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
- D 48** 29. ledna 1989 (Roxbury, Connecticut, USA) Arthur Miller: *Kde je budoucnost* (K uvěznění V. Havla)
- D 49** 30. ledna 1989 Dopis studentů AMU předsednictvu ÚV SSM k událostem na Václavském náměstí a k prohlášení ÚV SSM ze dne 20. 1. 1989
- D 50** 31. ledna 1989 Otevřený dopis O. Havlové a I. Havla všem, kdo projevíli zájem o osud V. Havla
- D 51** (začátek února 1989) Vzkaz Václava Havla z vězení
- D 52** 1. února 1989 Dopis Čs. helsinského výboru Polskému helsinskému výboru
- D 53** 2. února 1989 Petice československých občanů k událostem 15.–21. ledna
- D 54** 2. února 1989 (Gottwaldov–Zlín) Dopis Společenství přátel USA Federálnímu shromáždění ČSSR
- D 55** 5. února 1989 Ludvík Vaculík: *Komunismus je bití*
- D 56** 6. února (Paříž) Dopis pařížského Mezinárodního výboru na podporu Charty 77 prezidentu Francouzské republiky F. Mitterrandovi

- D 57** 10. února 1989 Společný dokument Charty 77 a Čs. helsinského výboru: *Stanovisko k vídeňskému dokumentu* (Dokument Charty 77 č.11/89: Československý helsinský výbor čj. 40/89)
- D 58** 11. února 1989 Rudé právo: *Počítáme se všemi poctivými lidmi. Z projevu generálního tajemníka KSČ M. Jakeše 9. února na setkání s vedoucími pracovníky sdělovacích prostředků*
- D 59** 11. února 1989 Dopis studentů Komenského evangelické bohoslovecké fakulty poslancům Federálního shromáždění ČSSR
- D 60** 16. února 1989 Dodatek k Petici československých občanů, adresovaný čs. představitelům
- D 61** 16. února 1989 Prohlášení Hnutí za občanskou svobodu: *Cesty k demokracii po lednových událostech*
- D 62** 18. února 1989 Dopis nezávislých iniciativ vládám účastnických zemí KBSE a všem přátelům doma i v zahraničí
- D 63** 19. února 1989 Dokument Charty 77 č.15/89: *Zamyšlení nad obětí Jana Zajíce*
- D 64** 20. února 1989 (Bratislava) Dopis slovenského spisovatele a jednoho z vydavatelů časopisu *Fragment-K* Ivana Hoffmanna V. Havlovi
- D 65** 21. února 1989 Ivan Havel o procesu s Václavem Havlem
- D 66** 21. února 1989 Závěrečná řeč Václava Havla před Obvodním soudem pro Prahu 3
- D 67** 21. února 1989 (Brno) Dopis dr. Radomíra Malého generálnímu prokurátorovi ČSSR
- D 68** 21. února 1989 Oznámení Výboru pro podání návrhu na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi
- D 69** (21. února 1989) Svědectví Jany Sternové o policejním a soudním postihu
- D 70** 23. února 1989 (Mnichov) Prohlášení Spolku slovenských spisovatelův a umelcov v zahraničí k rozsudku nad V. Havlem
- D 71** 23. února 1989 Další oznámení Výboru pro podání návrhu na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi
- D 72** 24. února 1989 (Viedeň) Kurier: Karel Jan ze Schwarzenbergu, *Více než zločin – hloupost*
- D 73** 25. února 1989 Dopis člena Národního divadla Josefa Kemra redakci *Rudého práva*
- D 74** 27. února 1989 Dopis J. Dienstbiera k návrhu na udělení Nobelovy ceny míru V. Havlovi
- D 75** 28. února 1989 Dokument Charty 77 č. 19/89 k budapeštské manifestaci solidarity s V. Havlem a dalšími čs. politickými vězni
- D 76** 28. února 1989 Prohlášení slovenského spisovatele Ľubomíra Feldeka k rozsudku nad V. Havlem
- D 77** (konec února 1989) Prohlášení Výboru na obranu mírových aktivistů
- D 78** 2. března 1989 Dokument Charty 77 č.21/89: *Dopis prezidentu republiky*
- D 79** 5. března 1989 (Moskva) Dopis sovětských a německých spisovatelů, umělců a vědců na obranu V. Havla
- D 80** 6. března 1989 Dopis předsedy Mezinárodní helsinské federace Karla Jana ze Schwarzenbergu předsedovi federální vlády ČSSR L. Adamcovi
- D 81** 16. března 1989 (Štrasburk) Rezoluce Evropského parlamentu ve Štrasburku
- D 82** 16. března 1989 (Bonn) Rezoluce Německého spolkového sněmu
- D 83** 20. března 1989 Dopis osmi nezávislých iniciativ poslancům Federálního shromáždění ČSSR
- D 84** 21. března 1989 Závěrečná řeč Václava Havla v odvolacím řízení před senátem Městského soudu v Praze
- D 85** (21. března 1989) Svědectví Ladislava Lise o odvolacím řízení ve věci V. Havla před senátem Městského soudu v Praze

SEZNAM ČS. OBČANŮ STÍHANÝCH,
PŘÍPADNĚ SOUZENÝCH

v době od 1. ledna do 30. března 1989

Údaje o roku narození (v závorce za jménem), zaměstnání a bydliště jsou uvedeny, pokud byly zveřejněny zejména v sděleních VONS. Odtud jsou převzaty také informace o důvodech postihu, případně odsouzení. Některé případy nebyly dosud uzavřeny.

Seznam, který následuje, si nedělá nárok na úplnost, ta patrně není zatím z mnoha důvodů dosažitelná: nebylo možno především vyjmenovat stovky občanů předvedených nebo zadržovaných krátkodobě, případně lidí šikovaných, legitimovaných, ponižovaných nebo dokonce bitých během četných policejních zákroků. Někteří jsou však uvedeni jménem v různých dokumentech tohoto svazku. (Viz zejména D 21, 23, 36, 39, 42, 46 atp.)

John Bok (1945), jevištní mistr, signatář Charty 77, bytem v Praze, zadržen od 21. 2. do 24. 2. 1989. stíhán pro výtržnictví a ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 202/1 a par. 156a tr. z.), protože odmítl opustit soudní budovu za procesu s V. Havlem. (D 46)

Jan Brabec (1959), kameník, bytem v Praze, zadržen 10. 1. 1989, obviněn pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.) za údajné rozhazování letáček s textem „Svobodu Ivanu Jirousovi“ a propuštěn.

Josef Blažek (1958) stavební dělník, bytem přechodně v Praze, stíhán od 19. 1. 1989 pro útok na státní orgán a ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 154/2 a par. 156a t. z.) za účast na manifestaci na Václavském náměstí téhož dne.

Petr Cibulka (1953), dělník, signatář Charty 77, člen VONS atd., bytem v Brně, několikrát trestaný pro svou občanskou angažovanost, ve vazbě od 14. 10. 1988, původně stíhán pro přípravu k hanobení národa, rasy a přesvědčení (par. 7/1 k par. 198b tr. z.) za přípravu

rozmnožování *Informací o Chartě 77* s peticí týkající se mj. odpovědnosti státních orgánů za smrt vězněného P. Wonky, později také pro přípravu k pobuřování (par. 7/1 k par. 100/1a, 3a tr. z.) za rozmnožování *Informací o Chartě 77* a soustředování *Lidových novin* a obdobných písemností, posléze ještě pro spekulaci a pro nedovolené podnikání (par. 117/1, 2 b a par. 118/1 tr. z.) za přechovávání, nahrávání a prodej magnetofonových kazet a pásků, stíhání a vazba pokračují.

Stanislav Devátý (1952), technik, signatář a bývalý mluvčí Charty 77, člen VONS, bytem v Gottwaldově, zadržen 16. 3. 1989, vzat do vazby a obviněn pro pobuřování (par. 100/1a) za petici z 31. 12. 88 a dopis SPUSA z 2. 2. 1989, adresované Federálnímu shromáždění, po hladovce propuštěn z vazby 14. 4. 1989, zadržen 1. 5. 1989, vzat do vazby 6. 5. 1989, po další hladovce propuštěn z vazby 19. 5. 1989, odsouzen 29. 8. 1989 k 20 měsícům vězení. (K 16. března)

Ing. Pavel Dudr (1949), strojní inženýr, bytem v Gottwaldově, stíhán na svobodě od listopadu 1985 pro pobuřování (par. 100/1a, 3 tr. z.) za shromažďování a rozšiřování písemností nepřátelsky zaměřených proti socialistickému a státnímu zřízení, odsouzen 9. 3. 1989 k 12 měsícům vězení podmíněně na 3 roky. (K 9. března)

Zdeněk Dušek (1959), dělník, bytem v Praze, stíhán na svobodě pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele a pro útok na státní orgán (par. 156a a par. 154/2 tr. z.) za účast na manifestaci 15. 1. 1989 v Praze, trestní stíhání 2. 2. 1989 zastaveno.

Tomáš Dvořák (1965) technický úředník, aktivista NMS, bytem v Praze, vzat do vazby 22. 10. 1989 a stíhán nejprve pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.), potom pro pobuřování (par. 100/1a tr. z.), odsouzen 17. 3. 1989 pro přípravu k pobuřování (par. 7/1 k par. 100/1a tr. z.) k 10 měsícům vězení podmíněně na 2 a půl roku, rozsudek potvrzen 3. 5. 1989 a T. Dvořák propuštěn z vazby po více než šesti měsících. (K 17. března)

Jiří Fajmon (1964) z Liberce, strojník ČSD, signatář Charty 77, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na katolické manifestaci 25. 3. 1988 v Bratislavě, odsouzen 27. 1. 1989 ke 2 měsícům vězení v 2. NVS, rozsudek potvizen 2. 3. 1989.

Petr Frůala (1969), dělník, stoupenec hnutí punk, bytem v Praze, stíhán na svobodě od 23. 1. 1989 pro výtržnictví a pro příživnictví (par. 202/1 a par. 203 tr. z.), protože se uvedeného dne společně s J. Karpíškovou pohybovali ve středu Prahy v kožených bundách s nápisy „1968“, „Propusťte politické vězně“, „Ve jménu humanity“, „Čírn hůř tím líp“, „Svoboda ve stínu obušků“ atd.

Ing. Milan Hájek, CSc. (1947), výzkumný pracovník, bytem v Praze, zadržen a vzat do vazby 19. 1. 1989 při demonstraci v Praze, po šesti dnech vazby odsouzen k peněžitému trestu 2500 Kčs.

Václav Havel (1936) spisovatel, signatář a bývalý mluvčí Charty 77, bytem v Praze, zadržen 16. 1. 1989, vzat do vazby a stíhán pro podněcování a pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 164 a par. 156a tr. z.) za projevy v rozhlasové stanici Svobodná Evropa a za účast na manifestaci na Václavském náměstí, odsouzen 21. 2. 1989 k 9 měsícům vězení v 2. NVS, v odvolacím řízení trest snížen na 8 měsíců vězení nepodmíněně v 1. NVS, po odpykání poloviny trestu 17. 5. 1989 propuštěn. (*K 21. března*)

Bořislav Holeček, zadržen 16. 1. 1989 při manifestaci na Václavském náměstí, propuštěn z vazby 22. 1. 1989, kdy byla věc postoupena k přestupkovému řízení ONV Praha 1.

František Horký (1955), topič, signatář Charty 77, bytem v Praze, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na manifestaci na Václavském náměstí 28. 10. 1988, věc postoupena k přestupkovému řízení ONV Praha 1, potrestán pokutou 200 Kčs, F. Horký se proti rozhodnutí odvolal.

Ing. Tomáš Hradílek (1945), zootechnik, t. č. dělník, mluvčí Charty 77, bytem v Lipníku nad Bečvou, stíhán od

21. 2. 1989 pro pobuřování a pro poškozování zájmů republiky v cizině (par. 100/1a, 3a a par. 112 tr. z.) za prohlášení adresované stranickým a ústavním orgánům 17. 1. a za otevřený dopis generálnímu tajemníkovi KSČ M. Jakešovi z 1. 2. 1989, odsouzen 4. 4. 1989 k 13 měsícům vězení podmíněně na 2 roky, rozsudek potvrzen 19. 5. 1989. (*K 8. března*)

Petr Chmelař (1968), učitel, bytem v Praze, vzat do vazby 31. 10. 1988, propuštěn z vazby 1. 11. 1988, stíhán na svobodě pro útok na státní orgán (par. 154/2 tr. z.) za účast na manifestaci 28. 10. 1988, zproštěn viny 26. 1. 1989, rozsudek potvizen 15. 2. 1989.

Vlasta Chramostová, herečka, signatářka Charty 77, bytem v Praze, stíhána na svobodě od 21. 2. 1989 pro schvalování trestného činu a pro útok na státní orgán (par. 165/1 a par. 154/1 tr. z.) za otevřený dopis vládním a stranickým orgánům, odsouzena 10. 4. 1989 k 3 měsícům vězení podmíněně na 1 rok, rozsudek potvrzen 26. 5. 1989. (*K 20. března*)

Jan Chudomel (1967), čerpač Vodních zdrojů Praha, bytem v Praze, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na neformálním shromáždění 26. 11. 1989 na Václavském náměstí, věc postoupena 10. 2. 1989 k přestupkovému řízení ONV Praha 1.

Lubomír Jaroš, zadržen 16. 1. 1989 při manifestaci na Václavském náměstí, propuštěn z vazby 22. 1. 1989, kdy byla věc postoupena k přestupkovému řízení ONV v Praze 1.

Ivan Jirous (1944), teoretik umění, publicista a básník, signatář Charty 77, bytem ve Staré Říši, ve vazbě od 20. 10. 1988, stíhán pro útok na státní orgán (par. 154/2 tr. z.), později pro pobuřování a pro poškozování zájmů republiky v cizině (par. 100/1a a par. 112 tr. z.) za petici dožadující se objasnění smrti politického vězně P. Wonky, odsouzen 9. 3. 1989 k 16 měsícům vězení v 2. NVS, rozsudek potvrzen 24. 4. 1989. (*K 9. března*)

Kamil Kastner (1968), dělník, bytem v Plzni, odsouzen 9. 3. 1989 trestním příkazem k peněžitému trestu 1000 Kčs pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech), kterého se měl dopustit 19. 1. 1989 přítomností na Mírovém náměstí v Praze v době odvolané manifestace NMS: odsouzený trest přijal.

Jana Karpíšková (1971), dělnice, bytem v Jihlavě, stíhána od 21. 1. 1989 pro výtržnictví (par. 202/1), protože se uvedeného dne společně s P. Frtálou (viz výše) pohybovali ve středu Prahy v kožených bundách s různými údajně provokativními nápisy.

Otomar Klodner (1964), dělník, bytem v Praze, po zadržení 19. 1. 1989 stíhán na svobodě pro útok na státní orgán a pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 154/2 a par. 156a tr. z.) za účast na manifestaci 19. 1. 1989 v Praze, věc postoupena 3. 2. 1989 k přestupkovému řízení ONV Praha I.

Tomáš Komárek (1966), zaměstnanec Pražských energetických závodů, bytem v Praze, stíhán pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele a pro útok na státní orgán (par. 156a a par. 154/2) za účast na manifestaci 15. 1. 1989 v Praze.

Jan Křivan (1961), elektromontér, signatář Charty 77, bytem v Budyni nad Ohří, stíhán od 10. 11. 1988 pro útok na státní orgán a pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 154/2 a par. 156a tr. z.) za účast na manifestaci 28. 10. 1988 v Praze, odsouzen 9. 1. 1989 k 4 měsícům vězení podmíněně na 1 rok, rozsudek potvrzen 16. 2. 1989.

Miroslav Kvašňák (1961), zaměstnanec Pražského kulturního střediska, stíhán od 11. 11. 1988 pro útok na státní orgán a ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 154/2 a par. 156a tr. z.) za účast na manifestaci 28. 10. 1988 v Praze, odsouzen 9. 2. 1989 k nápravnému opatření 15% srážky ze mzdy po dobu pěti měsíců.

Václav Lebduška (1966), bytem v Praze, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za přítomnost na Václavském náměstí 20. 1. 1989, zproštěn viny 15. 2. 1989, při novém projednání 17. 3. 1989 opět zproštěn viny.

Tomáš Majer z Kamýku nad Vltavou, nevidomý, špatně slyšící a špatně se pohybující, odsouzen 10. 2. 1989 pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 156/2 tr. z.), protože 28. 10. 1988 večer seděl s dalšími na stupních pomníku sv. Václava v Praze a nedovedl se orientovat, když přitrhla policie a začala sedící rozhánět, legitimovat a bít; soud upustil od potrestání a nařídil ambulanci ochranné léčeni.

Luděk Marks (1963) referent, signatář Charty 77, bytem v Praze, stíhán na svobodě od 21. 1. 1989 pro pokus útoku na veřejného činitele (par. 8/1 k par. 155/1a tr. z.) v souvislosti s účastí na národní pouti k hrobu J. Palacha 21. 1. 1989. (D 36)

JUDr. Hana Marvanová (1962) z Prahy, právnička, aktivistka NMS, zadržena 28. 10. 1988, vzata do vazby a stíhaná nejprve pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.), potom pro pobuřování (par. 100/1 a, b tr. z.), odsouzena 17. 3. 1989 pro přípravu k pobuřování (par. 7/1 k par. 100/1a tr. z.) k 10 měsícům vězení podmíněně na 2 a půl roku, rozsudek potvrzen 3. 5. 1989 a H. Marvanová propuštěna po více než šesti měsících z vazby. (K 17. března)

František Melichar (1920) důchodce, politický vězeň z 50. let, bytem v Praze, stíhán od 20. 2. 1989 pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 156a tr. z.) pro účast na manifestaci na Václavském náměstí 19. 1. 1989, věc postoupena 21. 4. 1989 k přestupkovému řízení ONV Praha I.

Dana Němcová (1934) bytem v Praze, psychologka, mluvčí Charty 77, zadržena 16. 1. 1989, propuštěna z vazby 25. 1. 1989 a stíhána na svobodě pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze. (K 22. února)

David Němec (1962) bytem v Praze, výtvarník, signatář Charty 77, zadržen 16. 1. 1989, propuštěn z vazby 25. 1. 1989 a stíhán na svobodě pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze, odsouzen 22. 2. 1989 k 6 měsícům vězení podmíněně na 3 roky a peněžitému trestu 4000 Kčs, rozsudek potvrzen 4. 4. 1989. (*K 22. února*)

Jaromír Němec (1935), technik, bytem v Gottwaldově, stíhán na svobodě od listopadu 1985 pro pobuřování (par. 100/1a, 3 tr. z.) za shromažďování a rozmnožování písemností nepřátelsky zaměřených proti socialistickému a státnímu zřízení, odsouzen 9. 3. 1989 k 18 měsícům vězení podmíněně na 3 roky. (*K 9. března*)

Martin Palouš, filozof, signatář Charty 77, bytem v Praze, stíhán od 8. 2. 1989 pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.), protože 18. 1. 1989 přečetl na Václavském náměstí v Praze „dokument Charty 77“, věc postoupena 20. 3. 1989 k přestupkovému řízení ONV Praha 1. (*K 8. února*)

Stanislav Penc ml. (1970), bytem v Praze, zadržen 16. 1. 1989, propuštěn z vazby 25. 1. 1989 a stíhán na svobodě pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze, odsouzen 22. 2. 1989 pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) k 2 měsícům vězení podmíněně na 2 roky a peněžitému trestu 2500 Kčs, rozsudek potvrzen 4. 4. 1989. (*K 22. února*)

Jana Petrová (1966), kniharka, bytem v Dobrušce, zadržena 16. 1. 89, vzata do vazby a stíhána pro výtržnictví a pro útok na veřejného činitele (par. 202/1 a par. 156/2 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze, odsouzena 22. 2. 1989 k 9 měsícům vězení nepodmíněně, rozsudek potvrzen 4. 4. 1989, po odpykání poloviny trestu propuštěna 19. 6. 1989. (*K 22. února*)

Stanislav Pitaš (1957), dělník, bytem Šonov u Broumova, zadržen a vzat do vazby 27. 10. 1988, stíhán pro útok na veřejného činitele (par. 155/1a tr. z.) za pasivní rezistenci při předvádění, propuštěn z vazby 23. 11. 1988, odsouzen 18. 5. 1959 k 10 měsícům vězení v 2. NVS.

Petr Placák (1964), spisovatel, bytem v Praze, zadržen 16. 1. 1989, propuštěn z vazby 25. 1. 1989 a stíhán na svobodě pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze, odsouzen 22. 2. 1989 pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) k 2 měsícům vězení podmíněně na 2 roky a peněžitému trestu 2500 Kčs, rozsudek potvrzen 4. 4. 1989. (*K 22. února*)

Vit Polák (1972), student, bytem v Praze Modřancch, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na manifestaci na Václavském náměstí 19. 1. 1989, věc postoupena 22. 2. 1989 soudním rozhodnutím k přestupkovému řízení ONV Praha 1.

Jaroslav Popelka (1956), mistr odborného výcviku, bytem v Brně, zadržen 29. 11. 1989, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za rozšiřování letáků vyzývajících k pouličním manifestacím, odsouzen 22. 12. 1988 k 8 týdnům vězení, rozsudek potvrzen 17. 1. 1989, propuštěn z vězení 24. 1. 1989. Vzát do vazby 24. 3. 1989 a stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za rozšiřování letáček vyzývajících k manifestaci a k diskusi o politické situaci, odsouzen k 4 měsícům vězení nepodmíněně, rozsudek potvrzen 27. 4. 1989. (*K 24. března*)

Petr Pospíchal (1960), dělník, signatář Charty, člen VONS a PČSS, bytem v Brně, stíhán od 22. 1. 1987 do 18. 5. 1987 ve vazbě, potom na svobodě původně pro přípravu k pobuřování (par. 7/21 k par. 100/1), potom pro podvracení republiky (par. 98/1, 2 a, b tr. z.) za činnost v PČsS a spolupráci s redakcí *Informace o Chartě 77*, po domovní prohlídce 16. 3. 1989 při výslechu upozorněn, že je nadále trestně stíhán a že mu hrozí další vzetí do vazby, protože pokračuje v trestné činnosti shromažďováním nezávislých časopisů. (*K 16. března*)

Marek Ptáček (1970), bytem v Praze, zadržen 16. 1. 1989 při manifestaci na Václavském náměstí, propuštěn z vazby 22. 1. 1989, kdy byla věc postoupena k přestupkovému řízení ONV Praha 1.

Jan Rampich (1966), dělník, bytem v Plzni, odsouzen 9. 3. 1989 trestním příkazem k peněžitému trestu 1000 Kčs pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech), kterého se měl dopustit 19. 1. 1989 přítomností na Mírovém náměstí v Praze v době odvolané manifestace NMS; odsouzený se odvolal.

Stanislav Ritter (1963), člen NMS, bytem v Mostě, zadržen 21. 1. 1989, kdy se procházel po Karlově mostě v Praze s prostěradlem přes šaty a nápisy „Svobodu shromažďovací“, „Vězení není řešení“, „Zveřejněte názory a cíle nezávislých skupin a Charty 77“ aj., po 48 hodinách propuštěn a stíhán pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.), rozhodnutím z 22. 2. 1989 věc předána k přestupkovému řízení ONV Praha 1.

Barbora Rosendorfová, herečka, bytem v Praze, stíhána pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele a pro útok na státní orgán (par. 156a a par. 154/2 tr. z.) za účast na manifestaci 28. 10. 1988 na Václavském náměstí, zproštěna viny 26. 1. 1989, po odvolání prokurátora při novém projednání 4. 4. 1989 odsouzena k peněžitému trestu 1500 Kčs.

Luboš Rychvalský (1964), hlídač z Prahy, trvale bytem v Karlových Varech, stíhán na svobodě pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele a pro útok na státní orgán (par. 156a a par. 154/2 tr. z.) za účast na manifestaci 28. 10. 1988 v Praze, odsouzen pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6 a z. o přečinech k peněžitému trestu 2000 Kčs, rozsudek potvrzen 8. 3. 1989.

Jiří Sivec (1964), dělník, bytem v Praze, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na manifestaci 19. 1. 1989 na Václavském náměstí, odsouzen 14. 2. 1989 k peněžitému trestu 2500 Kčs nebo k 4 měsícům vězení, rozsudek potvrzen 7. 3. 1989.

Dušan Skála (1954), signatář Charty 77, člen SPUSA, vydavatel kulturního sborníku *Host*, bytem v Čechyni, p. Rousínov u Vyškova, stíhán od 27. 10. do 22. 12. 1988 ve vazbě, potom na svobodě pro přípravu k pobuřování

(par. 7/1 k par. 100/1a tr. z.) za přípravu rozmnožování *Informací o Chartě 77* a soustřeďování *Lidových novin*, odsouzen 24. 3. 1989 k 15 měsícům vězení podmíněně na 4 roky, v odvolacím řízení 27. 4. 1989 trest snížen na 1 rok podmíněně na 2 roky. (*K 24. března*)

František Stárek (1952), topič, signatář Charty 77 a vydavatel nezávislého časopisu *Vokno*, bytem v České Třebové, zadržen 23. 2. 1989, stíhán nejprve pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6c zákona o přečinech), později pro pobuřování (par. 100/1a tr. z.), odsouzen 26. 6. 1989 k 2 a půl roku vězení v 2. NVS, rozsudek potvrzen 28. 8. 1989. (*K 23. února*)

Jana Sternová (1921), bytem v Praze, tanečnice, signatářka a bývalá mluvčí Charty 77, zadržena 16. 1. 89, propuštěna z vazby 25. 1. 1989, a stíhána na svobodě pro pobuřování (par. 202/1 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze, odsouzena 22. 2. 1989 k 4 měsícům podmíněně na 1 rok, rozsudek potvrzen 4. 4. 1989. (*K 22. února a D69*)

Richard Stockar (1959) z Prahy, stíhán pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele a pro útok na státní orgán (par. 156a a par. 154/2 tr. z.) za účast na manifestaci 15. 1. 1989 v Praze.

Jiří Svoboda, zadržen 16. 1. 89 při manifestaci na Václavském náměstí, propuštěn z vazby 22. 1. 1989, kdy byla věc postoupena k přestupkovému řízení ONV Praha 1.

Vladimír Šechovcov (1967) z Prahy, student KU, stíhán od 23. 8. 1988 pro přípravu k pobuřování (par. 7/1 k 100/1a, c tr. z.) za zhotovení plakátů s politickými hesly, s nimiž se dostavil 21. 8. 1988 na Václavské náměstí, ale jež nerozšiřoval, zproštěn viny 26. 1. 1989, rozsudek zrušen 16. 2. 1989 a vrácen soudu 1. stupně.

Dr. Libuše Šilhánová, socioložka, signatářka a bývalá mluvčí Charty 77, bytem v Praze, stíhána od 21. 2. 1989 pro schvalování trestného činu a pro útok na státní orgán (par. 165/1 a par. 154/1 tr. z.) za otevřený dopis státním a stranickým orgánům, odsouzena 10. 4. 1989 k 3 měsí-

cům vězení podmíněně na 1 rok. rozsudek potvrzen 26. 5. 1989. (*K 20. března*)

Miroslav Šrámek (1965), zedník, bytem v Praze, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech za účast na manifestaci 19. 1. 1989, odsouzen 6. 2. 1989 trestním příkazem k 1 měsíci v 2. NVS. rozsudek potvrzen 9. 3. 1989. (*D 78*))

Jiří Štencl (1971), dělník, signatář Charty 77, člen NMS, bytem v Litovli, od 14. 10. do 26. 10. 1988 ve vazbě, stíhán pro přípravu k hanobení národa, rasy a přesvědčení (par. 7/1 k par. 198b tr. z.), protože připravoval s P. Cibulkou rozmnožování *Informací o Chartě 77* s peticí o smrti vězněného P. Wonky, věc postoupena 10. 1. 1989 k přeštopkovému řízení národnímu výboru.

Richard Štencl (1963), nočníhlídač, bytem v Nymburku, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na manifestaci 28. 10. 1988 na Václavském náměstí, odsouzen 20. 12. 1988 k peněžitému trestu 1500 Kčs nebo náhradnímu trestu 1 měsíce vězení, rozsudek potvrzen 2. 2. 1989.

Jiří Tichý (1946), dělník, bytem v Praze. signatář Charty 77, stíhán pro útok na státní orgán (par. 154/2 tr. z.), později pro pobuřování a pro poškozování zájmů republiky v cizině (par. 100/1a a par. 112 tr. z.) za petici, dožadující se vysvětlení smrti vězněného P. Wonky, odsouzen 9. 3. 1989 k 6 měsícům vězení nepodmíněně, rozsudek potvrzen 24. 4. 1989. (*K 9. března*)

Jindřich Tomášek, signatář Charty 77, bytem v Chomutově, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na manifestaci 28. 10. 1988 v Praze. odsouzen 3. 1. 1989 k peněžitému trestu 1500 Kčs.

Tomáš Tvaroch (1963) klavírista, aktivista NMS, bytem v Českých Budějovicích. ve vazbě od 26. 11. 1988, stíhán pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) za účast na manifestacích 28. 10. a koncem listopadu 1988, odsouzen 8. 12. 1988 k 1 měsíci vězení

podmíněně na 1 rok, propuštěn z vazby 3. 1. 1989, rozsudek potvrzen 11. 1. 1989.

Lucie Váchová (1967), zdravotní sestra, bytem v Praze, stíhána od 24. 1. 1989 pro pobuřování (par. 100/1 tr. z.) za vyrábění a rozšiřování letáků Výzva k čs. občanům s podpisem České děti.

Otakar Veverka (1956), topič, bytem v Praze, zadržen 16. 1. 1989, vzat do vazby a stíhán pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze, odsouzen 22. 2. 1989 pro výtržnictví a pro útok na veřejného činitele (par. 202/1 a par. 156/2 tr. z.) k 12 měsícům vězení nepodmíněně v 2. NVS. rozsudek potvrzen 4. 4. 1989. (*K 22. února*)

Ing. Eva Vidlařová (1947), inspicientka Divadla na provázku, bytem v Brně, zadržena 19. 12. 88, vzata do vazby a stíhána pro nadržování (par. 166/1 tr. z.) za zasahování do případu P. Cibulky pořádáním nátlakových akcí, hladovek a peticí a ovlivňováním svědků, propuštěna z vazby 9. 3. 1989, zproštěna viny 5. 4. 1989. rozsudek potvrzen 2. 5. 1989. (*K 9. března*)

David Vítek (1972), student, bytem v Praze, stíhán od 19. 1. 1989 pro útok na státní orgán a pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 154/2 a par. 156a tr. z.), trestní stíhání zastaveno 3. 2. 1989. (*D 46*)

RNDr. Saša Vondra (1961), geograf. t. č. programátor, bytem v Praze. mluvčí Charty 77, zadržen 16. 1. 89, propuštěn z vazby 26. 1. 1989 a stíhán na svobodě pro výtržnictví (par. 202/1 tr. z.) za položení květin k pomníku sv. Václava v Praze, odsouzen 22. 2. 1989 pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) ke 2 měsícům vězení podmíněně na 2 roky a k peněžitému trestu 2500 Kčs, rozsudek potvrzen 4. 4. 1989. (*K 22. února*)

Josef Žáček (1951) bytem v Praze, zadržen 16. 1. 1989 při manifestaci na Václavském náměstí, propuštěn z vazby 22. 1. 1989, kdy byla věc postoupena k přeštopkovému řízení ●NV Praha 1.

MVDr. Miroslav Žák (1937), veterinář, a jeho žena **Věra Žáková** (1937), v domácnosti, oba bytem Zlatníky–Hodkovice, p. Dolní Břežany, od 28. 10. do 8. 11. 1989 ve vazbě, stíhání pro útok na veřejného činitele (par. 156/2), protože při manifestaci 28. 10. 1988 na Václavském náměstí protestovali plakátem s nápisy „My chceme spravedlivé soudy“ a „Zabraňte křivým svědectvím“ proti

postupu školské správy, která V. Žákovou propustila z náboženských důvodů, odsouzení 8. 2. 1989 pro přečin proti veřejnému pořádku (par. 6a z. o přečinech) k peněžitým trestům, M. Žák ve výši 2500 Kčs, V. Žáková ve výši 1500 Kčs, v odvolacím řízení 14. 3. 1989 odsouzení oba pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele (par. 156a tr. z.) k jednomu měsíci vězení podmíněně na 1 rok.

ČESKOSLOVENSKÉ NEZÁVISLÉ INICIATIVY

v době od ledna do března 1989, zmiňované v textu

České děti – signatáři *Manifestu Českých dětí*, vydaného v Praze 28. května 1988. České děti se označují jako „volně duchovní společenství“.

Československý helsinský výbor (ČSHV) ustavený 5. listopadu 1988 na podporu zásad a ustanovení Závěrečného aktu v Helsinkách.

Demokratická iniciativa, volné sdružení čs. občanů, kteří od podzimu 1987 adresují ústavním orgánům podněty týkající se především uplatňování demokratických principů v čs. společnosti.

Hnutí za občanskou svobodu – signatáři manifestu *Demokracie pro všechny* z 15. října 1988, požadující zejména respektování principů společenské plurality.

Charta 77 – občanská iniciativa, která vešla do života Prohlášením Charty 77 v lednu 1977; zasazuje se o realizaci kodexu občanských a lidských práv v souladu se závazky, jež Československo převzalo podpisem a ratifikací příslušných mezinárodních smluv, paktů a dohod.

Iniciativa kulturních pracovníků vznikla 26. ledna 1989 dopisem předsedovi čs. federální vlády, postupně signovaným více než dvěma tisíci pracovníků v kultuře. Kromě propuštění V. Havla požadovali signatáři skutečný dialog vlády s občany a pravdivé informování veřejnosti.

Klub za socialistickou přestavbu Obroda ustavený v únoru 1989 se ve svém programovém prohlášení hlásí k humánním, mravním a sociálním hodnotám socialistického uspořádání čs. společnosti.

Masarykova společnost v Praze (Společnost T. G. Masaryka), založená koncem roku 1987, si klade za úkol seznamovat širší veřejnost s myšlením a dílem T. G. Masaryka a podporovat jeho vědecké studium.

Mírový klub Johna Lennona usiluje od prosince 1988 o prosazování mírových vztahů všemi dostupnými pokojnými prostředky a vyvíjí činnost zvláště v oblasti kultury.

Nezávislé mírové sdružení, iniciativa za demilitarizaci společnosti, sdružuje od jara 1988 převážně mladé lidi, pro které „mír znamená víc než odvrácení válečné hrozby a kteří chtějí o takový mír usilovat“. V současné době se angažuje zejména v problematice náhradní civilní služby pro ty, kteří z důvodů svědomí nechtějí vykonávat službu ve zbrani.

Petice čs. občanů k událostem 15.–21. ledna 1989, adresovaná vedoucím představitelům státu. soustředila koncem ledna 1989 jako jednorázová občanská iniciativa přes dva tisíce podpisů občanů odsuzujících policejní zákroky a požadujících celospolečenský dialog o příčinách a o stranění všestranné společenské krize.

Polsko–československá solidarita (PČSS) usiluje od července 1987 o spolupráci, vzájemnou informaci a koor

dinaci různých aktivit mezi nezávislými polskými a československými iniciativami.

Společenství přátel USA (SPUSA) si od května 1987 klade za cíl rozvíjet mnohostranné vztahy mezi čs. veřejností a veřejností USA, zejména v kultuře. „Vytváříme Společenství ne jako podnik stranící té či oné doktríně,“ uvádí se v základním prohlášení, „ale jako linku důvěry mezi americkými a československými občany.“

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) se od dubna 1978 ujímá občanů, kteří jsou trestně stíháni nebo vězněni za projevy svého přesvědčení nebo se stali obětí policejní a soudní zvrůle. Informuje o jejich příp a dech veřejnost. případně jako člen Mezinárodní federace pro lidská práva pomáhá pro ně organizovat akce mezinárodní solidarity.

Výbor na obranu mírových aktivistů vznikl jako pokračování Výboru na obranu Hany Marvanové, Lubomíra Vydry, Tomáše Dvořáka a Tomáše Tvarocha vězněných koncem roku 1988. Od února 1989 je otevřen „každému, kdo chce konkrétními kroky pomoci mírovým aktivistům, kteří jsou pro své nezávislé postoje pronásledováni“.

Výbor pro podání návrhu na udělení Nobelovy ceny V. Havlovi soustřeďuje od 17. února 1989 vyjádření jednotlivých čs. občanů a společenských iniciativ k návrhu na udělení této ceny za rok 1989 V. Havlovi.

Všechny uvedené iniciativy působí bez oficiálního souhlasu čs. orgánů a svou legalitu zakládají na ústavních, případně mezinárodně kodifikovaných občanských právech. Pokud v minulosti žádaly o tzv. úřední registraci, byly žádosti ve všech případech ministerstvem vnitra zamítnuty.

ČS. PERIODIKA ZMIŇOVANÁ V TEXTU

Fragment K – nezávislý literárně kulturní časopis, vychází od r. 1988, Bratislava

Haló noviny – sobotní příloha *Rudého práva*, Praha

Host – nezávislý literární časopis, vychází od r. 1986, Brno

Informace o církvi – nezávislý katolický měsíčník, vychází od r. 1980, Praha

Informace o Chartě 77 (INFOCH) – nezávislý časopis publikující dokumenty Charty 77, sdělení VONS a další informace, vychází od r. 1978, Praha

Lidové noviny – nezávislý měsíčník, vychází od ledna 1987, Praha

Mladá fronta – deník Socialistického svazu mládeže, Praha

Pravda – deník ÚV Komunistické strany Slovenska, Bratislava

Rudé právo – ústřední deník ÚV Komunistické strany Československa, Praha

Tribuna – týdeník ÚV KSČ pro ideologii a politiku, Praha

Tvorba – někdejší kulturně politický týdeník KSČ, Praha

Večerní Praha – deník městského výboru KSČ, Praha

Vokno – nezávislý časopis „pro druhou a jinou kulturu“, vychází od r. 1979, Praha

ZKRATKY POUŽITÉ V TEXTU

AFP	<i>Agence France Presse</i> – francouzská tisková kancelář	KBSE	Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, Helsinky
AMU	Akademie múzických umění v Praze, která má tři fakulty, Divadelní (DAMU), filmovou (FAMU) a hudební (HAMU)	MNV	městský (místní) národní výbor
ANSA	<i>Agenzia Nazionale Stampa Associata</i> – italská tisková kancelář	MHF	Mezinárodní helsinská federace
AP	<i>The Associated Press</i> – americká tisková agentura	MTI	<i>Magyar távirati iroda</i> – Maďarská tisková kancelář
ARD	první program televize Spolkové republiky Německo	NVP	Národní výbor hlavního města Prahy
BBC	<i>British Broadcasting Corporation</i> – britská rozhlasová a televizní společnost	NVS	Nápravně výchovná skupina (vězeňská kategorie v čs. vězeňství)
CPZ	cela předběžného zadržení	ONV	okresní (obvodní) národní výbor
ČSVH	Československý helsinský výbor	PČSS	Polsko-československá solidarita
ČTK	Československá tisková kancelář	SNB	Sbor národní bezpečnosti (souhrnné označení pro všechny složky čs. policie)
DPA	<i>Deutsche Presseagentur</i> – západoněmecká tisková agentura	SPUSA	Společenství přátel USA
EHS	Evropské hospodářské společenství	StB	Státní bezpečnost (složka SNB)
FIDH	<i>Fédération Internationale des Droits de l'Homme</i> – Mezinárodní federace pro lidská práva	TASS	<i>Telegrafnoje Agentstvo Sovetskogo Sojuza</i> – tisková agentura Sovětského svazu
		UK	Univerzita Karlova
		ÚV KSC	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
		ÚV SSM	Ústřední výbor Svazu socialistické mládeže
		VB	Veřejná bezpečnost (unifikovaná složka SNB)
		VIA	Východoevropská informační agentura

Ilustrace v tomto svazku byly zhotoveny ze souboru fotografií pořízených spolupracovníky československých nezávislých občanských iniciativ ve dnech 15. až 19. ledna 1989 v Praze. Soubor je uložen ve fotoarchívu ČSDS. Redakce děkuje neznámým fotografům za jejich pohotovost a odvalu, s níž snímky pořídili; stejně vřele děkuje všem, kdo se zasloužili o to, aby se nám fotografie dostaly do rukou.

PRO ROČNÍK ACTA 1990 PŘIPRAVUJEME

Bibliografický soupis Edice Expedice 1975-1989

Bibliografický soupis České expedice

Bibliografický soupis edičních řad českých exilových nakladatelství za léta 1970-1989

Opravený a doplněný soupis českých a slovenských samizdatových periodik za léta 1970-1989

Bibliografie samizdatového čtvrtletníku *Kritický sborník* za léta 1981-1989

Nakonec bych zdůraznil věc podle mého mínění vůbec nejdůležitější. Čím viditelněji budeme vstupovat na území skutečné politiky, tím důrazněji bychom si měli připomínat prapůvodní – tedy mravní – kořeny svého počínání a tím bedlivěji bychom měli střežit, zda se náhodou a nenápadně nezačíná naše odpovědnost podezřele štěpit na odpovědnosti dvě: lidskou a politickou. Odpovědnost máme vždy jen jednu; jako nejponižovanější vězňové a společenští vydědenci i jako eventuální mluvčí národní vůle se musíme řídit týmě a jediným svědomím; počínat si jinak by znamenalo nejen plivnout na vlastní minulost, ale i na všechny své šance. Vždycky jsem byl přesvědčen a dodnes si myslím, že zdrojem všech krizových jevů, jimiž jsme obklopeni, je mravní krize společnosti a že žádnou z našich krizí – od ekonomické přes politickou až po ekologickou – nelze vyřešit jinak než překonáním této krize mravní, totiž překonáním oné ďábelské ideologie sobecké sebepéče a lidské i občanské rezignace, kterou je naše společnost systematicky a tak dlouho infikována.

Z článku Václava Havla *Hodina mezi zkrachovancem a politikem* napsaného 7. října 1989 pro samizdatový měsíčník *Lidové noviny*.

